

Sojusz Lewicy
Demokratycznej

**RAPORT
O STANIE
SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO
W POLSCE
2013**

**RAPORT
O STANIE
SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO
W POLSCE
2013**

WARSZAWA 2013

Spis treści

Wstęp	6
--------------------	----------

Rozdział I.

Diagnoza kondycji samorządu terytorialnego	7
---	----------

1.1. Charakterystyka województw.....	8
1.2. Sytuacja demograficzna województw w ujęciu porównawczym.....	8
1.3. Podstawowe informacje na temat infrastruktury komunalnej w 2011 roku	9
1.4. Podstawowe informacje o wyborach samorządowych w 2010 roku	10
1.5. Podstawowe informacje o strukturze administracji samorządu terytorialnego w układzie województw.....	10
1.6. Zmiana poziomu przestępczości w układzie województw w latach 2007-2011	10
1.7. Wybrane aspekty rynku nieruchomości w układzie województw	11
1.8. Wybrane aspekty funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego.....	11

Rozdział II.

Uwarunkowania rozwoju województw: teoretyczne, instytucjonalne, indywidualne	36
---	-----------

2.1. Teoretyczne uwarunkowania rozwoju województw: zarys problematyki.....	37
2.2. Instytucjonalne uwarunkowania rozwoju województw: zarys problematyki.....	40
2.3. Indywidualne uwarunkowania rozwoju województw: zarys problematyki	43

Rozdział III.

Województwa w latach 2007-2012: wybrane aspekty	61
--	-----------

3.1. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego	63
3.2. Opieka społeczna i ochrona zdrowia.....	64
3.3. Edukacja.....	66
3.4. Rynek pracy.....	69

3.5. Wykorzystanie funduszy unijnych przez województwa	70
Rozdział IV.	
SLD wobec samorządu terytorialnego w latach 2010-2012.....	116
4.1. Propozycje programowe dla samorządu (przykłady): wybory samorządowe w 2010.....	117
4.1.1. PROGRAM WYBORCZY SLD DLA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2010-2014.....	117
4.1.2. PROGRAM WYBORCZY SLD DLA POWIATU ZGIERSKIEGO NA LATA 2010-2014.....	125
4.1.3. PROGRAM WYBORCZY SOJUSZU LEWICY DEMOKRATYCZNEJ W ŚWINOUJŚCIU W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH 2010 ROKU.....	126
4.2. Propozycje programowe dla samorządu – wybory parlamentarne w 2011 r.: „Jutro bez obaw. Program dla Polski”	132
4.3. Propozycje programowe dla samorządu terytorialnego w 2012 r.: „Socjaldemokratyczna Alternatywa. Nowa Strategia dla Polski”	141
4.4. Przykłady aktywności lewicowych prezydentów miast.....	144
4.4.1. Leczenie niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców miasta Częstochowy w latach 2012-2014.....	144
4.5. Przykłady „dobrych praktyk” lewicowego samorządu na szczeblu gmin.....	154
Podsumowanie	161
1. Ranking województw.....	162
2. Sojusz Lewicy Demokratycznej wobec wyzwań stojących przed samorządem terytorialnym w latach 2013-2014.....	166
2.1. Sfera politycznego funkcjonowania JST w latach 2013-2014	166
2.2. Sfera strategicznego funkcjonowania JST w latach 2013-2014.....	166
2.3. Sfera ekologii w kontekście funkcjonowania JST w latach 2013-2014	167
2.4. Sfera edukacji w funkcjonowaniu JST w latach 2013-2014	168
2.5. Sfera demograficznych wyzwań w funkcjonowaniu JST w latach 2013-2014.....	168
Spis map, tabel, wykresów	169

Szanowni Państwo!

Przeprowadzona w 1999 roku reforma administracyjna państwa zasadniczo zmieniła mapę i obraz Polski. Od tego czasu samorządy stały się ważnym ogniwem w podejmowaniu decyzji. Znajdujemy się na półmetku ich funkcjonowania w kolejnej kadencji (2010-2014). To czas na podsumowania, ale i na refleksje nad stanem samorządności w Polsce po kilkunastu latach jej istnienia.

Obecnie mamy do czynienia z niepokojącym procesem. Samorządy obarczane są coraz większą ilością zadań i obowiązków, za czym jednak nie płyną dodatkowe środki finansowe z centralnego budżetu. Neoliberalna polityka rządu koalicji PO-PSL prowadzi do „zrzucania” odpowiedzialności za kolejne dziedziny życia i usług publicznych na lokalne wspólnoty, a w dalszej kolejności na podmioty prywatne, co prowadzi do prywatyzacji państwa. Konstytucyjna zasada równego dostępu do zdrowia, edukacji, pomocy społecznej staje się w Polsce fikcją, co najlepiej widać właśnie na przykładzie samorządu terytorialnego. Z drugiej zaś strony w kierowaniu środkami z Unii Europejskiej faworyzowane są samorządy związane z obecnym obozem władzy. To główne wnioski, które nasuwają się po lekturze przygotowanego przez Sojusz Lewicy Demokratycznej *Raportu o stanie samorządu terytorialnego w Polsce*.

Na przełomie listopada i grudnia 2012 roku zebraliśmy w całej Polsce kilkaset tysięcy ankiet dotyczących funkcjonowania lokalnej społeczności. Dodatkowo poddaliśmy analizie dane statystyczne z lat 2003-2012, szczególnie istotne dla wizji lewicowego samorządu terytorialnego. Zebrany materiał pozwolił przygotować raport o ponadregionalnym znaczeniu dla samorządowej Polski, który powinien stanowić przyczynek do dyskusji o stanie samorządu terytorialnego w Polsce. Powinien on być również podstawą do sformułowania socjaldemokratycznej odpowiedzi w najbliższych wyborach samorządowych w 2014 roku.

Życzymy Wam owocnej lektury!

Krzysztof Gawkowski
Sekretarz Generalny SLD

Leszek Miller
Przewodniczący SLD

Wstęp

Znajdujemy się na półmetku funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego VI kadencji, których skład osobowy został wyłoniony przez obywateli w dniach: 21 listopada, 5 i 19 grudnia 2010 roku. To dobry moment na dokonanie podsumowania tego, co wydarzyło się w Polsce samorządowej od listopada 2010 r. na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej.

W związku z tym przedstawiamy raport o stanie samorządu terytorialnego w latach 2010-2012, którego celem jest ukazanie wybranych aspektów funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w układzie województw.

Rozdział I „Diagnoza kondycji samorządu terytorialnego” zawiera informacje na temat sytuacji demograficznej województw, infrastruktury komunalnej w 2011 roku, wybranych aspektów wyborów samorządowych z 2010 roku, struktury administracji samorządu terytorialnego w układzie województw, zmiany poziomu przestępczości w województwach w latach 2007-2011, wybranych aspekty rynku nieruchomości w województwach, wybrane aspekty funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego. Rozdział II „Uwarunkowania rozwoju województw: teoretyczne, instytucjonalne, indywidualne” ukazuje trzy grupy czynników wpływających na rozwój województw. Rozdział III „Województwa w latach 2007–2012: wybrane aspekty” zawiera analizę graficzną dynamiki wybranych aspektów funkcjonowania JST w latach 2007–2012. Skupiono się na tym pięcioletnim okresie w celu prezentacji zmiany podstawowych parametrów społecznych, instytucjonalnych i ekonomicznych po pięciu latach istnienia koalicji rządowej Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego. Uwzględniono następujące sfery: dochody i wydatki JST, ochronę zdrowia i opiekę społeczną, edukację, rynek pracy, wykorzystanie funduszy unijnych przez województwa. Rozdział IV „SLD wobec samorządu terytorialnego w latach 2010-2012” przedstawia wybrane propozycje programowe SLD w wyborach samorządowych w 2010 roku (poziom województwa, powiatu, gminy), propozycje programowe dla samorządu terytorialnego zawarte w programie wyborczym z 2011 r.: „Jutro bez obaw. Program dla Polski”, przykłady aktywności lewicowych prezydentów miast (Częstochowa), przykłady „dobrych praktyk” lewicowego samorządu na szczeblu gmin.

W podsumowaniu raportu zawarliśmy ranking województw, którego zadaniem jest ukazanie skali potencjału rozwojowego poszczególnych regionów na płaszczyźnie uwarunkowań psychologicznych i społecznych. Przedstawiliśmy także katalog czynników, które naszym zdaniem będą kształtowały możliwości aktywności JST w okresie 2013-14, a także w następnych latach. Jest to katalog o charakterze otwartym, który należy traktować jako zaproszenie do dyskusji na temat teraźniejszości i przyszłości samorządu terytorialnego. Końcowym etapem dyskusji o lokalnej mapie Polski powinno być opracowanie atrakcyjnej dla obywateli lewicowej wizji rozwoju Polski samorządowej w najbliższych latach.

ROZDZIAŁ I.

AGNOZA

KONDYCJI

ORZĄDZ

ALNEGO

DIAGNOZA KONDYCJI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Charakterystyka województw

W tym rozdziale zostaną przedstawione podstawowe informacje na temat województw w celu nakreślenia kontekstu aktualnego funkcjonowania samorządu terytorialnego w poszczególnych województwach. Zostaną przedstawione informacje dotyczące:

1. sytuacji demograficznej województw w ujęciu porównawczym (powierzchnia województw w km², ludność w tys., mężczyźni w tys., kobiety w tys., mieszkańcy miast w tys., mieszkańcy wsi w tys., przyrost naturalny na 1000 mieszkańców, saldo migracji zewnętrznych i wewnętrznych 1000 mieszkańców, ludność w wieku produkcyjnym, odsetek „singli”, (czyli osób w wieku 15 lat i więcej będących kawalerami/pannami);
2. podstawowe informacje na temat infrastruktury komunalnej w 2011 roku (zużycie wody w gospodarstwach domowych, ścieki odprowadzone i urządzenia sieci wodociągowej/kanalizacyjnej, sieć gazowa rozdzielcza i przesyłowa, sprzedaż gazu gospodarstwom domowym, sprzedaż energii ciepłej na potrzeby mieszkaniowe, odpady komunalne zebrane w tys. ton, odpady komunalne zebrane w kg na 1 mieszkańca);
3. podstawowe informacje o wyborach samorządowych w 2010 roku (frekwencja w wyborach do poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, omówienie poziomu rywalizacyjności wyborów samorządowych z 2010 r. w przekroju wojewódzkim dla województw o średniej liczbie kandydatów do poszczególnych JST wyższej od średniej dla całego kraju, ranking frekwencji ogólnej w województwach, liczba zarejestrowanych kandydatów na radnych na 1 mandat, liczba zarejestrowanych kandydatów na wójtów, burmistrzów, prezydentów miast na 1 stanowisko, II tura wyborów na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, radni województw wg płci, liczba radnych SLD wszystkich szczebli w województwach);
4. podstawowe informacje o strukturze administracji samorządu terytorialnego w układzie województw (liczba mieszkańców województw przypadających na 1 pracownika administracji samorządu terytorialnego, struktura zatrudnienia pracowników administracji samorządu terytorialnego w 2010 roku w województwach, liczba pracowników administracji samorządu terytorialnego w ujęciu porównawczym);
5. zmiana poziomu przestępczości w układzie województw w latach 2007-2011 (wskaźnik dynamiki liczby przestępstw w układzie wojewódzkim Polski w 2011 r.);
6. wybrane aspekty rynku nieruchomości w układzie województw (struktura mieszkań według liczby izb, struktura mieszkań według powierzchni użytkowej, Wymiar ilościowy i strukturalny przyrostu mieszkań w województwach w latach 2002-2011, mieszkania według rodzaju podmiotu będącego ich właścicielami);
7. wybrane aspekty funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego (wyposażenie gospodarstw domowych w komputery w latach 2007-2012, gospodarstwa domowe posiadające dostęp do internetu, gospodarstwa domowe posiadające szerokopasmowy dostęp do Internetu).

1.2. Sytuacja demograficzna województw w ujęciu porównawczym

Województwem o największej powierzchni jest woj. mazowieckie, którego powierzchnia wynosi 35 558 km²), a najmniejsze z województw – opolskie – jest 3.7-krotnie mniejsze od niego (powierzchnia: 9 412 km²). W pierwszej trójce największych województw, obok mazowieckiego znajduje się także woj. wielkopolskie (29 826 km² powierzchni) i woj. lubelskie (25 122 km² powierzchni). Wojewódz-

twem o największym potencjale ludnościowym jest woj. mazowieckie, w którym mieszka blisko 5 mln 300 tys. osób. Drugim, pod względem liczby ludności, jest woj. śląskie (ponad 4 mln 600 tys. mieszkańców). Do województw, w których liczba ludności oscyluje wokół 1 mln osób należy zaliczyć dwa województwa: lubuskie i opolskie. W dwóch województwach mieszka łącznie ponad 25% obywateli Polski płci męskiej – są to województwa: mazowieckie i śląskie. Analogiczna sytuacja występuje także w przypadku kobiet – prawie 26% spośród nich mieszka w tych dwóch województwach. Prawie 54% ludności polskich miast jest skoncentrowana w pięciu województwach: śląskim, mazowieckim, dolnośląskim, wielkopolskim, małopolskim. Blisko 50% mieszkańców wsi znajduje się w pięciu województwach: mazowieckim, małopolskim, wielkopolskim, podkarpackim, lubelskim. Do województw o dodatnim przyroście naturalnym w roku 2010 należało 10 województw: pomorskie, wielkopolskie, małopolskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie, lubuskie, mazowieckie, kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie, podlaskie. Województwem o najmniejszym przyroście naturalnym w 2010 r. było woj. łódzkie. Województwami o dodatnim saldzie migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców były województwa: mazowieckie, małopolskie, pomorskie, dolnośląskie, wielkopolskie. Prawie 51% ludności Polski w wieku produkcyjnym mieszka w pięciu województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim, dolnośląskim. Najwyższy odsetek osób, które są kawalerami/pannami (tzw. single) w roku 2011 odnotowano w woj. podkarpackim (29, 8%), niewiele mniej w woj. małopolskim (29, 3%), a najniższy odsetek singli charakteryzował woj. łódzkie (25,4%).

1.3. Podstawowe informacje na temat infrastruktury komunalnej w 2011 roku

Zaledwie w jednym województwie – podlaskim – w 2011 r. zużycie wody w m³ w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca było wyższe na wsi niż w mieście. Wynosiło ono: dla wsi 33,4 m³, dla miast 29,9 m³. Najwięcej wody zużył statystyczny mieszkaniec miasta w woj. mazowieckim (41,1 m³). Największe dysproporcje w zużyciu wody przez mieszkańców miast i wsi występują w województwie małopolskim: mieszkaniec wsi zużywa zaledwie 43% objętości wody, którą wykorzystuje mieszkaniec miasta. Najbardziej zbliżony poziom zużycia wody przez mieszkańców miast i wsi występuję w woj. kujawsko-pomorskim (miasto: 32,9 m³, wieś: 31,9 m³). Biorąc pod uwagę objętość ścieków odprowadzonych do sieci kanalizacyjnej można wyszczególnić pięć kategorii województw (według malejącej objętości odprowadzonych ścieków): 1. mazowieckie, 2. śląskie, 3. dolnośląskie, łódzkie, małopolskie, wielkopolskie, 4. kujawsko-pomorskie, lubelskie, podkarpackie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, 5. lubuskie, opolskie, podlaskie, świętokrzyskie. Najbardziej rozbudowana sieć gazowa rozdzielcza i przesyłowa występuje w trzech województwach południowych: śląskim, małopolskim, podkarpackim. Natomiast jej gęstość jest najniższa w siedmiu województwach: kujawsko-pomorskim, lubuskim, łódzkim, opolskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim. Sprzedaż gazu gospodarstwom domowym (mierzona w hm³) była w 2011 r. największa w woj. mazowieckim. Do czołowych odbiorców energii cieplnej należy zaliczyć dwa województwa: mazowieckie i śląskie. Najmniej energii cieplnej jest sprzedawanej w 4 województwach: lubuskim, opolskim, podkarpackim, świętokrzyskim. Najwięcej odpadów komunalnych zebrano w 2011 r. w czterech województwach: dolnośląskim, mazowieckim, śląskim, wielkopolskim. W pięciu województwach suma odpadów w kg na jednego mieszkańca przekraczała, co rok w latach 2005-2011 średnią dla całego kraju. Były to województwa: dolnośląskie, mazowieckie, pomorskie, śląskie, zachodniopomorskie.

1.4. Podstawowe informacje o wyborach samorządowych w 2010 roku

Frekwencja ogólna w I turze wyborów samorządowych w dniu 21 listopada 2010 roku wyniosła 47,32%. Frekwencja ogólna była najwyższa w woj. świętokrzyskim (53,59%), a najniższa w woj. opolskim (40,99%). Najwyższą frekwencję w I turze wyborów samorządowych w 2010 r. odnotowano w powiatach: szydłowieckim (64,40%), przysuskim (64,28%), pajęczańskim (62,88%), opoczyńskim (62,42%). Natomiast najniższa frekwencja w I turze była w Bytomiu (34,61%), Sosnowcu (33,38%), Zabrze (32,65%). W wyborach do sejmików województw w 2010 r. SLD uzyskało najwięcej mandatów w województwach: śląskim (10), lubuskim (9), wielkopolskim (9). Natomiast najmniej mandatów uzyskało w woj. małopolskim (2). Średnia liczba kandydatów na stanowisko radnego do rady gminy była wyższa od średniej dla całego kraju w następujących województwach: dolnośląskim (5,0), opolskim (4,6), śląskim (4,6), świętokrzyskim (4,6), warmińsko-mazurskim (4,5), zachodniopomorskim (4,5). Średnia liczba kandydatów na stanowisko radnego do rady miast na prawach powiatu była wyższa od średniej dla całego kraju w województwach: łódzkim (15,1), mazowieckim (14,7), świętokrzyskim (14,0), zachodniopomorskim (13,5), kujawsko-pomorskim (13,4), dolnośląskim (13,2), lubelskim (13,0), warmińsko-mazurskim (12,7). Średnia liczba kandydatów na stanowisko radnego sejmiku województwa była najwyższa w woj. śląskim (21,8). Najwyższa średnia liczba kandydatów na wójta była w woj. lubelskim (3,2), na burmistrza w woj. świętokrzyskim (4,0), na prezydenta miasta w woj. opolskim (7,0). Najwięcej kobiet wśród radnych do sejmików województw zostało wybranych w woj. łódzkim (16 z 36 radnych), a najmniej w woj. wielkopolskim (6 z 39 radnych). Kandydaci SLD zdobyli najwięcej mandatów radnych (wszystkie szczeble samorządu terytorialnego) w woj. wielkopolskim – 242 mandaty, a najmniej w woj. podkarpackim – 25 mandatów.

1.5. Podstawowe informacje o strukturze administracji samorządu terytorialnego w układzie województw

Zestawienie danych GUS z 2010 r. i danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. umożliwia sporządzenie kategoryzacji stopnia penetracji biurokracji samorządowej w województwach, której wskaźnikiem jest liczba mieszkańców przypadających na jednego pracownika samorządu terytorialnego (średnia dla Polski: 168 obywateli na jednego pracownika): 1. województwa o wysokim stopniu penetracji: woj. śląskie (189), woj. małopolskie (188), woj. pomorskie (181), woj. wielkopolskie (177); 2. województwa o średnim stopniu penetracji: woj. kujawsko-pomorskie (172), woj. mazowieckie (169), woj. podkarpackie (169); 3. województwa o małym stopniu penetracji: woj. dolnośląskie (161), woj. łódzkie (160), woj. opolskie (155), woj. lubelskie (153), woj. podlaskie (153), woj. świętokrzyskie (153), woj. warmińsko-mazurskie (151), woj. lubuskie (150), woj. zachodniopomorskie (149). Analiza struktury zatrudnienia w samorządzie terytorialnym wszystkich trzech szczebli w każdym z województw wskazuje, iż: 1. odsetek pracowników samorządu gminnego jest najwyższy w woj. śląskim – 73,3%, najniższy w woj. opolskim – 58,56%; 2. odsetek pracowników samorządu powiatowego jest najwyższy w woj. warmińsko-mazurskim – 28,22%, najniższy w woj. mazowieckim – 20,19%; 3. odsetek pracowników samorządu województwa jest najwyższy w woj. opolskim – 15,08%, najniższy w woj. śląskim – 6,25%.

1.6. Zmiana poziomu przestępczości w układzie województw w latach 2007-2011

Wartość wskaźnika dynamiki liczby przestępstw w układzie wojewódzkim Polski w 2011 r. (2007 r. = 100) umożliwia wyodrębnienie trzech grup województw: 1. rosnąca liczba przestępstw (Małopolskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie, Lubuskie, Śląskie, Podkarpackie); 2. utrzymująca się na poziomie zbliżonym do tego z 2007 r. (Łódzkie, Dolnośląskie, Lubelskie, Pomorskie); 3. malejąca liczba

przestępstw (Świętokrzyskie, Warmińsko-mazurskie, Mazowieckie, Podlaskie, Kujawsko-pomorskie, Opolskie). Największy wzrost przestępczości wystąpił w woj. małopolskim (+11,62%), a największy spadek w woj. świętokrzyskim (-18,18%).

1.7. Wybrane aspekty rynku nieruchomości w układzie województw

Analiza struktury mieszkań według liczby izb wskazuje, iż najczęściej mieszkań z jedną izbą znajduje się w woj. mazowieckim (4,9%), z dwiema izbami w woj. świętokrzyskim (18,6%), z trzema izbami w woj. zachodniopomorskim (36,5%), z czterema izbami w woj. lubuskim (33,6%), z pięcioma lub więcej izbami w woj. opolskim (31,2%). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Polsce, w 2011 r. wynosiła 69,2 m². Województwo o największej przeciętnej powierzchni użytkowej (PPU) mieszkania to woj. opolskie (77,5 m²), a województwo o najmniejszej wielkości PPU mieszkania to woj. warmińsko-mazurskie (64,8 m²). Podział województwa na trzy kategorie ze względu na wielkość mieszkań jest następujący: 1. województwa o dużej PPU (lubelskie, opolskie, podkarpackie, wielkopolskie); 2. województwa o średniej PPU (małopolskie, świętokrzyskie, podlaskie); 3. województwa o małej PPU (dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, łódzkie, mazowieckie, pomorskie, śląskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie). W stosunku do 2002 r. liczba mieszkań wzrosła o ponad 1 mln, a największy procentowy udział w tym wzroście miało woj. mazowieckie (25,2%, czyli prawie 261 tys. mieszkań). Prawie 55% wybudowanych mieszkań w latach 2002-2011 przypadło na cztery województwa: mazowieckie, wielkopolskie, małopolskie, pomorskie. Najmniej korzystną pozycję w tym rankingu zajmuje woj. opolskie, na które przypada 20-krotnie mniej nowych mieszkań niż na woj. mazowieckie. Uwzględniając kryterium podmiotów będących właścicielami mieszkań widać, że: najczęściej mieszkań należy do osób fizycznych w woj. podkarpackim (66,5%), mieszkań własnościowych jest najczęściej w woj. podlaskim (23,0%), największy odsetek mieszkań lokatorskich występuje w woj. śląskim (14,3%), a mieszkań należących do gmin znajduje się najczęściej w woj. dolnośląskim (19,7%).

1.8. Wybrane aspekty funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego

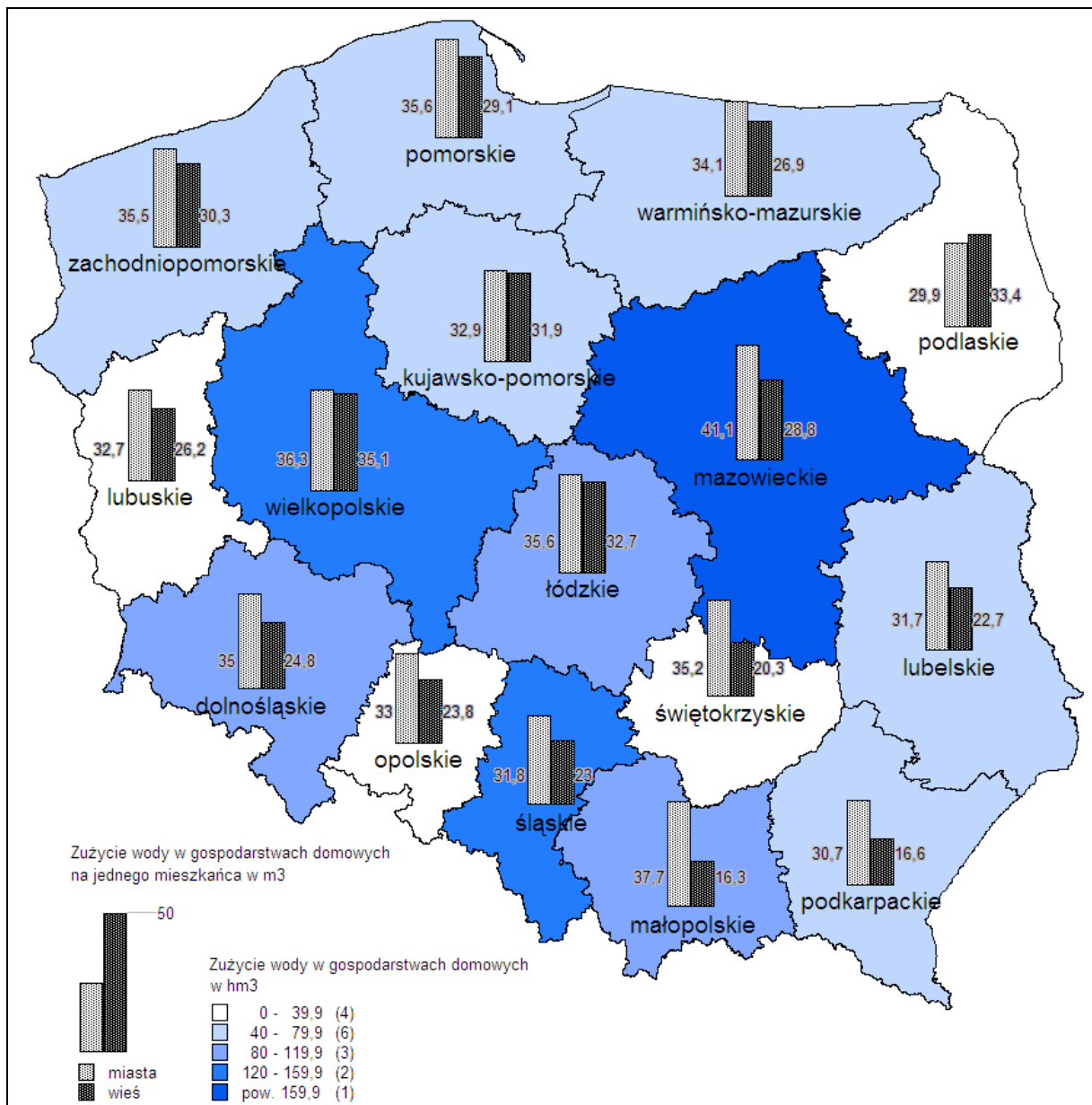
Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery w latach 2007-2012 wykazuje wyraźne zróżnicowanie makroregionalne, które jednakże zmniejszyło się w analizowanym okresie. W 2007 r. różnica między Polską zachodnią a Polską wschodnią wyniosła 6,1%, a w 2012 r. 3,3%. W ciągu pięciu lat odsetek gospodarstw domowych w Polsce wschodniej zwiększył się o 20,1%, w Polsce centralnej o 20,6%, w Polsce zachodniej o 17,3%. Wzrost odsetka gospodarstw domowych, które posiadają dostęp do internetu zwiększył się w latach 2008-2012 najszybciej w Polsce wschodniej (o 24,5%) i w Polsce centralnej (o 24,1%). Najszybszy wzrost dostępu gospodarstw domowych do szerokopasmowego internetu w latach 2008-2012 miał miejsce w Polsce centralnej (o 30,7%). Różnica między gospodarstwami domowymi, które posiadają dostęp do internetu i tymi, które go nie posiadają w latach 2008-2012 najszybciej zmniejszyła się w Polsce wschodniej – w 2012 r. wynosi tylko 0,7%. Jest ona największa w przypadku Polski zachodniej i wynosi 4,6%. Różnica między gospodarstwami domowymi z dostępem do "zwykłego" internetu a tymi, które mają dostęp szerokopasmowy do niego w 2012 r. jest największa w Polsce wschodniej (6,5%), a najmniejsza w Polsce zachodniej (1,9%).

TABELA 1. PODSTAWOWE INFORMACJE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ WOJEWÓDZTW.

Województwo	Powierzchnia w km ²	Ludność (w tys.)	Mężczyźni (w tys.)	Kobiety (w tys.)	Miasta (w tys.)	Wieś (w tys.)	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Ludność w wieku produkcyj- nym (w tys.)	% singli (ludność w wieku 15 lat i więcej)
Dolnośląskie	19 947	2915,2	1402,5	1512,8	2037,7	877,5	-0,1	0,5	1912,2	27,5
Kujawsko-pomorskie	17 972	2097,6	1016,7	1080,9	1269,8	827,8	1	-0,8	1355,0	27,6
Lubelskie	25 122	2175,7	1054,9	1120,8	1011,5	1164,2	-0,2	-2,3	1375,4	27,7
Lubuskie	13 988	1022,8	498,2	524,7	649,3	373,5	1,4	-0,5	671,6	27,2
Łódzkie	18 219	2538,7	1210,3	1328,4	1621,8	916,9	-2,2	-0,7	1615,6	25,4
Małopolskie	15 183	3337,5	1619,8	1717,7	1641,0	1696,5	2,3	1,3	2122,5	29,3
Mazowieckie	35 558	5268,7	2522,1	2746,5	3381,7	1886,9	1,4	2,6	3344,2	26,6
Opolskie	9412	1016,2	491,3	524,9	532,2	484	-0,7	-1,7	666,1	27,1
Podkarpackie	17 846	2127,3	1041,3	1086,0	881,7	1245,6	1,8	-0,9	1358,9	29,8
Podlaskie	20 187	1202,4	586,8	615,5	724,5	477,8	0,1	-1,3	764,3	28,5
Pomorskie	18 310	2276,2	1110,0	1166,1	1498,3	777,9	3,4	1,2	1468,3	27,4
Śląskie	12 333	4630,4	2236,2	2394,1	3601,60	1028,8	0	-1,1	3015,4	25,7
Świętokrzyskie	11 711	1280,7	625,5	655,2	577,8	702,9	-1,2	-2	814,2	26,9
Warmińsko-mazurskie	24 173	1452,1	711,5	740,7	863,4	588,8	2	-1,9	949,2	26,8
Wielkopolskie	29 826	3447,4	1677,0	1770,4	1925,8	1521,6	2,9	0,4	2232,5	27,9
Zachodniopomorskie	22 892	1722,0	839,7	883,2	1187,7	535,1	0,5	-0,6	1132,0	25,8

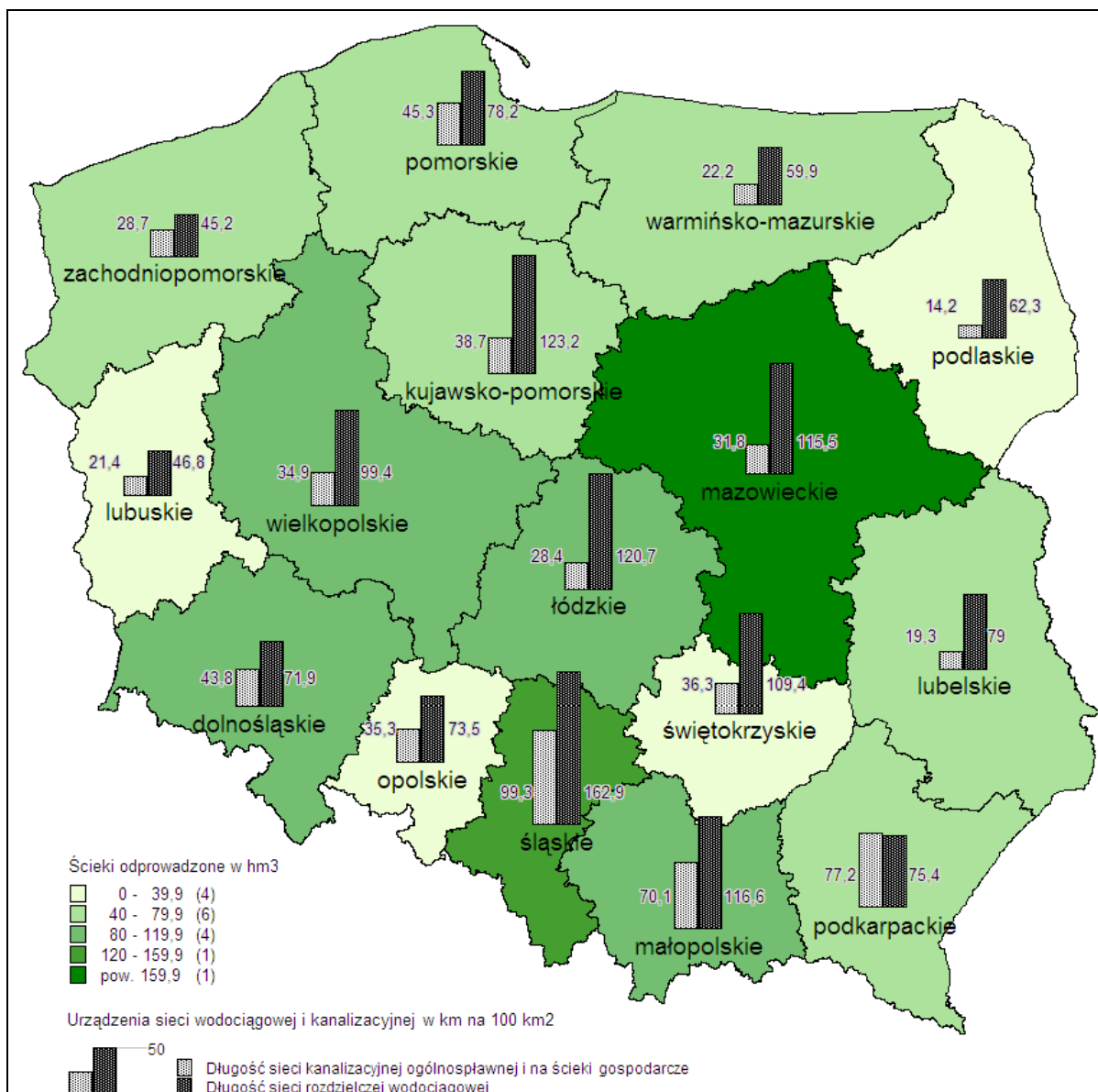
Źródło: GUS, Rocznik statystyczny województw, Warszawa 2011, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.

MAPA 1. ZUŻYCIE WODY W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2011 R.

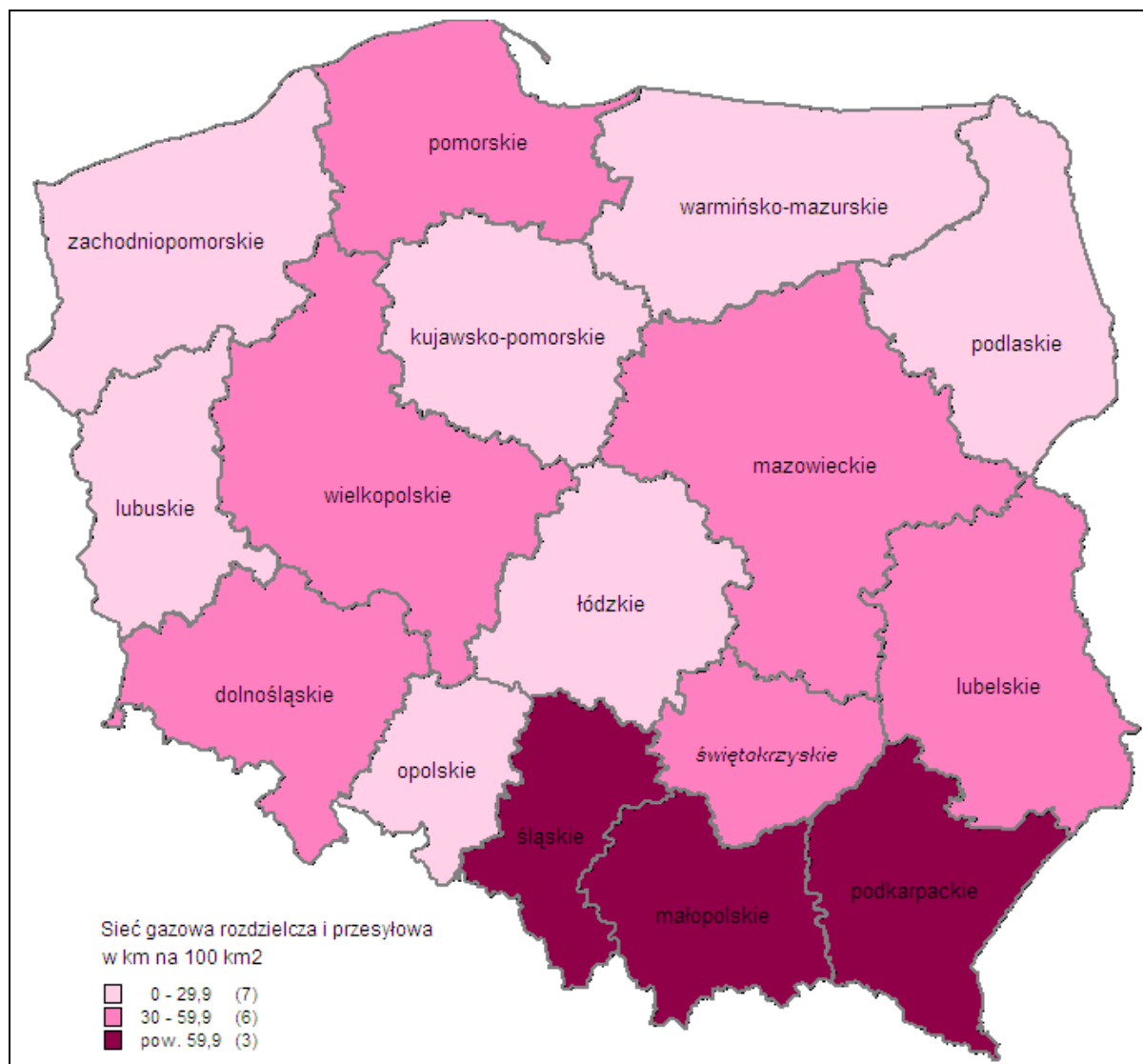
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infrastruktura komunalna w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 11.

MAPA 2. ŚCIEKI ODPROWADZONE I URZĄDZENIA SIECI WODOCIĄGOWEJ/KANALIZACYJNEJ WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2011 R.

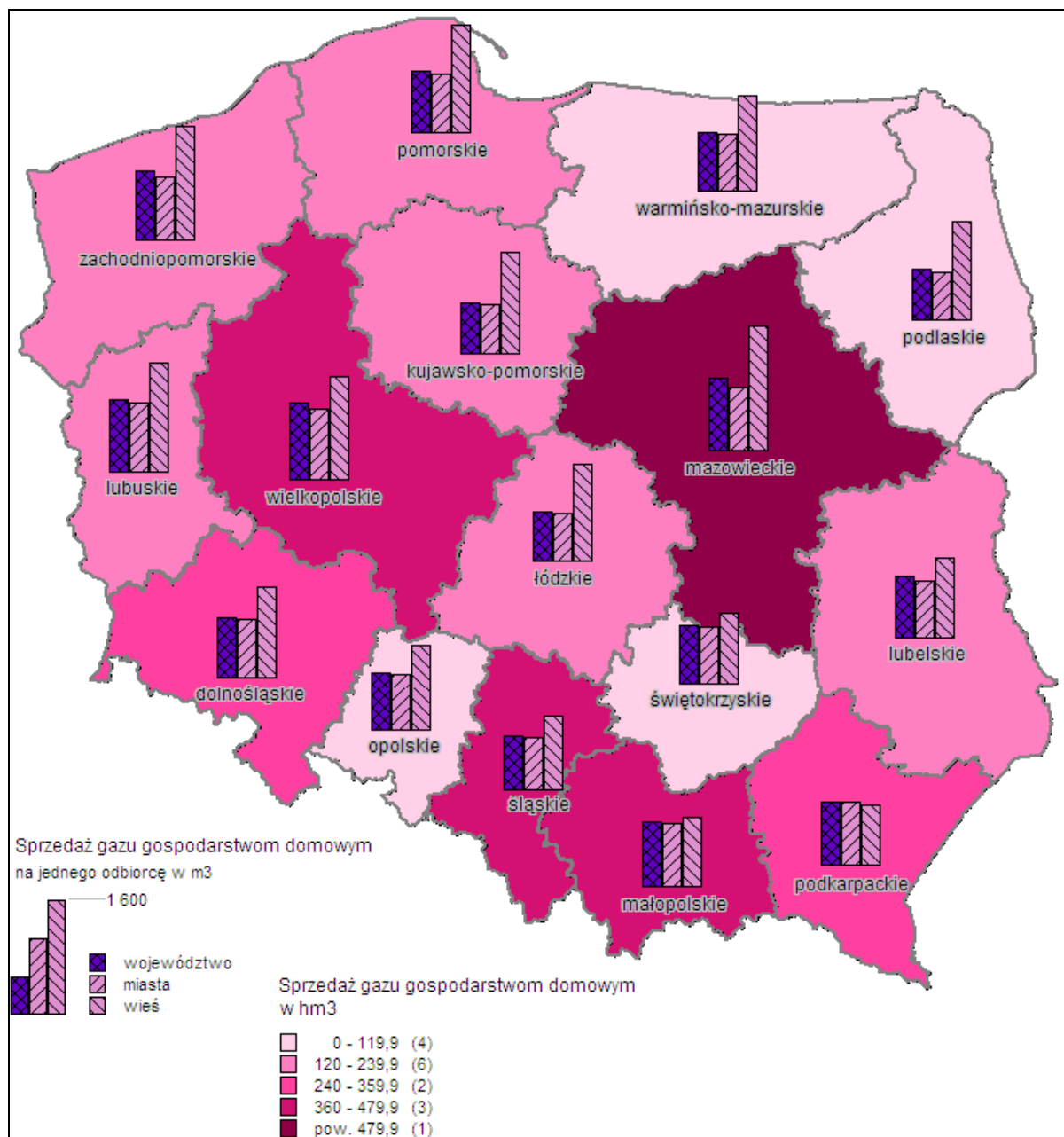
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infrastruktura komunalna w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 11.

MAPA 3. SIEĆ GAZOWA ROZDZIELCZA I PRZESYŁOWA WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2011 R.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infrastruktura komunalna w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 15.

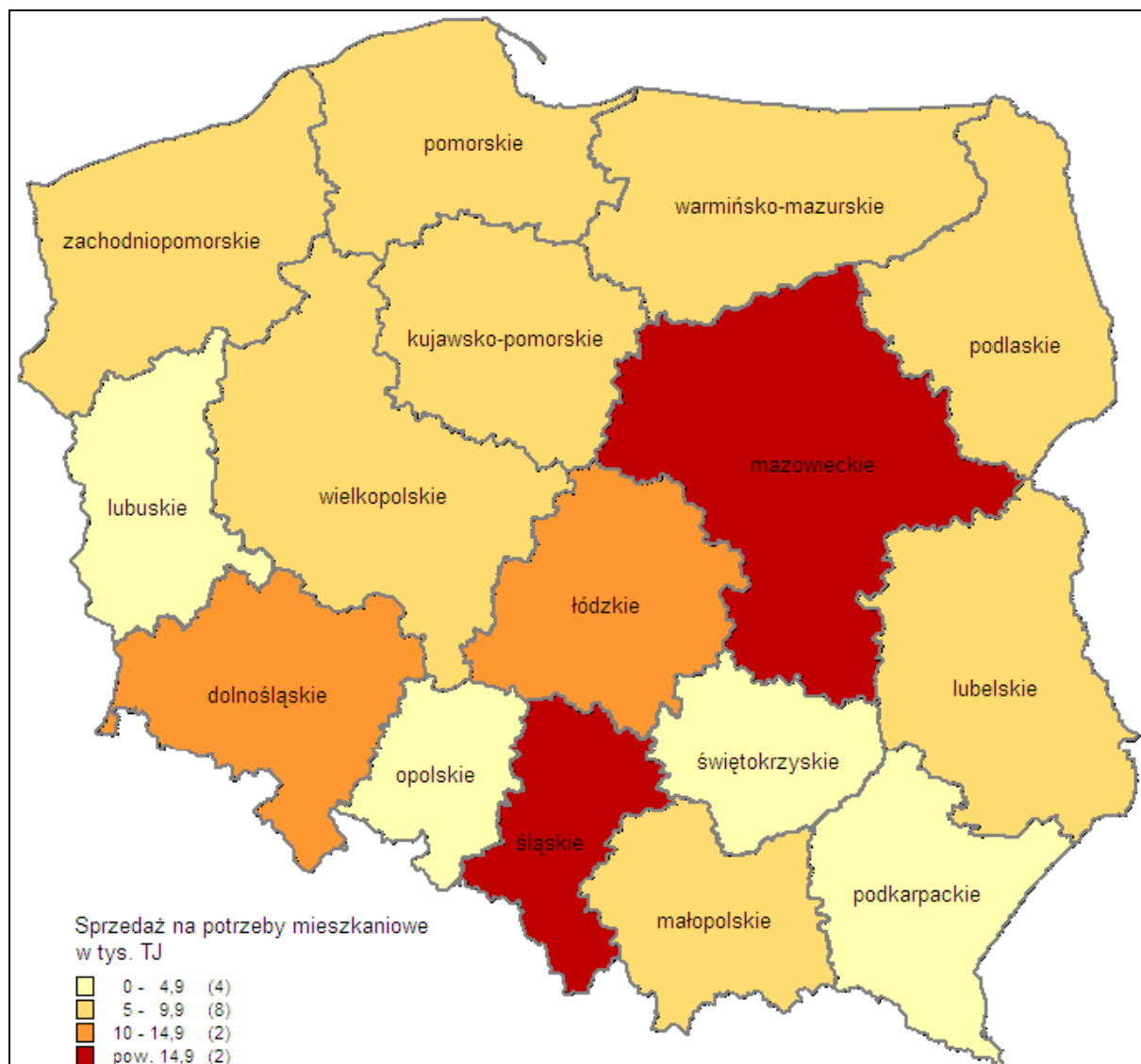
MAPA 4. SPRZEDAŻ GAZU GOSPODARSTWOM DOMOWYM WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2011 R.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infrastruktura komunalna w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 16.

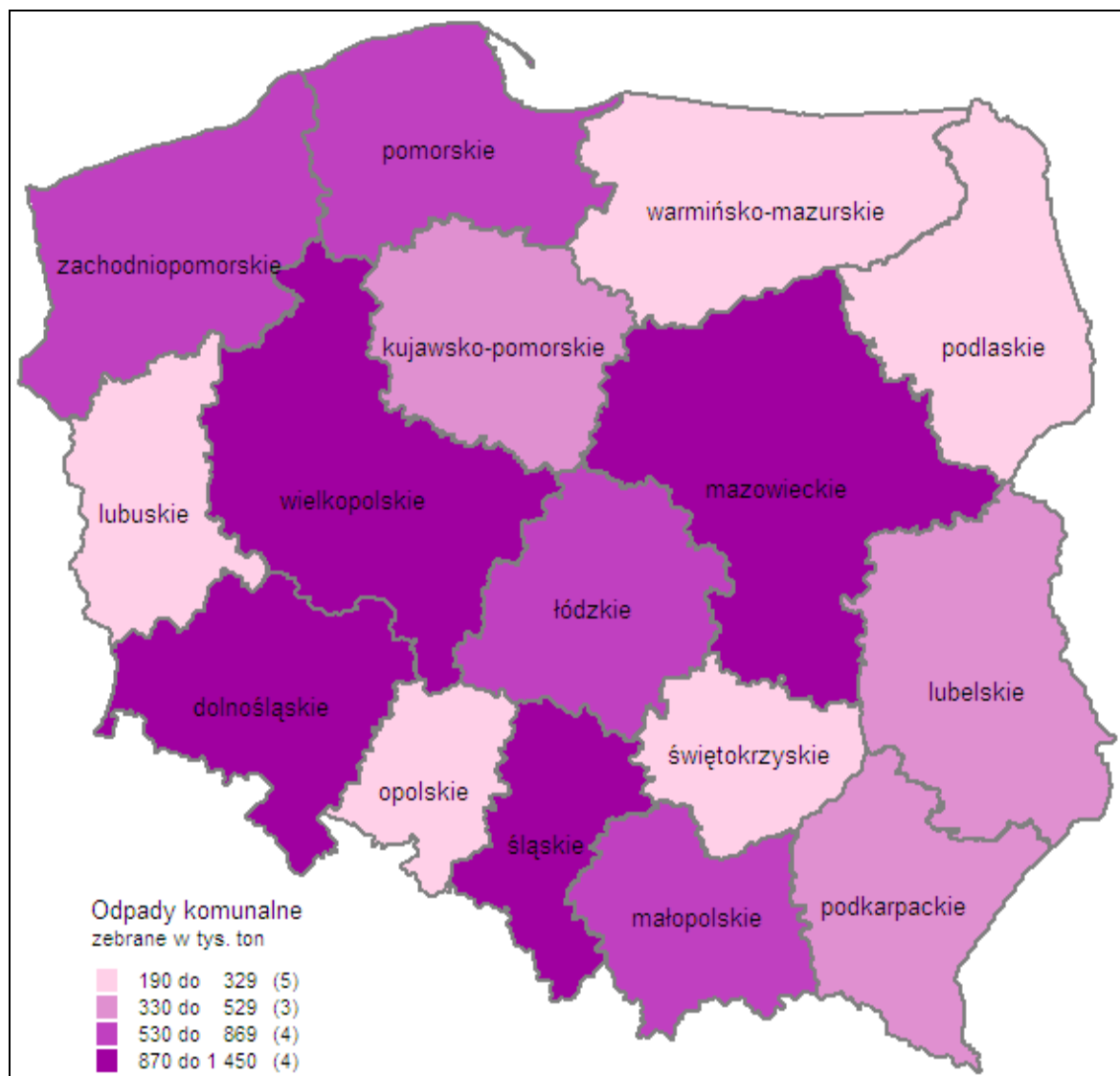

MAPA 5. SPRZEDAŻ ENERGII CIEPLNEJ NA POTRZEBY MIESZKANIOWE WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2011 ROKU.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infrastruktura komunalna w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 17.

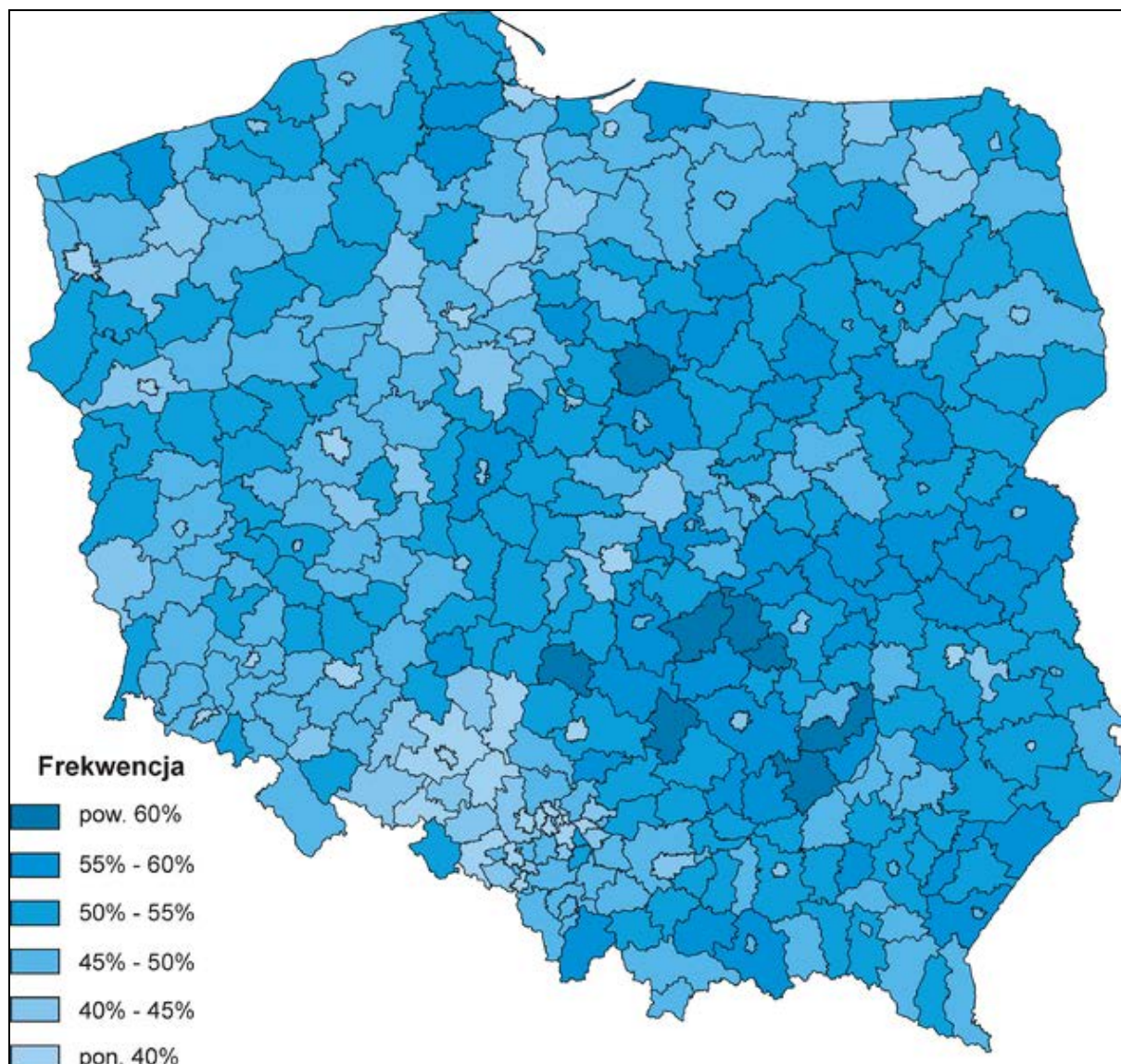
**MAPA 6. ODPADY KOMUNALNE ZEBRANE W TYS. TON 2011 R.
WEDŁUG WOJEWÓDZTW.**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infrastruktura komunalna w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 18.

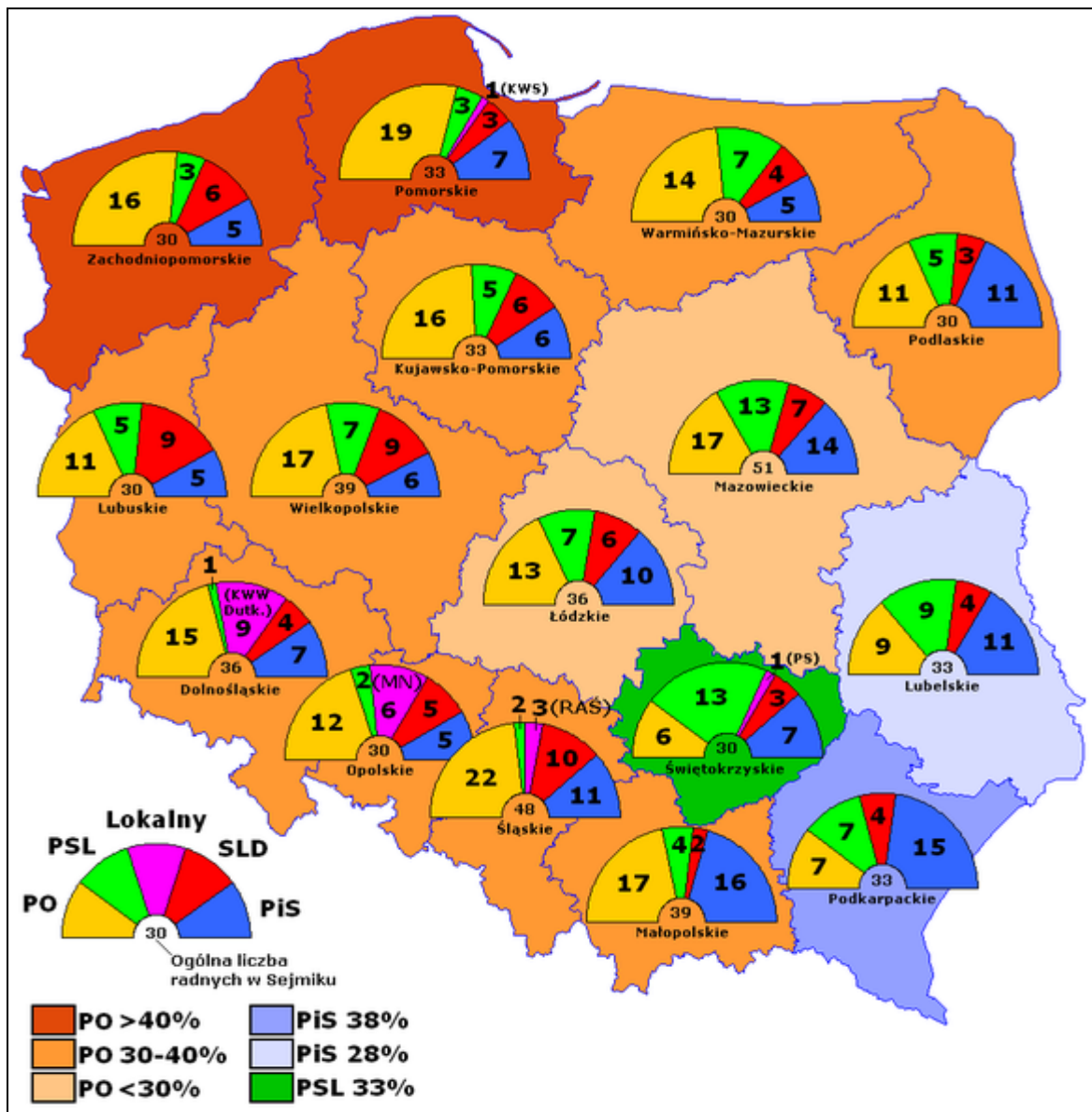

**MAPA 7. FREKWENCJA W I TURZE WYBORÓW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE
W DNIU 21 LISTOPADA 2010 ROKU W POWIATACH.**

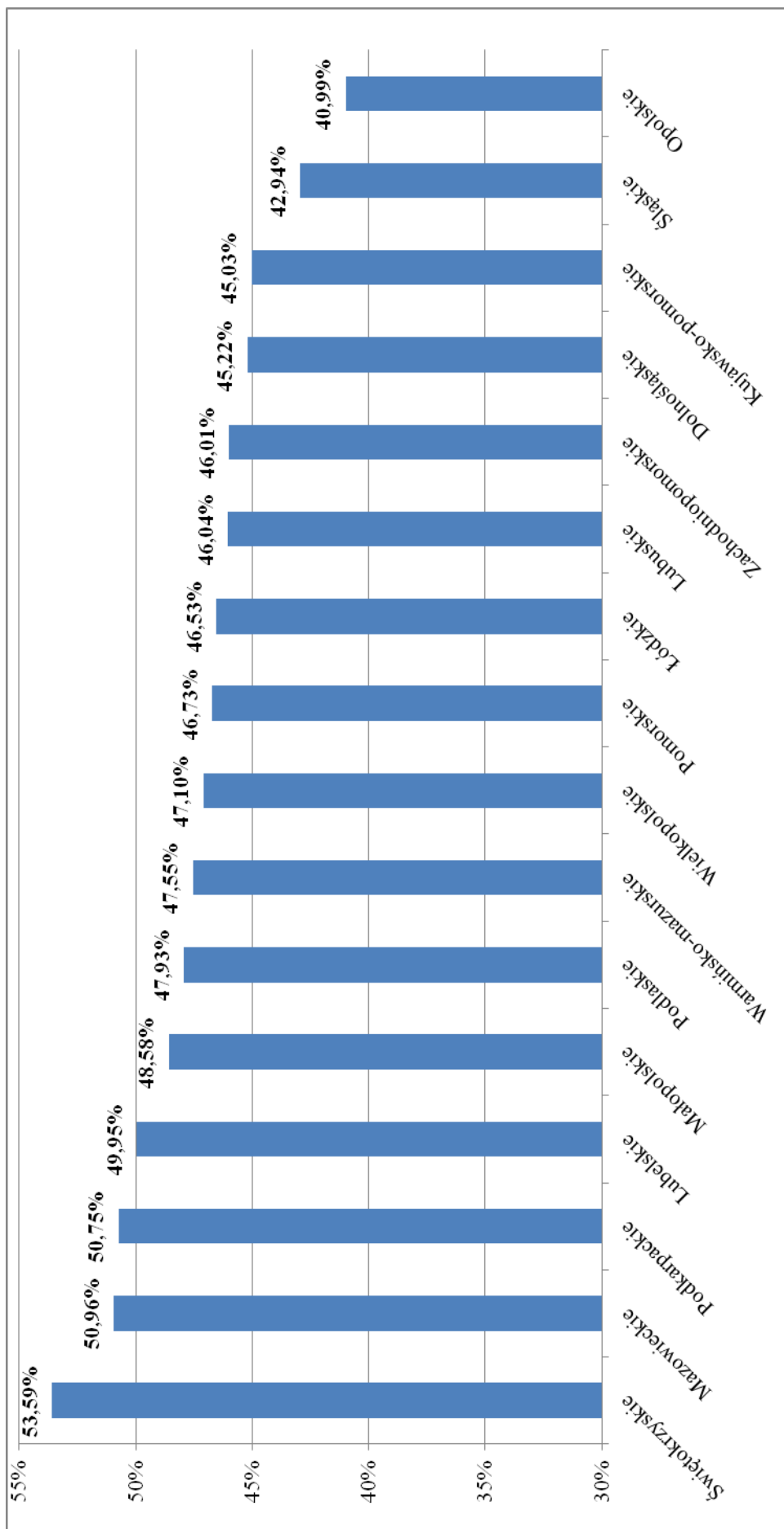
Źródło: Viltharis, dostęp: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/88/Frekwencja_wybory_samorz%C4%85dowe_2010_Polska.PNG/635px-Frekwencja_wybory_samorz%C4%85dowe_2010_Polska.PNG

MAPA 8. WYNIKI WYBORÓW NA RADNYCH DO SEJMIKÓW WOJEWÓDZKICH W 2010 ROKU.

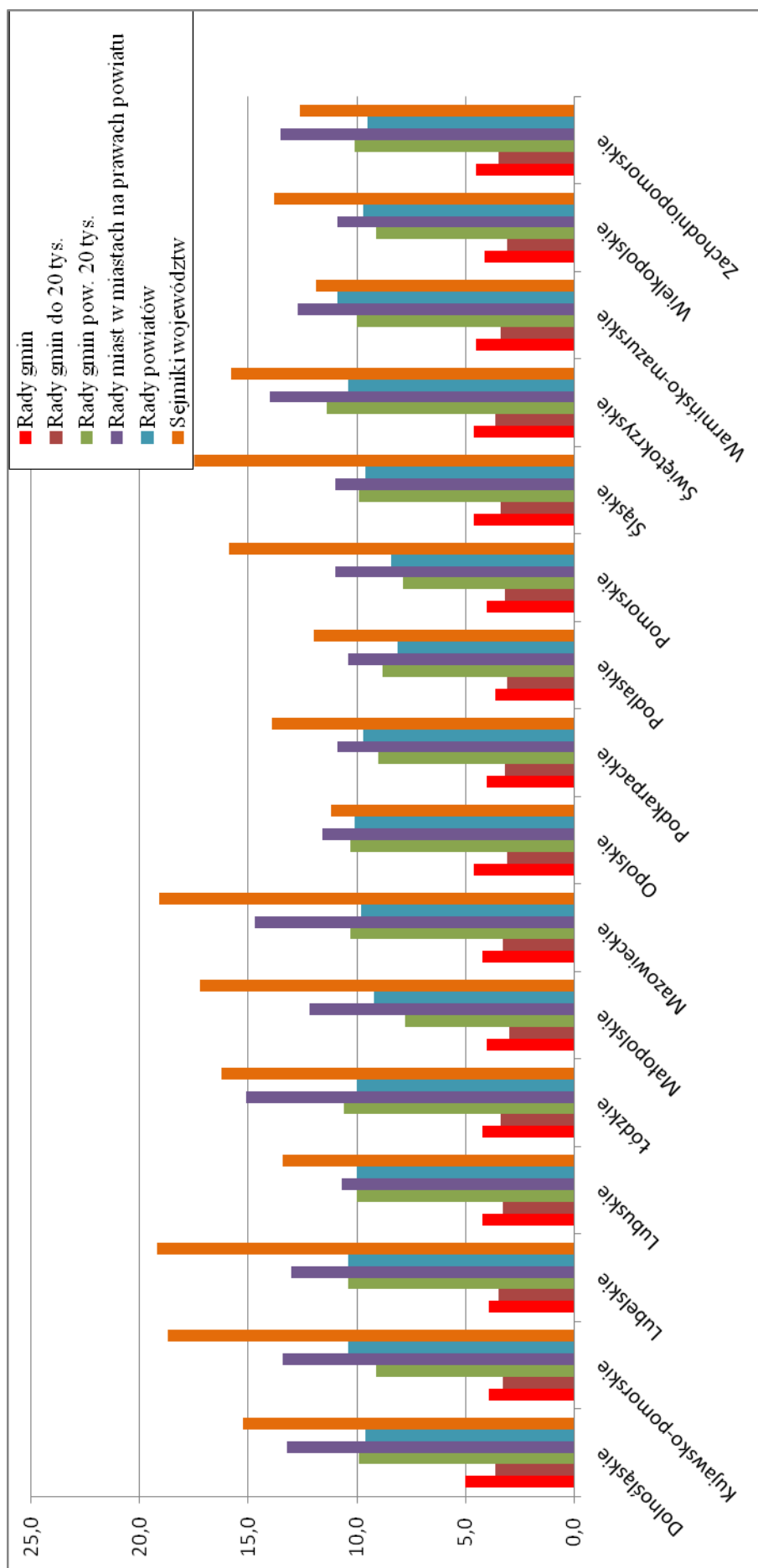
Źródło: R. Wielgórski, dostęp: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e0/Sejmiki_województkie_2010_BK.PNG/584px-Sejmiki_województkie_2010_BK.PNG

WYKRES 2. FREKWENCJA OGÓLNA W WOJEWÓDZTWACH W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH W 2010 ROKU (DANE W %).

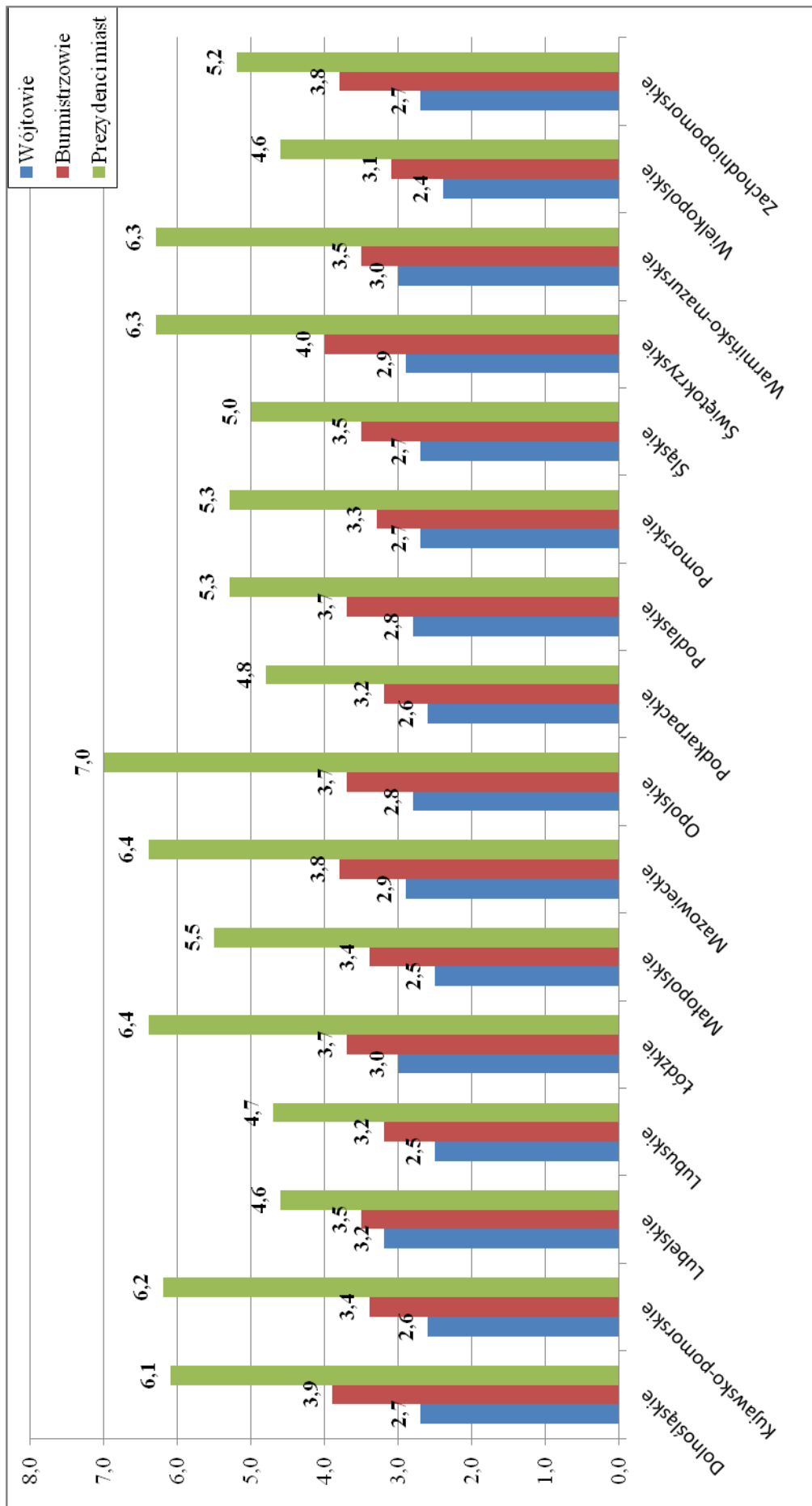
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKiW.

WYKRES 3. LICZBA ZAREJESTROWANYCH KANDYDATÓW NA RADNYCH NA 1 MANDAT W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH W 2010 ROKU.

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

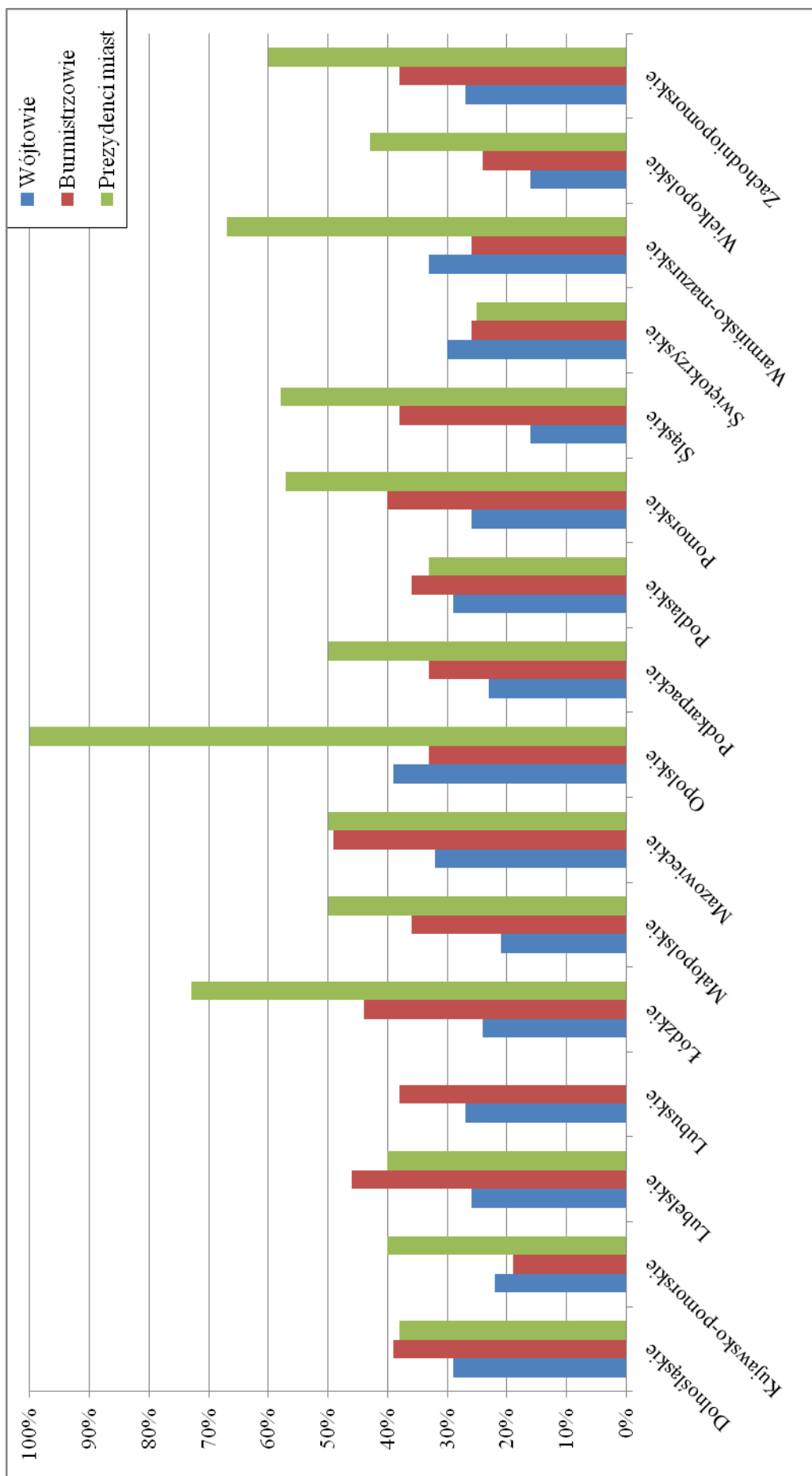
WYKRES 4. LICZBA ZAREJESTROWANYCH KANDYDATÓW NA WÓJTÓW, BURMISTRZÓW, PREZYDENTÓW MIAST NA 1 STANOWISKO W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH W 2010 ROKU.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

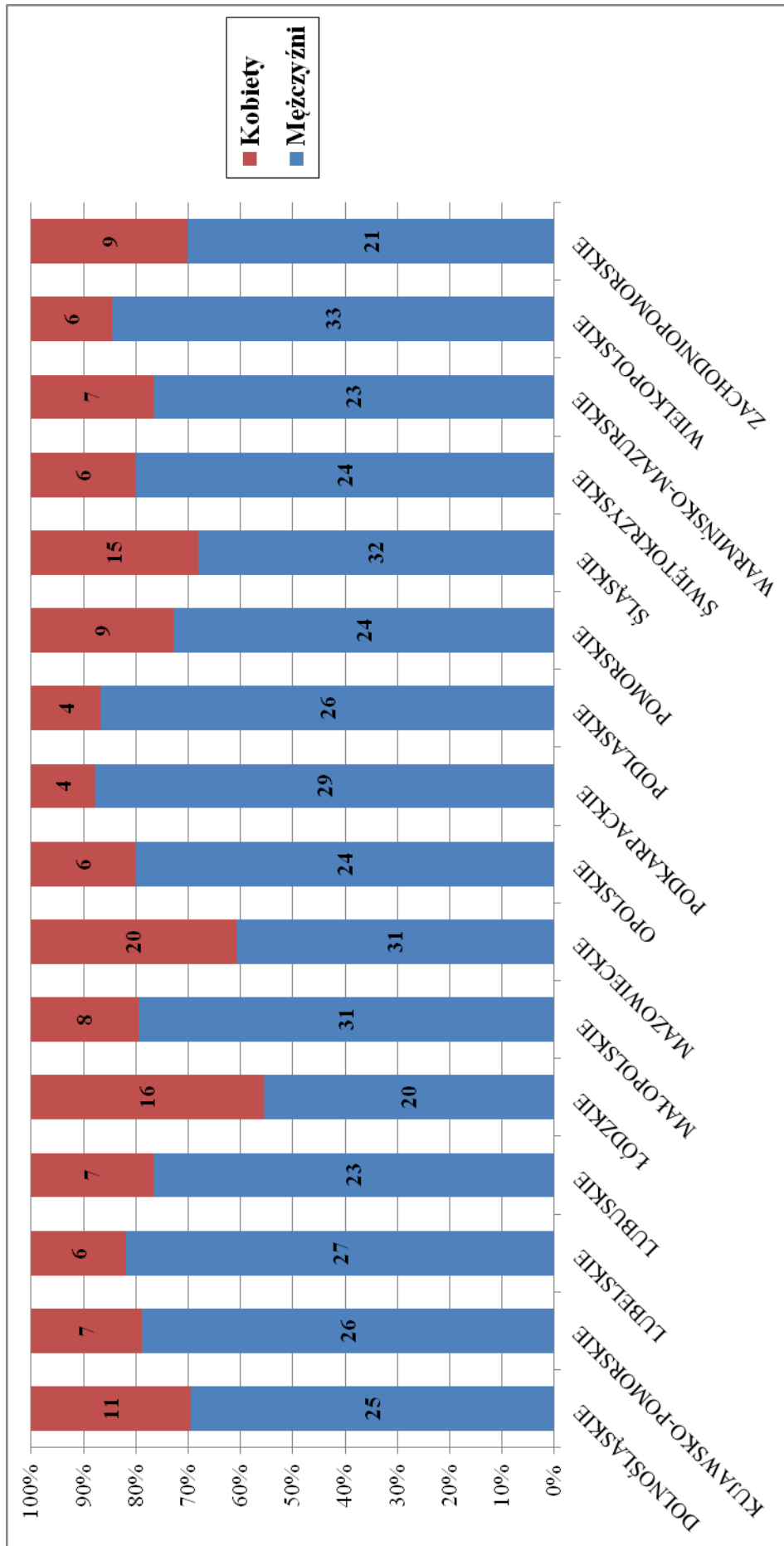

WYKRES 5. WYBORY BEZPOŚREDNIE WÓJTÓW, BURMISTRZÓW I PREZYDENTÓW MIAST – GŁOSOWANIE PONOWNE – WYBORY SAMORZĄDOWE W 2010 ROKU (DANE W %).

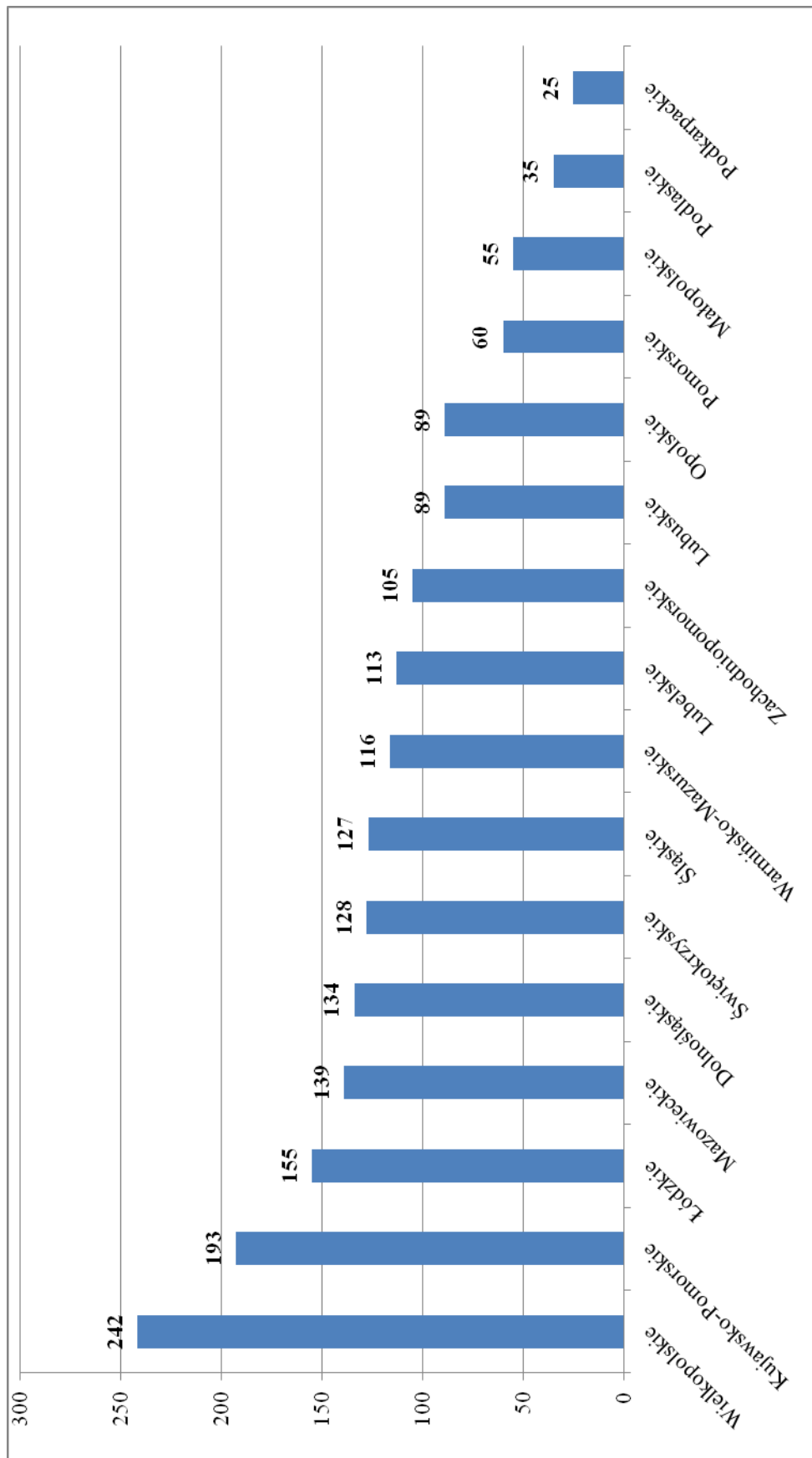
Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 6. RADNI WOJEWÓDZTW WG PŁCI – STAN NA 2011 ROK.

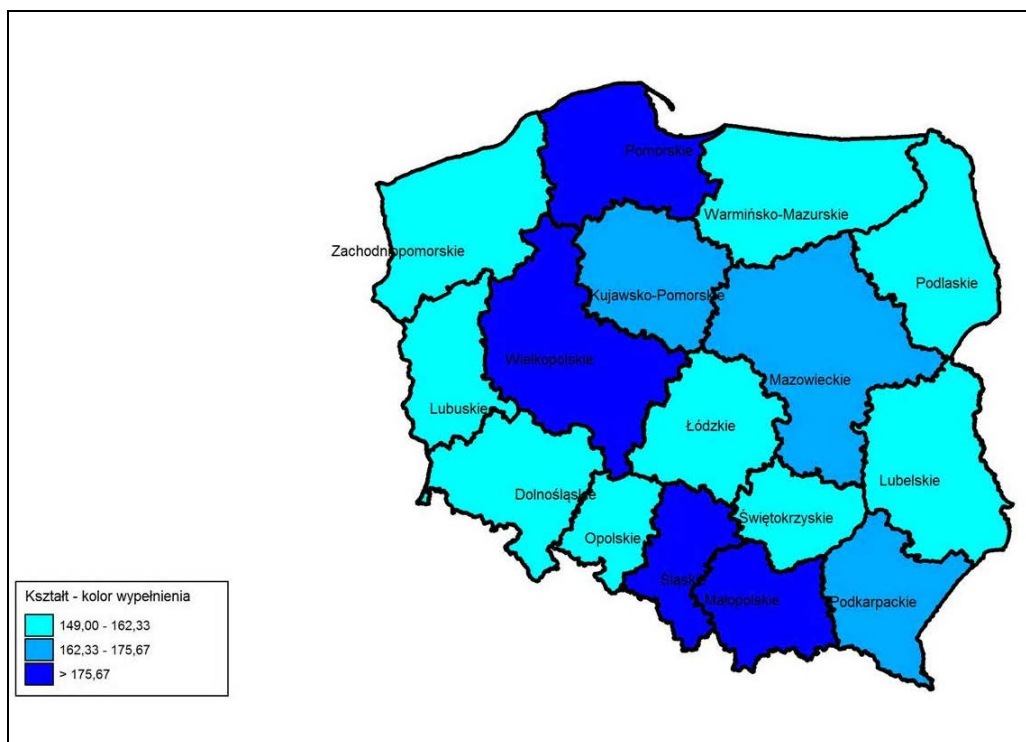
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

**WYKRES 7. RADNI SOJUSZU LEWICY DEMOKRATYCZNEJ W WOJEWÓDZTWACH (WSZYSTKIE SZCZEBLE)
PO WYBORACH SAMORZĄDOWYCH W 2010 ROKU.**

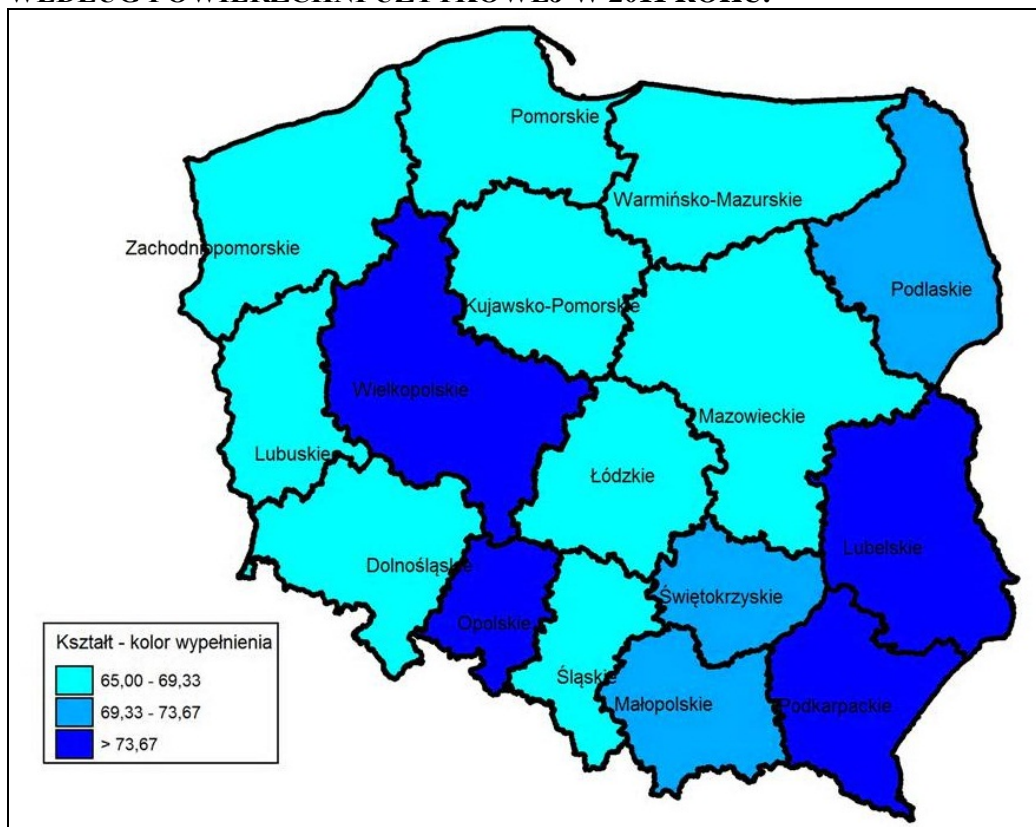
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

MAPA 9. LICZBA MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTW PRZYPADAJĄCYCH NA 1 PRACOWNIKA ADMINISTRACJI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO.

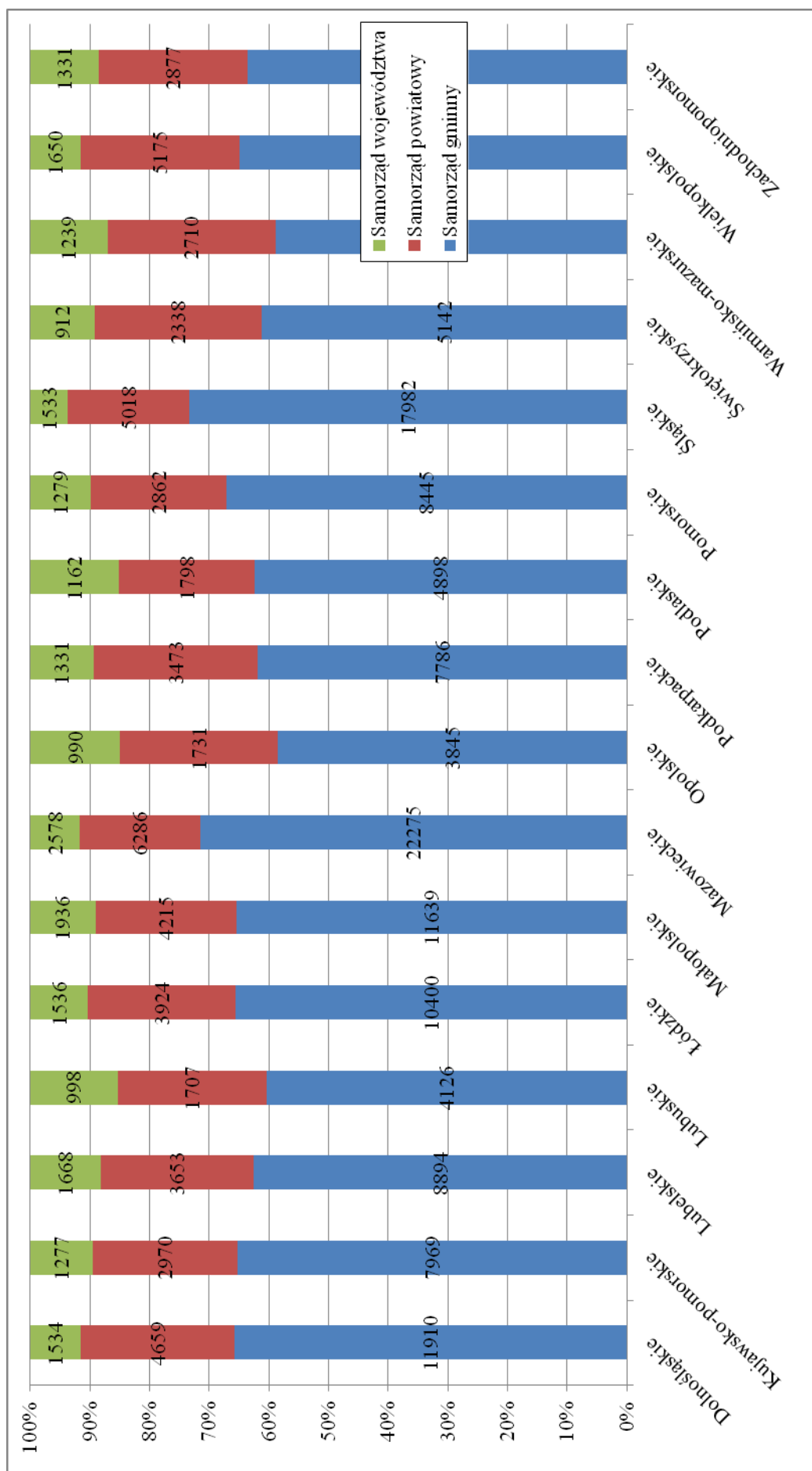
Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie danych GUS z 2010 r. i danych NSP2011.

MAPA 10. WIELKOŚĆ MIESZKAŃ W WOJEWÓDZTWACH WEDŁUG POWIERZCHNI UŻYTKOWEJ W 2011 ROKU.

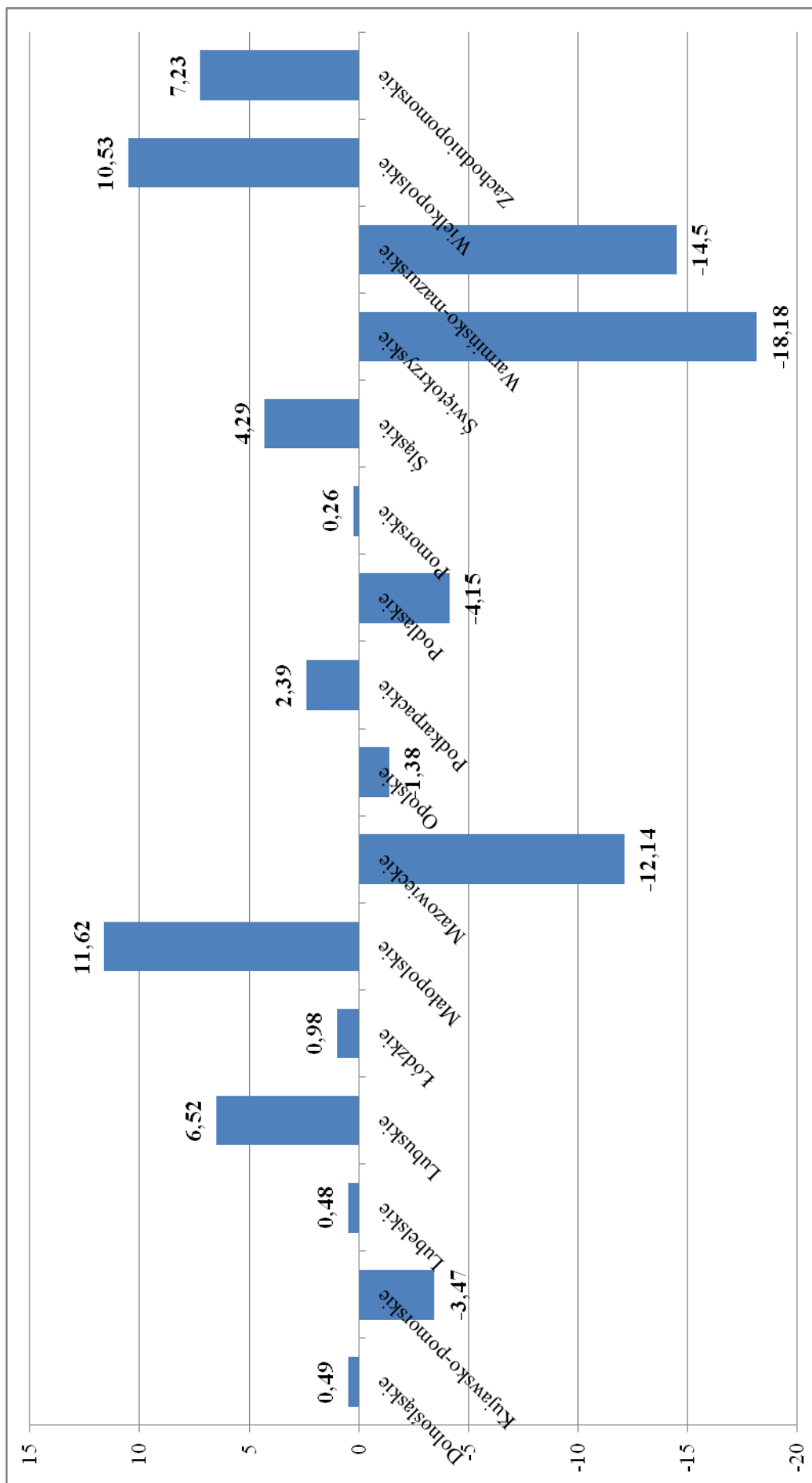
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP2011.

WYKRES 8. STRUKTURA ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW ADMINISTRACJI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2010 ROKU W WOJEWÓDZTWACH.

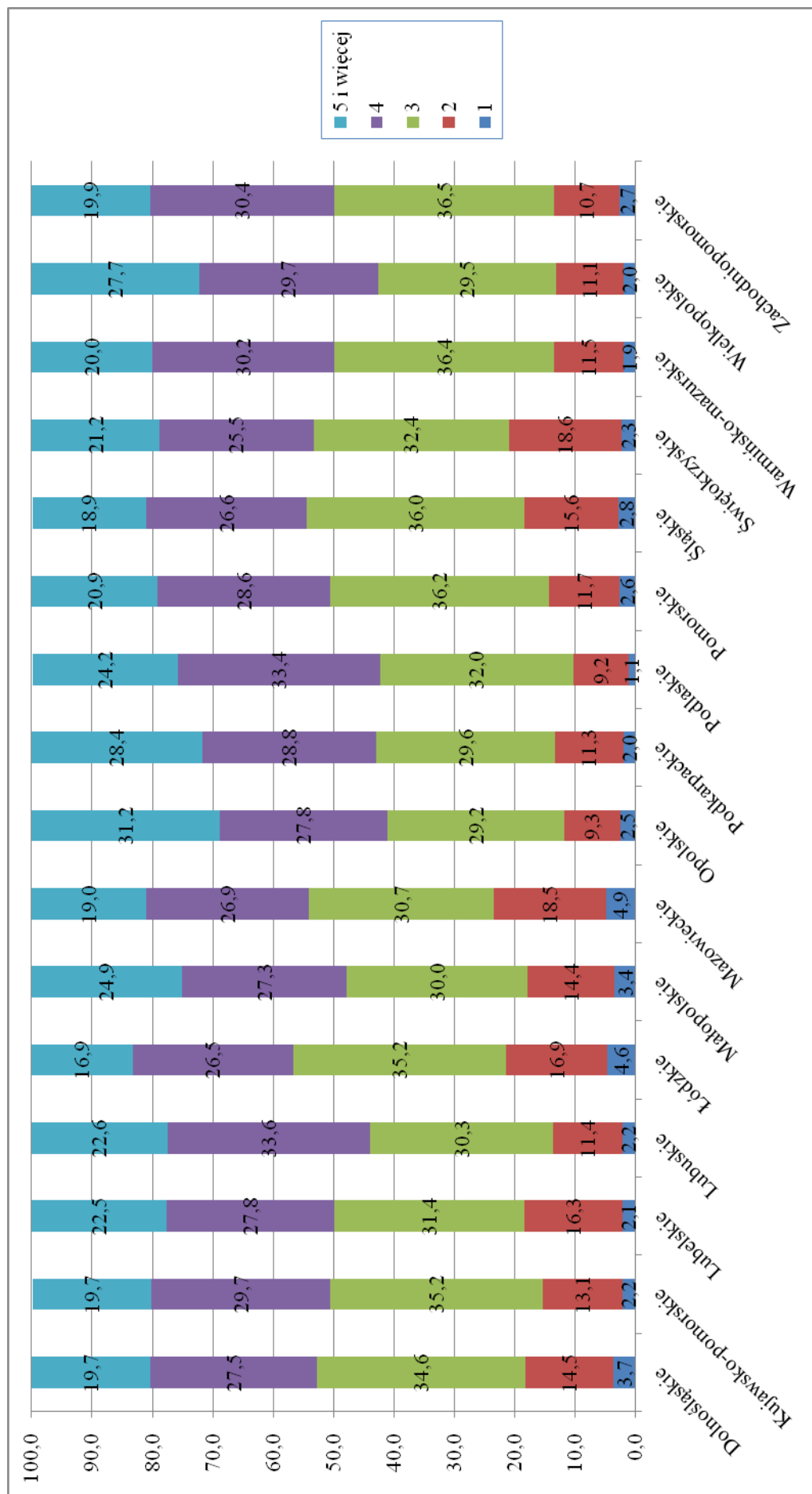
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 9. WSKAŹNIK DYNAMIKI LICZBY PRZESTĘPSTW W UKŁADZIE WOJEWÓDZKIM POLSKI W 2011 R. (2007 R. = 100).

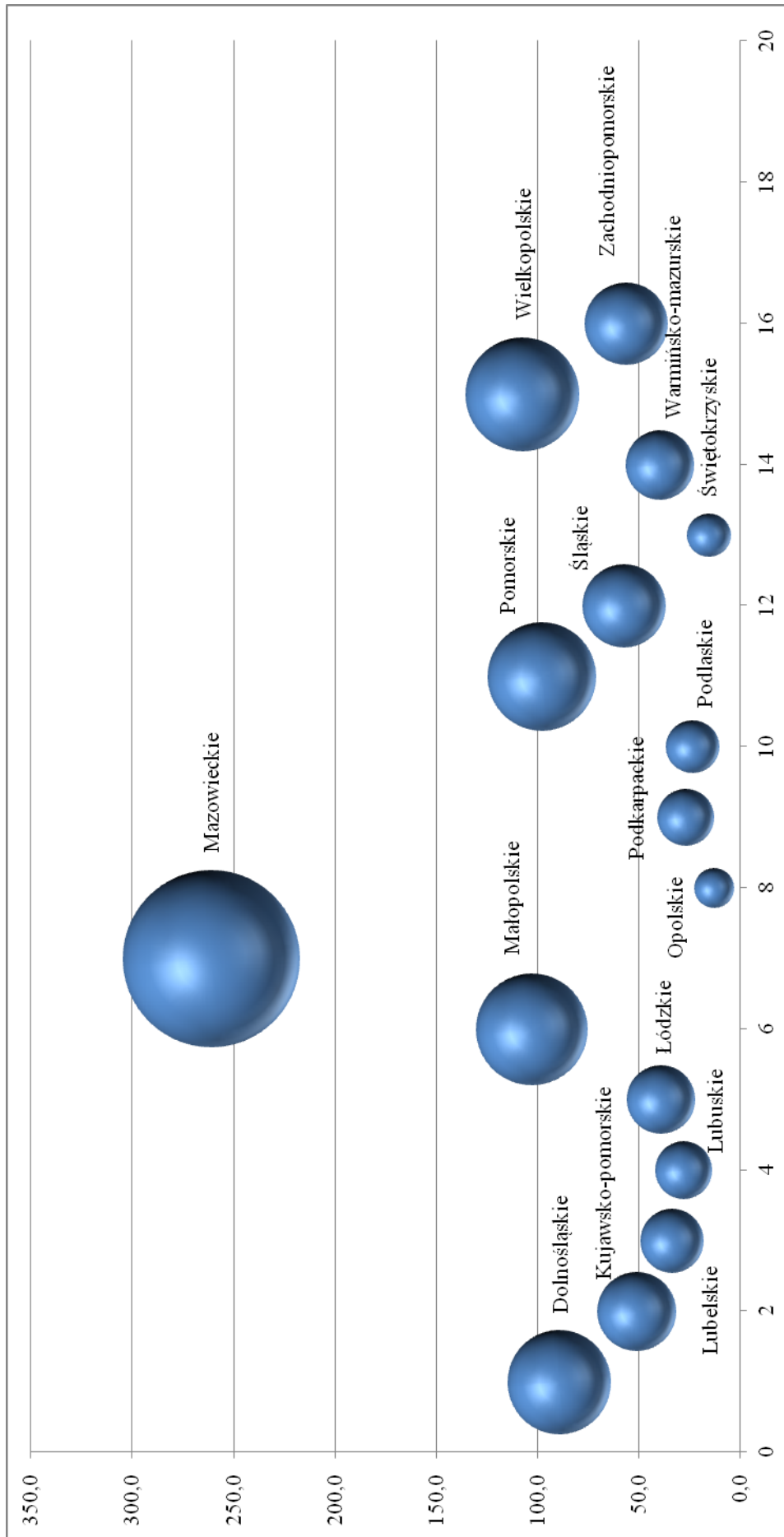
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 10. STRUKTURA MIESZKAŃ WEDŁUG LICZBY IZB W 2011 R. (BEZ MIESZKAŃ O NIEUSTALONEJ LICZBIE IZB).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP2011.

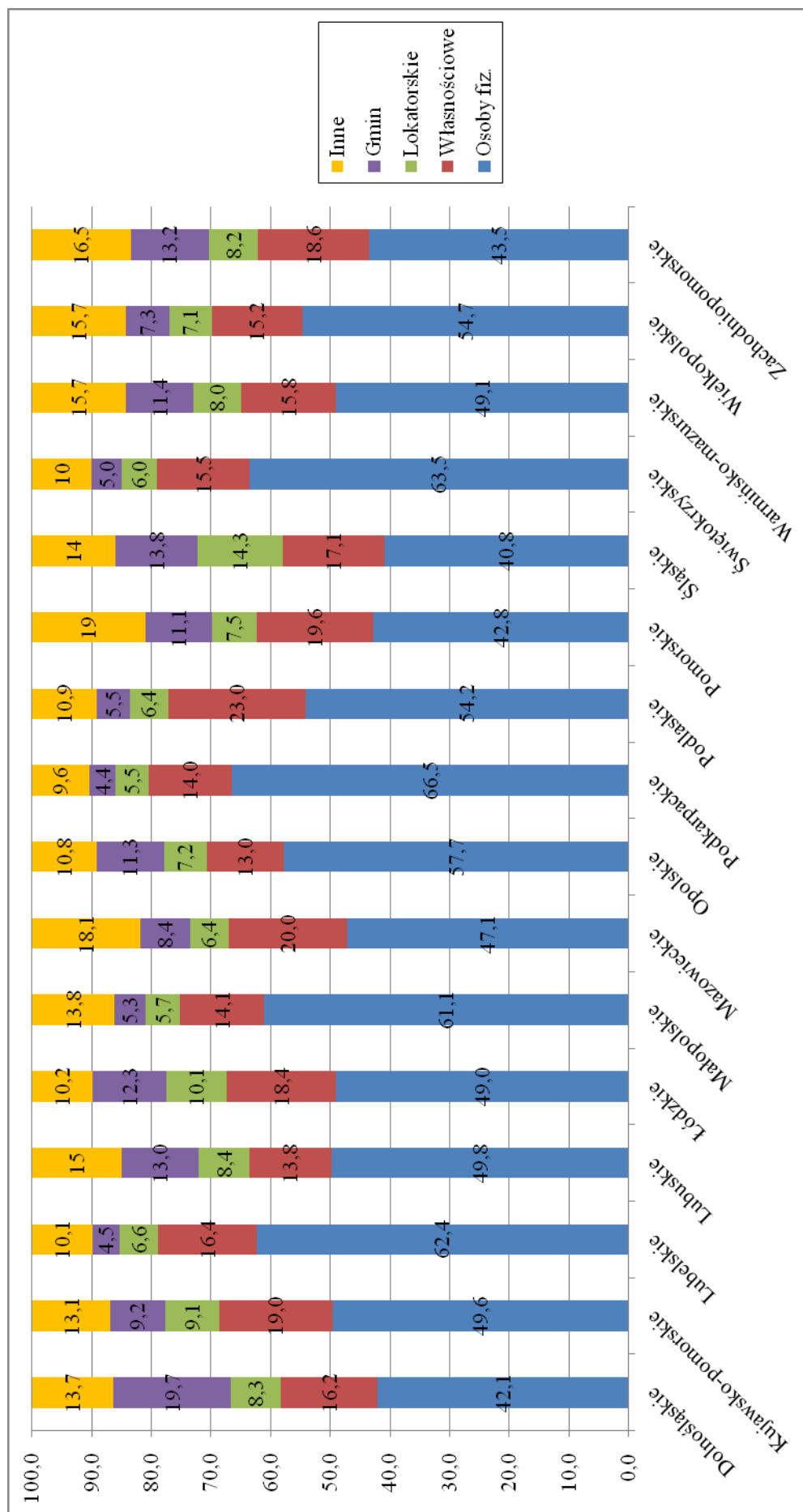
WYKRES 11. WYMIAR ILOŚCIOWY I STRUKTURALNY PRZYROSTU MIESZKAŃ W WOJEWÓDZTWACH W 2011 ROKU (2002 R. = 100).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP2011.

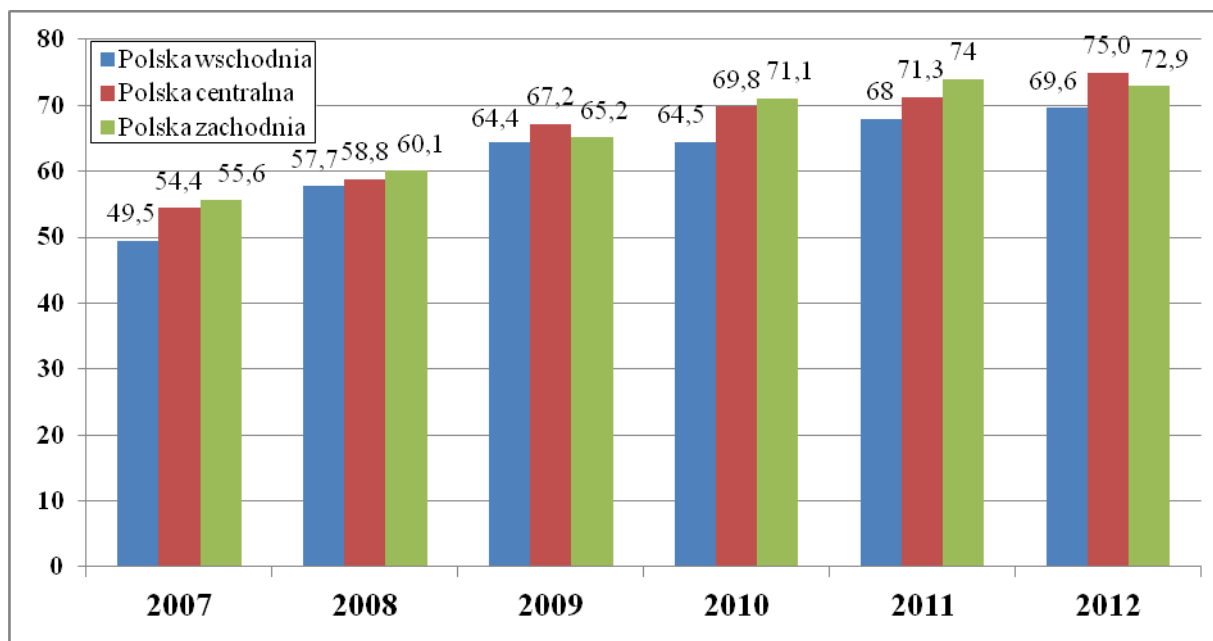

WYKRES 12. MIESZKANIA WEDŁUG PODMIOTÓW BĘDĄCYCH ICH WŁAŚCICIELAMI W 2011 ROKU.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP2011.

WYKRES 13. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W KOMPUTERY W LATACH 2007-2012 (W % OGÓLU GOSPODARSTW DANEJ GRUPY).

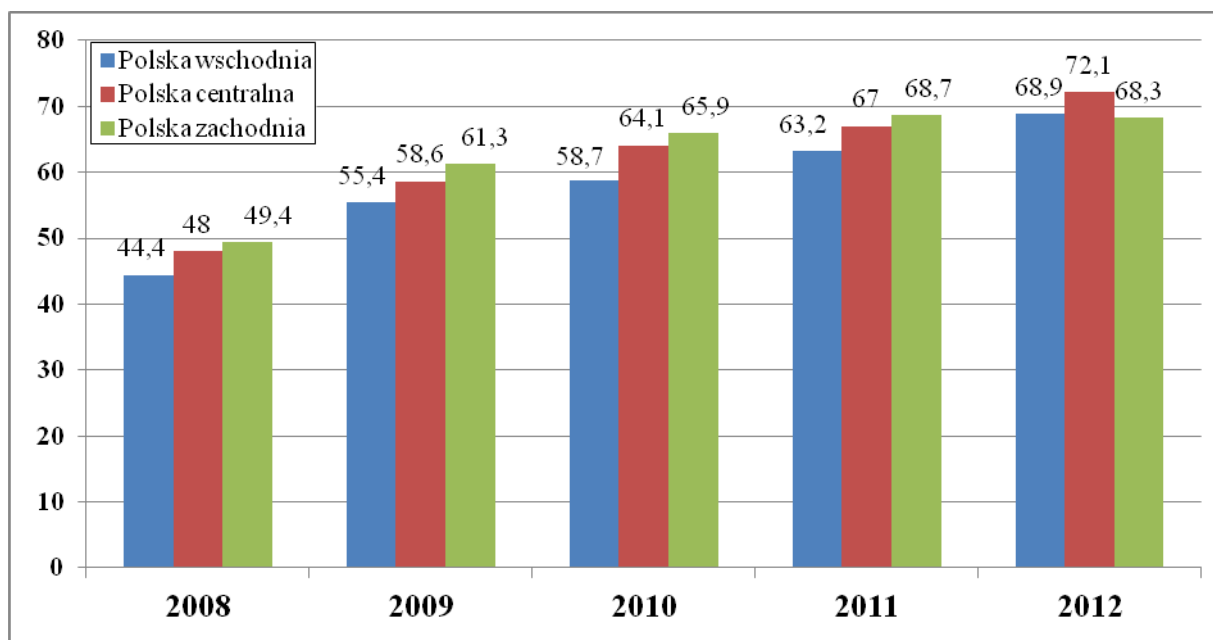

Źródło: Urząd Statystyczny w Szczecinie, "Społeczeństwo informacyjne w Polsce.

Wyniki badań statystycznych z lat 2007-2011", Warszawa 2012, s. 91, Urząd Statystyczny w Szczecinie,

Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2008-2012, Warszawa 2012, s.91

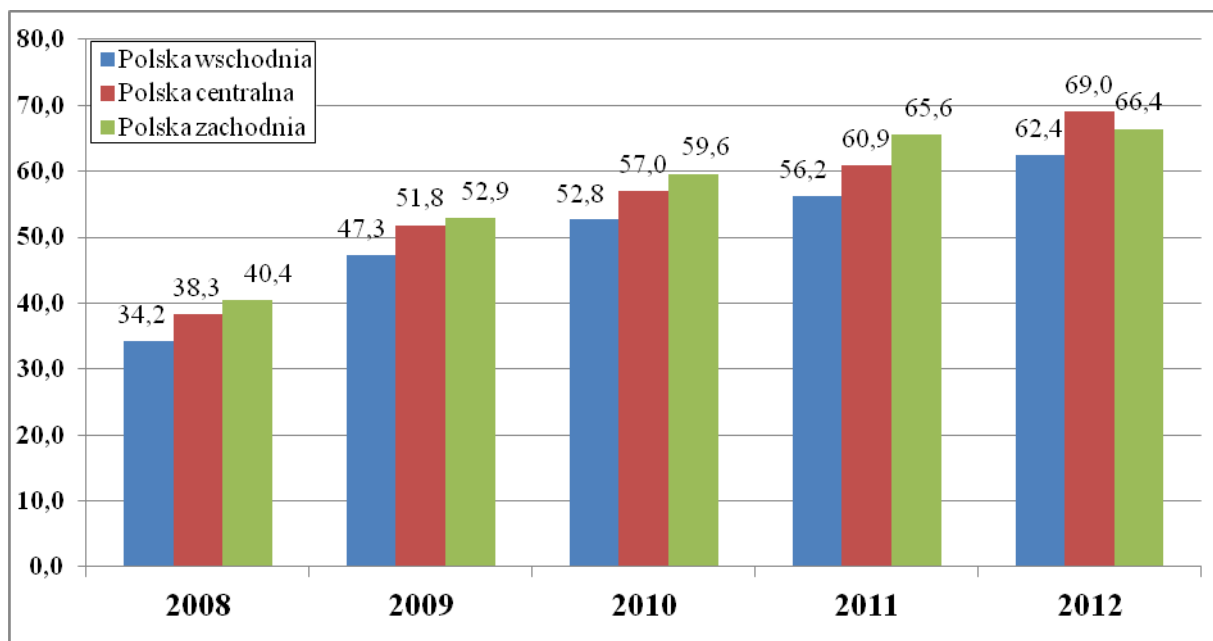
WYKRES 14. GOSPODARSTWA DOMOWE POSIADAJĄCE DOSTĘP DO INTERNETU (W % OGÓLU GOSPODARSTW DANEJ GRUPY).

ŹRÓDŁO: URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE W POLSCE.

WYNIKI BADAŃ STATYSTYCZNYCH Z LAT 2008-2012, WARSZAWA 2012, S.100.

WYKRES 15. GOSPODARSTWA DOMOWE POSIADAJĄCE SZEROKOPASMOWY DOSTĘP DO INTERNETU (W % OGÓŁU GOSPODARSTW DANEJ GRUPY).

Źródło: Urząd Statystyczny w Szczecinie, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2008-2012*, Warszawa 2012, s.104.

ROZDZIAŁ II.

UWARUNKOWANIA ROZWOJU WOJEWÓDZTW: TEORETYCZNE, INSTYTUCJONALNE, INDYWIDUALNE

Zawartość tego rozdziału została dobrana na podstawie przeglądu bogatej literatury z zakresu polityki regionalnej. Jego celem jest prezentacja praktycznych przesłanek polityki rozwojowej poszczególnych województw przy uwzględnieniu stanowiska wypracowanego przez władze centralne w latach 2010-2012 oraz ustaleń, co do strategicznych uwarunkowań rozwoju poszczególnych województw. W części teoretycznej zostaną przedstawione w sposób ramowy podstawowe koncepcje dotyczące społecznych uwarunkowań rozwoju przestrzennego Polski. Następnie zostaną omówione wybrane wyniki badań sondażowych z przełomu 2011 i 2012 r. na temat partycypacji publicznej w Polsce. Wskazują one na kierunki wzrostu aktywności lokalnych wspólnot w procesie podnoszenia jakości funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce i wiążącego się z tym zjawiskiem wzrostu poziomu satysfakcji obywateli z działań władz lokalnych. Część druga tego rozdziału skupia się na kontekście instytucjonalnym możliwości działania JST. Są one określone w "Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020", której cele, założenia i narzędzia realizacji zostaną opisane z punktu widzenia aktualnych szans ich realizacji. Innymi dokumenty, które zostaną uwzględnione w tej analizie, to "Raport Polska 2011" i "Polska 2030". Ostatnią część tego rozdziału zawiera ramowy opis trzech grup czynników, określonych jako indywidualne, gdyż określają one specyficzną ścieżkę rozwojową każdego województwa. Zostały zaliczone do nich: podział na Polskę zachodnią i wschodnią, omówienie cech charakterystycznych województw oraz ich silne i słabe strony.

2.1. Teoretyczne uwarunkowania rozwoju województw: zarys problematyki

W literaturze poświęconej koncepcjom rozwoju przestrzennego kraju w aspekcie społecznym istnieją trzy podstawowe podejścia do wizji społecznej przestrzeni Polski. Każda z nich opiera się na odmiennym podejściu do dynamiki struktury społecznej, która może zmierzać w kierunku zwiększania lub zmniejszania dystansu między poszczególnymi grupami społecznymi. Charakterystyka każdego z tych trzech podejść jest następująca:¹

1. podejście gradualne: procesy rozwoju społecznego w Polsce doprowadzą do konwergencji, (czyli upodobnienia) struktur społecznych rozwiniętych społeczeństw zachodnich, a ich motorem jest proces ewolucji polskiej gospodarki przez ostatnie 20 lat, będą kształtowały się wyraźne dystanse między grupami społecznymi (społeczeństwo klasy średniej);
2. podejście dychotomiczno-segmentacyjne: Polska jest podzielona na wyraźne segmenty a możliwości komunikacji (przekraczanie ich granic) są ograniczone, relacje między segmentami mają charakter konfliktowy, genezy tych odmienności między segmentami należy szukać w ich odmiennych ścieżkach rozwojowych związanych z procesami historycznymi (np. zabory);
3. podejście rozproszone – istniejący ład społeczny nie jest zdominowany ani przez relacje konfliktowe ani kooperacyjne, Polacy uczestniczą w życiu społecznym jednocześnie na różnych płaszczyznach o odmiennym poziomie konfliktu i integracji mających inne logiki dystrybucji zasobów.

Wydaje się, iż przyjęcie każdego z tych trzech podejść, jako punktu wyjścia do analizy aktualnego stanu spraw publicznych w Polsce w zakresie przestrzeni społecznej pociąga za sobą określony sposób konstruowania narracji politycznej, a także wpływa na postrzeganie rywali i sojuszników politycznych. Dla Platformy Obywatelskiej charakterystyczna jest wizja gradualna, natomiast dla Prawa i Sprawiedliwości wizja dychotomiczno-segmentacyjna. Lewica w Polsce dąży do dokonania adaptacji programowej wizji ładu rozproszonego, która zakłada poznawczą elastyczność w interpretacji

---

¹ A.Rychard, Socjologiczne uwarunkowania rozwoju przestrzennego Polski, b.d.w., s. 454 i nast., dostęp: http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_krajowy/polska_polityka_przestrzenna/prace_nad_KPZK_2008_2033/Documents/Rychard.pdf

przestrzeni społecznej w Polsce: solidaryzm społeczny na poziomie relacji między pokoleniami lub Polską zachodnią i wschodnią w połączeniu ze zrozumieniem nieuchronności konfliktowego charakteru relacji między pracą a kapitałem.

Zarówno relacje konfliktowe jak i kooperacyjne w życiu społecznym znajdują swoje odzwierciedlenie w przestrzeni publicznej, w której kształtuje się opinia publiczna wpływająca na działania podmiotów politycznych – m.in. partii politycznych. W literaturze poświęconej teoretycznym aspektom partycypacji publicznej w Polsce wskazuje się na istnienie trzech podstawowych modeli partycypacji publicznej w naszym kraju:²

1. asymetryczny model partycypacji – władza publiczna posiada dominującą rolę na każdym etapie tworzenia polityk publicznych (dwa warianty tego modelu: a) władze publiczne informują członków społeczności o treści decyzji po ich podjęciu; b) władze publiczne działają w sposób jednostronny, jednocześnie uzasadniając ich celowość i nakłaniają do ich akceptacji);
2. opiniodawczo-konsultacyjny model partycypacji – stanowisko władz publicznych jest przedstawiane opinii publicznej i bywa zmieniane pod jej wpływem (dwa warianty tego modelu: a) władze zasięgają opinii członków danej wspólnoty publicznej i w pewnym zakresie korzystają z nich do modyfikacji swoich planów; b) władze zasięgają aktywnie opinii poprzez zastosowanie instrumentu konsultacji społecznych);
3. symetryczny model partycypacji – żadna ze stron relacji władczej nie ma przyznanego statusu podmiotu dominującego w procesie tworzenia polityk publicznych;
4. delegacyjny model partycypacji – występuje asymetria w relacjach między władzą publiczną a daną wspólnotą, ale podmiotem dominującym są grupowi reprezentanci wspólnoty, a władza publiczna skupia się na realizacji funkcji kontrolnej treści wypracowanych decyzji (formalne kryterium poprawności podjętych decyzji).

Przeprowadzone przez Instytut Spraw Publicznych badania wskazują, iż struktura występowania omówionych powyżej modeli partycypacji w polskich gminach jest następująca³:

1. model asymetryczny – 20,1% gmin (24% gmin miejskich, 18,1% gmin wiejskich, 23,4% gmin miejsko-wiejskich);
2. model konsultacyjny – 51% gmin (44% gmin miejskich, 54,1% gmin wiejskich, 46,8% gmin miejsko-wiejskich);
3. model symetryczny – 16,0% gmin (20,0% gmin miejskich, 13,9% gmin wiejskich, 19,1% gmin miejsko-wiejskich);
4. model delegacyjny – 12,9% gmin (12,0% gmin miejskich, 13,9% gmin wiejskich, 10,6% gmin miejsko-wiejskich).

Ważnym instrumentem aktywizacji mieszkańców danej wspólnoty samorządowej jest zakres korzystania przez nich z usług świadczonych przez gminy. Przeprowadzone badania wskazują na istnie-

---

²A. Olech, Modele partycypacji publicznej w Polsce, (w:) A. Olech(red.), Dyktat czy uczestnictwo? Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce, Tom I, Warszawa 2012, s. 25-27.

³Tamże, s. 31.

nie wyraźnego zróżnicowania w zakresie korzystania z nich w zależności od typu usługi świadczonej przez gminę (uwzględniono dziewięć rodzaju usług)⁴:

1. z dwóch typów usług korzysta ponad 4/5 mieszkańców: nieodpłatne leczenie w ośrodku zdrowia (86,2%), korzystanie z zorganizowanego przez gminę wywozu śmieci (81,3%);
2. z jednego typu usługi korzysta ponad połowa mieszkańców: przebywanie na terenach zielonych (53,1%);
3. z pozostałych sześciu typów usług korzysta mniej niż połowa mieszkańców: lokalna komunikacja publiczna (37,3%); ośrodek kultury/biblioteka publiczna (30,0%), uczęszczanie dzieci/dziecka do szkoły publicznej (25,6%), zajęcia sportowe (13,4%), pomoc oferowana przez placówkę opieki społecznej (9,7%), uczęszczanie dzieci/dziecka do publicznego żłobka lub przedszkola (6,6%).

Taka struktura odpowiedzi wskazuje na społeczny zakres ważności poszczególnych usług komunalnych dla mieszkańców wspólnot samorządowych. Im większy zakres korzystania z danej usługi, tym bardziej prawdopodobne jest wystąpienie napięć społecznych w sytuacji, gdy obywatele uznają ich poziom jakości za niewystarczający (ograniczenia w dostępie do nich, rosnące koszty, proceduralne trudności).

Badania sondażowe, zrealizowane w 2011 r. na zlecenie Instytut Spraw Publicznych, wskazują, że gotowość mieszkańców gmin do uczestnictwa w procesach decyzyjnych jest uzależniona od sprawy, której one dotyczą. Od 23,9% do 30,4% osób deklaruje gotowość do takiego uczestnictwa pod warunkiem, że będzie ona dotyczyła ich osobistych spraw – w literaturze przedmiotu jest ona nazywana zamiennie „partycypacją pragmatyczną” lub „partycypacją egoistyczną”⁵. Tak, więc ok. 1/3 dorosłych mieszkańców danej wspólnoty samorządowej bierze pod uwagę możliwość zaangażowania się we współdecydowanie o sprawach gminy. To wskazuje na istnienie „milczącej większości”, do której należałoby dotrzeć z informacją o działaniach władz samorządowych w celu zwiększenia stopnia ich zainteresowania sprawami gminy i gotowości zaangażowania się w proces decyzyjny (np. udział w konsultacjach społecznych).

W polskim samorządzie terytorialnym rola jednostki pomocniczych, czyli sołectwa w gminach wiejskich i rady osiedli (dzielnic) w miastach, jest niewielka ze względu na ich słabą pozycję instytucjonalną – brak im odrębności prawnej, ich kompetencje są niewielkie, stopień utożsamiania się mieszkańców z nimi jest nikły. Obecnie istnieje ok. 40 tysięcy sołectw. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, iż jednostki pomocnicze realizują trzy podstawowe funkcje:⁶

- a) informacyjną (kierunek przepływu informacji: od władzy samorządowej do obywateli),
- b) konsultacyjną (kierunek przepływu informacji: od obywateli do władzy samorządowej),
- c) organizacyjną (rady są miejscem tworzenia propozycji usprawnień działania władzy samorządowej).

---

⁴T. Kaźmierczak, *Udział mieszkańców gmin w zarządzaniu gminnymi usługami publicznymi*, (w:) A. Olech (red.), *Dyktat czy uczestnictwo? Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce*, Tom I, Warszawa 2012, s. 81.

⁵ P. Sobiesiak-Penszko, *Organizacje pozarządowe a partycypacja publiczna*, (w:) A. Olech (red.), wyd. cyt., s. 154.

⁶ P. Matczak, M. Kotnarowski, *Jednostki pomocnicze samorządu: między obywatelem a władzą*, (w:) A. Olech (red.), wyd. cyt., s. 214.

Wielkość miejscowości jest czynnikiem, który wyraźnie wpływa na poziom intensywności więzi łączących obywateli z miejscem zamieszkania. Badanie sondażowe, przeprowadzone na ten temat między 10 października 2011 roku a 31 stycznia 2012 roku przez firmę badawczą Quality Watch, przyniosło następujące odpowiedzi na poniższe twierdzenia:⁷

1. „Czuję się bardzo związany(a), nie wyobrażam sobie mieszkania gdzieś indziej – 46,5% (wieś – 60,0%, gmina miejsko-wiejska – 45,0%, miasto do 50 tys. – 51,6%, miasto 50-250 tys. – 38,1%, miasto powyżej 250 tys. – 31,5%);
2. „Czuje się związany, ale dopuszczam możliwość przeprowadzki” – 38,2% (wieś – 29,2%, gmina miejsko-wiejska 31,7%, miasto do 50 tys. – 34,4%, miasto 50-250 tys. – 48,3%, miasto powyżej 250 tys. – 53,2%);
3. „Jest mi obojętne, czy mieszkam tu, czy gdzie indziej” – 10,2% (wieś – 5,5%, gmina miejsko-wiejska – 19,2%, miasto do 50 tys. – 8,6%, miasto 50-250 tys. – 7,2%, miasto powyżej 250 tys. – 10,7%);
4. „Przeprowadził(a)bym się, gdyby to tylko było możliwe” – 4,4% (wieś – 4,7%, gmina miejsko-wiejska – 3,6%, miasto do 50 tys. – 4,4%, miasto 50-250 tys. – 4,6%, miasto powyżej 250 tys. – 4,7%).

Powyższe wyniki badania wskazują wyraźnie na zależność między wielkością miejscowości a poziomem intensywności więzi łączących obywateli z miejscem zamieszkania: im większa miejscowość, tym niższy poziom intensywności tej więzi. Ta zależność rodzi określone konsekwencje dla prowadzenia aktywności publicznej. W dużych miastach gotowość obywateli do zaangażowania się w życie wspólnoty samorządowej będzie mniejsza niż na wsi lub małych miastach. To może powodować brak motywacji do aktywności w ramach organizacji pozarządowych lub absencję wyborczą.

2.2. Instytucjonalne uwarunkowania rozwoju województw: zarys problematyki

Podstawowe ramy instytucjonalne dla prowadzenia polityki regionalnej w Polsce tworzy Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, która została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2010 roku. Określa ona cele i sposoby działania rządu oraz samorządów województw w aspekcie przestrzennym realizacji strategicznych celów rozwoju państwa. KSRR zawiera trzy cele szczegółowe, które powinny być osiągnięte do 2020 roku.⁸

1. wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
2. budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach określanych przez Radę Ministrów jako „problemowe”,
3. tworzenie warunków dla realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

---

⁷ J. Grzeszczak, Partycypacja publiczna w dużych miastach, (w:) A. Olech (red.), wyd. cyt., s.236.

⁸ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020:regiony, miasta, obszary wiejskie. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2010 r., Warszawa, 13 lipca 2010 r., s. 5.

W tym dokumencie wskazano także na obszary o strategicznym znaczeniu dla państwa, na które państwo powinno oddziaływać przy pomocy instrumentów polityki regionalnej:⁹

1. potencjał najważniejszych miast, jako stymulator zatrudnienia i pozostałych obszarów;
2. zapobieganie nadmiernym zróżnicowaniom przestrzennym;
3. zwiększenie poziomu innowacyjności;
4. przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom z zakresu polityki demograficznej;
5. poprawa kompetencji zawodowych Polaków;
6. reagowanie na wyzwania klimatyczne i z zakresu bezpieczeństwa energetycznego.
7. ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych.
8. wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego;
9. wspieranie rozwoju kapitału społecznego.
10. zapewnienie odpowiedniej infrastruktury transportowej i teleinformatycznej;
11. zwiększenie zdolności administracji do zarządzania rozwojem.

Identyfikację przestrzenną obszarów Polski, na których te wyzwania występują ze szczególną wyrazistością zawiera dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego „Strategia Rozwoju Kraju 2020” z listopada 2011 r.. Znajduje się w nim mapa powiatów, w których dostęp do usług i dóbr warunkujących możliwości rozwojowe jest utrudniony. Wyróżniono na niej powiaty charakteryzujące się występowaniem ponad połowy z uwzględnionych niekorzystnych zjawisk. Do tych zjawisk zaliczono:

1. odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) poniżej 50%;
2. średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2008 r., co najmniej 15% niższe od średniej krajowej;
3. liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym w 2008 r., co najmniej 20% większa od średniej krajowej;
4. odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2008 r. poniżej 50%;
5. udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku (2008) poniżej 50%;
6. liczba lekarzy na 10000 mieszkańców w 2008 r., co najmniej 50% mniejsza od średniej krajowej;
7. liczba osób przypadających na 1 zakład opieki ambulatoryjnej w 2008 r., co najmniej 40% większa od średniej krajowej;
8. zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych powyżej średniej krajowej, w 2006 r.;

---

⁹ Tamże, s. 24.

9. średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w latach 2003- 2007 na 1 mieszkańca poniżej średniej krajowej,
10. frekwencja w wyborach samorządowych w 2006 r. niższa niż 45%.

Województwa, w których znajduje się najwięcej powiatów o ograniczonych możliwościach rozwojowych to: dolnośląskie, lubelskie, kujawsko-pomorskie, mazowieckie. Jedną z podstawowych ról w przezwyciężaniu tych barier powinny odgrywać główne ośrodki miejskie, których funkcje metropolitarne nie są jednakże tak mocno rozwinięte jak w przypadku zbliżonych wielkością ośrodków metropolitarnych w zachodniej części Europy – dotyczy to zwłaszcza poziomu innowacyjności i udziału gospodarki opartej na wiedzy¹⁰.

Ważnym czynnikiem różnicującym potencjał rozwojowy województw i jakość życia mieszkańców są odmienności obszarów wiejskich w różnych regionach Polski. Można wskazać na trzy zjawiska związane z występowaniem tych odmienności:¹¹

1. segmentacyjny poziom rozwoju obszarów wiejskich na kierunku wschód-zachód: wysoki poziom rozwoju gmin wiejskich w zachodniej części kraju, średni poziom w centrum, niski i bardzo niski w części północno-wschodniej (woj. warmińsko-mazurskie) i środkowo wschodniej (głównie województwa: podlaskie, lubelskie i wschodnia część podkarpackiego);
2. gminy wiejskie o wysokim i bardzo wysokim poziomie rozwoju są zlokalizowane wokół największych ośrodków miejskich a charakter ich powiązań z tymi ośrodkami miejskimi zależy od jakości połączeń komunikacji publicznej (Kraków, Łódź, Poznań, Trójmiasto, Warszawa, Konurbacja Górnośląska);
3. gminy, na które silnie oddziałuje bliskość dużych miast powoli tracą rolniczy charakter ze względu na wzrost znaczenia pozarolniczej działalności gospodarczej i przeznaczania gruntów rolnych pod zabudowę – w ten sposób gminy wiejskie stają się obszarami peryferyjnymi miast.

Za istotny punkt odniesień do rozważań i wniosków przedstawionych w tym rozdziale należy uznać raport „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe” z 2009 roku ze względu na jego rangę medialną i umieszczenie w dyskursie politycznym terminu dotyczącego normatywnego wzorca polityki regionalnej – „model polaryzacyjno-dyfuzyjny”. Opiera się on na założeniu, iż krótkookresowe zwiększanie się zróżnicowania dochodów między województwami jest etapem prowadzącym do szybszego rozwoju wszystkich regionów (w 2010 r. cztery województwa wytworzyły 52,5% krajowego PKB: mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, dolnośląskie). W tym raporcie wskazano na cztery podstawowe determinanty rozwoju przestrzennego Polski:¹²

1. podział na Polskę wschodnią i zachodnią (różnice w różnych obszarach),
2. znaczenie podziału miasto-wieś i różnicowanie tempa rozwojowego obszarów wiejskich,
3. znaczenie podziału metropolie-peryferia (Warszawa, Poznań i Wrocław),
4. zróżnicowanie wewnątrz wielkich miast.

---

¹⁰ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Strategia Rozwoju Kraju 2020, Warszawa, listopad 2011 r., s. 105.

¹¹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, RAPORT POLSKA 2011: Gospodarka – Społeczeństwo - Regiony (projekt), Warszawa, Czerwiec 2011, s. 136.

¹² M. Boni (red. nauk.), Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Warszawa, 17 czerwca 2009, s. 265.

W celu przezwyciężenia potencjału różnicującego wskazanych powyżej czterech determinant rozwoju przestrzennego Polski autorzy raportu „Polska 2030” wskazali na konieczność podjęcia następujących działań:¹³

1. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny pojawić się we wszystkich polskich miastach;
2. odwrócenie tendencji do prywatyzacji przestrzeni publicznej;
3. organizowanie projektów tworzących miast i ich jego pozycję międzynarodową;
4. współpraca strony rządowej, JST i uczelni w celu podnoszenia jakości szkolnictwa wyższego;
5. przyspieszenie rozwoju specyficznej infrastruktury wielkomiejskiej;
6. intensyfikacja współpracy między metropoliami i poprawa wzajemnej dostępności transportowej.

2.3. Indywidualne uwarunkowania rozwoju województw: zarys problematyki

Podział na Polskę zachodnią i wschodnią należy do kluczowych problemów rozwoju przestrzennego Polski i jest uznawany w wielu opracowaniach – o charakterze zarówno administracyjnym jak i naukowym za podstawowe wyzwanie polityczne, z którym musi się zmierzyć każda partia polityczna aspirująca do odgrywania aktywnej roli na ogólnopolskiej scenie politycznej. Ten podział jest wykorzystywany przez wielu polityków do stygmatyzowania rywali i ukazywania podziału na osi wschód-zachód, jako trwałego elementu polskiego dyskursu publicznego. Czy jest to diagnoza uzasadniona? Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy zapoznać się z podstawowymi dokumentami, które wskazują przed jakimi wyzwaniami rozwojowymi stoi Polska wschodnia i zachodnia.

Określają one cele strategiczne tego rozwoju. Należy zaznaczyć, iż podstawową różnicą w zakresie sposób określania tych celów jest źródło impulsów tworzenia wizji rozwojowej tych dwóch regionów. W przypadku Polski wschodniej mamy do czynienia z instytucjonalizacją formy tworzenia i realizacji tej wizji, natomiast wizja rozwojowa Polski zachodniej jest uwarunkowana głównie przez impulsy o charakterze oddolnym – stanowi efekt artykulacji potrzeb samorządów województw tworzących ten makroregion.

Makroregion Polska Wschodnia obejmuje następujące województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie. Dokument „Strategia rozwoju społeczno gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020”, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008 r., wskazuje, iż podstawowym celem strategicznym państwa w odniesieniu do tego obszaru Polski jest wzrost poziomu jej spójności na trzech obszarach:¹⁴

1. spójność gospodarcza – znaczący wzrost wskaźnika produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca (dodatkowy wskaźnik to parytet siły nabywczej);
2. spójność społeczna – spadek poziomu bezrobocia i wzrost wskaźnika zatrudnienia;

---

¹³ Tamże, s. 266.

¹⁴ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008 r., uchwałą nr 278/08, b.m.w., b.d.w., s. 50-51.

3. spójność terytorialna – wzrost poziomu dostępności przestrzennej dzięki wzrostowi dostępności wszystkich rodzajów komunikacji.

Narzędziem o charakterze prawnym i organizacyjnym, który służy realizacji tego celu strategicznego jest odpowiednia alokacja środków pomocowych z funduszy Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)¹⁵. Obejmuje on następujące cele operacyjne:¹⁶

1. stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy;
2. zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego;
3. rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich;
4. poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych;
5. zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju.

Makroregion Polska Zachodnia obejmuje pięć województw: dolnośląskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie. Potencjał tego makroregionu tworzy: ok. 26% ludności kraju, 31% powierzchni Polski, na jego terenie było wytworzone w 2009 r. 26% PKB. Twórcy koncepcji Polski Zachodniej, jako podmiotu samorządowego w następujący sposób charakteryzują jego istotę: „Jest to pierwsze w Polsce przedsięwzięcie współpracy w ramach makroregionu zainicjowane oddolnie (bottom-up) i dobrowolnie przez władze samorządowe, w którym województwa uznają, że ich rozwój winien następować poprzez wspólne działania – podejmowane w ramach całego makroregionu Polski Zachodniej – kreujące efekt synergii”¹⁷.

Cele strategiczne koncepcji Polski Zachodniej do 2020 roku zostały nakreślone w „Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej”:¹⁸

1. poprawa stanu bezpieczeństwa energetycznego i środowiskowego,
2. poprawa poziomu spójności i dostępności terytorialnej Polski Zachodniej,
3. tworzenie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego,
4. wspieranie współpracy ośrodków naukowo-technologicznych i gospodarki opartej na wiedzy,
5. stymulowanie kompleksowego rozwoju osi odrzańskiej.
6. rozwój funkcji metropolitalnych w ośrodkach wojewódzkich,
7. tworzenie wspólnego produktu turystycznego makroregionu Polski Zachodniej.
8. rozwój współpracy transgranicznej.

---

¹⁵ W dniu 2 października 2007 r. komisarz ds. polityki regionalnej Danuta Hübner podpisała decyzję Komisji Europejskiej przyjmującą do realizacji Program Rozwój Polski Wschodniej.

¹⁶ <http://www.polskawschodnia.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/program.aspx>

¹⁷ <http://www.polskawschodnia.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/program.aspx>

¹⁸ <http://polskazachodnia2020.pl/>

J. Szlachta, W. Dziemianowicz, P. Nowicka, Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej, b.m.w., b.d.w., dostęp:

http://lubuskie.pl/uploads/pliki/Biuro_prasowe/Za%C5%82o%C5%BCenia%20Strategii%20Rozwoju%20Polski%20Zachodniej_2.04.2012.pdf

Wydaje się, że samorzady województw tworzących makroregion Polska Wschodnia powinny rozważyć podjęcie oddolnej inicjatywy, podobnej do koncepcji Polski Zachodniej. W ten sposób zamiast występować wyłącznie w roli podmiotu wspieranego działaniami władz państwowych stałyby się aktywnym podmiotem polityki regionalnej w perspektywie całej Unii Europejskiej.

Analiza porównawcza województw, którą przeprowadziło w 2012 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego wskazuje na następujące obszary problemy (pogrubioną czcionką wyróżniono szczególnie istotne obszary problemowe):¹⁹

I. Dolnośląskie:

1. niski poziom zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata wg BAEL – 57,8% (PL 59,7%);
2. wysoka stopa bezrobocia wg BAEL – 10,6% (PL 9,7%);
3. wysoki poziom bezrobocia długookresowego wg BAEL – 3,9% (PL 3,6%);
4. bardzo niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych – 15,5% (PL 20,8%);
- 5. jeden z najwyższych w kraju udział osób niepełnosprawnych wśród zarejestrowanych bezrobotnych – 7,2% (PL 5,3%).**

II. Kujawsko-pomorskie:

1. stopa bezrobocia kobiet wg BAEL (13,2%) należy do wyższych w kraju (PL – 10,4%);
2. wysoki udział osób w wykształceniu zasadniczym zawodowym wśród bezrobotnych 30,8% (PL – 28%);
- 3. wysoki poziom obciążenia instytucji pomocy społecznej – na pracownika socjalnego przypadało 209 klientów pomocy (PL – 166);**
4. niski udział osób z wykształceniem wyższym wśród ludności 16,8% (PL – 20,7%);
- 5. jeden z dwóch regionów, w których na kierunkach technicznych nie kształcono żadnych doktorantów;**
6. niski udział osób posiadających wykształcenie wyższe naukowo-techniczne i jednocześnie pracujących w obszarze B+R w stosunku do ludności aktywnej zawodowo 12,8 (PL – 17,4%);
7. stosunkowo niska trwałość podmiotów zarejestrowanych w REGON – na 10 tys. ludności w regionie wyrejestrowano 75 (PL – 62);
8. niski udział firm z sektora usług, które ponosiły nakłady na działalność innowacyjną 6,6% (PL – 10,4%);
9. niski stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej 62,8% (PL – 72%)

---

¹⁹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*, Warszawa, wrzesień 2012 r., s. 56-62.

III. Lubelskie:

- 1. najwyższy odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 12,3% (PL – 10,8%);**
2. najwyższy udział osób z wykształceniem wyższym w ogóle bezrobotnych– 15,3% (PL – 11,4%);
- 3. najwyższy poziom zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach socjalnych – 30,7% (PL – 17,6%);**
4. wysoki poziom zagrożenia ubóstwem: odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji – 10,9% (PL 6,7%), odsetek osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa – 10,2% (PL 6,5%);
5. długotrwałe bezrobocie wyższe wśród mężczyzn niż kobiet;
6. najniższy odsetek pracujących w sektorze przemysłowym – 21,5% (PL –30,6%);
7. najwyższy odsetek pracujących w sektorze rolniczym – 27,6% (PL –12,7%);
8. najniższy udział doktorantów kształcących się w dziedzinach N+T – 4%;
9. niska liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców– 762;
10. niska liczba funkcjonujących mikroprzedsiębiorstw przypadających na 1 tys. mieszkańców (34)
11. niski udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność badawczo-rozwojową w ogólnej liczbie podmiotów – 13,2% (PL –24,4%).

IV. Lubuskie:

1. spadek poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
2. jeden z najwyższych w kraju odsetek niepełnosprawnych bezrobotnych (8%);
3. jeden z najniższych w kraju odsetek osób dorosłych, które uczą się lub dokształcają (3,4%);
4. jeden z najwyższych w kraju spadek poziomu odsetka osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w grupie 20-64 lata (1,1%);
- 5. jeden z najniższych w kraju udział studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności w wieku 19-24 lata (po 2,7 tys.);**
6. brak funkcjonujących uczelni technicznych;
- 7. najmniej w kraju kształcących się doktorantów (114 osób);**
8. brak doktorantów kształcących się na kierunkach technicznych;
9. obniżenie nakładów przedsiębiorstw na działalność badawczo-rozwojową (o 5,3%);
10. jeden z najniższych w kraju odsetek firm przemysłowych ponoszących nakłady na innowacyjność (11,5%).

V. Łódzkie:

1. znaczące dysproporcje pomiędzy poziomem zatrudnienia mężczyzn i kobiet w wieku 55-64 lata – 25,9%;
- 2. najwyższy wzrost stopy bezrobocia rejestrowanego w Polsce w stosunku do 2010 r. – o 0,1%;**
3. najmniejszy odsetek firm przemysłowych ponoszących nakłady na innowacyjność – 10% (PL 13,9%);
4. wzrost wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w odniesieniu do 2010 r..

VI. Małopolskie:

1. bardzo wysoki udział bezrobotnych z wykształceniem ogólnokształcącym (12,2%) oraz policealnym i średnim zawodowym (25,3%) w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych;
2. relatywnie niski udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność badawczo rozwojową w 2010 r. (18,4%, PL: 24,4%);
3. dość znaczący spadek udziału podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność badawczo rozwojową w okresie 2009-2010 (o 8,4%);
4. relatywnie niski poziom wskaźnika efektywności zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji zawodowej (54,7%, PL: 55,7%);
- 5. relatywnie wysoki udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych (13,5%, PL: 11,4%);**
6. dość znaczący spadek odsetka przedsiębiorstw przemysłowych, które ponoszą nakłady na działalność innowacyjną w latach 2009-2010 (o 2,2%).

VII. Mazowieckie:

1. duże zróżnicowanie wewnątrz regionalne w obszarze rynku pracy (bardzo dobra sytuacja na stołecznym rynku pracy zniekształca obraz całego województwa);
- 2. wzrost zagrożenia ubóstwem relatywnym (o 0,5%) pomimo poprawy sytuacji w skali kraju (- 0,4%);**
3. zmniejszenie odsetka podmiotów gospodarczych (o 2,4%) ponoszących nakłady na działalność badawczo-rozwojową (PL – 2,7%);
4. najniższy odsetek w Polsce (1,8%) osób objętych kontraktem socjalnym (PL – 3%).

VIII. Opolskie

- 1. najwyższe dysproporcje między poziomem zatrudnienia mężczyzn i kobiet w wieku 55-64 lata – 27,9% (PL – 20,5%);**
2. najmniejsza liczba podpisanych kontraktów socjalnych – 1,5 tys. (PL – 74,7 tys.);
3. wzrost odsetka osób niepełnosprawnych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych – 7,5% (PL – 4,3%);

4. najniższy odsetek osób pracujących dokształcających się w formie kursów i szkoleń – 5%;
5. najniższy odsetek osób pracujących z wykształceniem wyższym – 22,3% (PL – 28,6%);
6. najwyższy udział pracowników z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 34,3% (PL – 27,7%);
7. najniższy odsetek osób z wykształceniem wyższym w obszarze nauki i technologii – 16,3%;
8. najniższy odsetek osób zatrudnionych w obszarze badawczo rozwojowym – 1,2%;
9. najniższy udział osób zatrudnionych w obszarze nauki i technologii w ogóle ludności aktywnej zawodowo – 29,6% (PL – 37%);
10. niski odsetek osób z wykształceniem wyższym naukowo-technicznym zatrudnionych w obszarze B+R w stosunku do ludności aktywnej zawodowo – 13% (PL – 17,5%);
11. niski udział przedsiębiorstw w ogóle firm w kraju wpisanych do rejestru REGON – 2,5%;
12. niskie nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową – 0,23% (PL – 0,74% PKB);
13. niska liczba funkcjonujących jednostek z działalnością badawczo rozwojową – 25 (PL – 1 767);
- 14. najniższa liczba osób zatrudnionych w obszarze badawczo-rozwojowym – 63;**
15. największy spadek odsetka firm inwestujących w działalność inwestycyjną w sektorze usług – 5,7%;
- 16. najniższy przyrost wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej – 3,2%;**
17. niski odsetek osób z wykształceniem wyższym – 16,3% (PL – 27%).

IX. Podkarpackie:

1. najniższy wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata (18,9%);
2. jedna z najwyższych stop bezrobocia wg BAEL (12,5%);
3. wzrost stopy bezrobocia w stosunku do danych za 2010 r. (o 0,9%);
4. jeden z najwyższych w kraju poziom bezrobocia kobiet (13,8%);
5. jeden z najwyższych w kraju poziom bezrobocia wśród mieszkańców miast (13,4%);
6. jedna z najwyższych w kraju stopa bezrobocia na wsi (11,9%);
7. odnotowany wzrost zagrożenia ubóstwem relatywnym;
8. stosunkowo wysoka wartość wskaźnika obciążenia instytucji pomocy społecznej (213);
9. stosunkowo niski zakres stosowania kontraktów socjalnych (2,1%);
10. wzrost populacji niepełnosprawnych bezrobotnych;

- 11. najmniejszy odsetek osób dorosłych, które uczyły się lub doksztalały w 2011 r. (3,1%);**
12. jeden z najniższych w kraju odsetek absolwentów wyższych uczelni (24,5%);
13. jeden z najniższych w kraju udział studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności w wieku 19-24 lata (po 3,5 tys.);
14. najmniej podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców (726);
- 15. najmniej funkcjonujących firm na 1000 mieszkańców (32 jednostki);**
16. jeden z najniższych w kraju poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej (65,8%);

X. Podlaskie:

1. jeden z największych udziałów bezrobotnych absolwentów szkół średnich ogólnokształcących w ogóle bezrobotnych w Polsce – 12,3% (PL – 10,8%);
- 2. jedna z najtrudniejszych sytuacji w kraju wśród osób funkcjonujących w gospodarstwach domowych o dochodach niepozwalających na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych – 11% (PL – 6,7%);**
3. najmniej podpisanych kontraktów socjalnych w kraju – 1,5 tys.;
4. największy stosunek liczby osób objętych kontraktem socjalnym do liczby podpisanych kontraktów – 1,7 (PL – 1,4);
5. w przeciwieństwie do sytuacji w Polsce długotrwale pozostawanie bez pracy w większym stopniu dotyczy mężczyzn niż kobiety;
6. wysoki odsetek osób zatrudnionych posiadających wykształcenie gimnazjalne i niższe w ogóle pracowników – 10,2% (PL – 7,2);
7. spadek liczby zatrudnionych w sektorze usługowym – o 0,5 p.p.;
8. wysoki udział rolników w ogóle osób pracujących – 23,6% (PL – 12,7%);
9. niski udział firm zarejestrowanych w REGON na 10 tys. mieszkańców – 773;
- 10. bardzo niskie nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową – 0,21 PKB (PL – 0,74 PKB).**

XI. Pomorskie:

1. niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych 19,8% (20,8%);
2. istotny spadek (o 1,3%) zatrudnienia osób niepełnosprawnych (PL – wzrost o 0,3%);
3. stosunkowo niska trwałość podmiotów zarejestrowanych w REGON – na 10 tys. ludności w regionie wyrejestrowano 75 (PL – 62);
- 4. najniższy wynik egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej 23,42 pkt. (25,31 pkt.).**

XII. Śląskie:

- 1. najniższy poziom zatrudnienia mieszkańców po 55. roku życia (30,6%);**
2. spadek zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
3. zmniejszenie udziału zatrudnionych w sektorze B+R w ogóle populacji;
4. obniżenie nakładów przedsiębiorstw ponoszonych na działalność badawczo-rozwojową;
5. najniższy poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej na obszarach miejskich (77,3%).

XIII. Świętokrzyskie:

1. bardzo wysokie dysproporcje między poziomem zatrudnienia młodych mężczyzn i kobiet (13,3 %);
- 2. najwyższa w kraju stopa bezrobocia wg BAEL (13%) i największy jej wzrost względem 2010 r. (o 1%)**
3. najwyższy poziom bezrobocia wśród kobiet (13,8%) i największy jej wzrost względem 2010 r. (o 1,7%)
4. największe bezrobocie wśród mieszkańców miast (16%) – wysoki udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych (14,3%);
5. wysoki poziom zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach socjalnych w 2010 r. (23,2%)
- 6. najwyższy w kraju odsetek osób żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa (25,7%);**
7. najwyższy poziom bezrobocia długookresowego (5,5%)
8. należący do najniższych w kraju odsetek osób w wieku 25-64 lata kształcących i doksztalających się (3,4%);
9. najwyższy po Lubelszczyźnie udział osób zatrudnionych w rolnictwie (24,3%) oraz znaczący spadek względem 2010 r. odsetka zatrudnionych w sektorze usług (o 2,1%);
10. bardzo niski udział zatrudnionych w obszarze badań i rozwoju w ogóle pracujących (0,21%) i jego spadek w stosunku do 2009 r.;
11. najniższy w kraju odsetek osób posiadających wykształcenie wyższe naukowo-techniczne i zatrudnionych w sektorze B+R w stosunku do ludności aktywnej zawodowo (12,3%).

XIV. Warmińsko-mazurskie:

1. jeden z najniższych w kraju poziom zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata wg BAEL – 55% (PL 59,7%);
2. najniższa w kraju stopa zatrudnienia kobiet w wieku 15-64 lata wg BAEL – 46,8% (PL 53,1%);
3. jeden z niższych w kraju poziom zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata – 20,9% (PL 24,9%);

4. jeden z niższych w kraju poziom zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata – 32% (PL 36,9%);
5. najwyższy w kraju odsetek osób bezrobotnych posiadających wykształcenie gimnazjalne lub niższe w ogóle bezrobotnych – 33,2% (PL 27,5%);
6. najwyższy w kraju poziom stopy bezrobocia rejestrowanego, blisko dwukrotnie wyższy od średniej krajowej – 20,1% (PL 12,5%);
7. bardzo wysoki poziom zagrożenia ubóstwem: odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji – 11,2% (PL 6,7%), odsetek osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa – 10,2% (PL 6,5%), poziom zagrożenia ubóstwem relatywnym – 24,2% (PL 16,7%);
- 8. najwyższa w kraju wartość miernika dot. liczby osób korzystających z pomocy społecznej w odniesieniu do 10 tys. mieszkańców – 885 osób (PL 528);**
9. najwyższa w kraju liczba klientów pomocy społecznej, z którymi pracuje jeden pracownik socjalny – 227 (PL 166);
10. najwyższy w kraju odsetek osób w gospodarstwach domowych bez osób pracujących – 13,5% (PL 10%);
11. niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych – 17,1% (PL 20,8%) – jeden z najniższych w kraju odsetek osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w grupie 20-64 lata w ogólnej liczbie ludności w tym wieku – 3,1% (PL 4,5%);
12. jeden z najniższych w kraju odsetek studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności w wieku 19-24 lata – 3,5 tys. (PL 5,3 tys.);
13. brak uczelni o profilu technicznym na terenie województwa – jeden z niższych w kraju odsetek doktorantów kształcących się w dziedzinach naukowo-technicznych – 5%;
14. najniższy w kraju udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność badawczo rozwojową w ogólnej liczbie podmiotów – 11,2% (PL 24,4%);
15. najniższy w kraju stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej – 62% (PL 76,3%);
16. najniższy w kraju poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dzieci na wsi – 38,1% (PL 52,1%).

XV. Wielkopolskie:

- 1. największe dysproporcje w poziomie zatrudnienia kobiet i mężczyzn w Polsce – poziom zatrudnienia kobiet jest niższy o 18% niż mężczyzn;**
2. największa dysproporcja między poziomem zatrudnienia mężczyzn i kobiet w wieku 15-24 lata – 14,5% (PL – 9,5 p.p.);
- 3. najwyższy odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 31,4% (PL – 28%);**
4. wzrost wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w odniesieniu do 2010 r..

XVI. Zachodniopomorskie:

1. najniższy poziom zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata – 54,3% (PL – 59,7%);
2. niski poziom zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata – 20,1% (PL – 24,9%);
3. wysoka stopa bezrobocia wg BAEL – 11,8% (PL – 9,7%);
- 4. najwyższa stopa bezrobocia wg BAEL wśród mieszkańców wsi – 14,9% (PL – 9,8%);**
5. najwyższy odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym – 34,6% (PL – 27,5%);
6. wzrost wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym;
7. wysoki odsetek osób w gospodarstwach domowych bez osób pracujących – 13,1% (PL – 10%);
8. wysoka stopa bezrobocia długookresowego wg BAEL – 4,2% (PL – 3,6%);
9. długotrwałe bezrobocie wyższe wśród mężczyzn niż kobiet;
10. najniższy poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych – 15,5% (PL – 20,8%);
11. wzrost odsetka osób niepełnosprawnych w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych – 7,6% (PL – 4,3%);
12. najwyższy spadek odsetka osób w wieku 20-64 lata uczestniczących w kształceniu ustawicznym – 1,2% (PL – 0,8%);
13. niski udział osób zatrudnionych w obszarze nauki i technologii – 2,4% (PL – 6,6%);
14. najwyższa liczba podmiotów wyrejestrowanych z rejestru REGON przypadających na 10 tys. mieszkańców – 91 (PL – 62);
- 15. najniższy poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej na wsi – 37,5% (PL – 52,1%);**
16. najslabsze wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno przyrodniczej – 22,25 pkt. (PL – 23,63 pkt.).

Analiza silnych i słabych stron województw, oparta na przeglądzie zawartości strategii rozwoju poszczególnych województw, wskazuje na istnienie kilku grup czynników wpływających na potencjał rozwojowy województw. Są to następujące grupy czynników:

1. geograficzne – położenie centralne lub peryferyczne (granica zachodnia, południowa, wschodnia, podział na Polskę zachodnią i wschodnią);
2. hydrologiczne – struktura i jakość zasobów wodnych;
3. geologiczne – rozmieszczenie i struktura zasobów surowców mineralnych;
4. potencjał demograficzny – struktura płciowa i wiekowa populacji, poziom przyrostu naturalnego, migracje;
5. potencjał gospodarczy – gałęzie/branże/rodzaje przemysłu, stopień industrializacji, udział danego województwa w tworzeniu Produktu Krajowego Brutto (PKB), stopień innowacyjności;

6. potencjał społeczny – poziom partycypacji publicznej (udział w procesach decyzyjnych na poziomie samorządu terytorialnego, aktywność w organizacjach pozarządowych, uczestnictwo w wyborach), poziom zaufania, tożsamość lokalna i regionalna,
7. potencjał edukacyjny – struktura szkolnictwa podstawowego i wyższego, poziom wykształcenia w zależności od płci i miejsca zamieszkania, koordynacja potrzeb gospodarki i programów nauczania;
8. rynek pracy – aktywność ekonomiczna ludności, główne źródło utrzymania, poziom bezrobocia długookresowego, struktura populacji osób pozostających bez pracy;
9. poziom jakości życia – zdrowotność, oferta kulturalna, poziom gotowości władz samorządowych do współpracy z mieszkańcami, stopień wykorzystania środków pomocowych z Unii Europejskiej, poziom zaawansowania infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (dostęp do szerokopasmowego Internetu, darmowy dostęp do Internetu w miejscach publicznych, e-administracja).

Wymienione powyżej dziewięć grup czynników tworzy całościowy potencjał rozwojowy województw, który określa możliwości realizacji planów życiowych przez osoby mieszkające na ich terenie oraz determinuje swobodę decyzyjną władz publicznych.

TABELA 2. WYBRANE SILNE I SŁABE STRONY WOJEWÓDZTW W ASPEKTCIE ICH POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO.

Województwo	Mocne strony	Słabe strony
Dolnośląskie	Pozycja KGHM na światowym rynku miedzi	Duża liczba bardzo małych gmin, rozproszona struktura zasiedlenia
	Kształtowanie się Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego	Problem krajobrazów pogórnicznych wynikający z zaniedbań rekultywacyjnych (hałdy, osadniki i wyrobiska).
	Obfite zasoby leczniczych wód mineralnych	Słabe powiązanie komunikacyjne i gospodarce powiatów północnych z pozostałą częścią województwa
	Duży regionalny rynek konsumencki	Zły stan techniczny infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej
	Sieć kolejowa o dużej gęstości powyżej średniej krajowej	Brak wykorzystania wód termalnych do celów leczniczych i ekologicznego ogrzewania
	Czołowe pozycje w kraju w produkcji przemysłu: chemicznego, gumowego i celulozowo-papierniczego	Zanieczyszczenie wód, zwłaszcza rzek i dużych jezior, mimo systematycznego inwestowania w poprawę stanu gospodarki wodno-ściekowej
	Wysoki potencjał społeczno-gospodarczy obszaru doliny Wisły: Włocławek, Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek, Toruń, Inowrocław, Bydgoszcz, Chełmno, Świecie, Grudziądz	Niska kreatywność i promocja innowacji ośrodków badawczo-rozwojowych
Kujawsko-pomorskie	Unikalne w skali kraju miejskie średniowieczne zespoły urbanistyczne, obiekty zabytkowe i kolekcje muzealne	Niedostateczna podaż pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich
	Silny ośrodek usług zdrowotnych w Bydgoszczy	Wadliwa struktura kwalifikacji zawodowych przy dużej inercji zmian kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy
	Dobre warunki fizjograficzne dla rozwoju energii odnawialnej	Niedostosowanie oferty usług publicznych do zmieniającej się struktury demograficznej

	Rozwinięty sektor przetwórstwa rolno-spożywczego	Niekorzystna struktura zatrudnienia i tworzenia wartości dodanej brutto (WDB)
Lubelskie	Nowoczesna baza głównych przejść granicznych	Rzadka sieć połączeń kolejowych
	Jakość środowiska przyrodniczego (mały stopień antropogenicznego przekształcenia środowiska)	Słabość instytucjonalna struktury transgranicznej Euroregionu BUG
	Rozwinięta sieć agencji rozwoju lokalnego i regionalnego;	Duże zróżnicowania wewnątrz regionalne w zakresie rozwoju gospodarczego
	Stosunkowo wysoki poziom zabezpieczenia regionu w energię	Rozdrobnienie struktury obszarowej gospodarstw rolnych
	Kostryńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, gdzie do roku 2010 w 70 firmach powstało ponad 15 tys. miejsc pracy	Powoli rozwija się szeroko pojęty sektor usług związanych z turystyką
Lubuskie	Dostępność mieszkańców regionu do miast wojewódzkich należy do najlepszych w Polsce	Niewielka ilość uczelni działających w regionie
	Pod względem długości linii kolejowych przypadającej na jednego mieszkańca, Lubuskie jest na pierwszym miejscu w kraju	Na obszarze województwa działa stosunkowo niewiele muzeów (15 jednostek) i kin
	Duża liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego	Wskaźnik lekarzy podstawowych i specjalistów należy do najniższych w Polsce
	Dobra wewnętrzna dostępność komunikacyjna	W ostatnich kilkunastu latach frekwencja wyborcza w Lubuskim nie przekroczyła średniej dla kraju
Łódzkie	Istnienie znaczącego w skali kraju ośrodka produkcji energii elektrycznej	Niedostateczna baza hotelowa
	Wysoka gęstość zaludnienia na terenie województwa	Mała identyfikacja mieszkańców z regionem
	Niskie ceny mieszkań, zarówno na rynku wtórnym jak i pierwotnym	Mała aktywność obywatelska mieszkańców województwa
	Bogate zasoby wód podziemnych	Duża wrażliwość rynku pracy na wahania koniunkturalne

	Kształtowanie się łódzkiego obszaru metropolitalnego	Malejący współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców województwa
	W latach 2000-2008 Małopolska zajęła 2. pozycję wśród województw, pod względem dynamiki wzrostu wartości eksportu	Udział Małopolski w eksporcie Polski jest mniejszy niż jego udział w generowaniu ogólnopolskiego PKB
	Bezrobotni w Małopolsce cechują się lepszym wykształceniem niż w skali kraju	Utrzymująca się na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat niekorzystna struktura zatrudnienia według sektorów
Małopolskie	Małopolska jest od wielu lat drugim po Mazowszu regionem o wysokim dodatnim saldzie migracji	Potencjał badawczy w niedostatecznym stopniu przekłada się na poziom innowacyjności gospodarki regionalnej
	Wysoki poziom zdawalności egzaminu maturalnego	W porównaniu z innymi województwami w eksporcie Małopolski nadal relatywnie małe znaczenie odgrywają produkty wysokich technologii
	Trend rosnącego przyrostu naturalnego	Pod względem produktywności pracy Małopolskę dzieli wyraźny dystans wobec średniej krajowej oraz innych województw
	Najwyższe w kraju nakłady na działalność B+R	Słabość powiązań społeczno-gospodarczych Obszaru Metropolitalnego Warszawy z jego otoczeniem
	Znaczny potencjał gospodarczy byłych miast wojewódzkich	Niekorzystna struktura wiekowa mieszkańców wsi
Mazowieckie	Istnienie samorządowych kolei obsługujących przewozy regionalne	Mała zdolność retencyjna obszaru
	W skali kraju najniższy poziom bezrobocia rejestrowanego ogółem w województwie	Niska lesistość i znaczny stopień fragmentacji lasów
	Równomierne rozmieszczenie ośrodków subregionalnych.	Znaczne dysproporcje przestrzenne dochodów i poziomu zamożności ludności
Opolskie	Wysoka innowacyjność średnich i dużych przedsiębiorstw	Niedostatecznie rozwinięte funkcje metropolitalne aglomeracji opolskiej

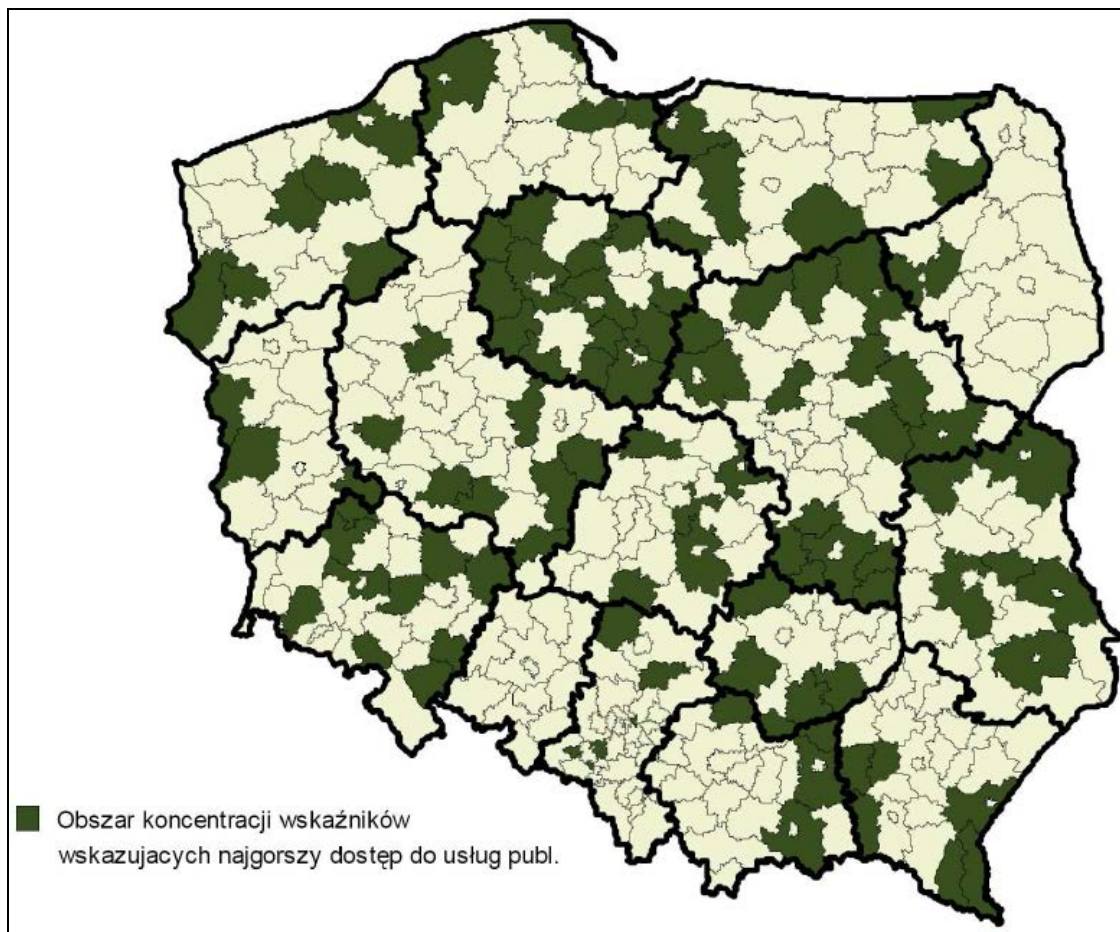
Silne poczucie tożsamości regionalnej	Stały i wysoki odpływ migracyjny ludności za granicę
Najniższy w kraju udział obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania	Mały i malejący potencjał ludnościowy
Wysoki poziom samoorganizacji społecznej na poziomie lokalnym	Niedobór znaczących inwestycji
Gęsta sieć połączeń drogowych i kolejowych	Niskie wykorzystanie mocy przerobowych przetwórstwa rolnospożywczego
Dobrze rozwinięty przemysł lotniczy	Odpływ młodych osób do innych regionów
Linia kolejowa (LHS) umożliwiająca rozwijanie współpracy gospodarczej między Polską i Ukrainą	Słaba dostępność komunikacyjna
Sieć lecznictwa uzdrowiskowego	Niski poziom rozwoju infrastruktury teleinformatycznej
Korzystne przygraniczne położenie województwa	Słaba baza infrastrukturalna i ekonomiczna obszarów wiejskich
Różnorodność obszarów prawnie chronionych	Słaby sektor MSP
Umacnianie się aglomeracji białostockiej	Bardzo niski poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych w skali kraju
Położenie przygraniczne	Niska gęstość zaludnienia
Duży udział w populacji ludzi młodych	Słaba dostępność komunikacyjna regionu
Przynależność województwa do Euroregionów „Niemen” i „Puszcza Białowieńska”	Przestrzenne koncentracje wysokiego bezrobocia
Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego	Niskie wykorzystanie potencjału naukowego
Atrakcyjność osiedleńcza i możliwości rozwojowe związane z nadmorskim położeniem	Peryferyjne położenie i niska dostępność transportowa regionu
Podkarpackie	
Podlaskie	
Pomorskie	

	Względnie wysoki poziom kapitału społecznego i silne poczucie tożsamości społeczności lokalnych	Niewykorzystany potencjał naukowy
	Obszar Metropolitalny Trójmiasta, jako jedno z centrów rozwojowych Polski i Regionu Morza Bałtyckiego	Duże dysproporcje w zakresie jakości i dostępie do usług publicznych
	Korzystne warunki naturalne dla rozwoju energetyki	Niedostateczny poziom bezpieczeństwa energetycznego i powodziowego
	Proeksportowe ukierunkowanie pomorskich firm	Niezadawalające parametry stanu środowiska
	Największy w kraju ośrodek produkcji energii elektrycznej	Miała integracja wewnątrz regionalna
	Duża powierzchnia terenów inwestycyjnych w ramach KSSE i parków przemysłowo-technologicznych	Wysoki wskaźnik zachorowalności i umieralności
	Wysoki poziom nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw w odniesieniu do średniej krajowej	Nadmierne zanieczyszczenie wód i wysoki stopień antropopresji
	Wysoka jakość specjalistycznych usług medycznych w ramach rozwiniętej sieci placówek służby zdrowia	Degradacja starych dzielnic przemysłowych i centrów miast wymagających rewitalizacji
	Mocno ugruntowane poczucie tożsamości społeczności lokalnych	Nagromadzenie znacznych ilości odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych
	Dobra wewnętrzna dostępność komunikacyjna	Niski poziom urbanizacji i gęstości zaludnienia
	Bogate zasoby surowców dla przemysłu mineralnego	Relatywnie słaba dostępność zewnętrzna regionu
	Dobre warunki do produkcji rolniczej	Niska spójność społeczna i gospodarcza regionu
	Rosnący potencjał kształtującego się Kieleckiego Obszaru Metropolitarne-go	Wysoki, utrzymujący się od lat poziom bezrobocia
	Położenie w centralnej części Polski	Niski poziom retencji wód
Śląskie		
Świętokrzyskie		

	Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwijania turystyki, agroturystyki	Mały rynek wewnętrzny i niska siła nabywcza ludności
Warmińsko-mazurskie	Korzystna struktura wielkości gospodarstw	Wysoki poziom bezrobocia
	Znaczne zasoby siły roboczej	Słaba dostępność komunikacyjna województwa
	Równomierne rozmieszczenie sieci miast o funkcjach ponad lokalnych	Postępująca degradacja gospodarstwa i społeczna terenów byłych państwowych gospodarstw rolnych obszaru strefy przygranicznej
	Możliwość rozwoju produkcji żywności wysokiej jakości	Słabo rozwinięta funkcja metropolitarna Olsztyna
Wielkopolskie	Wielofunkcyjna metropolia poznańska	Pogłębiające się dysproporcje między metropolią poznańską a resztą województwa
	Bogate dziedzictwo kulturowe, materialne i niematerialne	Niski stopień lesistości
	Duży potencjał i wysoka aktywność MSP	Zróżnicowany wewnętrznie poziom PKB
	Międzynarodowe Targi Poznańskie	Stosunkowo słabe gleby
	Ponadprzeciętna w skali kraju wydajność przedsiębiorstw rolnych	Wysokie wskaźniki zachorowalności
	Przygraniczne i nadmorskie położenie województwa	Liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją
	Największe uzdrowiska nadmorskie w Polsce	Brak stałego połączenia drogowego pomiędzy wyspami Uznam – Wolin w Świnoujściu
Zachodniopomorskie	Sieć małych portów morskich	Słaba dostępność wodna, drogowa i kolejowa portów morskich ze strony lądu
	Wysoka produktywność przedsiębiorstw rolnych	Słabe wykorzystanie lokalnych połączeń kolejowych
	Wielofunkcyjna aglomeracja szczecińska	Słabe wyniki nauczania młodzieży, mierzone wynikami egzaminów

Źródło: opracowanie własne na podstawie strategii rozwoju województw.

MAPA 11. OBSZARY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ NA RZECZ WYRÓWNYWANIA DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG WARUNKUJĄCYCH MOŻLIWOŚCI ROZWOJOWE.

Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Strategia Rozwoju Kraju 2020, Warszawa, listopad 2011 r., s. 111.

ROZDZIAŁ III.

WOJEWÓDZTWA W LATACH 2007-2012: WYBRANE ASPEKTY

W tym rozdziale zostaną przedstawione wybrane aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego, szczególnie w aspekcie wojewódzkim. Uwzględnione aspekty są analizowane w ujęciu dynamicznym w celu ukazania, jak na przestrzeni lat w okresie od 2007 do 2011 r. zmieniała się sytuacja w poszczególnych województwach. W ten sposób chcemy zwrócić uwagę na zjawiska jednostkowe (charakterystyczne dla danego województwa) a także zjawiska o szerszym zasięgu (obejmujące kilka województw).

Analiza danych statystycznych z okresu od 2003 r. do 2011 r. objęła pięć wybranych aspektów, które ukazują główne tendencje rozwojowe istotne z punktu widzenia prowadzenia pro-lewicowej polityki przez jednostki samorządu terytorialnego.

1. Dochody i wydatki JST: dynamika zmiany wydatków budżetów województw w wybranych działach w 2011 roku (2007 r. = 100), poziom intensywności wzrostu wydatków w czterech działach budżetów województw – porównanie 2007 r. i 2011 r. (administracja publiczna, oświata i wychowanie, ochrona zdrowia, pomoc społeczna), dynamika zmiany dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2011 r. (2007 r. = 100: gminy łącznie z miastami na prawach powiatu), dynamika zmiany dotacji ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu w województwach w 2011 r. (2009 r. = 100), dotacje ogółem na 1 mieszkańca województwa w 2011 roku;
2. Ochrona zdrowia i opieka społeczna: wskaźniki zagrożenia ubóstwem w 2011 r. wg województw (% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granic ubóstwa), wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym w 2011 r. (wg regionów), wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2011 r. (wg regionów), osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności w latach 2007-2011, wskaźnik dynamiki zmiany przeciętnych miesięcznych wydatków w PLN na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100), wskaźnik dynamiki zmiany przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego w PLN na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100), procentowa różnica między dochodem a wydatkami na 1 osobę w województwach w 2011 r., porównanie dynamiki zmiany przeciętnego miesięcznego dochodu i wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100), poziom niezadowolenia z funkcjonowania opieki zdrowotnej w województwach.
3. Edukacja: dynamika zmiany liczby żłobków i dzieci przebywających w nich w 2011 r. (2007 r. = 100), dynamika zmiany liczby przedszkoli i dzieci przebywających w nich w 2011 r. (2007 r. = 100), różnica między odsetkiem dzieci objętymi wychowaniem przedszkolnym w mieście i na wsi w województwach w latach 2003-2010, dynamika zmiany liczby szkół podstawowych i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100), dynamika zmiany liczby gimnazjów i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100), dynamika zmiany liczby zasadniczych szkół zawodowych (dla młodzieży) i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100), dynamika zmiany liczby liceów ogólnokształcących dla młodzieży i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100), średnia liczba dzieci/uczniów przypadających na jedną placówkę opieki/edukacyjną w 2011 roku, podstawowe dane dotyczące szkolnictwa wyższego w województwach w 2011 roku, liczba mieszkańców wsi mających wyższym wykształceniem na wsi, jako odsetek mieszkańców miast, którzy mają wyższe wykształcenie, odsetek osób z wyższym wykształceniem, które mieszkają na wsi w poszczególnych województwach.
4. Rynek pracy: aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według województw (dane w %), ludność województw według głównego źródła utrzymania, struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia (stan na koniec czerwca 2012 r.), liczba bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy w województwach w 2011 roku, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w I półroczu 2012 r. w województwach. dynamika zmiany liczby ofert pracy w województwach w latach 2007-2011 (2007 r. = 100), dynamika zmiany liczby bezrobotnych

według długości stażu pracy w podziale na województwa w III kwartale 2012 r. (III kwartał 2010 r. = 100), stopa bezrobocia w Polsce i województwach od października 2010 r. do września 2012 r., różnica między poziomem bezrobocia w województwie i na poziomie kraju w województwach od października 2010 r. do września 2012 r. (trzy rodzaje województw: o wyższej od ogólnopolskiej stopie bezrobocia, o zbliżonej do ogólnopolskiej stopie bezrobocia od października 2010 r. do września 2012 r., o niższej od ogólnopolskiej stopie bezrobocia od października 2010 r. do września 2012 r.).

5. Wykorzystanie funduszy unijnych przez województwa: wartość projektów, których beneficjentami są Urzędy Marszałkowskie i wartość wkładu Unii Europejskiej do nich (w PLN); liczba projektów z dofinansowaniem Unii Europejskiej, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie; wartość wkładu Unii Europejskiej w projektach, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie na 1 pracownika administracji samorządu województwa; wartość wkładu Unii Europejskiej w projektach, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie, na 1 mieszkańca województwa; porównanie ludności województw, jako % ludności Polski i % wkładu Unii Europejskiej do projektów w kraju, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie; podstawowe dane statystyczne Regionalnych Programów Operacyjnych województw realizowanych w latach 2007-2013 (stan na koniec czerwca 2012 r.); lista 10 projektów o największej wartości z dofinansowaniem Unii Europejskiej, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie.

3.1. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Punktem wyjścia do analizy kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest sprawdzenie, w jaki sposób zmieniała się w okresie od 2007 do 2011 r. dynamika wydatków budżetów województw, związana z administracją publiczną. Do wzrostu wydatków przekraczającego próg 100% doszło w pięciu województwach: lubuskim (153,93%), kujawsko-pomorskim (149%), łódzkim (143,14%), wielkopolskim (126,75%), śląskim (120,4%), podkarpackim (109,56%). Natomiast najmniejszy wzrost wydatków w tej sferze miał miejsce w woj. dolnośląskim (25,09%). W odniesieniu do wydatków związanych z oświatą i wychowaniem sytuacja jest odmienna skala wzrostu wydatków budżetów województw była mniejsza, a próg 100% przekroczyły tylko dwa województwa: dolnośląskie (126,10%), świętokrzyskie (115,84%). Inaczej niż w przypadku wydatków związanych z administracją publiczną w tej sferze odnotowano spadek wydatków, choć jego zakres przestrzenny dotyczy tylko jednego województwa: warmińsko-mazurskiego, a spadek o 0,34% trudno uznać za szczególnie znaczący. Także w przypadku wydatków związanych z ochroną zdrowia miał miejsce ponad 100% wzrost w dwóch województwach: podkarpackim (147,69%) i podlaskim (123,22%). Natomiast do spadku wydatków na ten cel wystąpił aż w ośmiu województwach: kujawsko-pomorskim (-82,62%), opolskim (-69,9%), mazowieckim (-50,84%), warmińsko-mazurskim (-28,2%), lubelskim (-12,38%), wielkopolskim (-12,3%), łódzkim (-8,47%), śląskim (-1,56%). Zróżnicowanie przestrzenne i procentowe spadków w tej sferze jest znaczne. Do wzrostu wydatków w zakresie pomocy społecznej doszło w dziesięciu województwach, przy czym tylko w województwie małopolskim wzrost przekroczył próg 100% i wyniósł 129,61%. Poziom wydatków w tym zakresie zmniejszył się o co najmniej 25% w czterech województwach: dolnośląskim (-39,73%), podlaskim (-29,37%), mazowieckim (-25,73%), łódzkim (-25,09%). Wyliczenie średniej zmiany wydatków w przedstawionych powyżej sferach wskazuje, iż w piętnastu województwach widoczny jest wzrost, a jego skala pozwala na wyszczególnienie trzech grup województw. 1. Wzrost powyżej 50% (podkarpackie, lubuskie, pomorskie, świętokrzyskie, małopolskie), 2. wzrost między 50 i 40% (kujawsko-pomorskie, wielkopolskie, podlaskie, śląskie, zachodniopomorskie, łódzkie), wzrost poniżej 40% (dolnośląskie, lubelskie,

warmińsko-mazurskie, opolskie). Natomiast w woj. mazowieckim odnotowano spadek, który wyniósł -4,19%. Przedstawiona zmienność poziomu wydatków pozwala na dokonanie klasyfikacji województw dokonanej przy pomocy kryterium intensywności zmiany, – jeśli w analizowanym dziale doszło do wzrostu wydatków, takiemu województwo przypisywano 1, jeśli natomiast pojawił się spadek wydatków, wówczas ten stan oznaczano przy pomocy zera. Zsumowanie przypisanych w ten sposób liczb pozwoliło na utworzenie klasyfikacji składającej się z trzech kategorii poziomu intensywności wydatków: wysokiej (liczba 4), średniej (liczba 3), niskiej (liczba 2). W pierwszej kategorii znalazło się pięć województw (lubuskie, małopolskie, pomorskie, świętokrzyskie, zachodniopomorskie). Druga kategoria objęła siedem województw (dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, śląskie, wielkopolskie). Ostatnia kategoria składa się z czterech województw (lubelskie, łódzkie mazowieckie, warmińsko-mazurskie).

Dynamika zmian dochodów ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu w latach 2007-2010 w ujęciu wojewódzkim jest następująca: największy wzrost miał miejsce w woj. świętokrzyskim (44,51%) i był ponad trzykrotnie większy niż w przypadku pozostającego na ostatnim miejscu tego rankingu woj. mazowieckiego (13,03%). Także w przypadku zestawienia obejmującego dochody własne analizowanego szczebla samorządu terytorialnego liderem rankingu jest woj. świętokrzyskie, w którym dynamika wzrostu dochodów własnych JST wyniosła 35,84% (będące na ostatnim miejscu województwo mazowieckie miało wzrost na poziomie 5,02%). Wzrost dotacji ogółem dla gmin łącznie z miastami na prawach powiatu w latach 2009-2011 odnotowano w 15 województwach – w pięciu województwach z tej grupy przekroczył on 50%: mazowieckim (85,71%), dolnośląskim (56,58%), pomorskim (53,07%), lubelskim (51,47%), śląskim (50,06%). Jedynie w woj. lubuskim odnotowano 2,58% spadek dotacji ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu. Średni poziom dotacji na jednego mieszkańca był najwyższy w woj. świętokrzyskim (910,01 zł) i warmińsko-mazurskim (902,97 zł), a najniższy w woj. wielkopolskim (537,99 zł). Ze względu na poziom dotacji ogółem na jednego mieszkańca województwa w 2011 r. można je podzielić na trzy kategorie: 1. województwa o wysokim poziomie dotacji (pow. 786 zł/osobę): lubelskie, podkarpackie, podlaskie, warmińsko-mazurskie – czyli Polska Wschodnia oraz woj. świętokrzyskie; 2. województwa o średnim poziomie dotacji (662-786 zł/osobę): dolnośląskie, małopolskie, mazowieckie, pomorskie, zachodniopomorskie; 3. województwa o niskim poziomie dotacji (538-662 zł/osobę): kujawsko-pomorskie, lubuskie, łódzkie, opolskie, śląskie, wielkopolskie.

3.2. Opieka społeczna i ochrona zdrowia

Pierwszym etapem przeglądu danych statystycznych z zakresu zdrowia i opieki społecznej jest określenie rozkładu przestrzennego wartości wskaźników zagrożenia ubóstwem. Są one tworzone w następujący sposób: iloraz liczby jednostek (mogą to być gospodarstwa domowych lub osoby) ubogich do liczby jednostek w całej populacji. W ujęciu procentowym zawiera on informację o tym, jaki jest odsetek ubogich w analizowanej populacji. GUS w celu obliczania zasięgu ubóstwa obiektywnego stosuje różne punkty odniesienia: 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (relatywna granicę ubóstwa), tzw. ustawowa granica ubóstwa (określona przez przepisy ustawy o pomocy społecznej), granica ubóstwa skrajnego (uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie). Aby określić rozkład przestrzenny wymienionych powyżej granic ubóstwa zostaną poddane analizie dane sondażowe GUS zawarte w opracowaniu „Ubóstwo w Polsce w 2011

roku.”²⁰. Województwa z największym odsetkiem populacji zagrożonym ubóstwem przy zastosowaniu kryterium granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji): woj. warmińsko-mazurskie (11,2%), woj. podlaskie (11,9%), woj. lubelskie (10,9%). Natomiast ten odsetek jest najniższy w województwach: woj. lubuskim (3,2%), woj. mazowieckim (4,6%), woj. dolnośląskim (4,7%), woj. opolskim (4,7%). Województwa z największym odsetkiem populacji zagrożonym ubóstwem przy zastosowaniu kryterium relatywnej granicy ubóstwa: woj. warmińsko-mazurskie (24,2%), woj. podlaskie (23,9%), woj. lubelskie (23,1%). Województwa, w których ten odsetek jest najniższy: woj. opolskie (10,3%), woj. mazowieckie (12,1%), woj. śląskie (12,3%). Województwa z największym odsetkiem populacji zagrożonym ubóstwem przy zastosowaniu kryterium ustawowej granicy ubóstwa: woj. warmińsko-mazurskie (10,2%), woj. lubelskie (10,2%). Województwa, w których ten odsetek jest najniższy: woj. lubuskie (3,0%), opolskie (4,3%), śląskie (4,8%). Widać wyraźnie, że w przypadku zastosowania każdego z tych trzech kryteriów województwami z populacją zagrożoną ubóstwem są województwa określane terminem „Polska Wschodnia”. Zastosowanie w analizie przestrzennej lokalizacji gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem, jako podstawowej jednostki analizy regionów, które składają się z kilku województwa (sześć regionów: północny, północno-zachodni, centralny, wschodni, południowo-zachodni, południowy) ukazuje następujące prawidłowości: 1. odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego jest największy w regionie wschodnim (9,5%); 2. odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa jest największy w regionie wschodnim (23,1%).

Dane statystyczne zawarte w Banku Danych Lokalnych GUS z lat 2007-2011 umożliwiają określenie liczby mieszkańców danego województwa korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności. To zjawisko w latach 2007-2011 kształtowało się w następujący sposób: 2007 r. – najwięcej w woj. warmińsko-mazurskim (1013,8), najmniej w woj. śląskim (463); rok 2008 r. – najwięcej w woj. warmińsko-mazurskim (920,1), najmniej w woj. śląskim (401,4); rok 2009 r. – najwięcej w woj. warmińsko-mazurskim (926,5), najmniej w woj. śląskim (393,8); rok 2010 r. – najwięcej w woj. warmińsko-mazurskim (914,8), najmniej w woj. śląskim (400,1); rok 2011 r. – najwięcej w woj. warmińsko-mazurskim (885,3), najmniej w woj. śląskim (391,4). Widzimy zatem, iż pierwsza i ostatnia pozycja w analizowanym okresie należy niezmiennie do tych samych województw. Dynamika zmiany wartości tego wskaźnika w okresie od 2007r. do 2011 r. (przyjmujemy, że 2007 r. = 100) dla tych dwóch województw wyniosła: dla woj. warmińsko-mazurskiego -12,68%, dla woj. śląskiego -15,46%. Tak, więc mimo strumienia funduszy europejskich kierowanych do województw Polski Wschodniej (w tym woj. warmińsko-mazurskiego) liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej bardziej zmniejszyła się na terenie woj. śląskiego, które należy do grupy województw będących beneficjentami transformacji systemowej po 1989 roku.

Prześledzenie dynamiki zmiany poziomu przeciętnych miesięcznych wydatków na jedną osobę w województwach w latach 2007-2011 (przyjmujemy, że 2007 r. = 100) wskazuje, iż wydatki te wzrosły najbardziej w stosunku do roku bazowego w woj. mazowieckim (+29,51%), a najmniej w woj. lubuskim (+19,5%). Zastosowanie kryterium wydatków na jedną osobę do stworzenia klasyfikacji województw ukazuje następujący podział w obrębie Polski: 1. województwa o wysokim poziomie wzrostu wydatków (woj. mazowieckie, woj. śląskie, woj. podkarpackie), 2. województwa o średnim poziomie wzrostu wydatków (woj. dolnośląskie, woj. kujawsko-pomorskie, woj. łódzkie, woj. opolskie, woj. małopolskie, woj. świętokrzyskie), 3. województwa charakteryzujące się małym wzrostem

---

²⁰ Zob. Departament Badań Społecznych i Warunków Życia GUS, Notatka sygnałna: Ubóstwo w Polsce w 2011 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych), Materiał na konferencję prasową w dniu 31 maja 2012 r.

wydatków (woj. lubelskie, woj. podlaskie, woj. warmińsko-mazurskie, woj. lubuskie, woj. pomorskie, woj. wielkopolskie, woj. zachodniopomorskie).

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na jedną osobę w województwach w latach 2007-2011 miał następującą dynamikę r. (2007 r. = 100) najbardziej wzrósł w woj. podlaskim (+38,57%), a najmniej w woj. kujawsko-pomorskim (+23,51%). Klasyfikacja województw w oparciu o kryterium wartości wskaźnika dynamiki zmiany przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego zawiera trzy grupy województw: 1. województwa o wysokim wzroście dochodu (podlaskie, mazowieckie, świętokrzyskie, dolnośląskie, zachodniopomorskie), 2. województwa o średnim wzroście dochodu (warmińsko-mazurskie, lubelskie, podkarpackie, małopolskie, śląskie, opolskie, łódzkie, lubuskie), woj. o niskim wzroście dochodu (kujawsko-pomorskie, pomorskie, wielkopolskie).

Porównanie dynamiki zmiany przeciętnego miesięcznego dochodu i wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100) wskazuje, że woj. podlaskie było tym, w którym różnica między zmianą dochodu i wydatków była największa i wyniosła w 2011 r. 16,07%. Natomiast jedynym województwem, w którym wzrost wydatków przewyższył wzrost dochodu, było woj. kujawsko-pomorskie (-1,81%). Ostatnim elementem analizy w tej części rozdziału jest próba uchwycenia w syntetyczny sposób postrzegania stanu funkcjonowania opieki zdrowotnej na poziomie województw. Do tego celu wybrano, jako wskaźnik poziom niezadowolenia z funkcjonowania opieki zdrowotnej z komunikatu CBOS BS/48/2012, „Regionalne zróżnicowanie opinii o funkcjonowaniu systemu opieki zdrowotnej”, opublikowanego w kwietniu tego roku. W całej próbie badawczej przeważali niezadowoleni – aż 78% osób deklарowało swoje niezadowolenie. Najmniej niezadowolonych było w woj. podkarpackim (69%), a najwięcej w woj. łódzkim i lubuskim (po 85%).

3.3. Edukacja

Analizę zjawisk z zakresu edukacji warto rozpocząć od wskazania mocnych i słabych stron polskiego systemu edukacyjnego, które są zawarte w raporcie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego „Polska 2011”. Zgodnie z tymi ustaleniami można wskazać na następujące cechy²¹:

1. mocne strony: obowiązek nauki do 18 roku życia; rozwinięta sieć szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych; poprawa wyników badania PISA egzaminu gimnazjalnego i maturalnego; duża liczba szkół wyższych zróżnicowanych pod względem oferty edukacyjnej; wysoki współczynnik skolaryzacji; niski odsetek osób wcześniej opuszczających system edukacji w wieku 18-24 lata w odniesieniu do liczby osób w systemie edukacji; powszechny system pomocy materialnej dla studentów;
2. słabe strony: niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat; niski poziom umiejętności uczniów w zadaniach wymagających twórczego myślenia w badaniu PISA; niedostateczna liczba nauczycieli języków obcych i informatyki; zbyt mały odsetek absolwentów kierunków matematycznych, przyrodniczych i technicznych; niedostateczne powiązanie nauki i szkolnictwa wyższego z gospodarką i rynkiem pracy; niski wskaźnik uczestnictwa w kształceniu ustawicznym; relatywnie niskie nakłady na ucznia/studenta wg siły nabywczej pieniądza.

---

²¹ Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, RAPORT POLSKA 2011: Gospodarka – Społeczeństwo - Regiony (projekt), Warszawa, Czerwiec 2011, s. 69.

W ujęciu dynamicznym (przyjmując, że 2007 r. = 100) sytuacja w zakresie liczby placówek opiekuńczych (żłobki) oraz edukacyjnych (szkoły) była wyraźnie zróżnicowana zarówno przestrzennie jak i rodzajowo (typ szkoły) w 2011 roku. W 14 województwach wzrosła liczba żłobków, a największy – ponad 50% – wzrost odnotowano w dwóch województwach: dolnośląskim (80,65%) i świętokrzyskim (60%). W dwóch województwach w okresie 2007-2011 liczb żłobków zmniejszyła się: śląskie (-9,09%) i warmińsko-mazurskie(-11,11%). Ponad 50% wzrost liczby dzieci w żłobkach miał miejsce w woj. dolnośląskim (72,81%) i podkarpackim (57,7%). Różnica we wzroście odsetka dzieci w żłobkach między woj. dolnośląskim a zajmującym ostatnie miejsce woj. pomorskim (5,97%) wyniosła prawie 67%. We wszystkich województwach wzrosła liczba przedszkoli, a skala tego wzrostu była wyraźnie zróżnicowana regionalnie. O ponad 25% wzrosła liczba przedszkoli w woj. mazowieckim (27,97%), lubelskim (27,2%), pomorskim (25,12%). Natomiast w zajmującym ostatnie miejsce w tym rankingu woj. opolskim liczba przedszkoli wzrosła tylko o 2,05%. Ponad 25% wzrost liczby dzieci w przedszkolach odnotowano w czterech województwach: mazowieckim, małopolskim, wielkopolskim, lubelskim. Największe dysproporcje w zakresie wzrostu liczby dzieci w przedszkolach i liczby przedszkoli odnotowano w woj. opolskim, a najmniejsze w woj. pomorskim i woj. lubelskim. Analizie poddano także zróżnicowanie odsetka dzieci objętych obowiązkiem przedszkolnym na wsi i w miastach w układzie województw w latach 2003-2010. Największe dysproporcje w tym zakresie występują w woj. zachodniopomorskim, a najmniejsze w woj. śląskim. Zmiany odsetka dzieci objętych obowiązkiem przedszkolnym między 2003 r. a 2010 r. są wyraźnie zróżnicowane regionalnie. Różnice te wzrosły w przypadku Polski Wschodniej (najbardziej w woj. podlaskim – wzrost o 15,3%), a zmniejszeniu uległy w województwach rozwijających się najdynamiczniej (różnica uległa zmniejszeniu w województwach: małopolskim, mazowieckim, śląskim, a także podkarpackim). We wszystkich województwach zmniejszeniu uległa liczba szkół podstawowych, a skala tego spadku jest największa (powyżej 5%) w: woj. lubelskim, woj. świętokrzyskim, woj. podlaskim. Także we wszystkich województwach wystąpił spadek liczby dzieci w szkołach podstawowych – w połowie województw ten spadek wyniósł więcej niż 10%: lubuskim, zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, podkarpackim, lubelskim, świętokrzyskim, podlaskim, opolskim. We wszystkich województwach wzrosła liczba gimnazjów – ponad 5% wzrost odnotowano w trzech województwach: zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, pomorskim. Wzrostowi liczby gimnazjów towarzyszy spadek liczby uczniów. Wynosi on ponad 10%. Jest on największy w województwie podlaskim (-20,1%), a najmniejszy w woj. mazowieckim (-13,55%). W jedenastu województwach zmniejszyła się liczba zasadniczych szkół zawodowych (ZSZ) (najwięcej w woj. warmińsko-mazurskim: -13,85%). W dwóch województwach wzrosła liczba ZSZ – najwięcej w woj. świętokrzyskim – aż o 19,15%. We wszystkich województwach zmniejszyła się liczba uczniów ZSZ – ponad 15% spadek miał miejsce w woj. podkarpackim, woj. opolskim, woj. podlaskim. Liczba liceów ogólnokształcących dla młodzieży zwiększyła się w dwóch województwach, w trzech pozostała bez zmian, w jedenastu zmniejszyła się. Natomiast liczba szkół tego typu uległa zmniejszeniu we wszystkich województwach, a ponad 20% spadek wystąpił w trzech województwach: kujawsko-pomorskim, dolnośląskim, opolskim. Rok 2011 przynosi następujące statystyki na temat poszczególnych typów placówek opiekuńczych/edukacyjnych:

- a) najwięcej żłobków (76) i dzieci (5949) znajdowało się w woj. mazowieckim, a największa średnia liczba dzieci na jeden żłobek występowała w woj. warmińsko-mazurskim (127);
- b) najmniej przedszkoli było w woj. podlaskim (189, to prawie 8-krotnie mniej niż w woj. mazowieckim), a najmniej dzieci objętych obowiązkiem przedszkolnym znajdowało się w woj. świętokrzyskim – 20948 (16% liczby dzieci znajdujących się w woj. mazowieckim), największa średnia liczba dzieci przypadała jedno przedszkole woj. podlaskie (119);

- c) w sześciu województwach jest ponad 1000 szkół podstawowych (mazowieckim, małopolskim, wielkopolskim, śląskim, podkarpackim, lubelskim), a najmniej w woj. lubuskim – jedynie 338 (ponad 5-krotnie mniej niż w woj. mazowieckim), na dziewięć województwa przypada łącznie ponad 75% uczniów szkół podstawowych (w znajdującym się na ostatnim miejscu woj. opolskim było 6-krotnie mniej uczniów szkół podstawowych niż w woj. mazowieckim), średnio najwięcej uczniów przypada na jedną szkołę podstawową w woj. pomorskim(199);
- d) ponad 50% gimnazjów jest zlokalizowanych w pięciu województwach (mazowieckim, śląskim, małopolskim, wielkopolskim, podkarpackim), poniżej 40 tys. gimnazjalistów uczy się w trzech województwach (podlaskim, lubuskim, opolskim), średnia liczba uczniów przypadających na jedno gimnazjum jest najmniejsza w woj. podkarpackim (129), natomiast ten wskaźnik jest największy w woj. lubuskim (178);
- e) ponad 50% zasadniczych szkół zawodowych przypada na sześć województw (śląskie, mazowieckie, małopolskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, dolnośląskie), najwięcej uczniów ZSZ przypada na woj. wielkopolskie (23990, czyli 12,19% ogólnej liczby uczniów ZSZ), najmniej na woj. podlaskie (4521, czyli 2,3% ogólnej liczby uczniów ZSZ), średnio najwięcej uczniów przypada na jedną zasadniczą szkołę zawodową w woj. wielkopolskim (190);
- f) blisko 50% uczniów liceów ogólnokształcących znajduje się w pięciu województwach, najmniej uczniów uczęszcza to placówek edukacyjnych tego typu w woj. opolskim – zaledwie 12541 uczniów (to ponad 7-krotnie mniej niż w przypadku lidera tego rankingu – woj. mazowieckiego),średnio najwięcej uczniów przypada na jedno liceum ogólnokształcące w woj. podlaskim (307).

Podstawowe dane dotyczące szkolnictwa wyższego w województwach w 2011 roku przedstawiały się następująco:

- a) województwa, w których studiuje ponad 100 tys. studentów w publicznych szkołach wyższych to: mazowieckie, małopolskie, śląskie, dolnośląskie, wielkopolskie, na cztery pierwsze z tej listy przypada prawie blisko 50% studentów w Polsce;
- b) Tylko w jednym województwie jest ponad 100 tys. studentów w niepublicznych szkołach wyższych – woj. mazowieckie (ponad 126 tys. studentów), najmniej studentów korzysta z usług edukacyjnych tego typu szkół w woj. lubuskim (zaledwie 1725 osób, 73-krotnie mniej niż w woj. mazowieckim);
- c) województw, w których ponad najmniej 30% studentów przypada na niepubliczne szkoły wyższe to: świętokrzyskie, mazowieckie, lubelskie, kujawsko-pomorskie, śląskie;
- d) w dwóch województwach znajduje się ponad 100 tys. studentek: woj. mazowieckim (17,64% kobiet, które studiują) i woj. małopolskim (11,89% kobiet, które studiują);
- e) w czterech województwach jest skupionych prawie 50% nauczycieli akademickich: mazowieckim, małopolskim, śląskim, wielkopolskim; jedyne województwo, w którym ponad 50% nauczycieli akademickich stanowią kobiety, to woj. podlaskie (50,24%);
- f) województwem, w którym znajduje się najwięcej szkół wyższych jest woj. mazowieckie (ponad 23% wszystkich szkół tego typu); ostatnią pozycję zajmuje natomiast woj. opolskie, na które przypada zaledwie 1,32% wszystkich szkół wyższych (6 placówek);

g) wartość wskaźnika informującego o stopniu penetracji populacji danego województwa przez osoby studiujące (liczba studentów, jako odsetek ludności populacji) jest najwyższa (powyżej 5%) w Małopolsce, na Mazowszu i na Dolnym Śląsku.

Relatywny potencjał demograficzny mieszkańców wsi z wyższym wykształceniem na tle mieszkańców miast w wyższym wykształceniu jest najwyższy w województwach: świętokrzyskim i podkarpackim. Najwięcej mieszkańców wsi, którzy mają wyższe wykształcenie (30% lub więcej) mieszka w trzech województwach: podkarpackim (37,01%), świętokrzyskim (34,87%), lubelskim (30,84%). Natomiast najmniej mieszkańców wsi z wyższym wykształceniem znajduje się w woj. śląskim (15,97%).

3.4. Rynek pracy

Sytuacja na 16 wojewódzkich rynkach pracy jest wyraźnie zróżnicowana regionalnie, a za jeden z podstawowych czynników wpływający na parametry tych rynków należy uznać poziom aktywności ekonomicznej ludności. W 2011 r. (dane NSP) najwyższy współczynnik aktywności zawodowej charakteryzował woj. wielkopolskie (56,1%), a najniższy woj. świętokrzyskie (48,5%).

Różnica między aktywnością zawodową kobiet i mężczyzn jest znacząca. W skali całego kraju jej wartość wynosi 15,1% (kobiety: 46,1%, mężczyźni: 61,2%). Ta różnica między płciami w przekroju wojewódzkim: najwyższa w woj. opolskim (17,2%), najniższa w woj. mazowieckim (13,4%). W żadnym z województw współczynnik aktywności zawodowej kobiet nie przekracza 50% – jest najwyższy w woj. mazowieckim (48,8%), a najniższy w woj. świętokrzyskim (41,1%). W przypadku mężczyzn sytuacja przedstawia się następująco: najwyższa aktywność zawodowa tej płci została zarejestrowana w woj. wielkopolskim (64,8%), a najniższa w woj. świętokrzyskim (56,4%). Uwzględniając główne źródło utrzymania mieszkańców województw widoczne są różnice między województwami Polski Zachodniej i Polski Wschodniej. Największy odsetek osób, które utrzymują się z pracy najemnej charakteryzuje woj. mazowieckie (33,47%), a najniższy w woj. podlaskim (25,65%). Najwyższy odsetek osób utrzymujących się z pracy na własny rachunek znajduje się w woj. podlaskim (10,55%), a najniższy w woj. śląskim (4,20%). Najwyższy odsetek osób pobierających emerytury znajduje się w woj. łódzkim (21,18%), a najniższy w woj. pomorskim (15,81%).

Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia (stan na koniec czerwca 2012 r.) wskazuje, iż na każdym z poziomów wykształcenia istnieją wyraźne różnice między województwami. Różnice te są widoczne w przypadku osób pozostających bez pracy, które posiadają wyższe wykształcenie: najwyższy odsetek takich osób znajdował się w woj. lubelskim (14,19%), a najniższy w woj. kujawsko-pomorskim (7,54%). Województwa, w których bezrobotnych z wyższym wykształceniem jest, co najmniej 10% (łącznie dziewięć): lubelskie, świętokrzyskie, mazowieckie, małopolskie, podlaskie, podkarpackie, śląskie, wielkopolskie, opolskie. Różnica między odsetkiem bezrobotnych ze średnim wykształceniem między pierwszym i ostatnim województwem w tym rankingu jest niższa niż w przypadku kategorii bezrobotnych z wyższym wykształceniem: takich osób było najwięcej w grupie bezrobotnych w woj. lubelskim (37,65%), a najmniej w woj. zachodniopomorskim (29,39%). Bezrobotnych posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe było najwięcej w woj. wielkopolskim (31,05%), a najmniej w woj. podlaskim (24,14%). Największe zróżnicowanie między strukturami populacji bezrobotnych w województwach występował w przypadku osób mających wykształcenie na poziomie gimnazjum lub niższym – ta różnica wynosiła aż 13,35% (skrajne pozycje rankingu: woj. zachodniopomorskie 34,34%, woj. małopolskie 20,99%).

Analiza przestrzennego zróżnicowania liczby bezrobotnych i liczby ofert pracy wskazuje na bardzo duże odmienności podaży pracy w województwach. Najwięcej bezrobotnych przypada na jedną ofertę pracy w woj. podlaskim (249), a najmniej w woj. dolnośląskim (49). Województwa, w których średnia liczba bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy przekracza dwukrotnie średnią dla Polski (97): podlaskie (249), warmińsko-mazurskie (247), świętokrzyskie (225), lubelskie (222). Są to zatem województwa tworzące Polskę wschodnią. W stosunku do 2007 r. liczba ofert pracy wzrosła najbardziej (pow. 100%) w trzech województwach: świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, podkarpackim. Ten wzrost był najmniejszy w woj. pomorskim (28,31%). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w I półroczu 2012 r. było najwyższe w województwie mazowieckim (4507,95 PLN), a najniższe w woj. warmińsko-mazurskim (2937,13 PLN). Podział województw na trzy grupy w oparciu o kryterium wysokości miesięcznego wynagrodzenia brutto w I półroczu 2012 r. wskazuje na istnienie trzech grup województw: 1. wysoki poziom wynagrodzenia – powyżej 3984,33 PLN (jedynie woj. mazowieckie), 2. średni poziom wynagrodzenia – między 3460,67 PLN a 3984,33 PLN (województwa: dolnośląskie, pomorskie, śląskie), 3. niski poziom wynagrodzenia – między 2937,00 PLN a 3460,67 PLN (12 województw).

Analiza dynamiki zmiany liczby bezrobotnych według długości stażu pracy w III kwartale 2012 r. (III kwartał 2010 r. = 100) wykazuje, iż wyższy wiek stanowi wyraźną barierę w uzyskaniu pracy. Na poziomie ogólnym najwyższy wzrost odsetka bezrobotnych odnotowano w woj. małopolskim (15,7%), a najniższy w woj. dolnośląskim (1,08%). Odsetek bezrobotnych mających staż pracy powyżej 30 lat najbardziej wzrósł w woj. podkarpackim (38,93%), a najmniej w woj. pomorskim (18,12%). Natomiast wśród bezrobotnych bez stażu pracy sytuacja była wyraźnie odmienna – w ośmiu województwach odnotowano spadek bezrobotnych w tej kategorii (podkarpackie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie, lubuskie, świętokrzyskie, opolskie, dolnośląskie), a w pozostałych wzrost (łódzkie, mazowieckie, małopolskie, lubelskie, podlaskie, kujawsko-pomorskie, pomorskie, śląskie). Województwa, w których od października 2010 r. do września 2012 r. Różnica między poziomem bezrobocia w województwie i na poziomie kraju w województwach była:

- a) wyższa od zera: warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, podkarpackie, lubuskie, świętokrzyskie, podlaskie;
- b) zbliżona do poziomu ogólnopolskiego: opolskie, lubelskie, łódzkie, dolnośląskie;
- c) niższa od zera: małopolskie, śląskie, mazowieckie, wielkopolskie.

3.5. Wykorzystanie funduszy unijnych przez województwa

W tej części rozdziału zostaną przedstawione podstawowe informacje na temat zakresu merytorycznego i skali finansowej wykorzystania przez poszczególne województwa funduszy Unii Europejskiej w latach z perspektywy funkcjonowania Urzędów Marszałkowskich i aktywności w ramach szesnastu Regionalnych Programów Operacyjnych. Podstawą do prezentacji wybranych w tym celu danych statystycznych są źródła zawarte na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (www.mapadotacji.gov.pl). Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w publikacji „RAPORT POLSKA 2011: Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony (projekt)” wskazuje, iż „W latach 2007–2010 nastąpiło znaczące przyspieszenie realizacji zadań rozwojowych w Polsce. W tym okresie instytucje sektora finansów publicznych (SFP) dokonały ponad dwukrotnie większych wydatków strukturalnych³³ (ze źródeł krajowych i unijnych) niż w okresie wcześniejszym 2003–2006. Łącznie wydatki strukturalne wyniosły 5,6% PKB w 2009 r., a w roku 2010 około 6,5% (szacunek); wzrost ten odbywał się głównie

dzięki wzrostowi wydatków ze źródeł UE. (...) Zarówno w roku 2009, jak i w 2010 nastąpiło podwojenie wydatków strukturalnych ze źródeł unijnych w stosunku do roku poprzedniego – sięgnęły one około 17,1 mld zł w roku 2009 i 32,7 mld zł, (czyli około 35% wartości wszystkich wydatków strukturalnych) w roku 2010.”²² Analizowane poniżej dane służą do przedstawienia wybranych aspektów efektywności alokacji funduszy UE przez administrację samorządową na poziomie województw.

Wartość projektów, których beneficjentami są Urzędy Marszałkowskie i wartość wkładu Unii Europejskiej do nich (w PLN) była: najwyższa w woj. małopolskim – 172 502 813,90 PLN (wkład UE: 147 956 997,52 PLN), a najniższa w woj. świętokrzyskim – 6 808 974,51 PLN (wkład UE: 5 103 071,53 PLN), czyli 25-krotnie mniejsza niż w przypadku lidera tego rankingu. Wartość projektów przekroczyła próg 100 mln PLN w czterech województwach: małopolskim, wielkopolskim, dolnośląskim, lubelskim. W rankingu liczby projektów z dofinansowaniem Unii Europejskiej, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie na pierwszym miejscu znajduje się woj. małopolskie ze 184 projektami, a na ostatnim miejscu woj. łódzkie z 19 projektami.

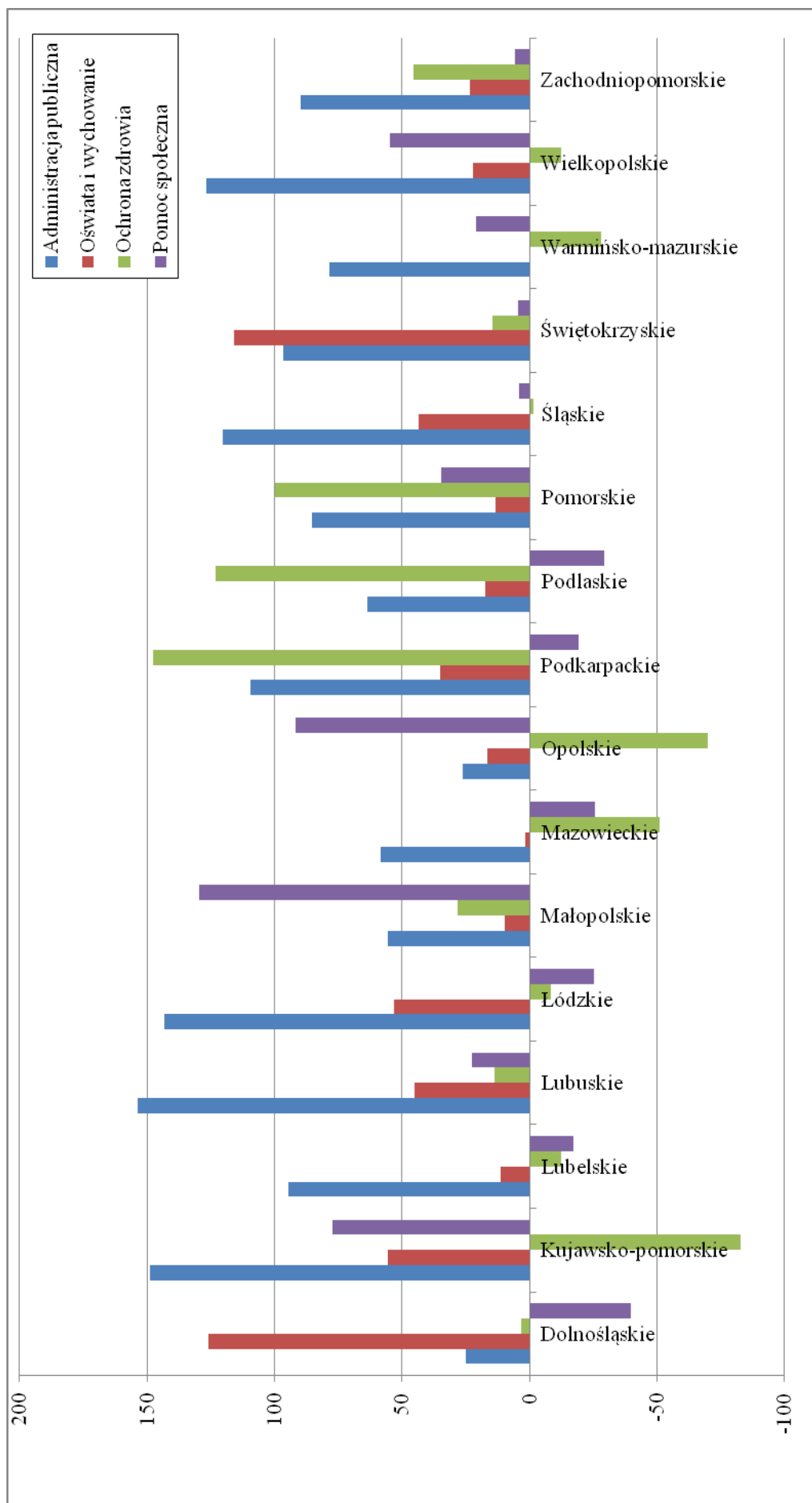
W celu zilustrowania efektywności Urzędów Marszałkowskich w zakresie pozyskiwania środków finansowych z funduszy UE zostaną przedstawione dwa wskaźniki: wartość wkładu UE przypadająca na jednego pracownika administracji samorządu województwa oraz wartość wkładu UE na jednego mieszkańca województwa (w PLN). W przypadku tego pierwszego wskaźnika miejsce lidera przypadło woj. wielkopolskiemu (120 120,16 PLN), a ostatnie miejsce woj. podkarpackiemu (4255,62 PLN). Wartość wkładu UE w woj. wielkopolskim jest 28-krotnie większa niż w woj. podkarpackim. Natomiast najwyższa wartość wkładu UE na jednego mieszkańca województwa w projektach, których beneficjentem jest Urząd, dotyczy projektów woj. lubelskiego (47,61 PLN), najniższa projektów w woj. podkarpackim (2,66 PLN, prawie 18-krotnie mniejsza niż w przypadku lidera rankingu).

Porównanie potencjału ludnościowego województw i wartości wkładu UE na projekty, których beneficjentami są Urzędy Marszałkowskie wskazuje, iż województwami, które najbardziej zyskały w skali całego kraju (charakteryzuje je dodatnia różnica między odsetkiem wkładu UE w skali kraju i odsetkiem ludności kraju, która mieszka w danym województwie) są: małopolskie, wielkopolskie, lubelskie, podlaskie, dolnośląskie, łódzkie, lubuskie. Analiza podstawowych danych statystycznych dotyczących Regionalnych Programów Operacyjnych województw realizowanych w latach 2007-2013 (stan na koniec czerwca 2012 r.) wskazuje, iż najwięcej projektów zrealizowano w woj. śląskim (3373), a najmniej w woj. lubuskim (780). Wartość dotacji UE przypadającej na jednego mieszkańca województwa była największa w woj. warmińsko-mazurskim (2244,89 zł), a najmniejsza w woj. mazowieckim (1051,72 zł). Projektem o największej wartości z dofinansowaniem Unii Europejskiej, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie, był zakup 8 autobusów szynowych dla samorządu województwa dolnośląskiego (wartość projektu: 56 792 220,00 PLN)

---

²² Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, *RAPORT POLSKA 2011: Gospodarka – Społeczeństwo - Regiony* (projekt), Warszawa, Czerwiec 2011, s. 25.

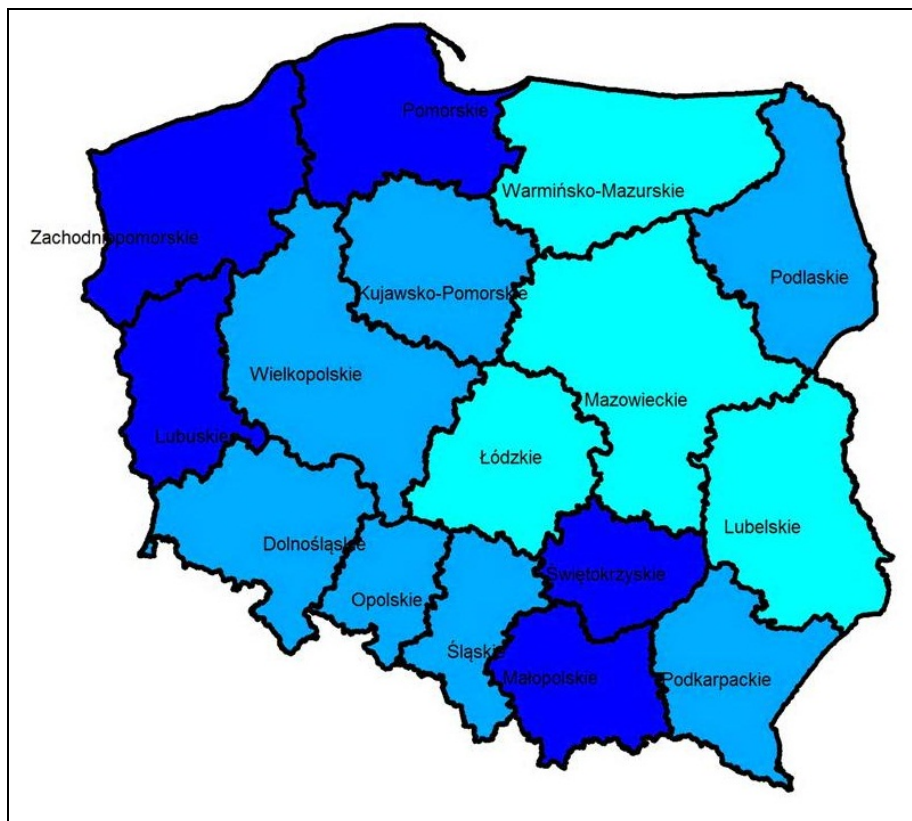
WYKRES 16. DYNAMIKA ZMIANY WYDATKÓW BUDŻETÓW WOJEWÓDZTWA W WYBRANYCH DZIAŁACH W 2011 ROKU (2007 R. = 100).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

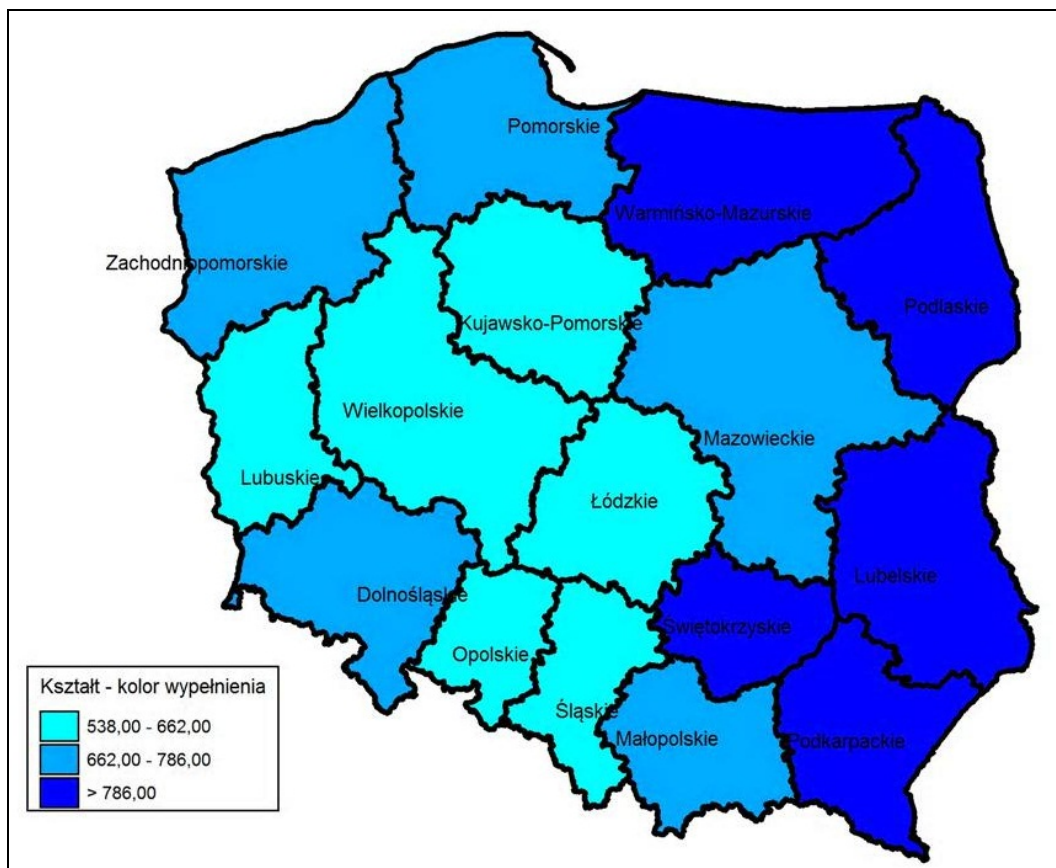

MAPA 12. POZIOM INTENSYWNOŚCI WZROSTU WYDATKÓW W CZTERECH DZIAŁACH BUDŻETÓW WOJEWÓDZTW – PORÓWNANIE 2007 R. I 2011 R.

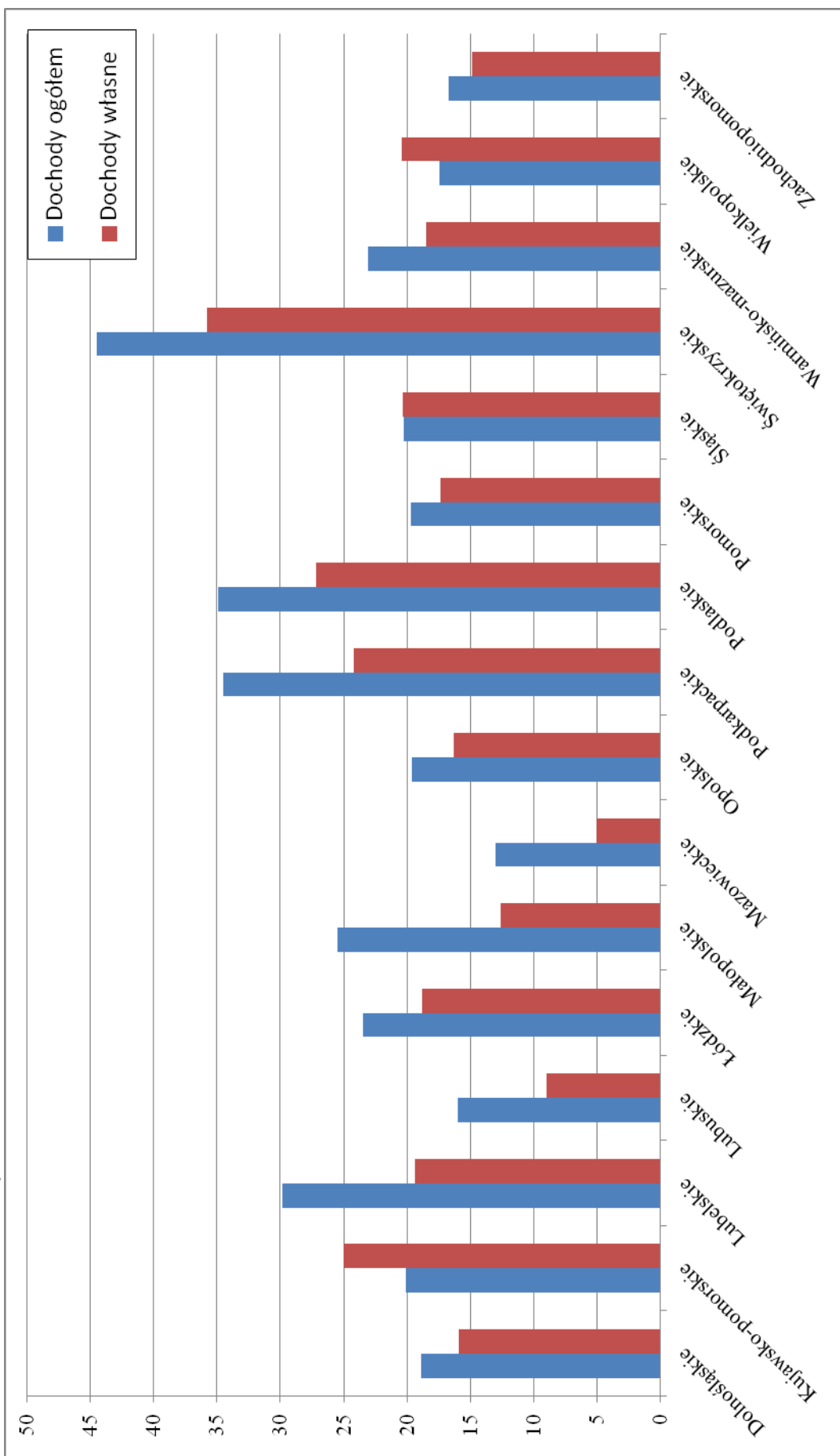
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

MAPA 13. DOTACJE OGÓLEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTWA W 2011 ROKU.

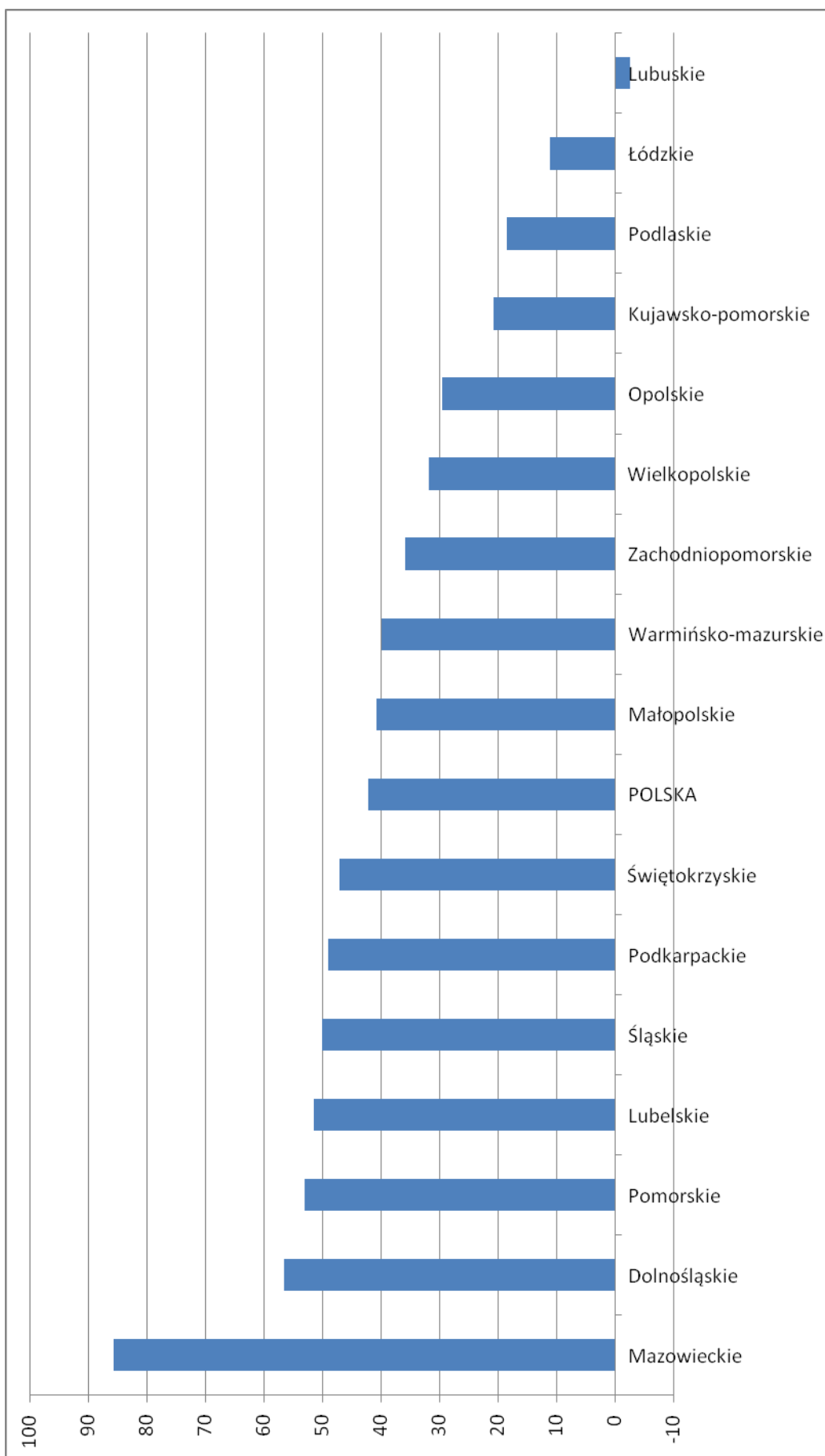
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i danych NSP2011.

WYKRES 17. DYNAMIKA ZMIANY DOCHODÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2010 R. (2007 R. = 100): GMINY ŁĄCZNIE Z MIASTAMI NA PRAWACH POWIATU.

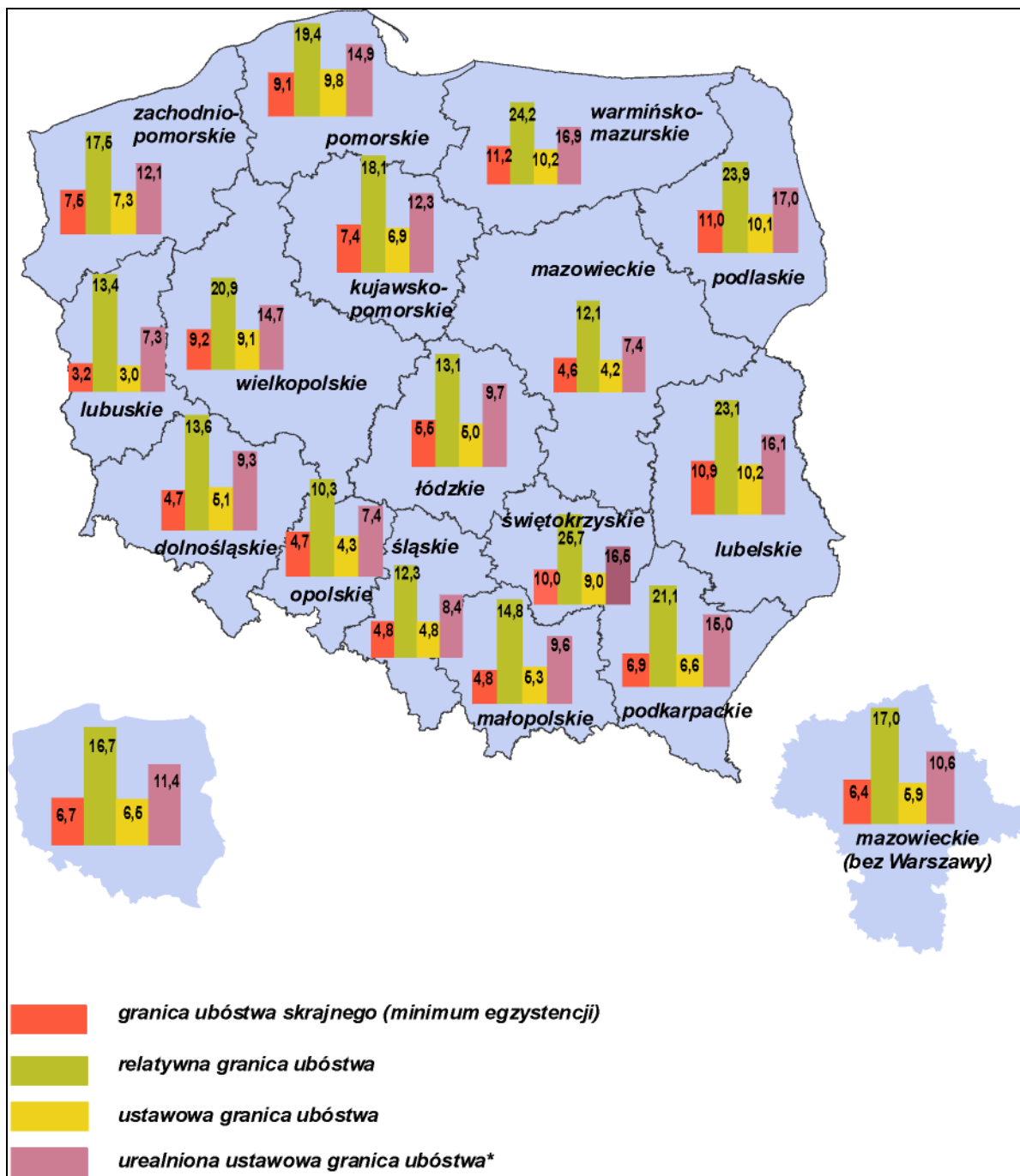
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

WYKRES 18. DYNAMIKA ZMIANY DOTACJI OGÓLEM DLA GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU W WOJEWÓDZTWACH W 2011 R. (2009 R. = 100).

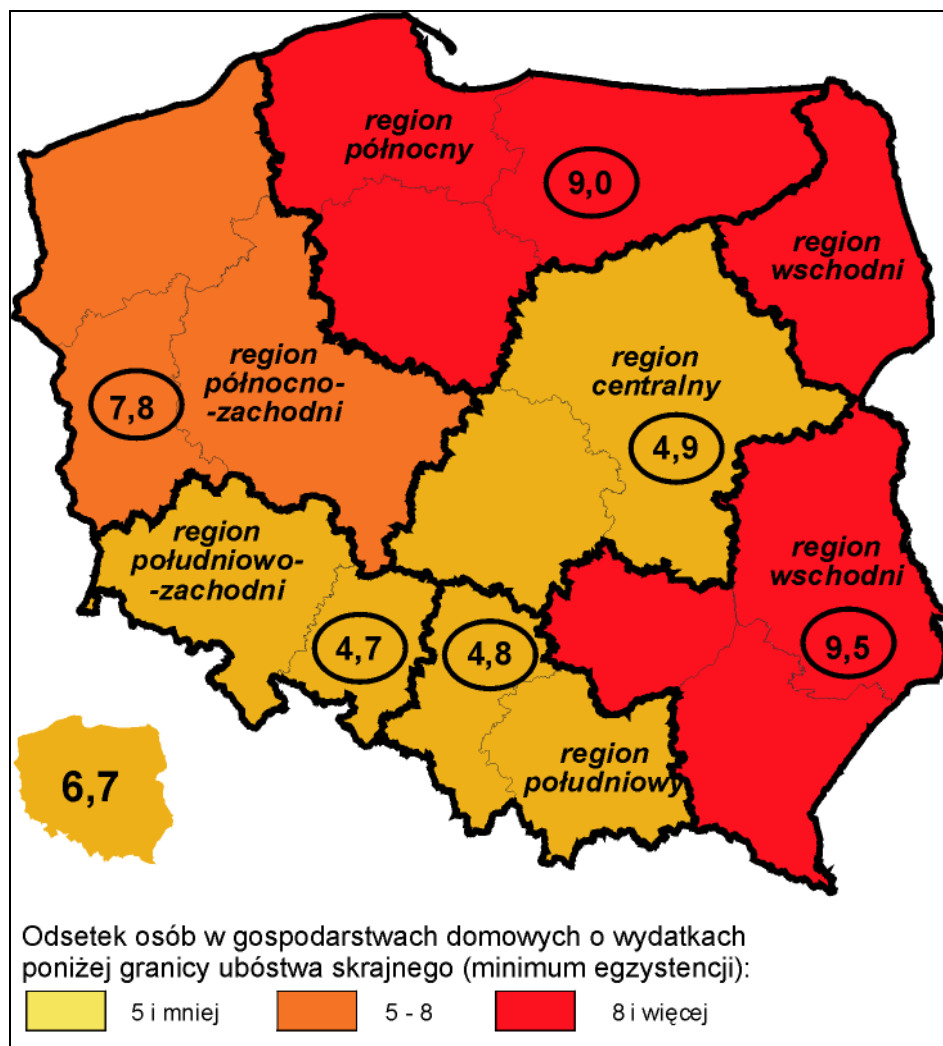
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

MAPA 14. WSKAŹNIKI ZAGROŻENIA UBÓSTWEM W 2011 R. WG WOJEWÓDZTW (% OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH O WYDATKACH PONIŻEJ GRANIC UBÓSTWA).

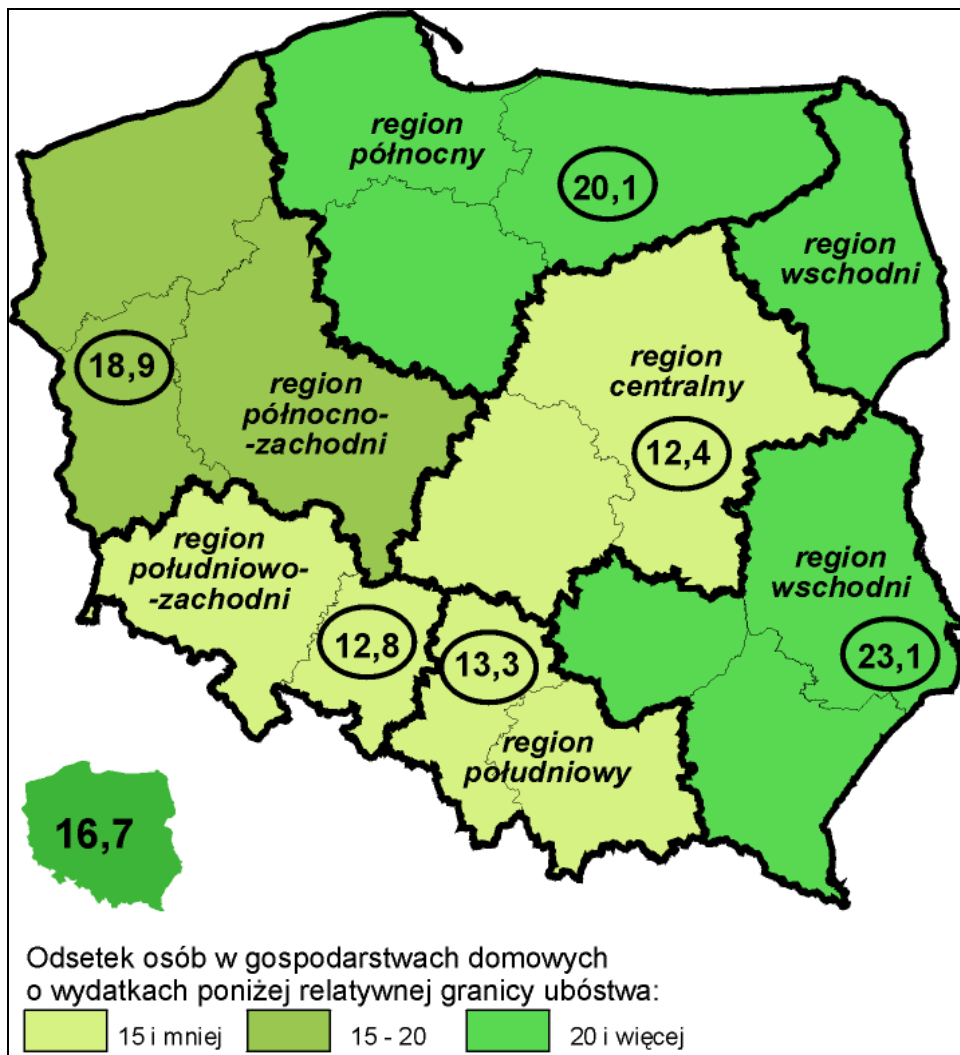
Źródło: Departament Badań Społecznych i Warunków Życia GUS, Notatka sygnałna: Ubóstwo w Polsce w 2011 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych), Materiał na konferencję prasową w dniu 31 maja 2012 r., s. 15.

**MAPA 15. WSKAŹNIK ZAGROŻENIA UBÓCTWEM SKRAJNYM W 2011 R.,
WG REGIONÓW.**

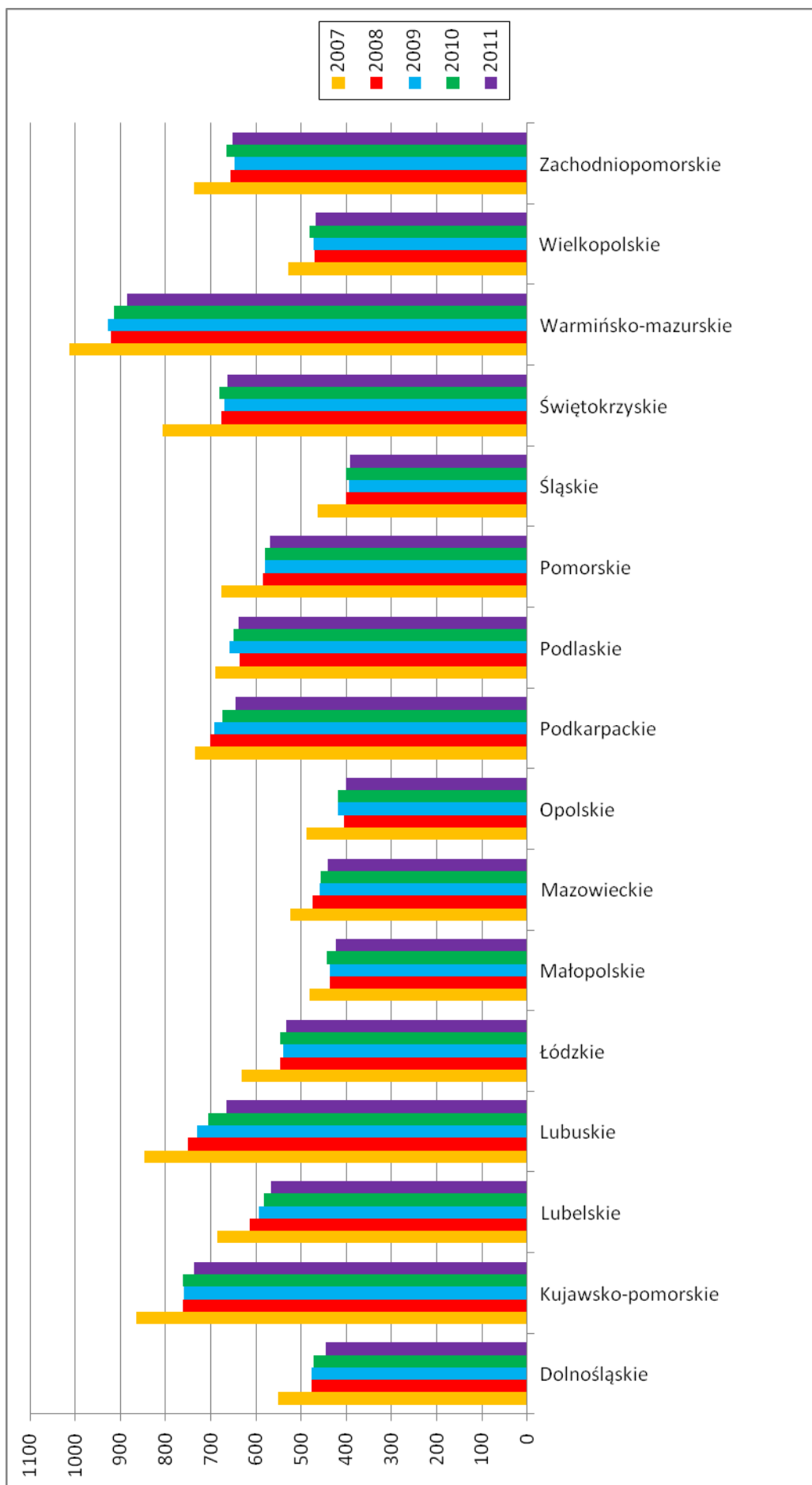
Źródło: Szacunki GUS na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych.

**MAPA 16. WSKAŹNIK ZAGROŻENIA UBÓSTWEM RELATYWNYM W 2011 R.,
WG REGIONÓW.**

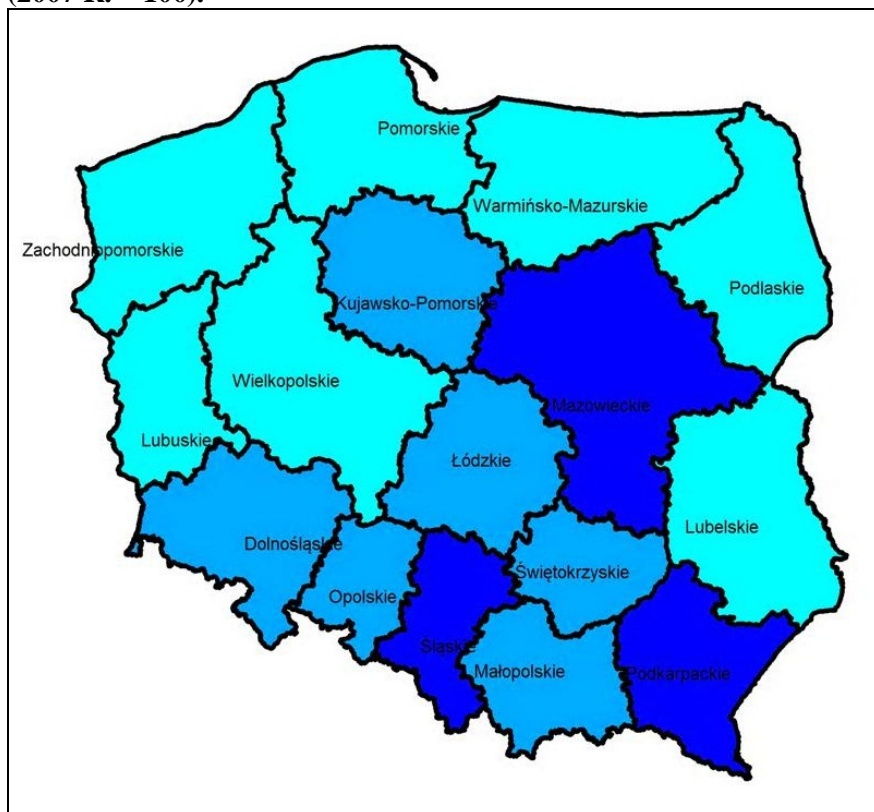
Źródło: Szacunki GUS na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych.

WYKRES 19. OSOBY KORZYSTAJĄCE ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ NA 10 TYS. LUDNOŚCI W LATACH 2007-2011.

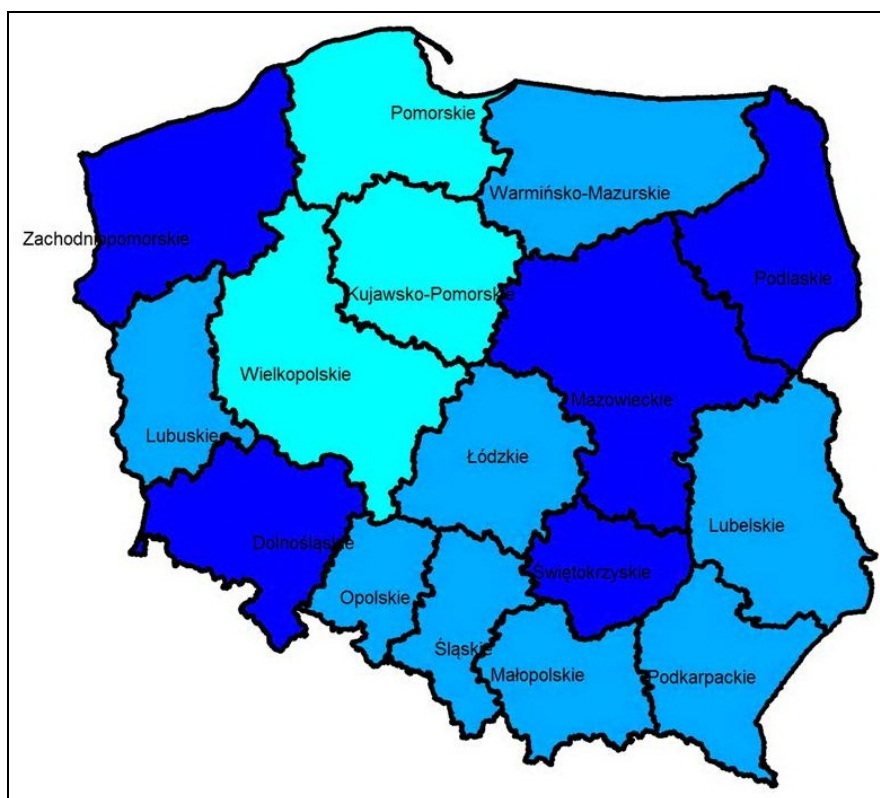

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

MAPA 17. WSKAŹNIK DYNAMIKI ZMIANY PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH WYDATKÓW W PLN NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWIE DOMOWYCH W 2011 R. (2007 R. = 100).

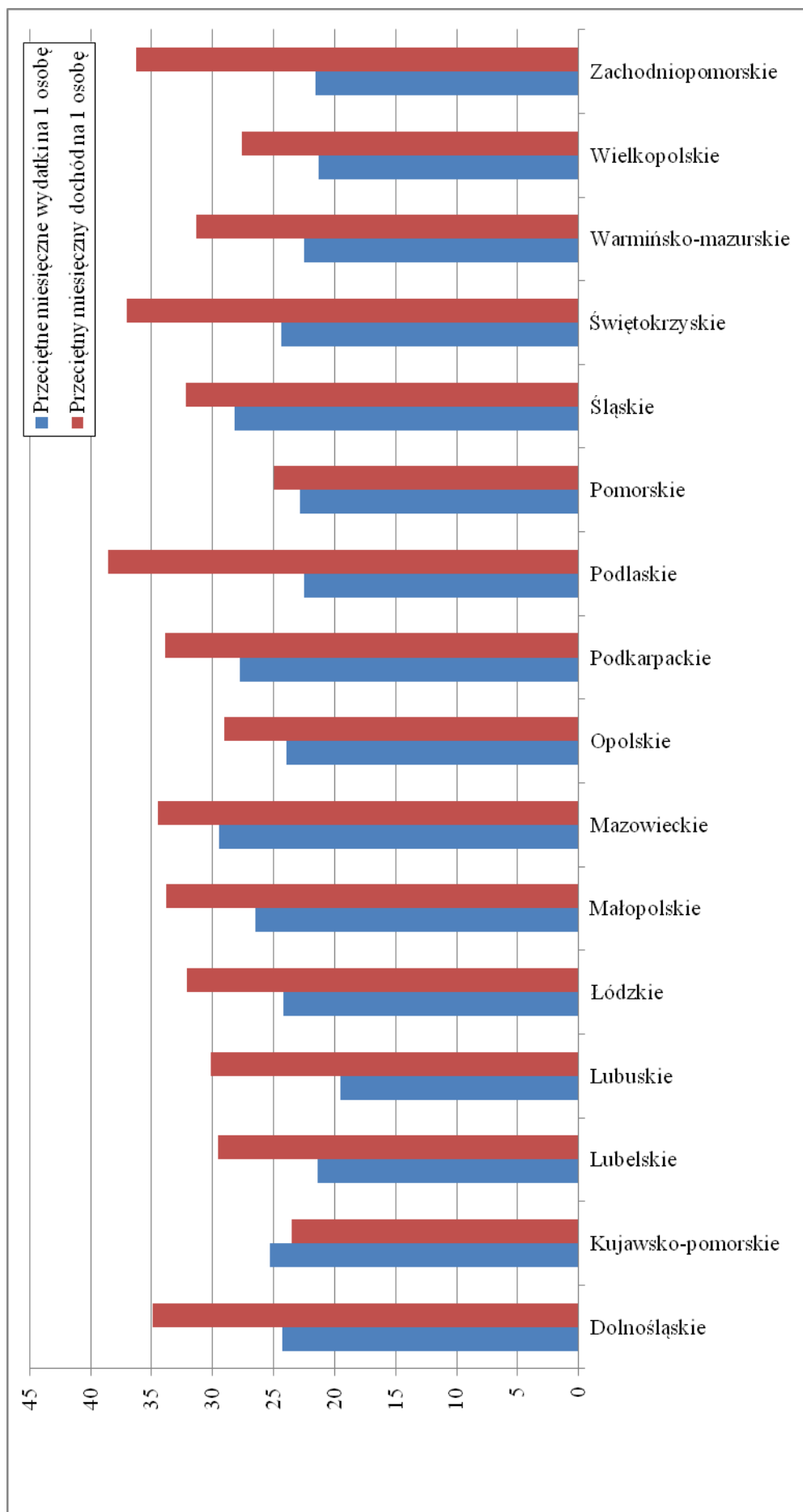
MAPA 18. WSKAŹNIK DYNAMIKI ZMIANY PRZECIĘTNEGO MIESIĘCZNEGO DOCHODU ROZPORZĄDZALNEGO W PLN NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWIE DOMOWYCH W 2011 R. (2007 R. = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

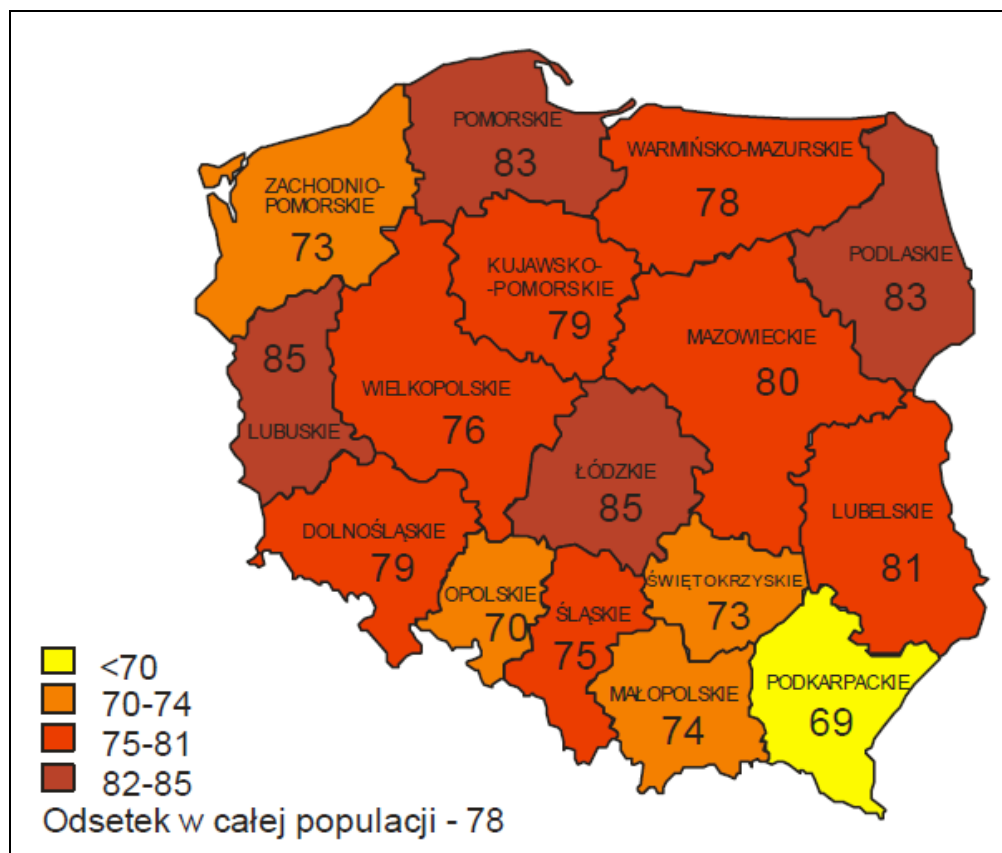

WYKRES 20. PORÓWNIANIE DYNAMIKI ZMIANY PRZECIĘTNEGO MIESIĘCZNEGO DOCHODU I WYDATKÓW NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWIE DOMOWYCH W 2011 R. (2007 R. = 100).

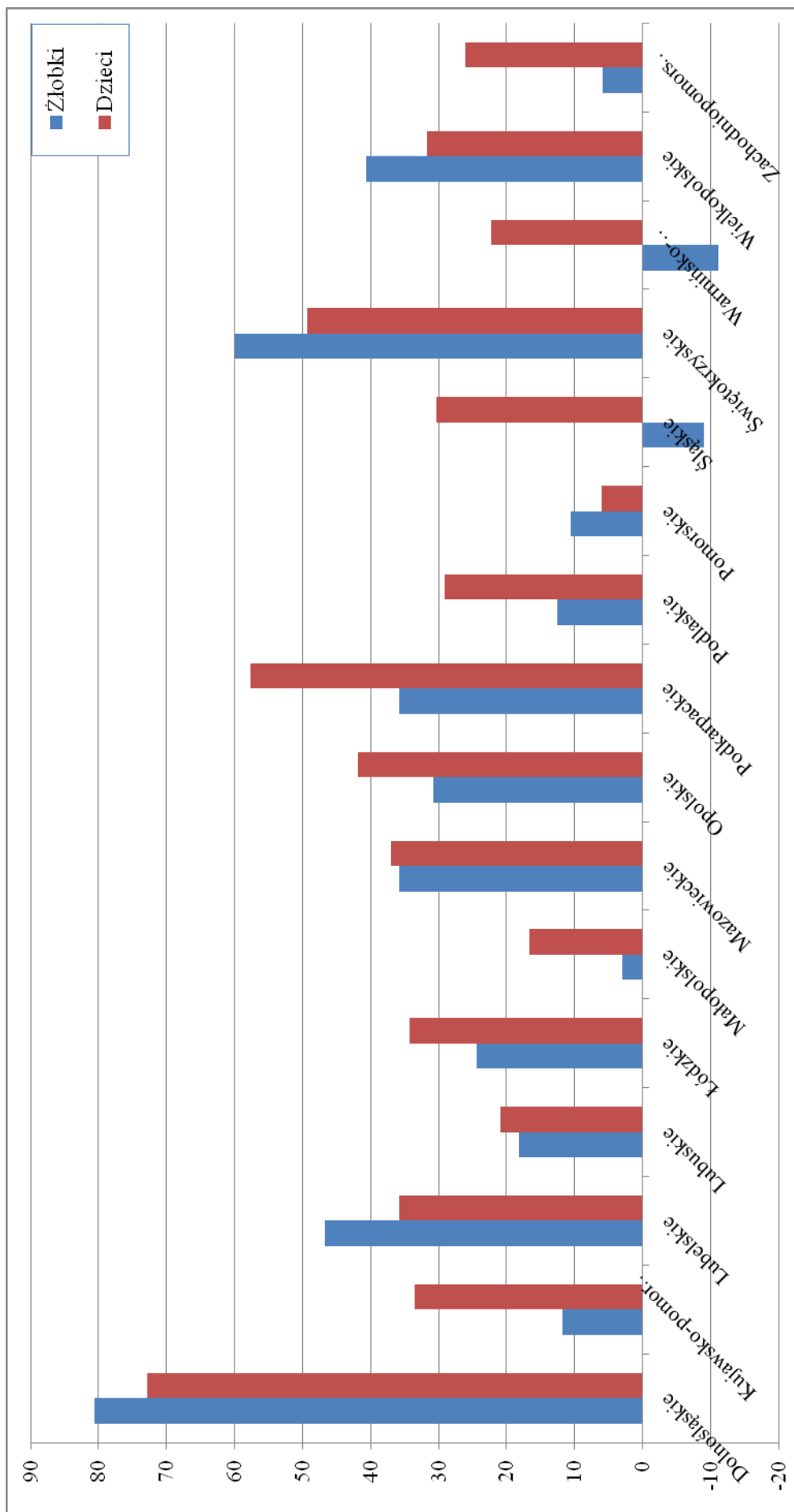
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

MAPA 19. POZIOM NIEZADOWOLENIA Z FUNKCJONOWANIA OPIEKI ZDROWOTNEJ W WOJEWÓDZTWACH.

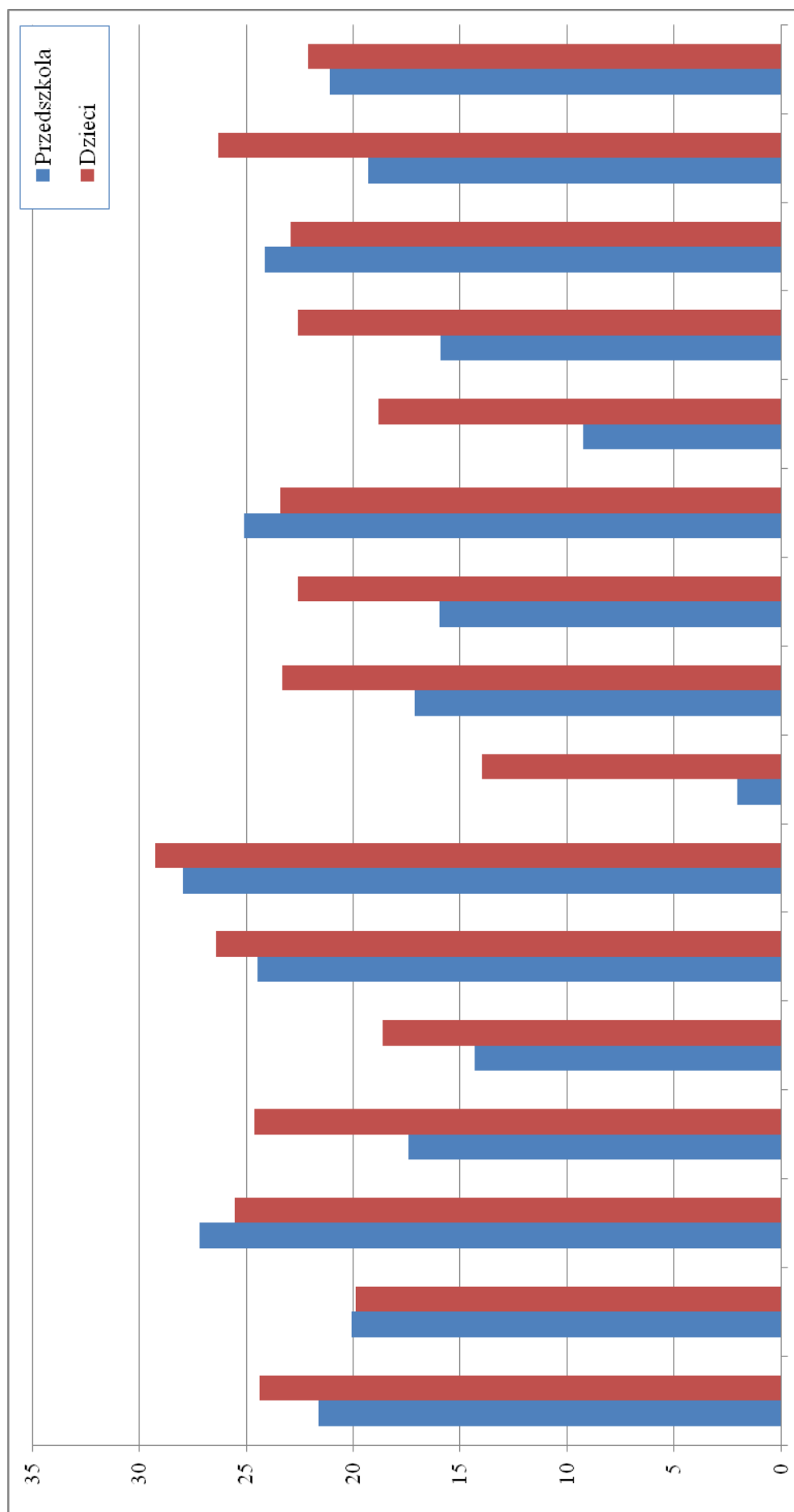
Źródło: Komunikat CBOS BS/48/2012, „Regionalne zróżnicowanie opinii o funkcjonowaniu systemu opieki zdrowotnej”, Warszawa, kwiecień 2012, s. 2.

WYKRES 21. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY ŻŁOBKÓW I DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W NICH W 2011 R. (2007 R. = 100).

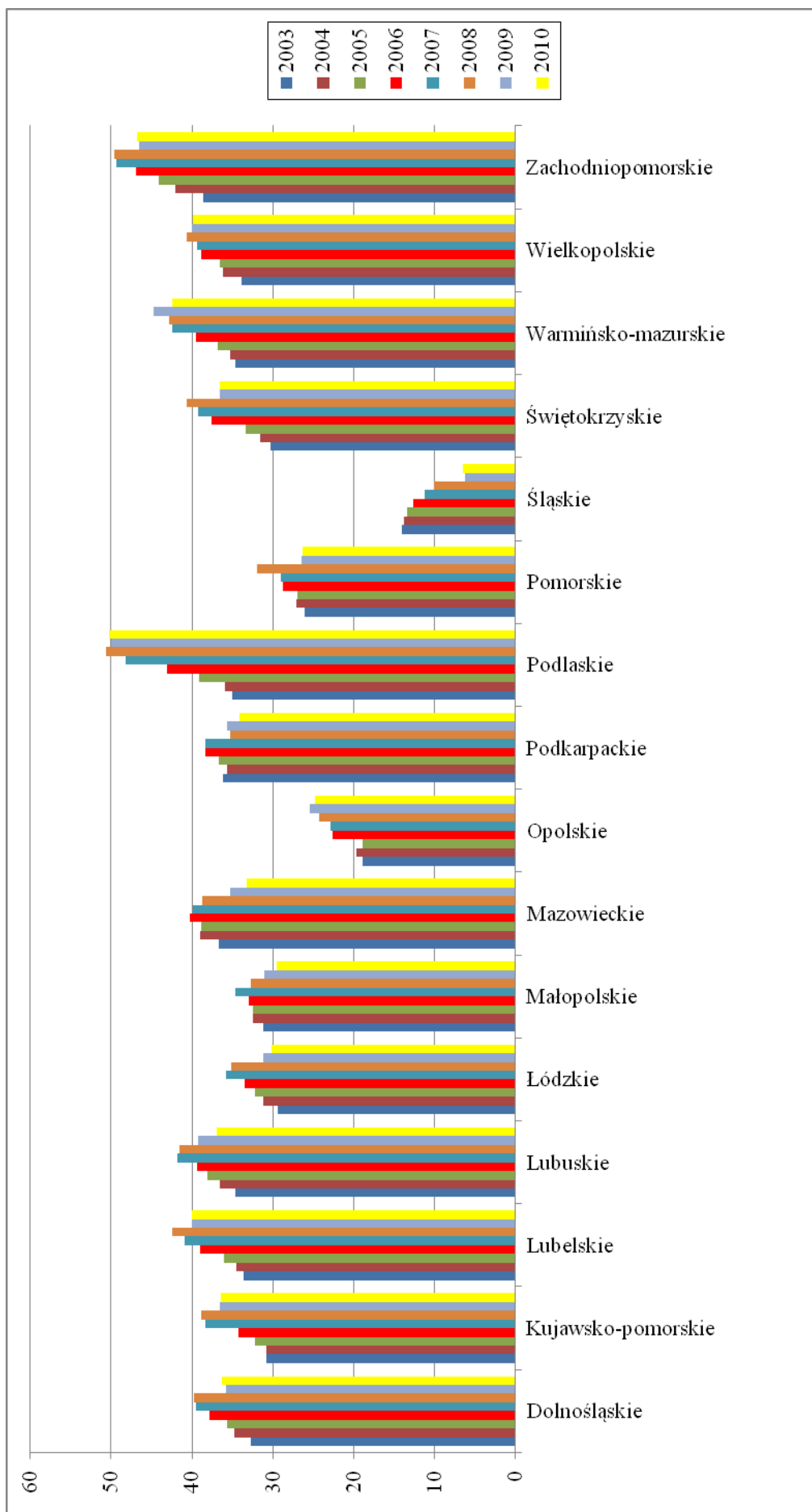
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

WYKRES 22. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY PRZEDSZKOLI I DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W NICH W 2011 R. (2007 R. = 100).

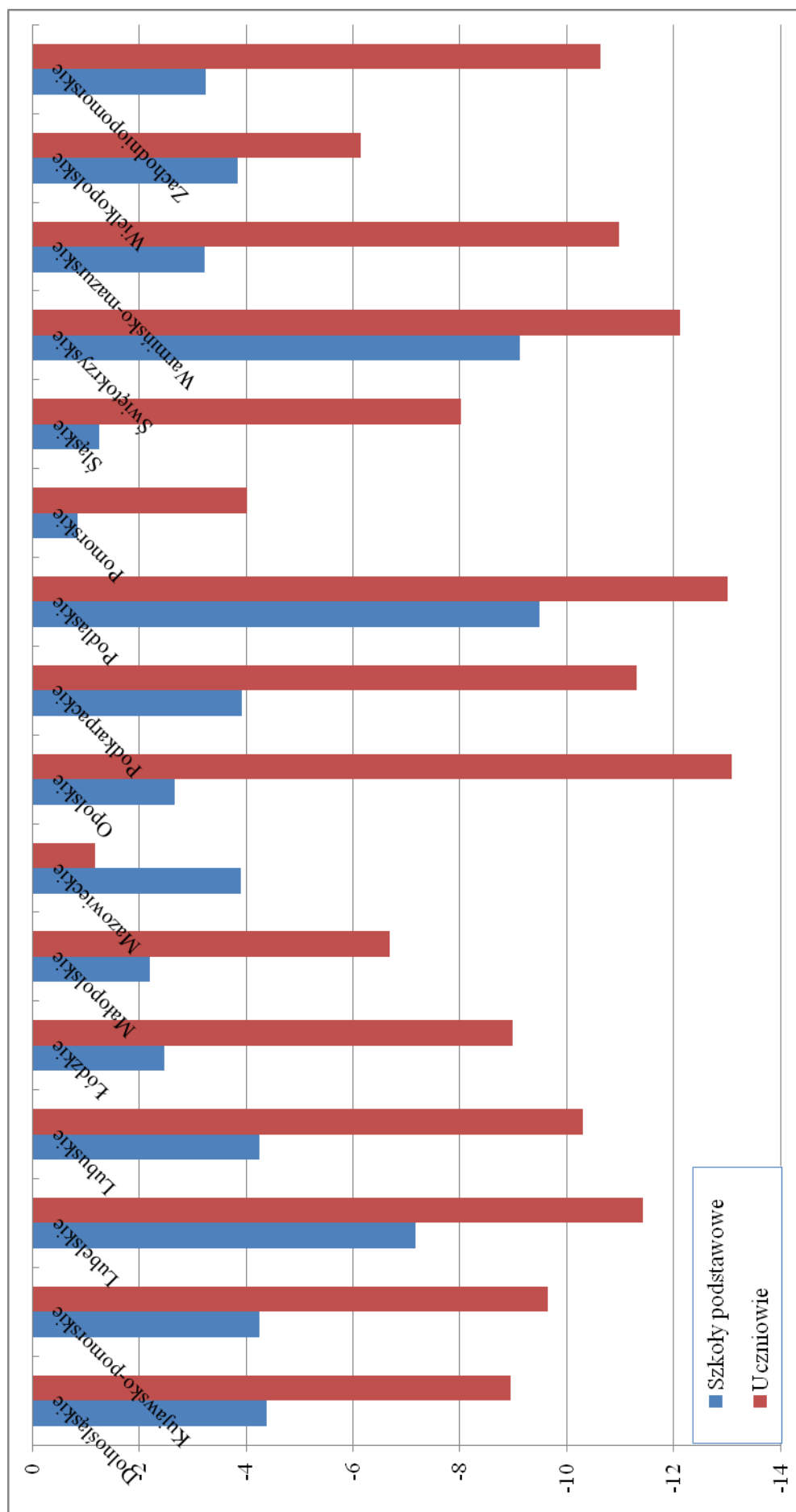
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

WYKRES 23. RÓŻNICA MIĘDZY ODSETKIEM DZIECI OBJĘTYMI WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM W MIEŚCIE I NA WSI W WOJEWÓDZTWACH W LATACH 2003-2010.

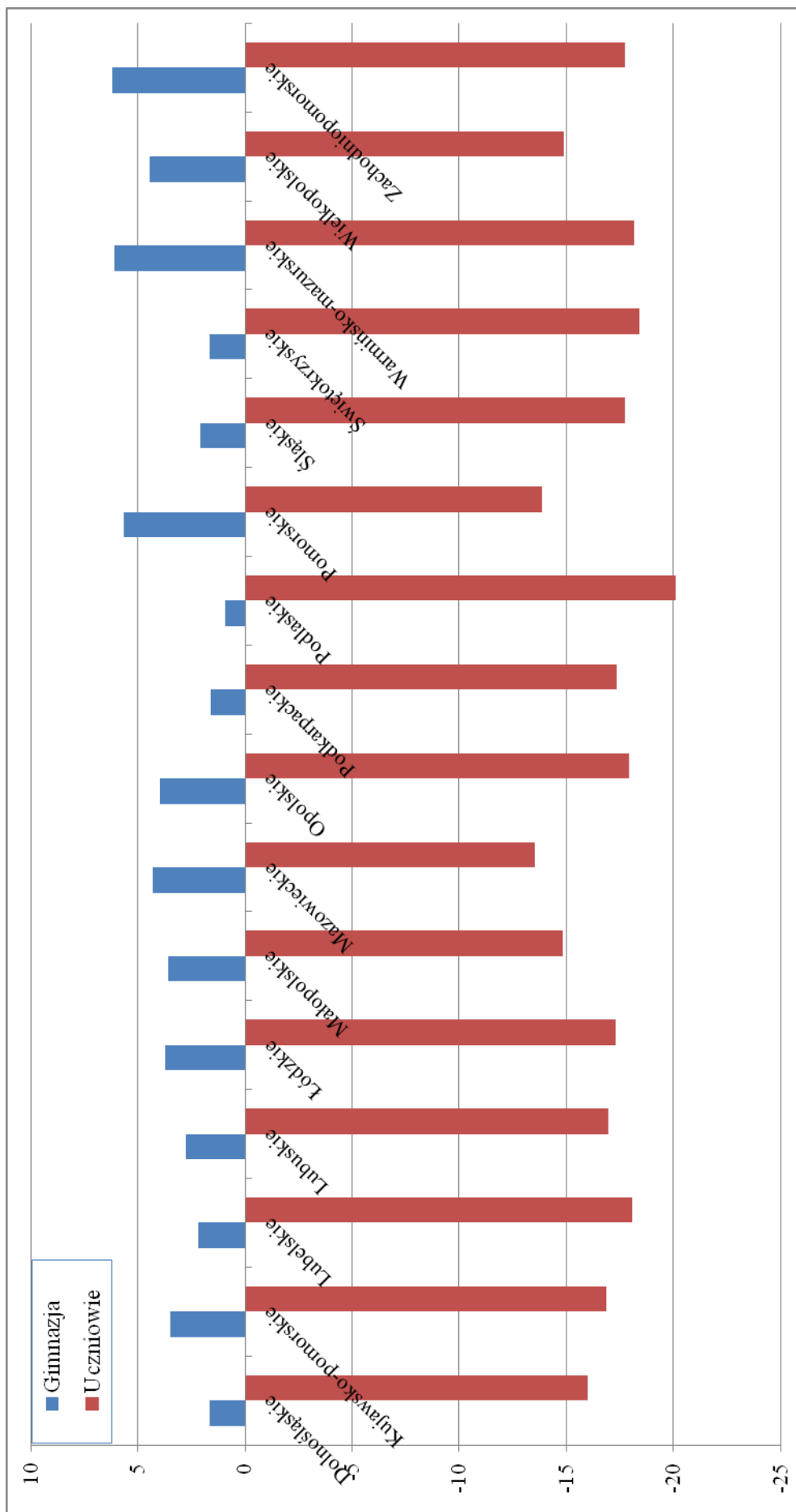
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

WYKRES 24. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I ICH UCZNIÓW W 2011 R. (2007 R. = 100).

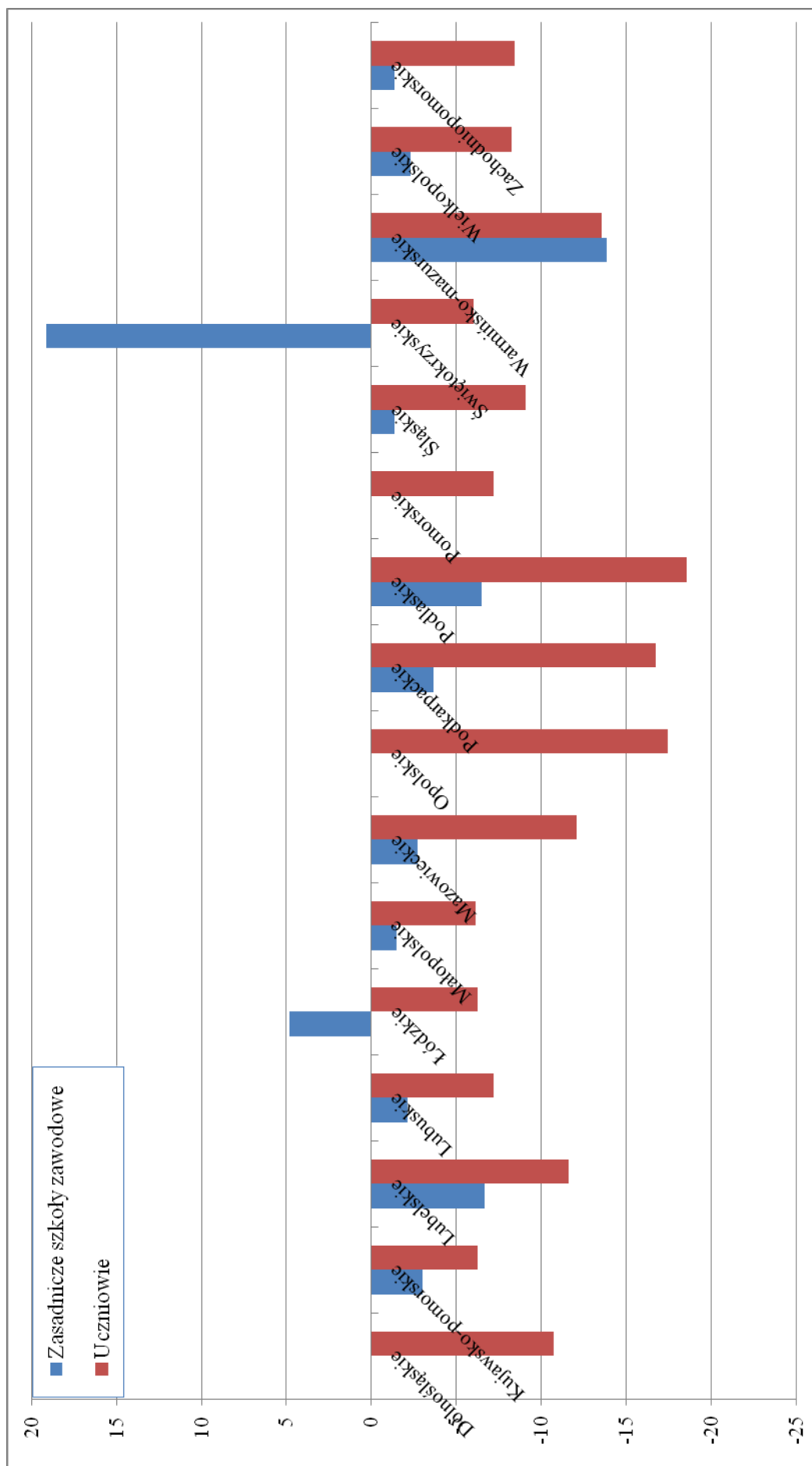
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

WYKRES 25. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY GIMNAZJÓW I ICH UCZNIÓW W 2011 R. (2007 R. = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

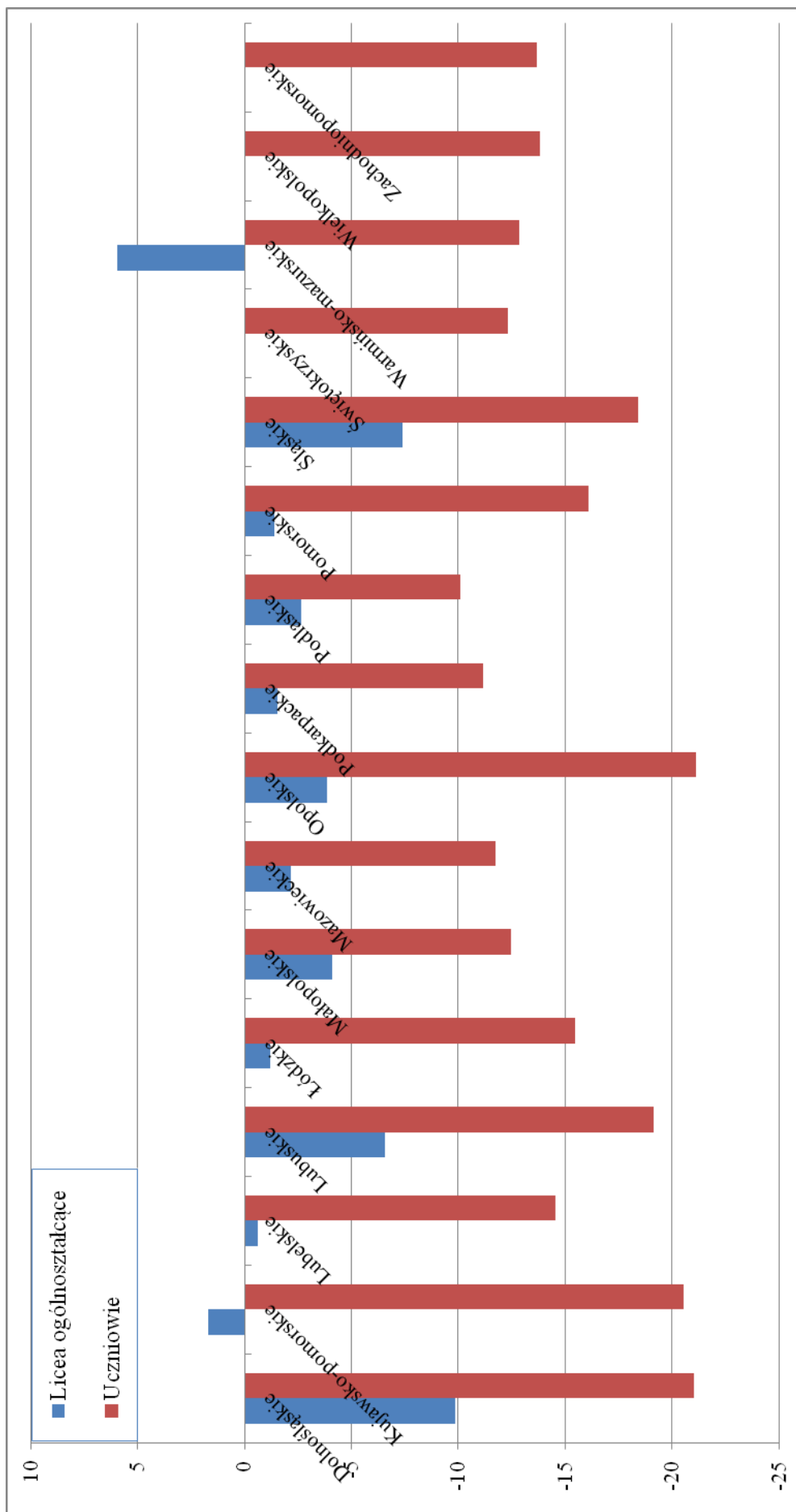
WYKRES 26. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY ZASADNICZYCH SZKÓŁ ZAWODOWYCH (DLA MŁODZIEŻY) I ICH UCZNIÓW W 2011 R. (2007 R. = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

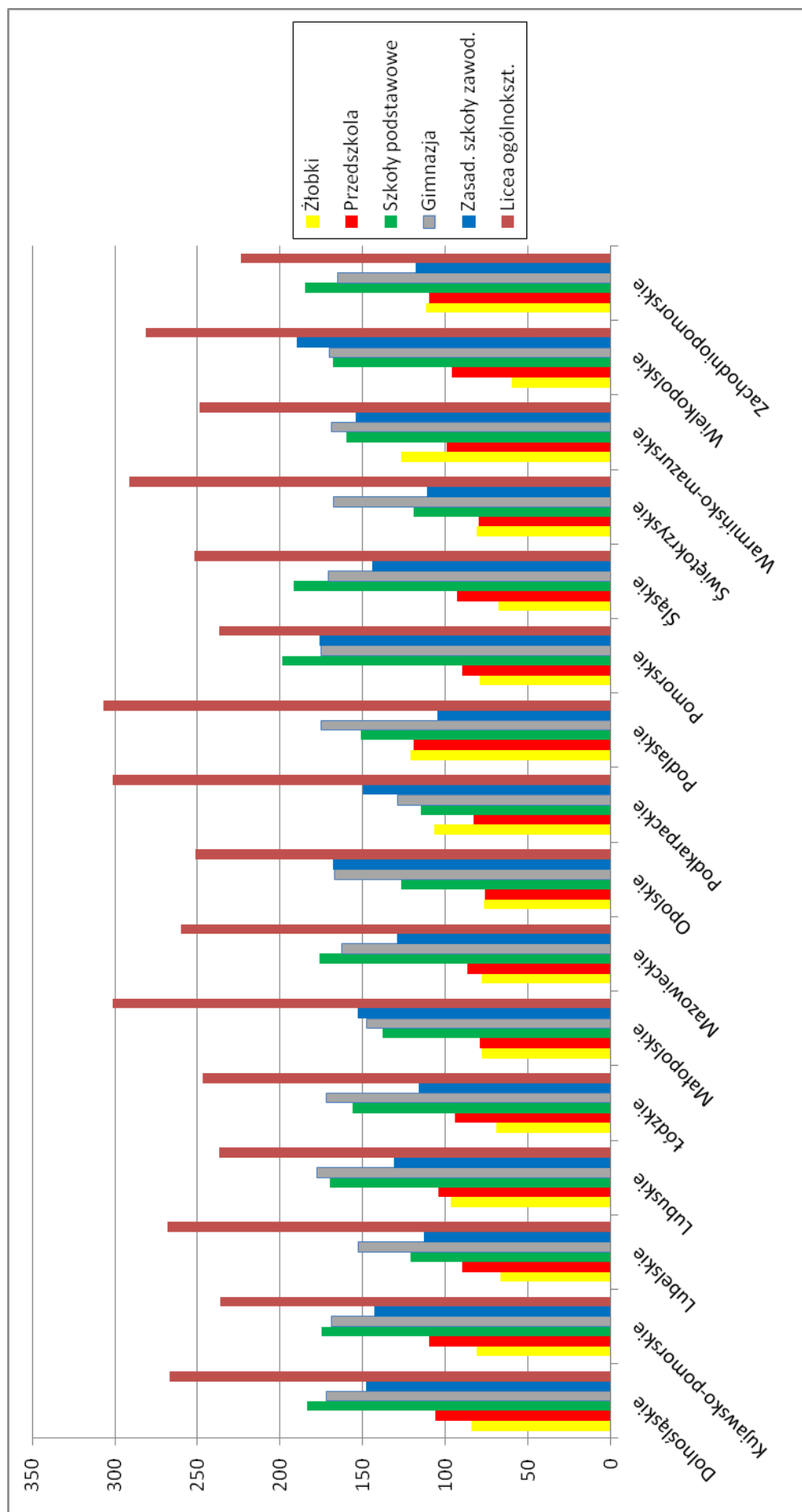

WYKRES 27. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY LICEÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH DLA MŁODZIEŻY I ICH UCZNIÓW W 2011 R. (2007 R. = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

WYKRES 28. ŚREDNIA LICZBA DZIECI/UCZNIÓW PRZYPADAJĄCYCH NA JEDNĄ PLACÓWKĘ OPIEKI/EDUKACYJNĄ W 2011 ROKU.

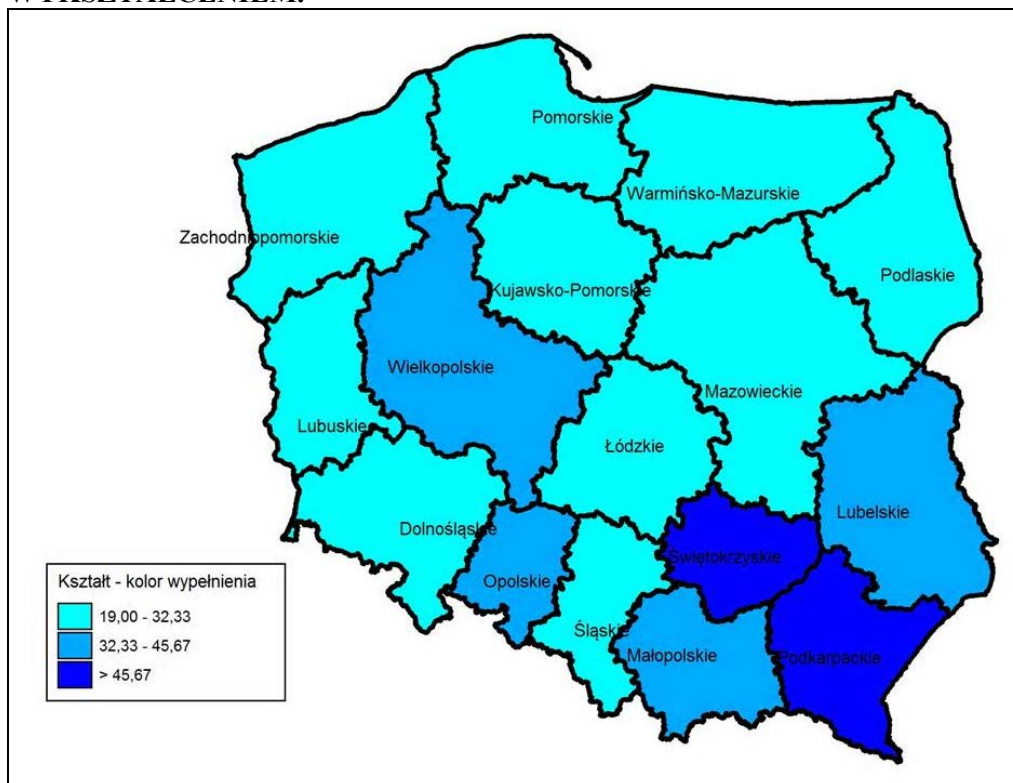
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

TABELA 3. PODSTAWOWE DANE DOTYCZĄCE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W WOJEWÓDZTWACH W 2011 ROKU.

Dane dla 2011 r.	Studenci			Studentki			Nauczyciele akademicy		Szkoly wyższe	Studenci jako % ludności woj.	
	Publiczne	Niepubliczne	Σ	Proc. szkół niepublicznych	Szkoly publiczne	Szkoly niepubliczne	Σ	Σ			% kobiet nauczycieli
Dolnośląskie	114870	45337	160207	28,30	62606	28667	91273	8976	42,15	38	5,50
Kujawsko-pomorskie	56112	25800	81912	31,50	35941	15218	51159	4470	44	21	3,91
Lubelskie	62510	33677	96187	35,01	36757	21770	58527	6655	47,23	18	4,42
Lubuskie	22128	1725	23853	7,23	12691	1134	13825	1455	42,2	8	2,33
Łódzkie	78589	29632	108221	27,38	46940	18930	65870	7229	46,98	30	4,26
Małopolskie	164593	43520	208113	20,91	94228	27866	122094	12732	42,02	33	6,24
Mazowieckie	180939	126129	307068	41,08	105044	76124	181168	17067	40,93	106	5,83
Opolskie	30883	7141	38024	18,78	18728	4739	23467	1698	42,23	6	3,74
Podkarpackie	49903	21030	70933	29,65	28250	12537	40787	3264	41,3	16	3,33
Podlaskie	38158	12715	50873	24,99	22569	7364	29933	3151	50,24	18	4,23
Pomorskie	74716	30132	104848	28,74	41031	20172	61203	5938	44,06	28	4,61
Śląskie	118697	51491	170188	30,26	66014	33323	99337	9719	44,67	45	3,68
Świętokrzyskie	24452	17845	42297	42,19	14439	10935	25374	1796	43,54	15	3,30
Warmińsko-mazurskie	34856	11798	46654	25,29	20613	7617	28230	2590	44,56	9	3,21
Wielkopolskie	113251	46448	159699	29,08	66210	29797	96007	9708	43,67	40	4,63
Zachodniopomorskie	53759	13776	67535	20,40	29260	9403	38663	4360	44,68	22	3,92

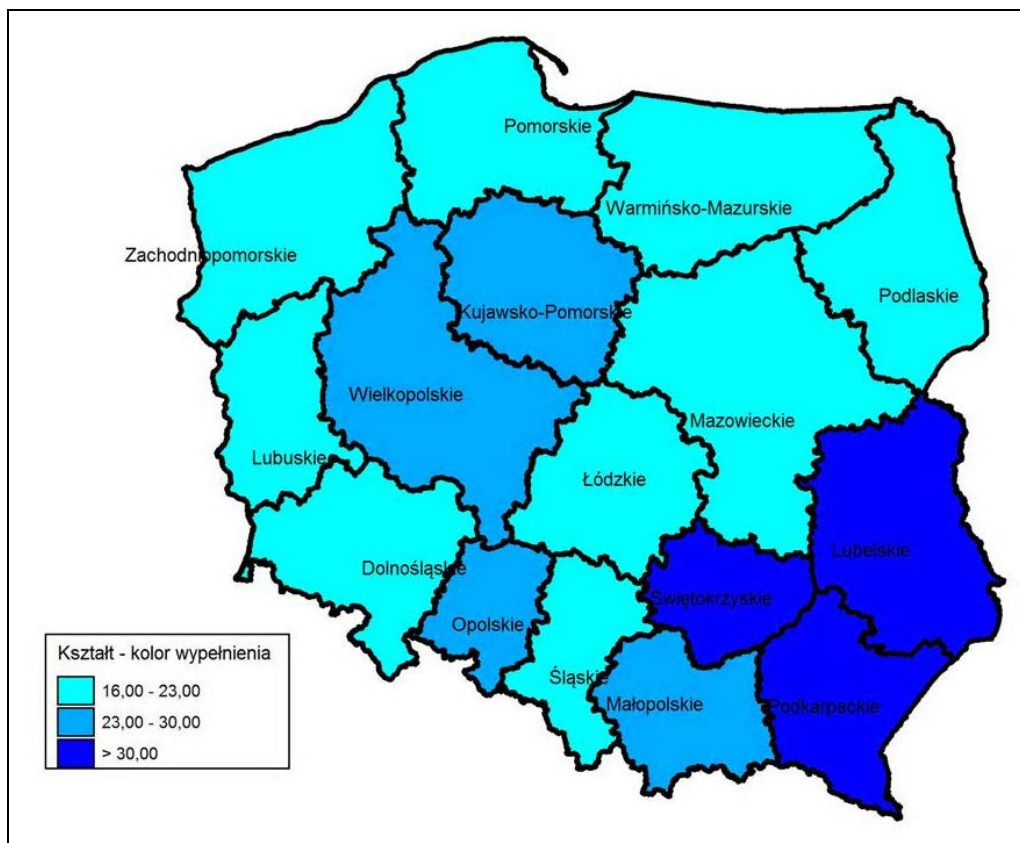
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS i NSP 2011.

MAPA 20. LICZBA MIESZKAŃCÓW WSI MAJĄCYCH WYŻSZYM WYKSZTAŁCENIEM NA WSI, JAKO ODSETEK MIESZKAŃCÓW MIAST Z WYŻSZYM WYKSZTAŁCENIEM.

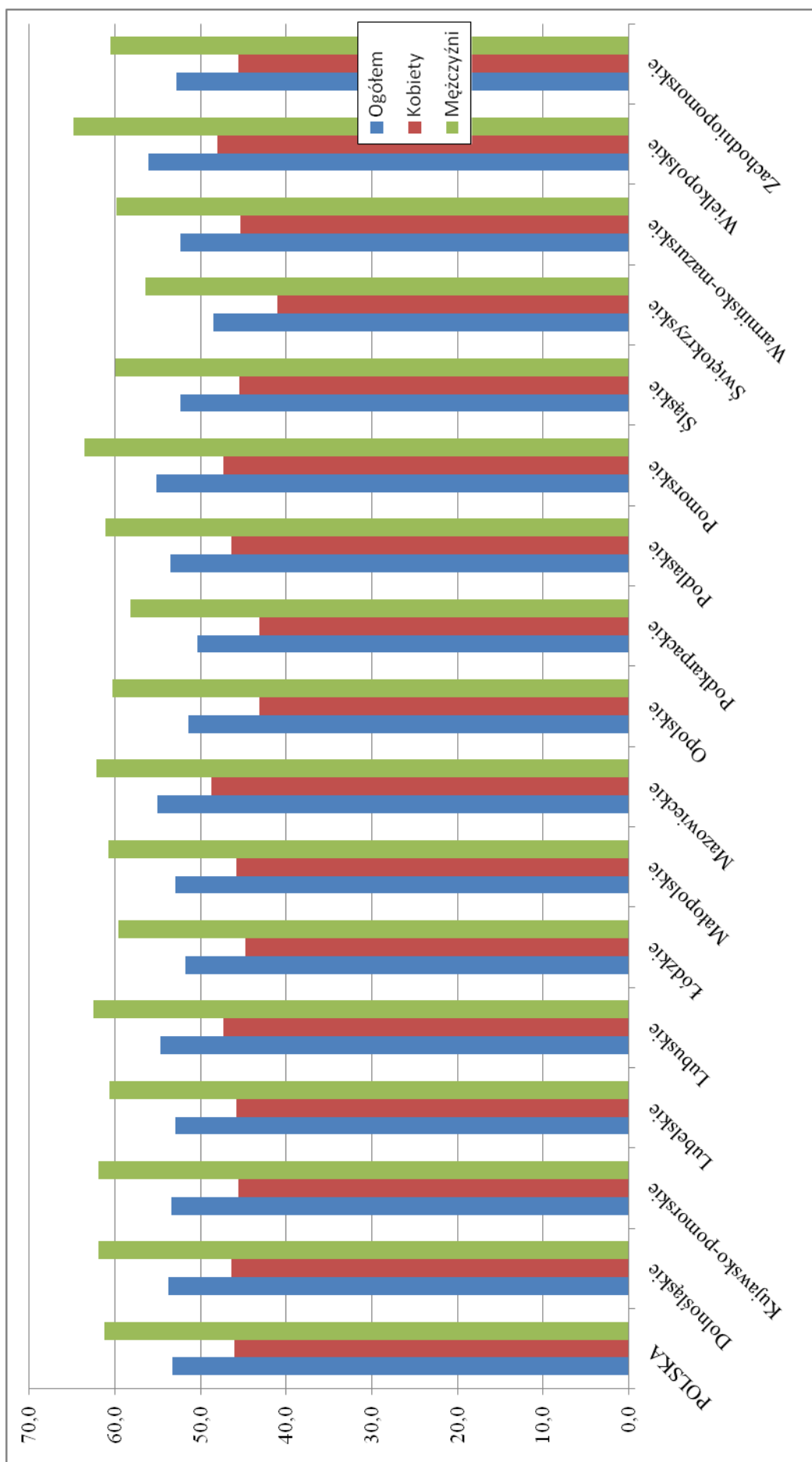
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP2011.

MAPA 21. ODSETEK OSÓB Z WYŻSZYM WYKSZTAŁCENIEM, KTÓRE MIESZKAJĄ NA WSI W POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTWACH.

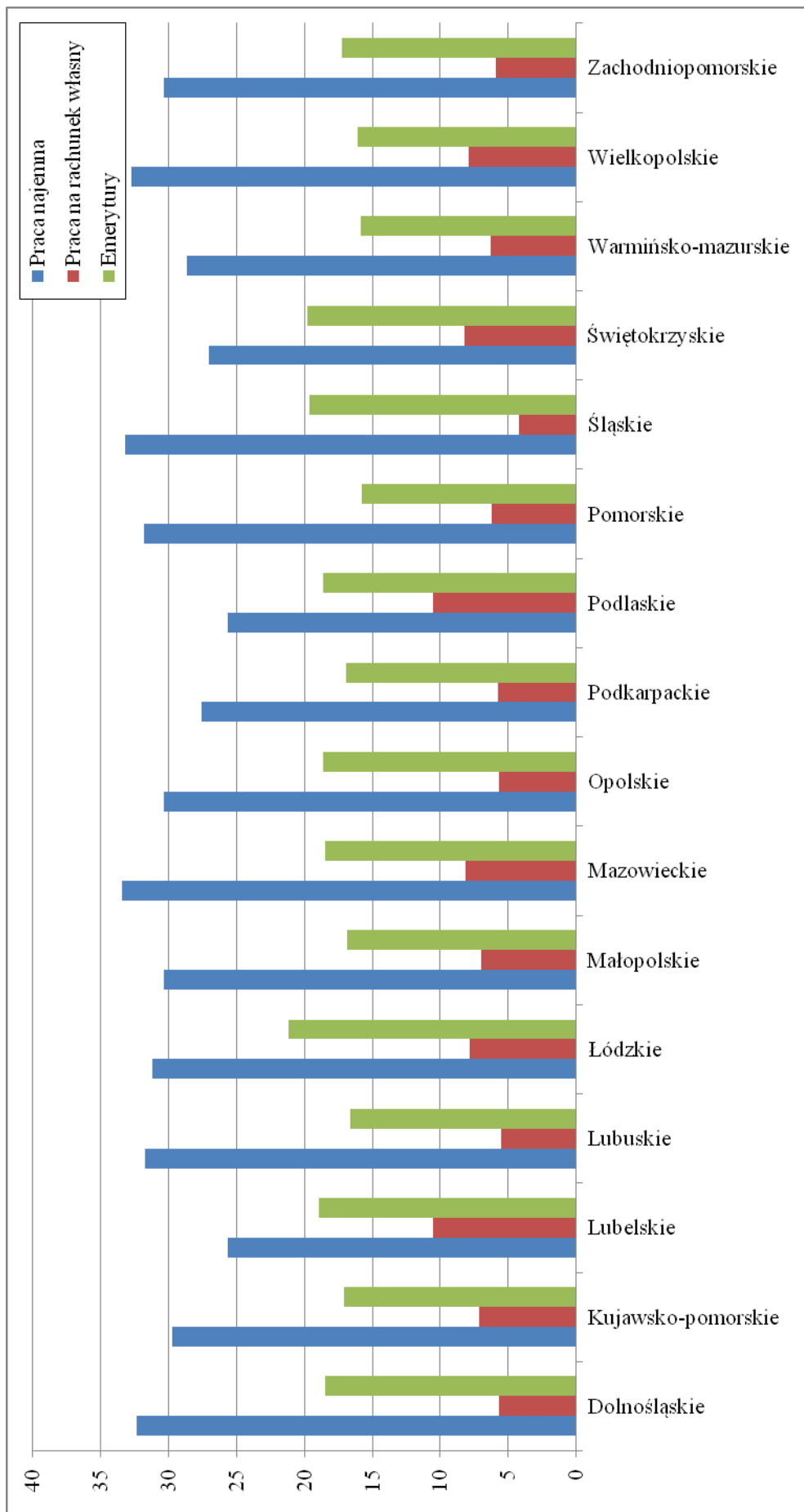
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP2011.

WYKRES 29. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG WOJEWÓDZTW (DANE W %).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP2011.

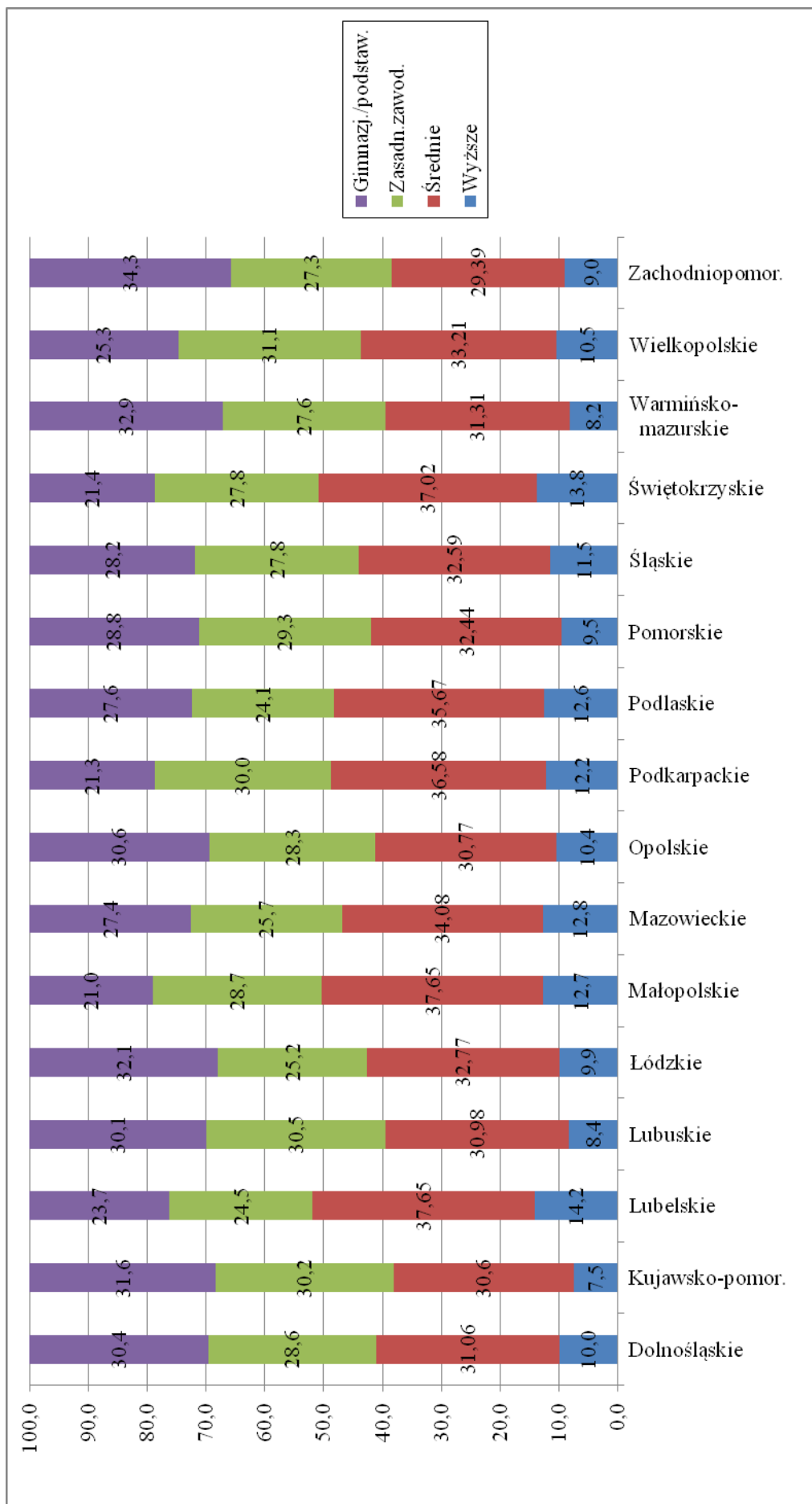
WYKRES 30. LUDNOŚĆ WOJEWÓDZTW WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA – TRZY KATEGORIE (DANE W %)*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP2011.

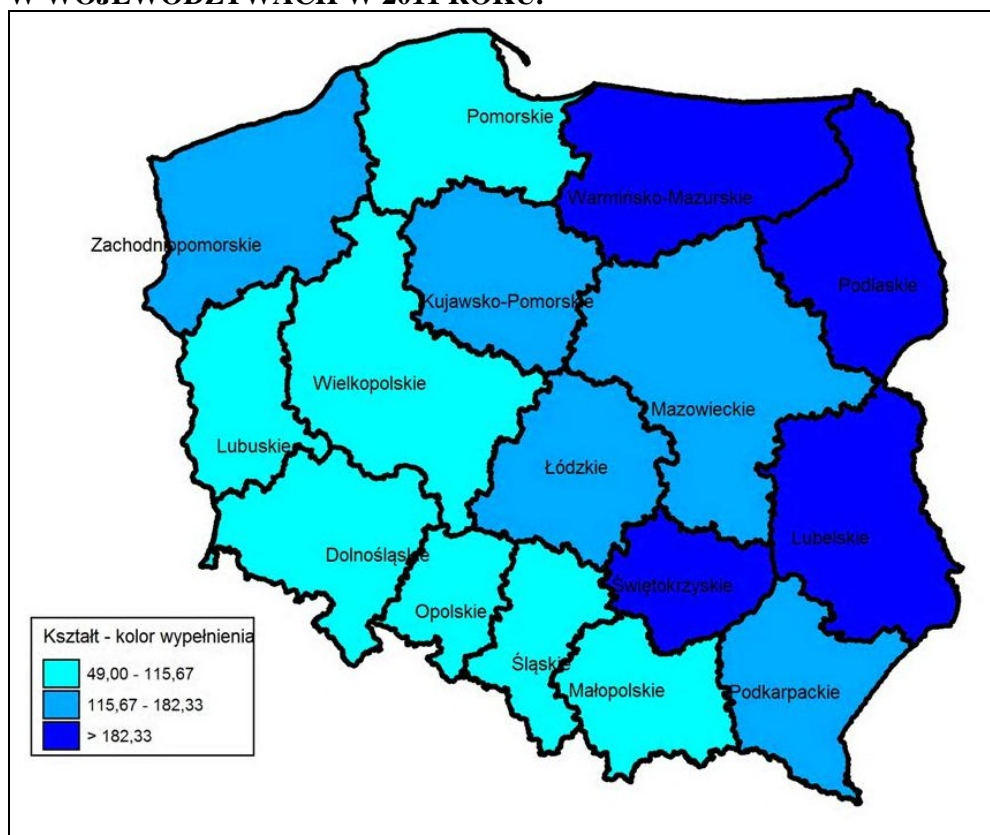
*Uwaga: nie uwzględniono kategorii „renty”, „zasilki”, „świadczenia”, „pozostałe źródła dochodów osobno niewymienione”, „na utrzymaniu”.

**WYKRES 31. STRUKTURA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA
(STAN NA KONIEC CZERWCA 2012 R.)**

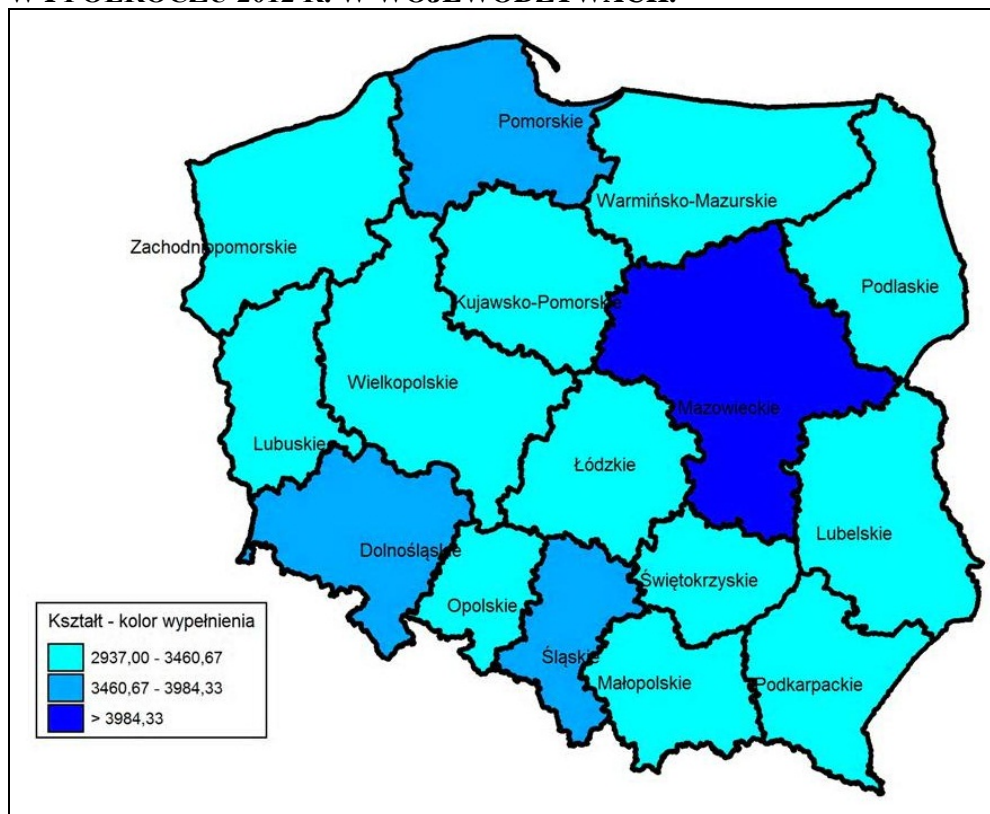
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

MAPA 22. LICZBA BEZROBOTNYCH PRZYPADAJĄCYCH NA 1 OFERTE PRACY W WOJEWÓDZTWACH W 2011 ROKU.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011 i GUS.

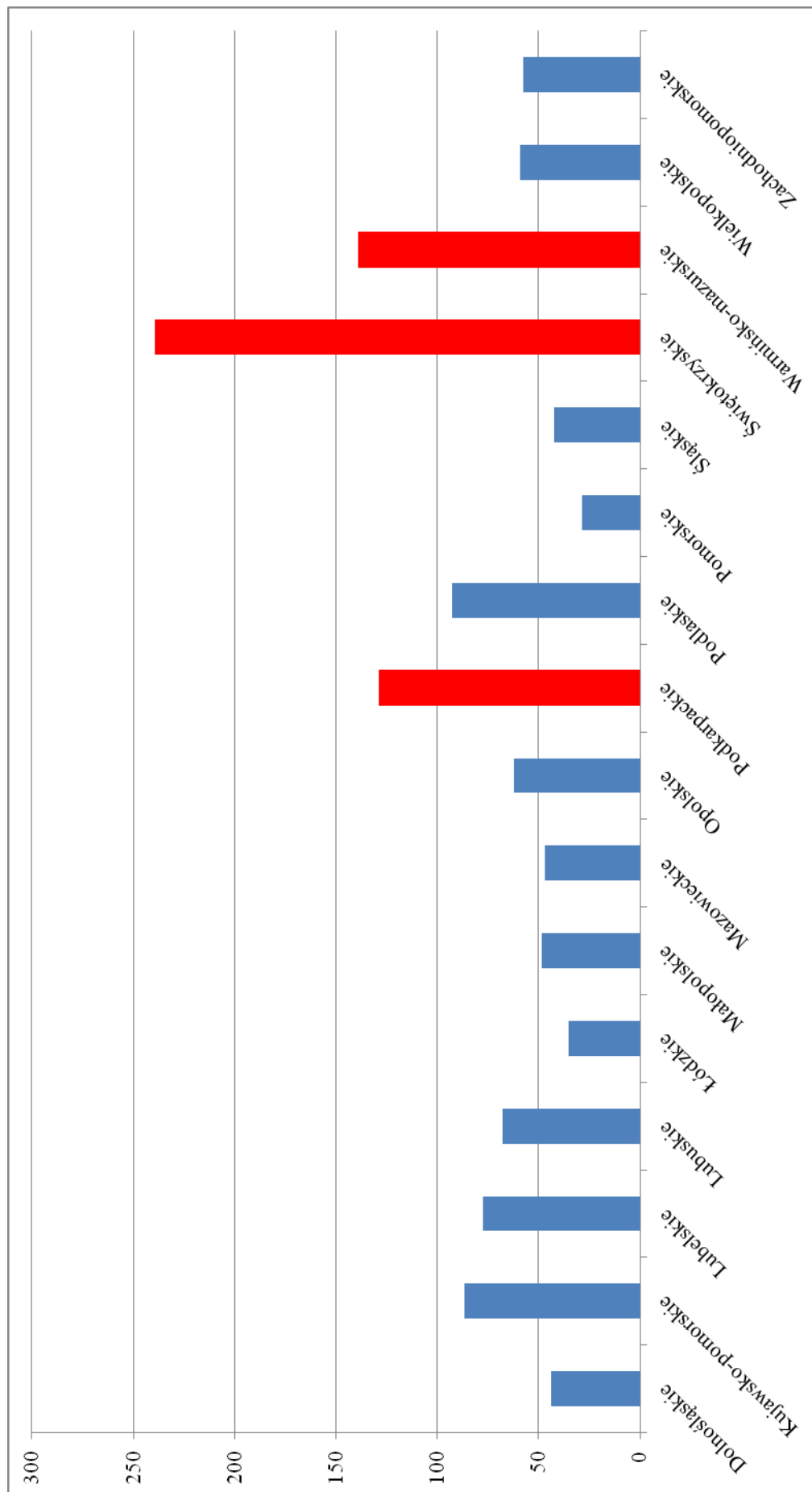
MAPA 23. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE BRUTTO W I PÓLROCZU 2012 R. W WOJEWÓDZTWACH.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

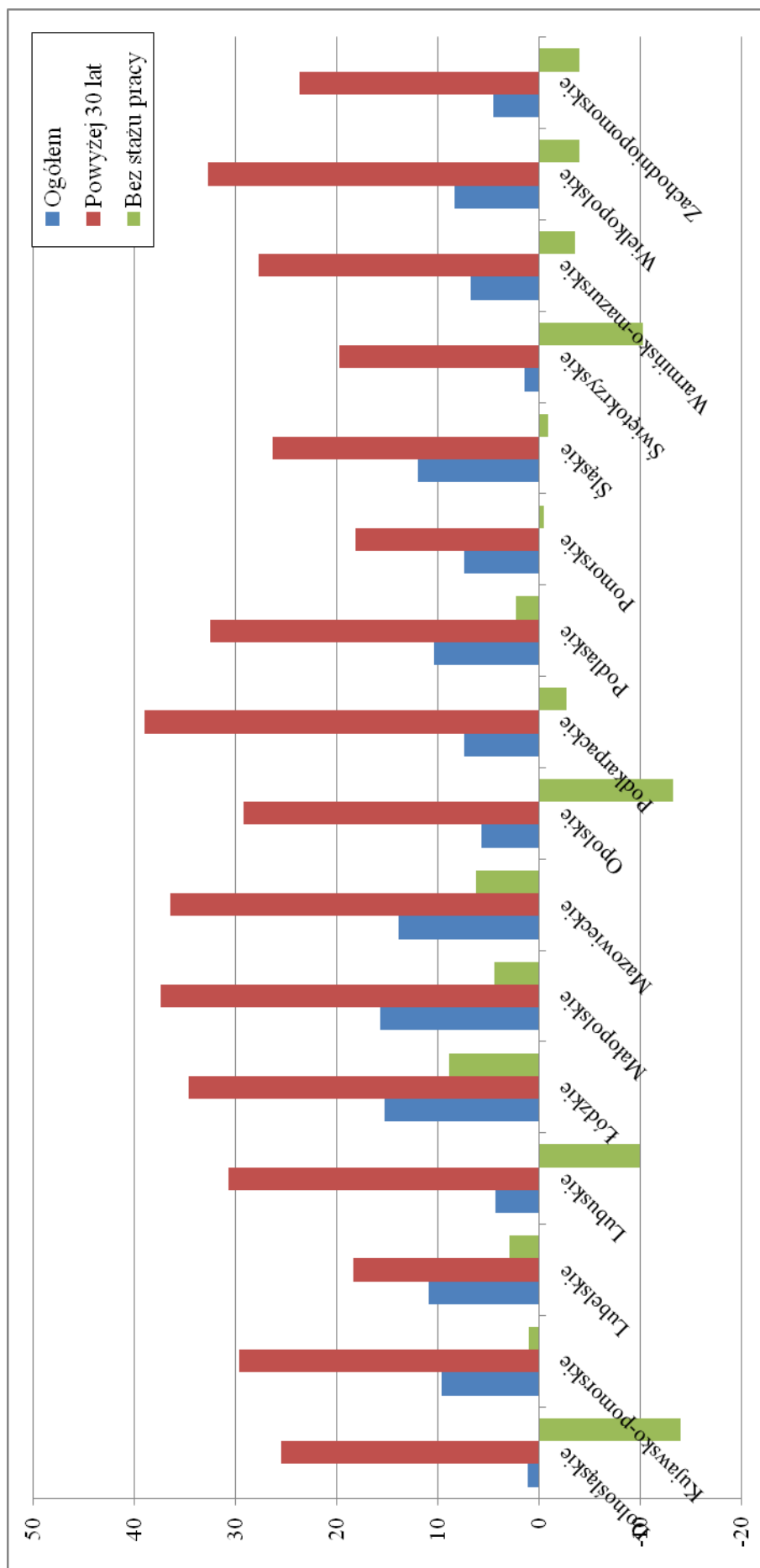

WYKRES 32. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY OFERT PRACY W WOJEWÓDZTWACH W LATACH 2007-2011 (2007 R. = 100) – DANE W %.

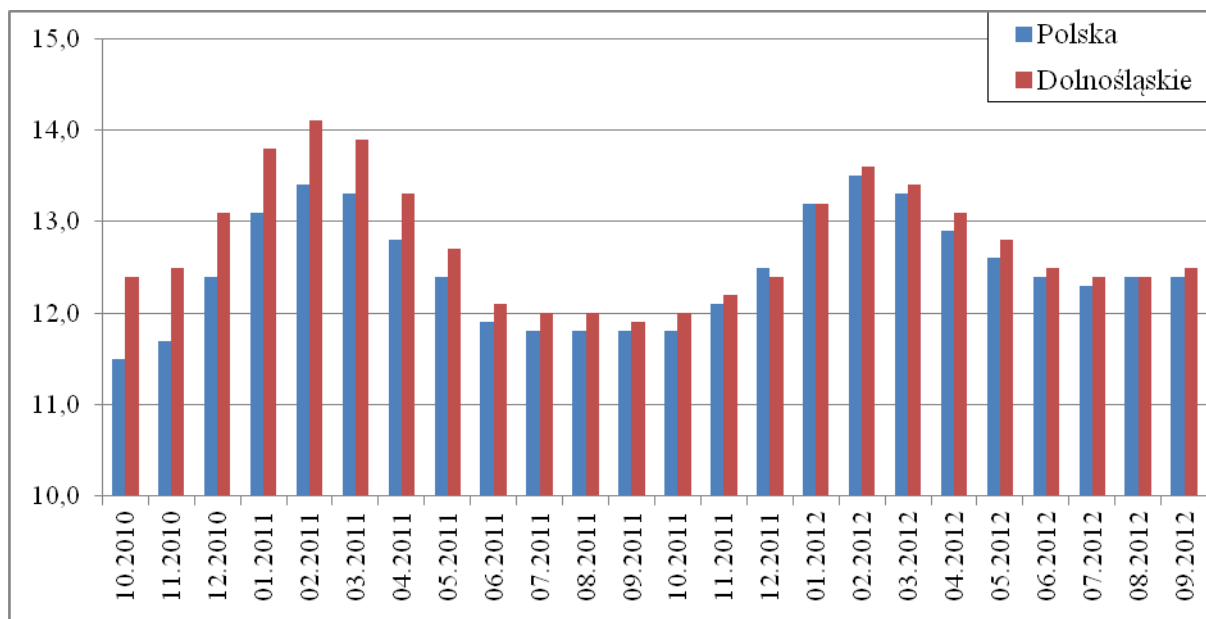
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

WYKRES 33. DYNAMIKA ZMIANY LICZBY BEZROBOTNYCH WEDŁUG DŁUGOŚCI STAŻU PRACY W PODZIALE NA WOJEWÓDZTWA W III KWARTALE 2012 (III KWARTAŁ 2010 R. = 100).

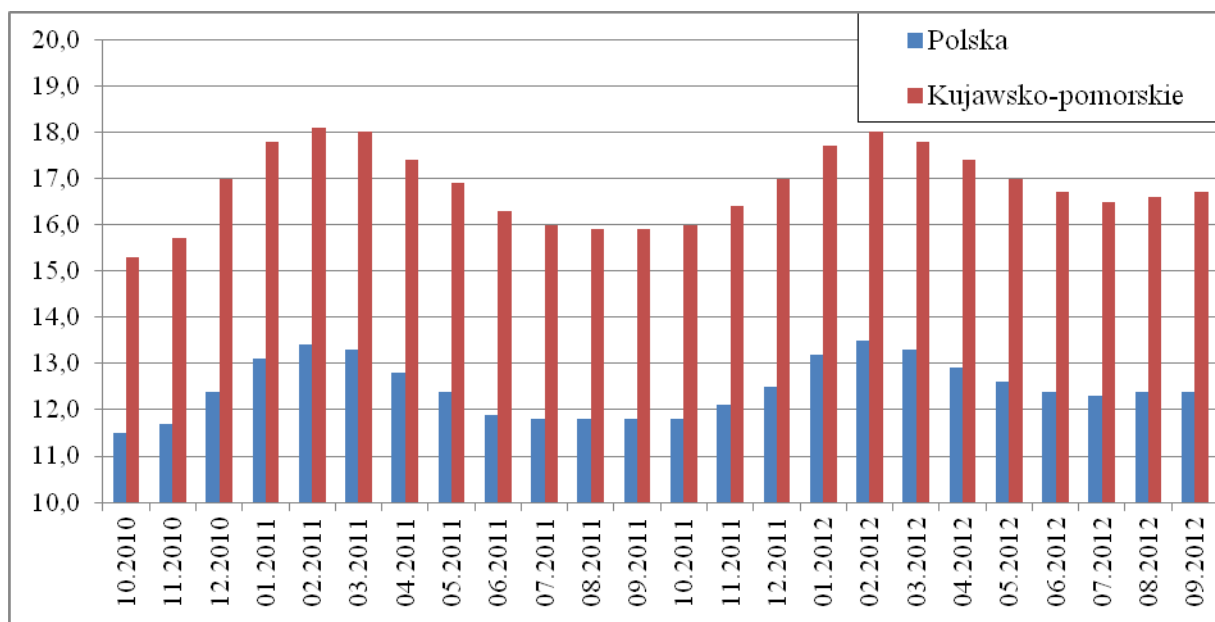
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

WYKRES 34. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

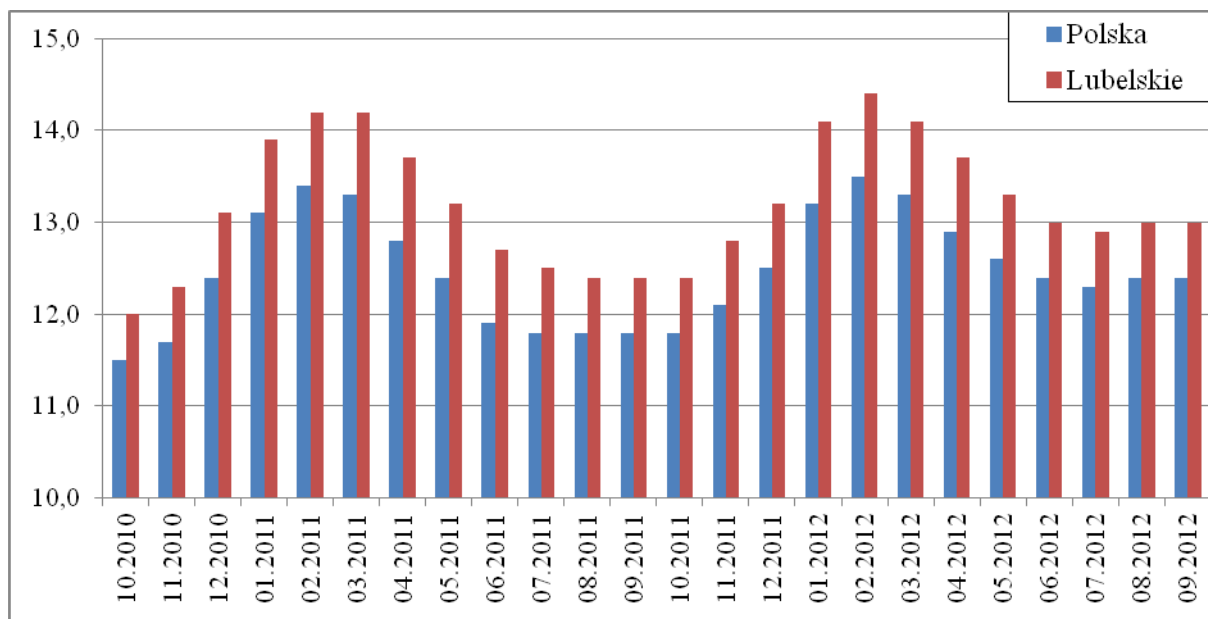
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 35. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

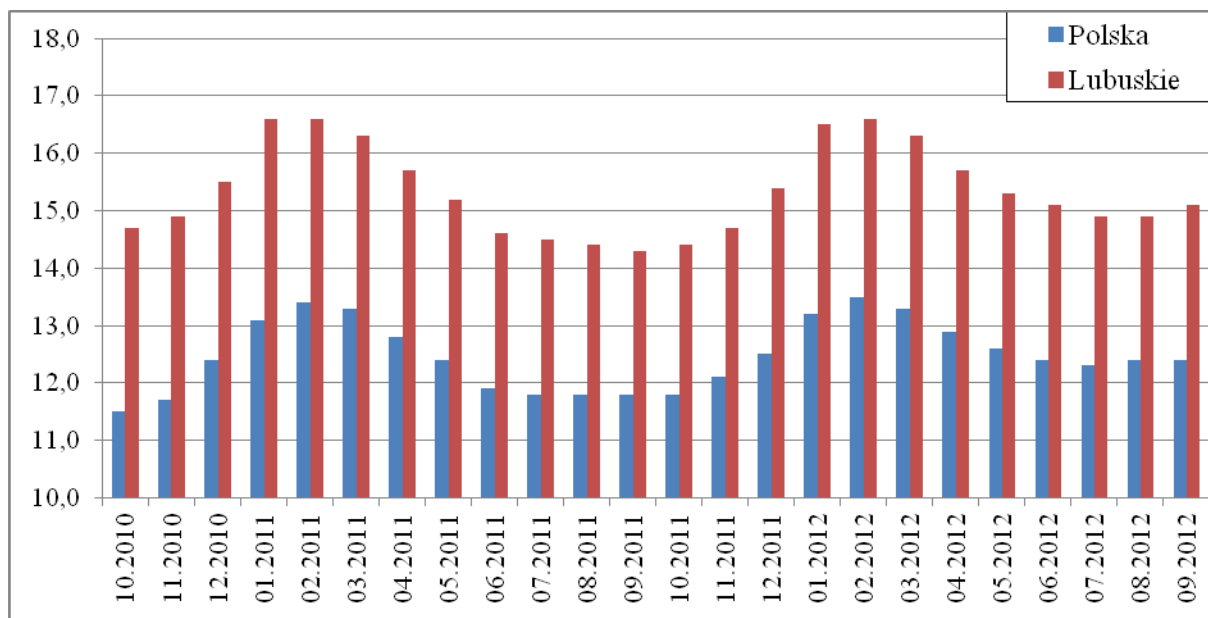
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 36. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

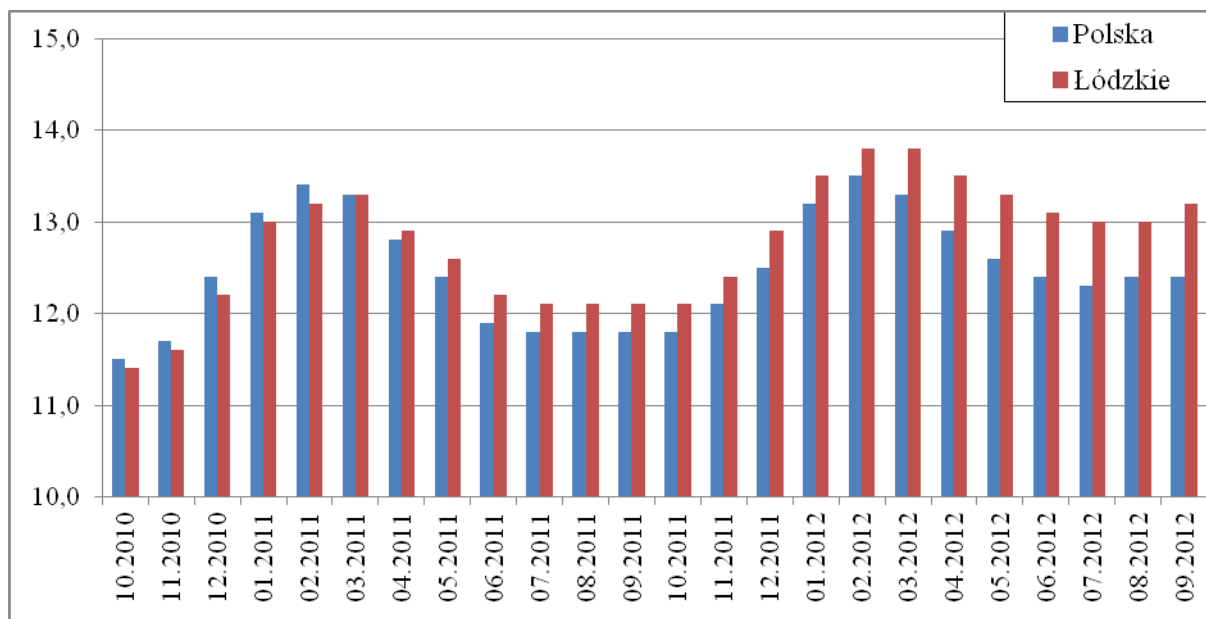
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 37. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

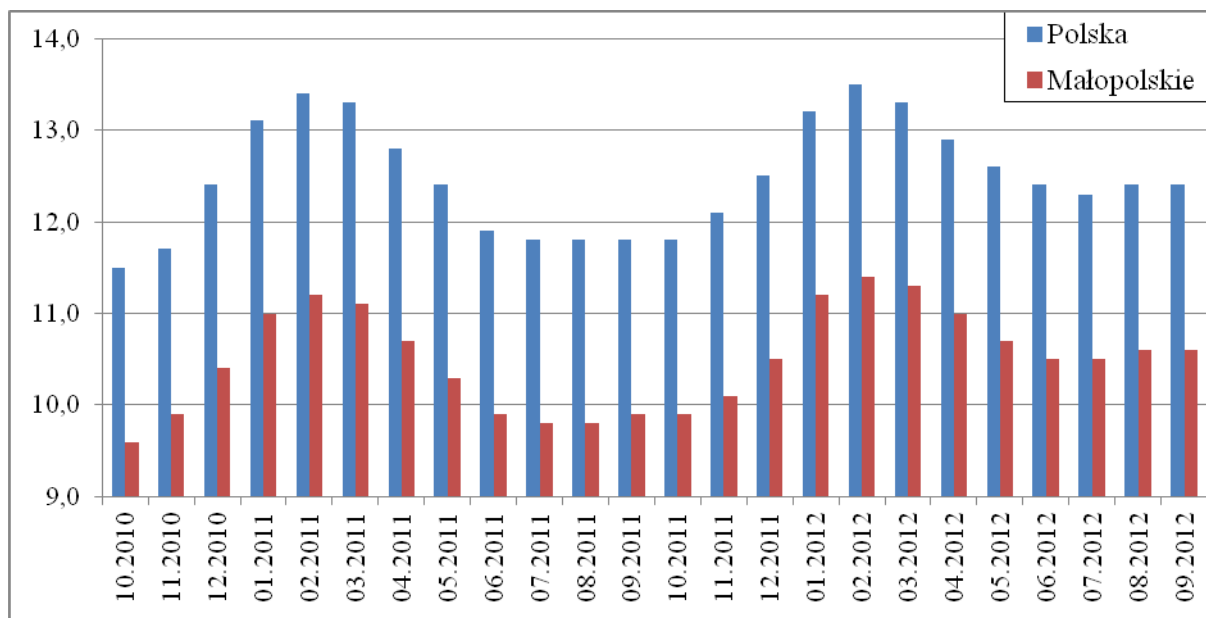
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 38. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

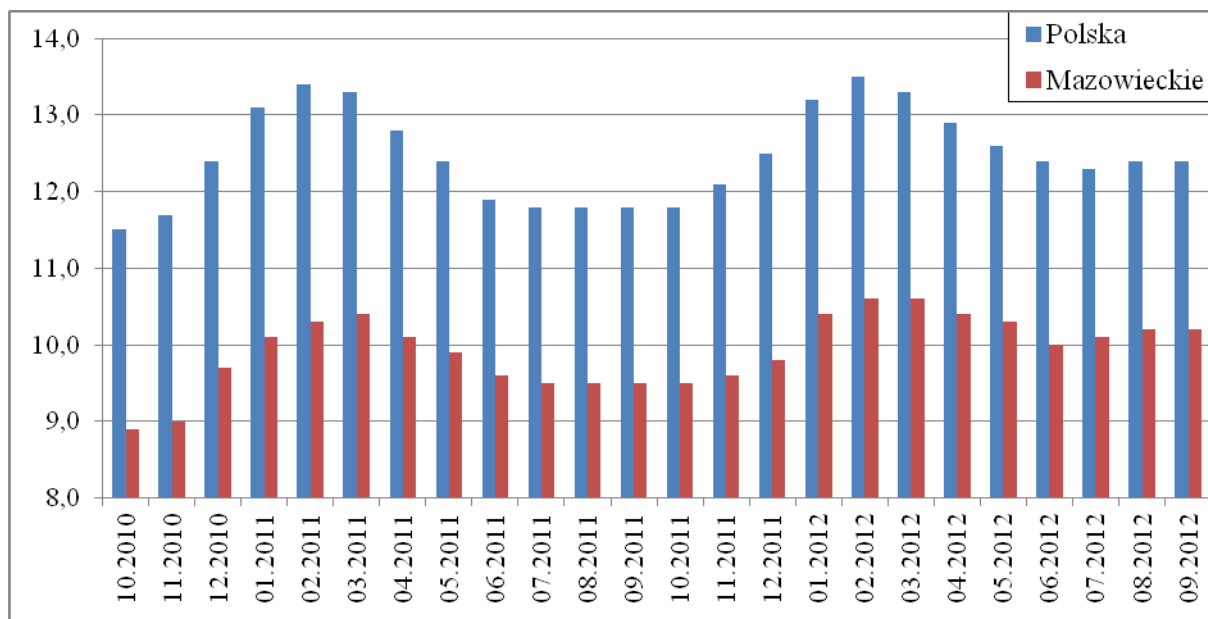
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 39. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

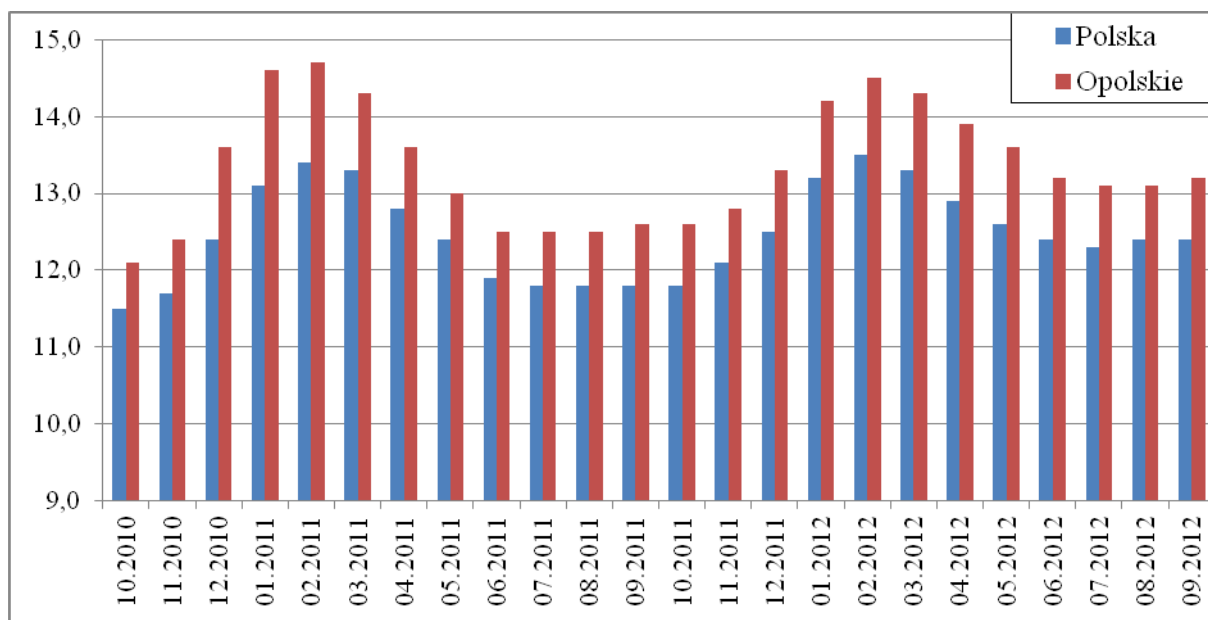
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 40. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

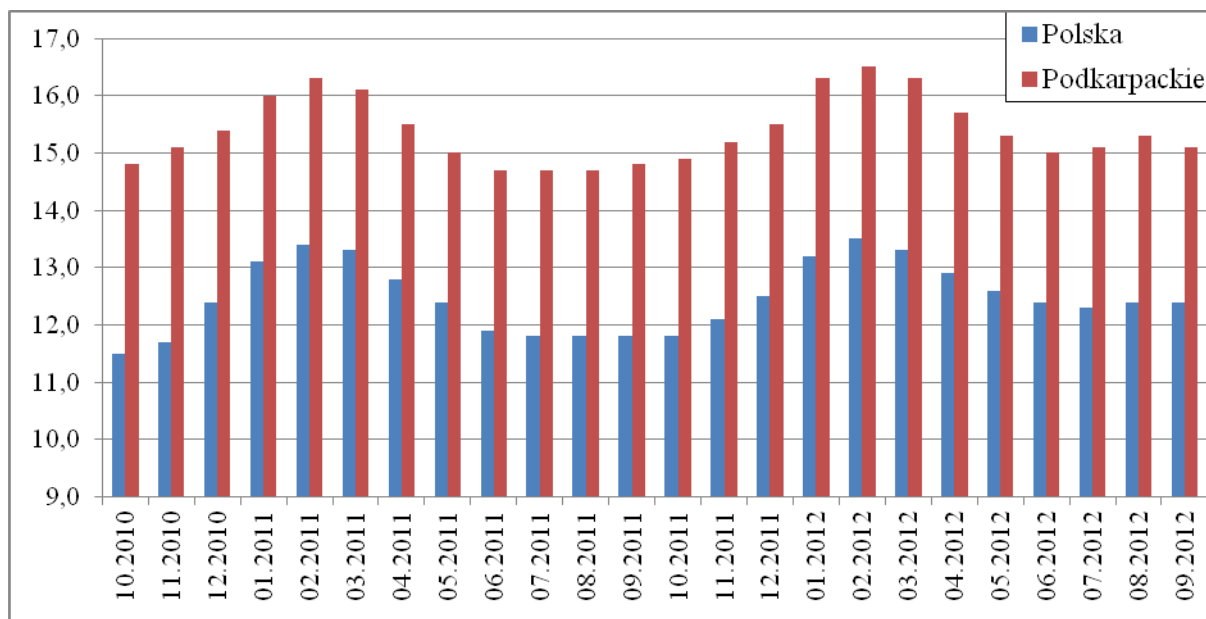
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 41. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

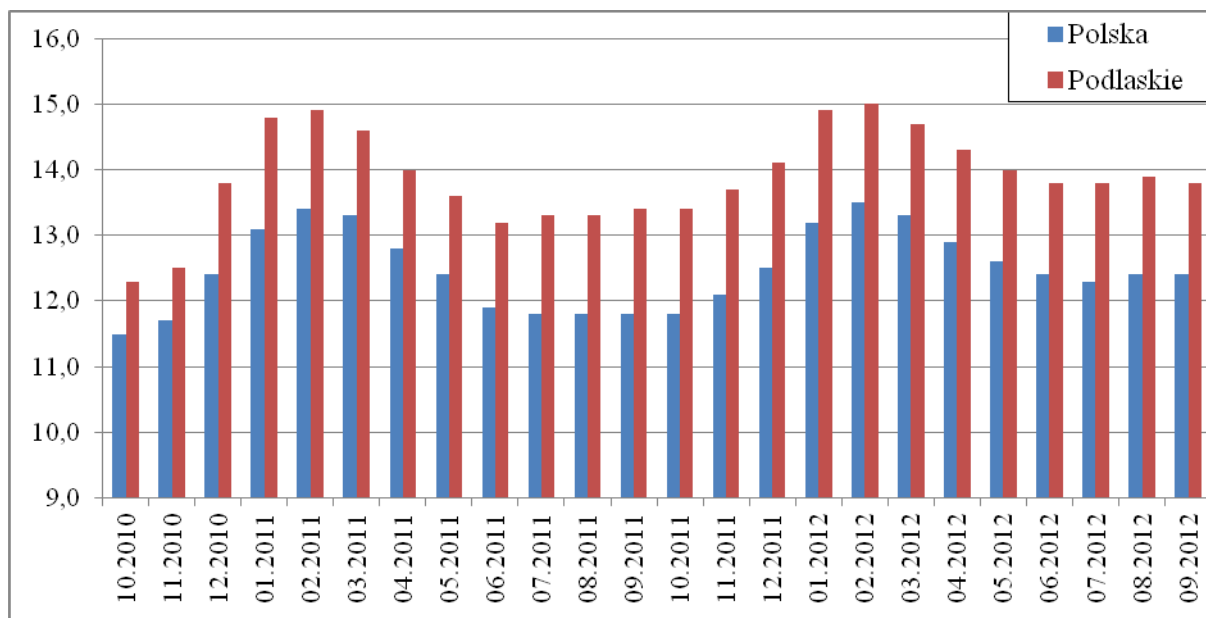
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 42. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

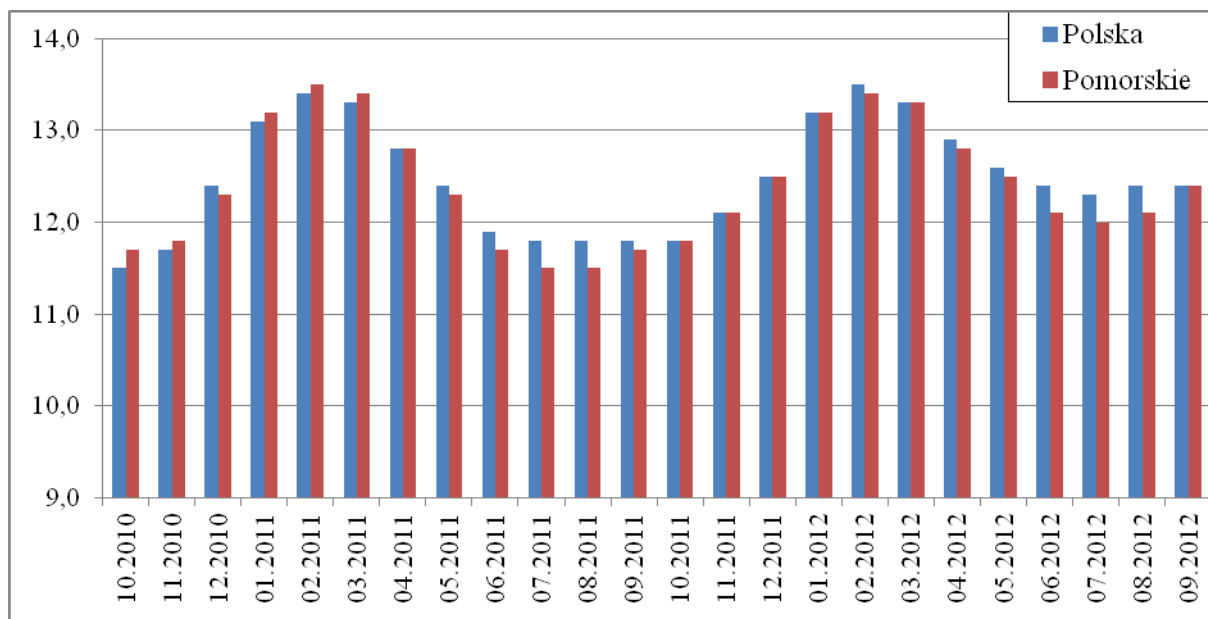
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 43. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

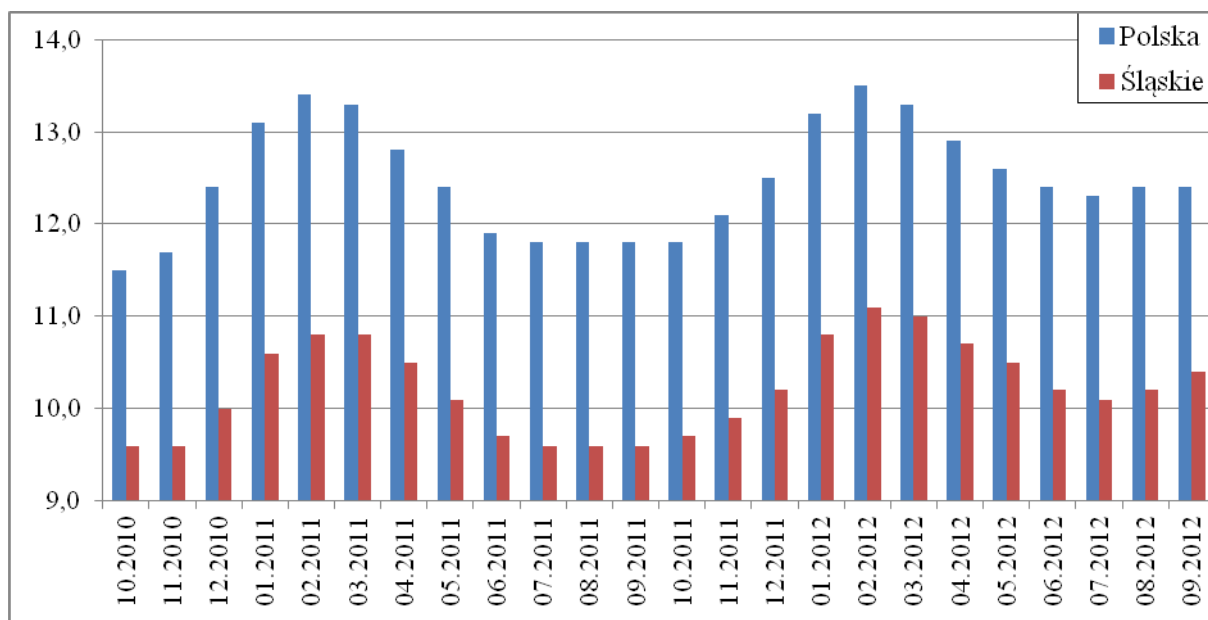
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 44. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

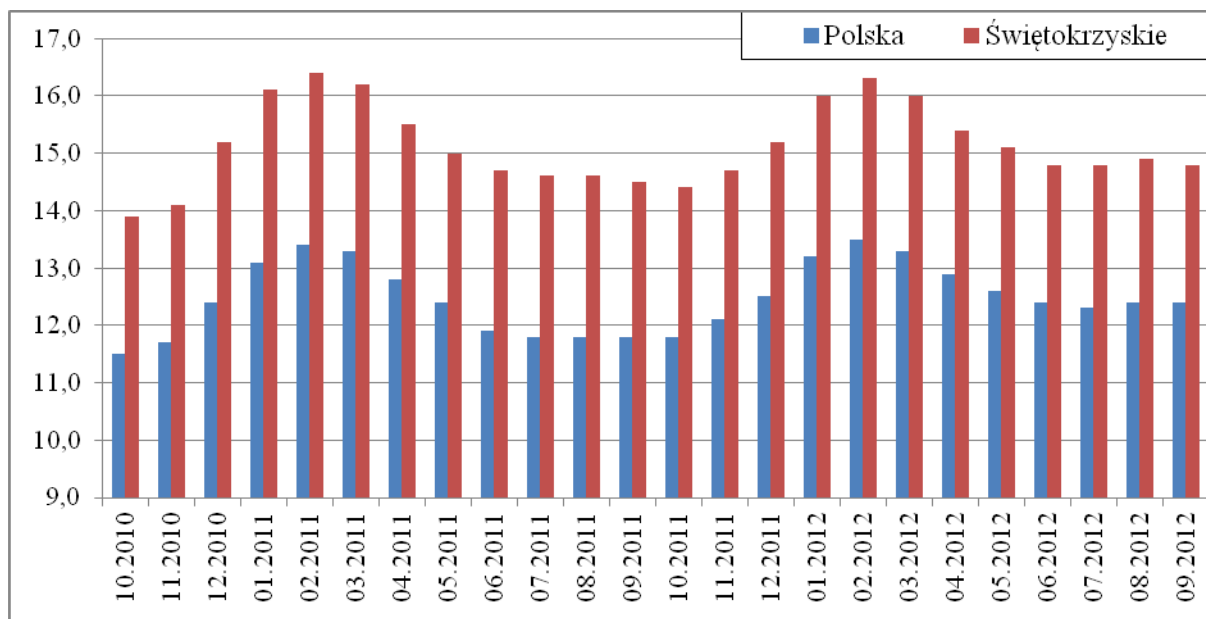
WYKRES 45. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

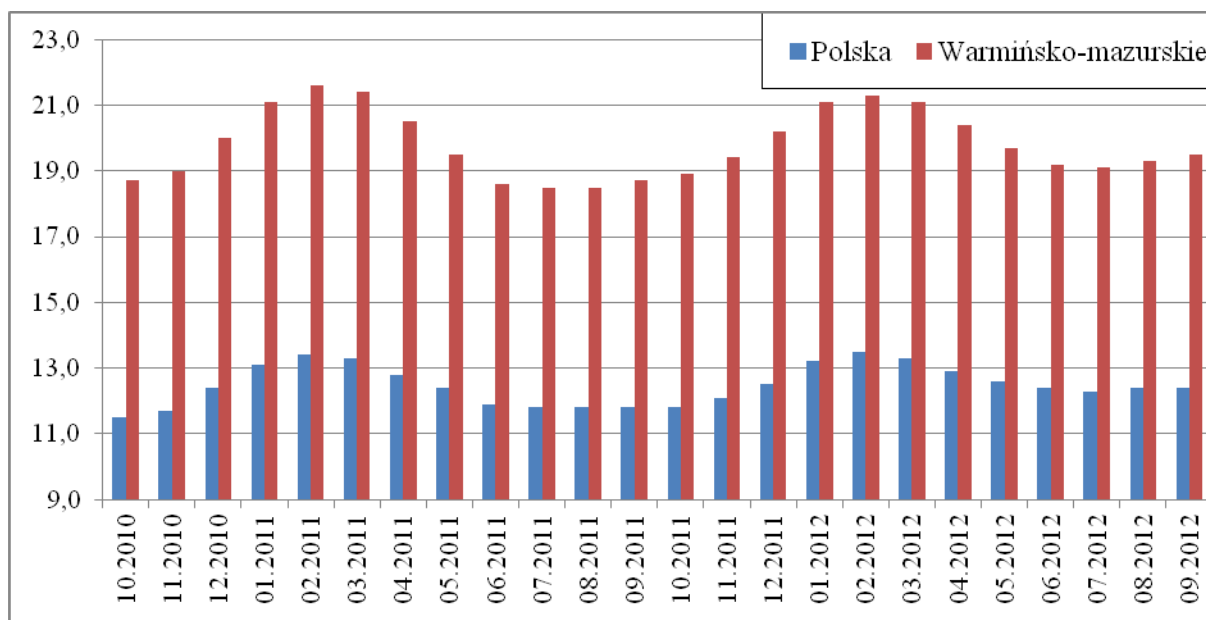

WYKRES 46. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

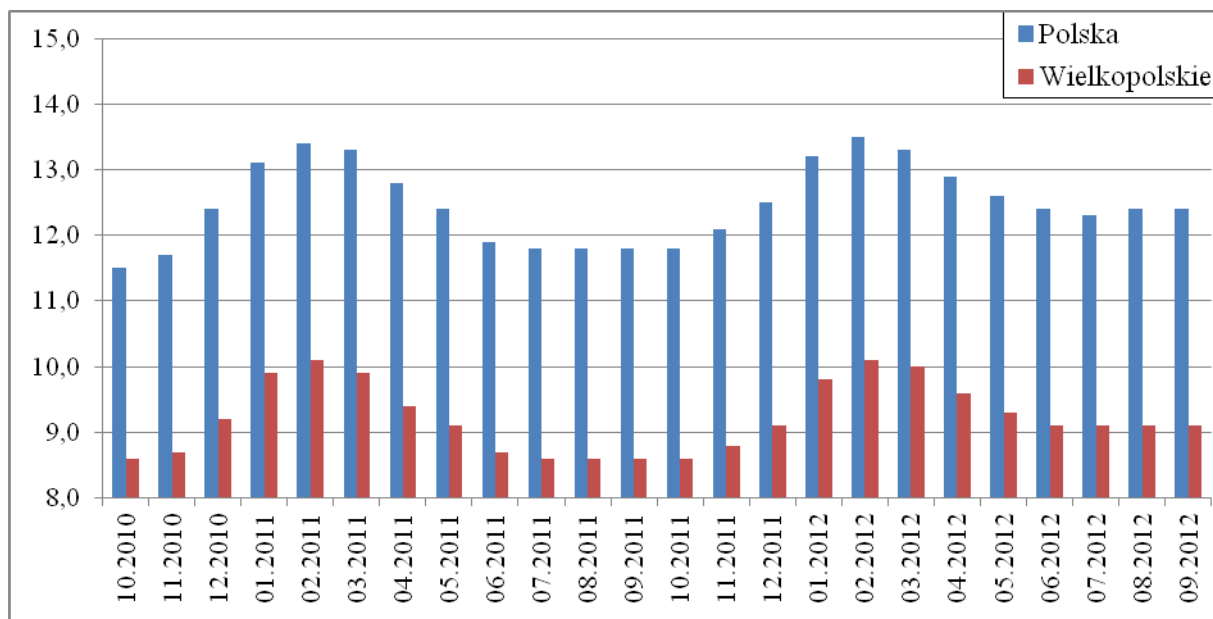
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 47. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

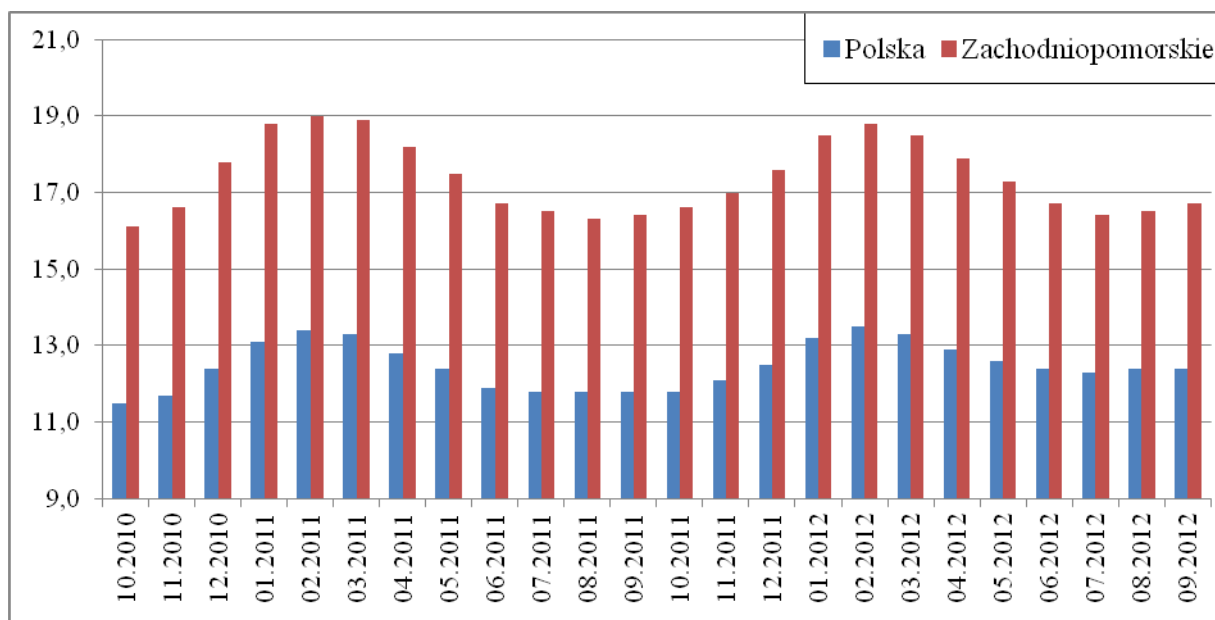
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 48. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

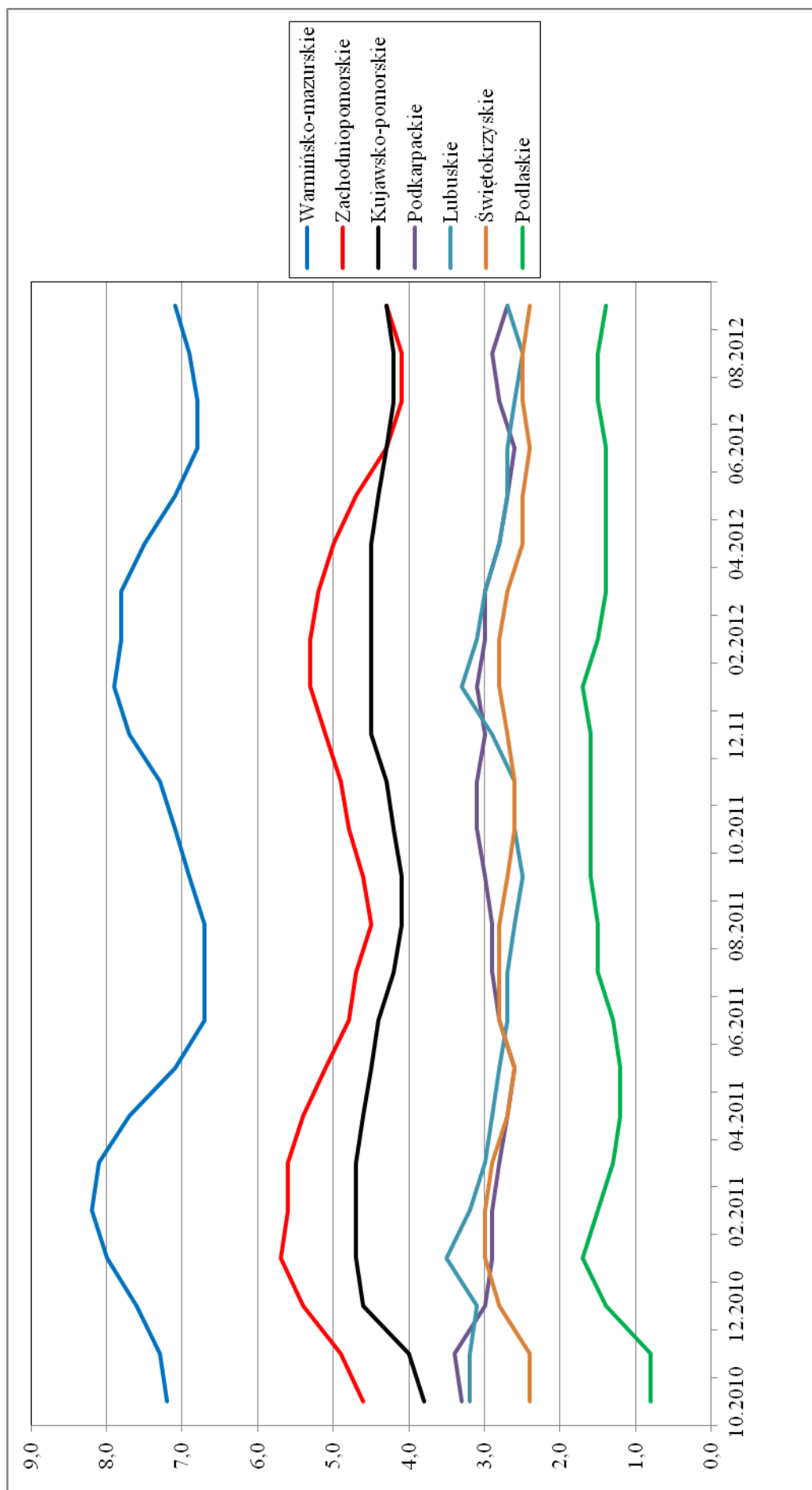
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 49. STOPA BEZROBOCIA W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

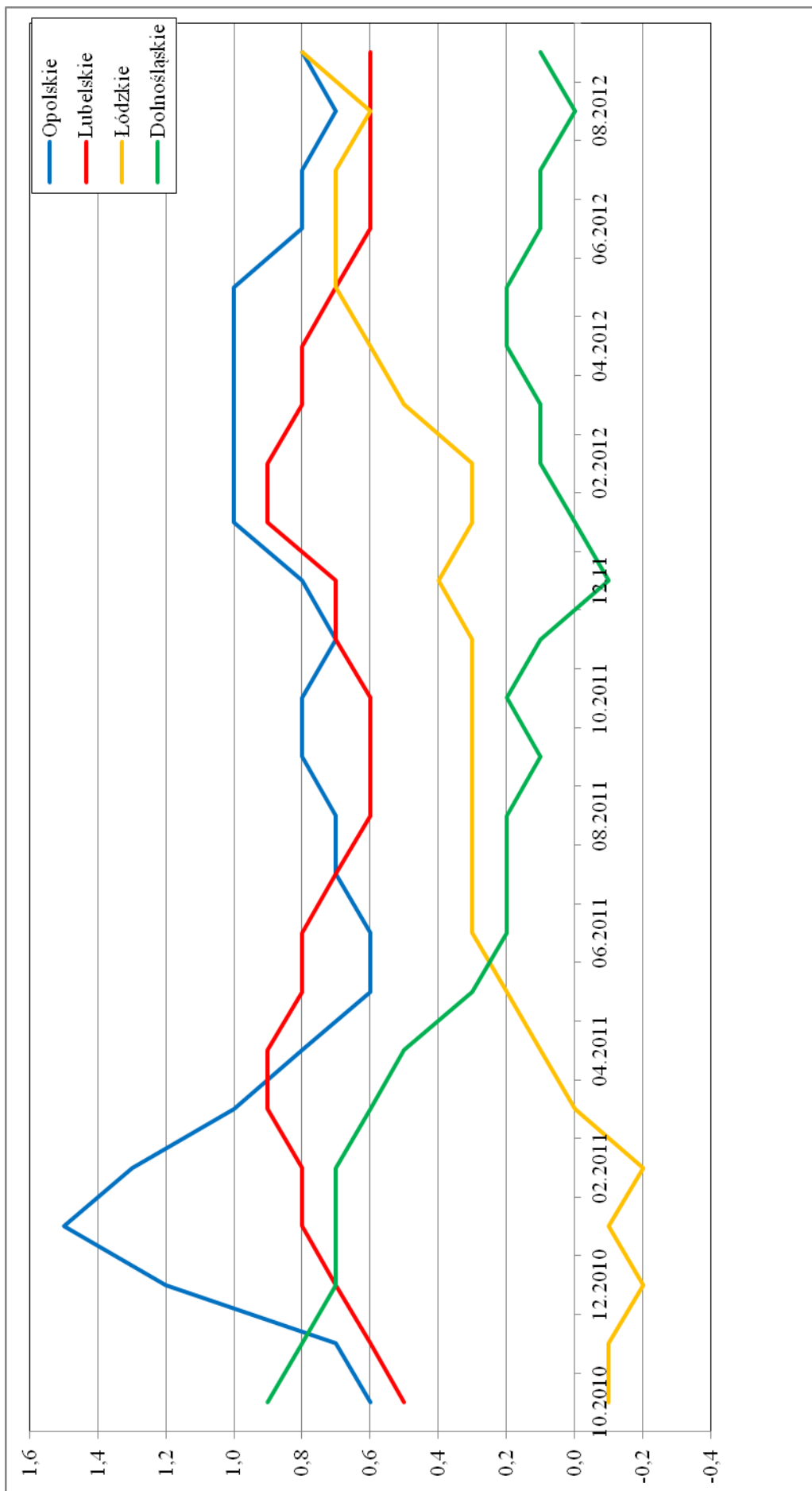
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 50. RÓŻNICA MIĘDZY POZIOMEM BEZROBOCIA W WOJEWÓDZTWIE I NA POZIOMIE KRAJU WYŻSZA OD ZERA OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

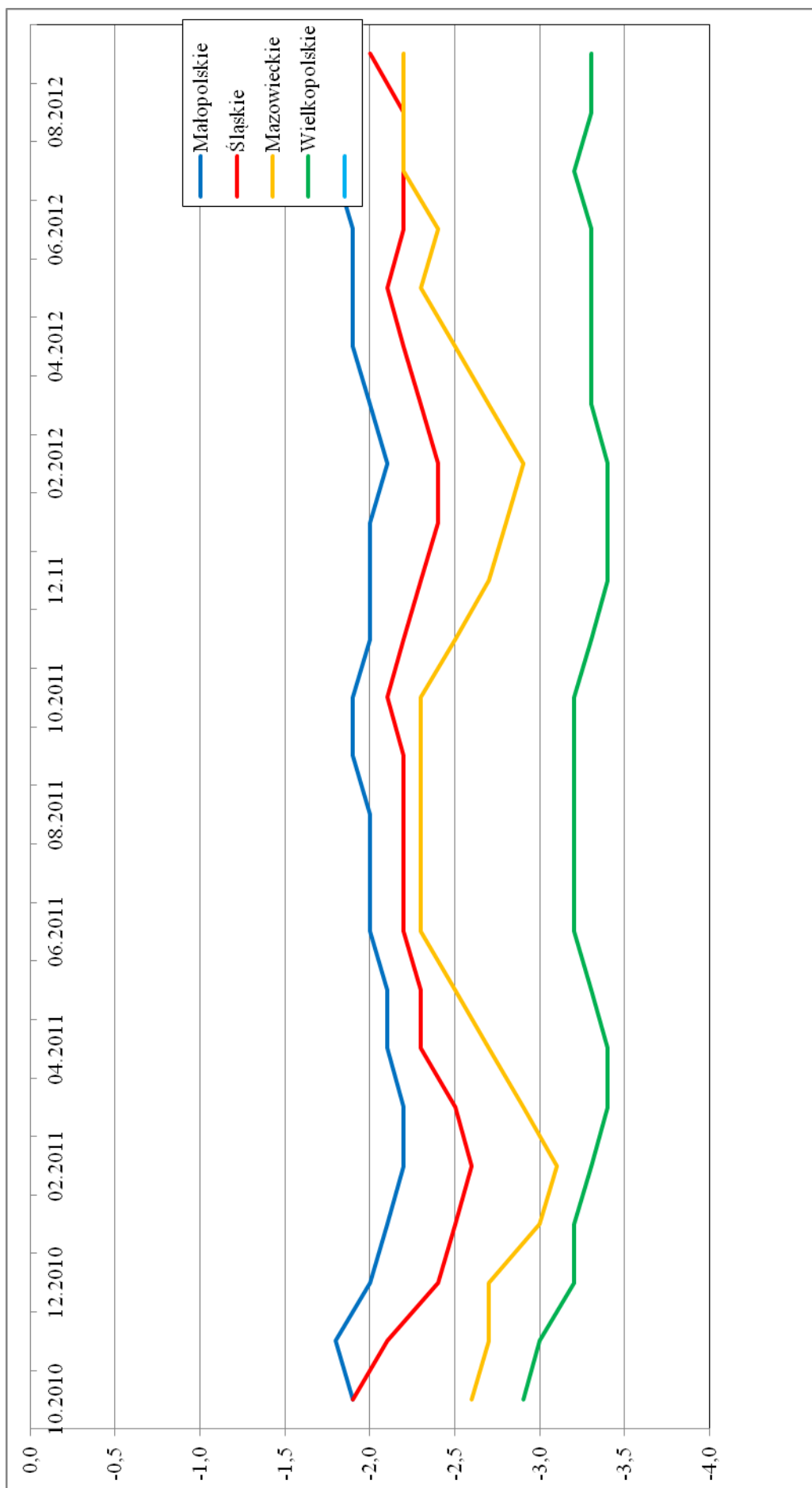
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 51. RÓŻNICA MIĘDZY POZIOMEM BEZROBOCIA W WOJEWÓDZTWIE I NA POZIOMIE KRAJU W WOJEWÓDZTWACH OSCYLUJĄCA WOKÓŁ ZERA OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.

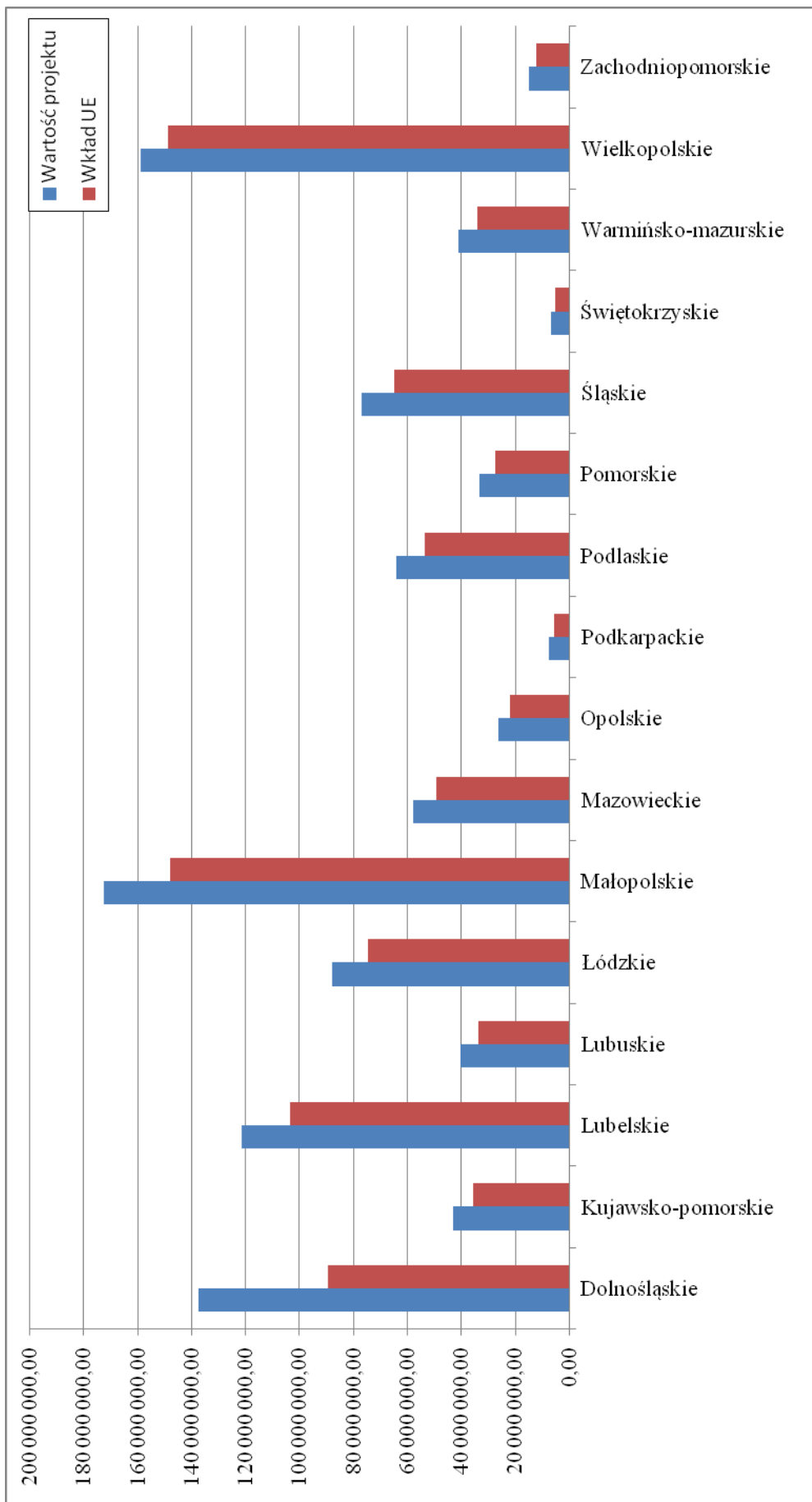
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

**WYKRES 52. RÓŻNICA MIĘDZY POZIOMEM BEZROBOCIA W WOJEWÓDZTWIE I NA POZIOMIE KRAJU
W WOJEWÓDZTWACH NIŻSZA OD ZERA OD PAŹDZIERNIKA 2010 R. DO WRZEŚNIA 2012 R.**

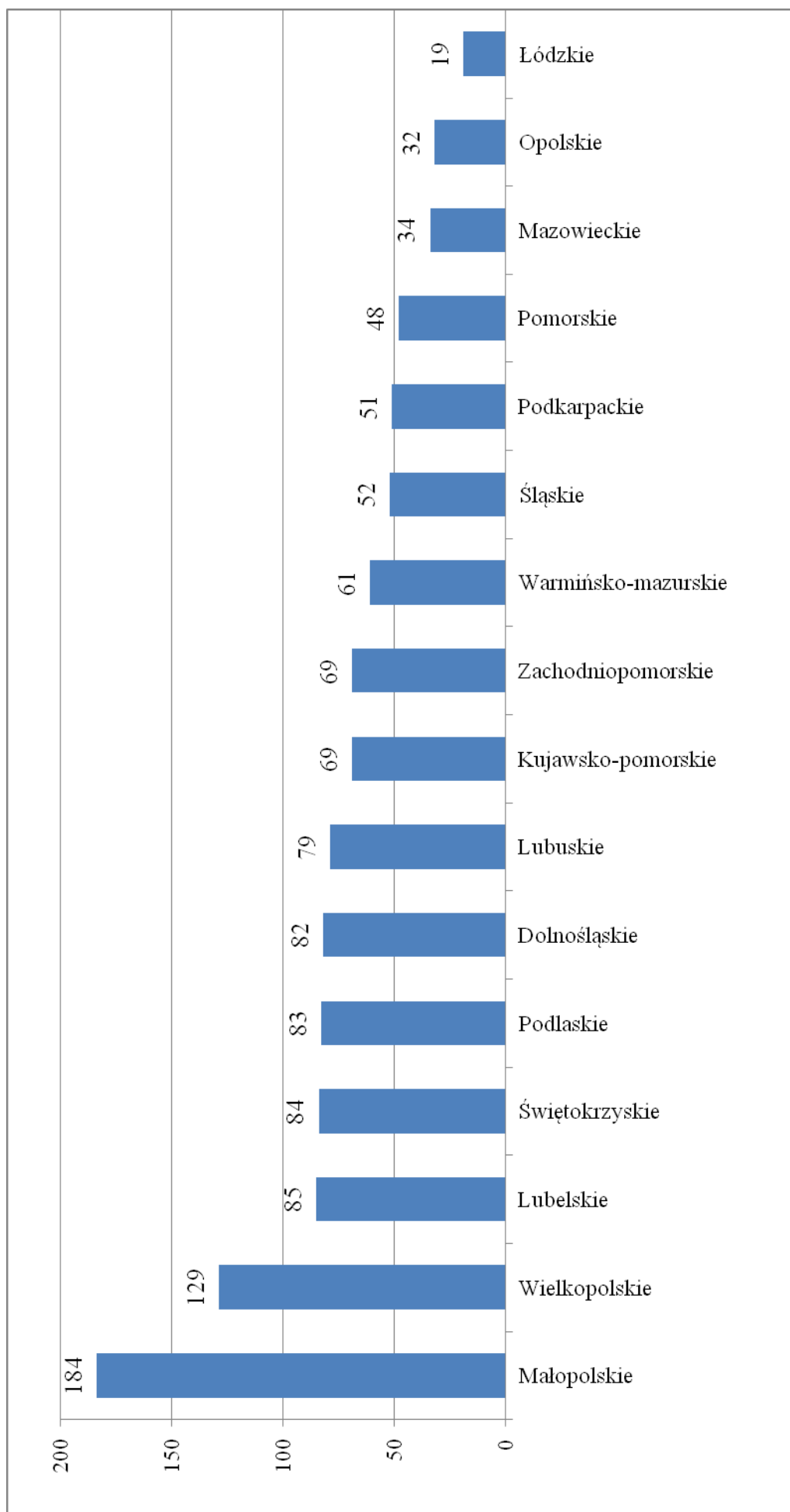
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 53. WARTOŚĆ PROJEKTÓW, KTÓRYCH BENEFICJENTAMI SĄ URZĘDY MARSZAŁKOWSKIE I WARTOŚĆ WKŁADU UNII EUROPEJSKIEJ DO NICH (W PLN).

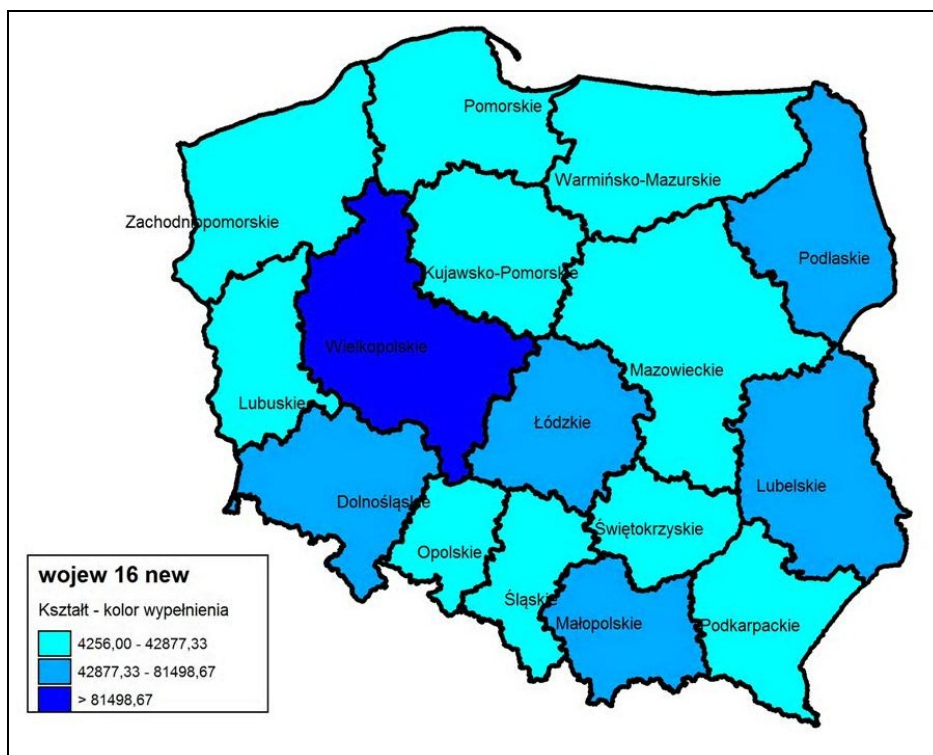
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.).

WYKRES 54. LICZBA PROJEKTÓW Z DOFINANSOWANIEM UNII EUROPEJSKIEJ, KTÓRYCH BENEFICJENTEM SĄ URZĘDY MARSZAŁKOWSKIE.

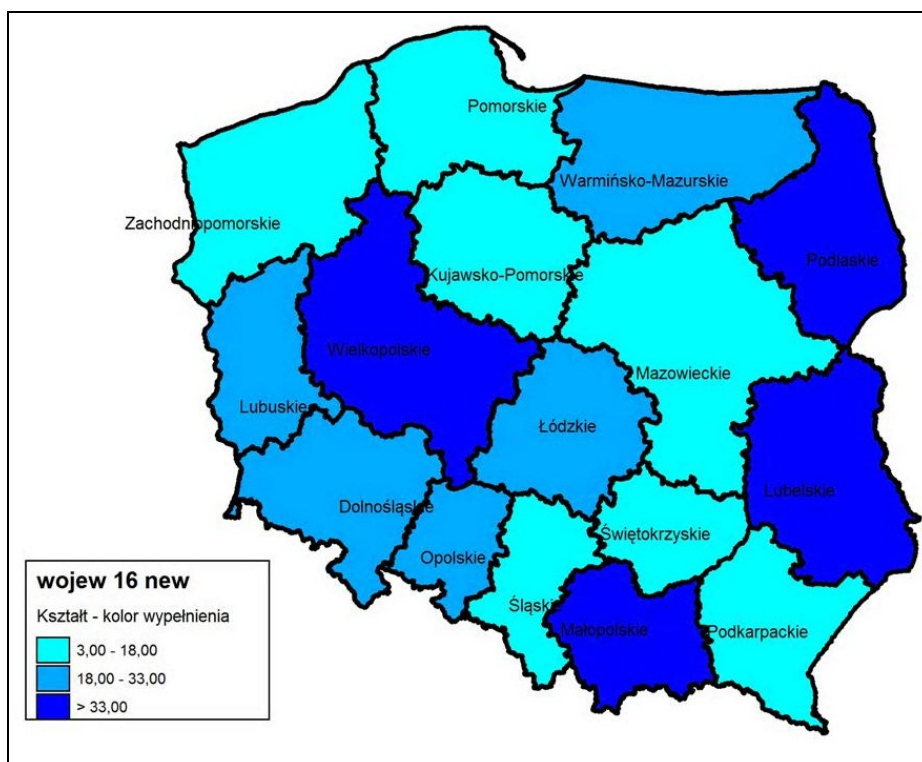
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.).

MAPA 24. WARTOŚĆ WKŁADU UE W PROJEKTACH, KTÓRYCH BENEFICJENTEM SĄ URZĘDY MARSZAŁKOWSKIE NA 1 PRACOWNIKA ADMINISTRACJI SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.) i danych GUS z 2011 r.

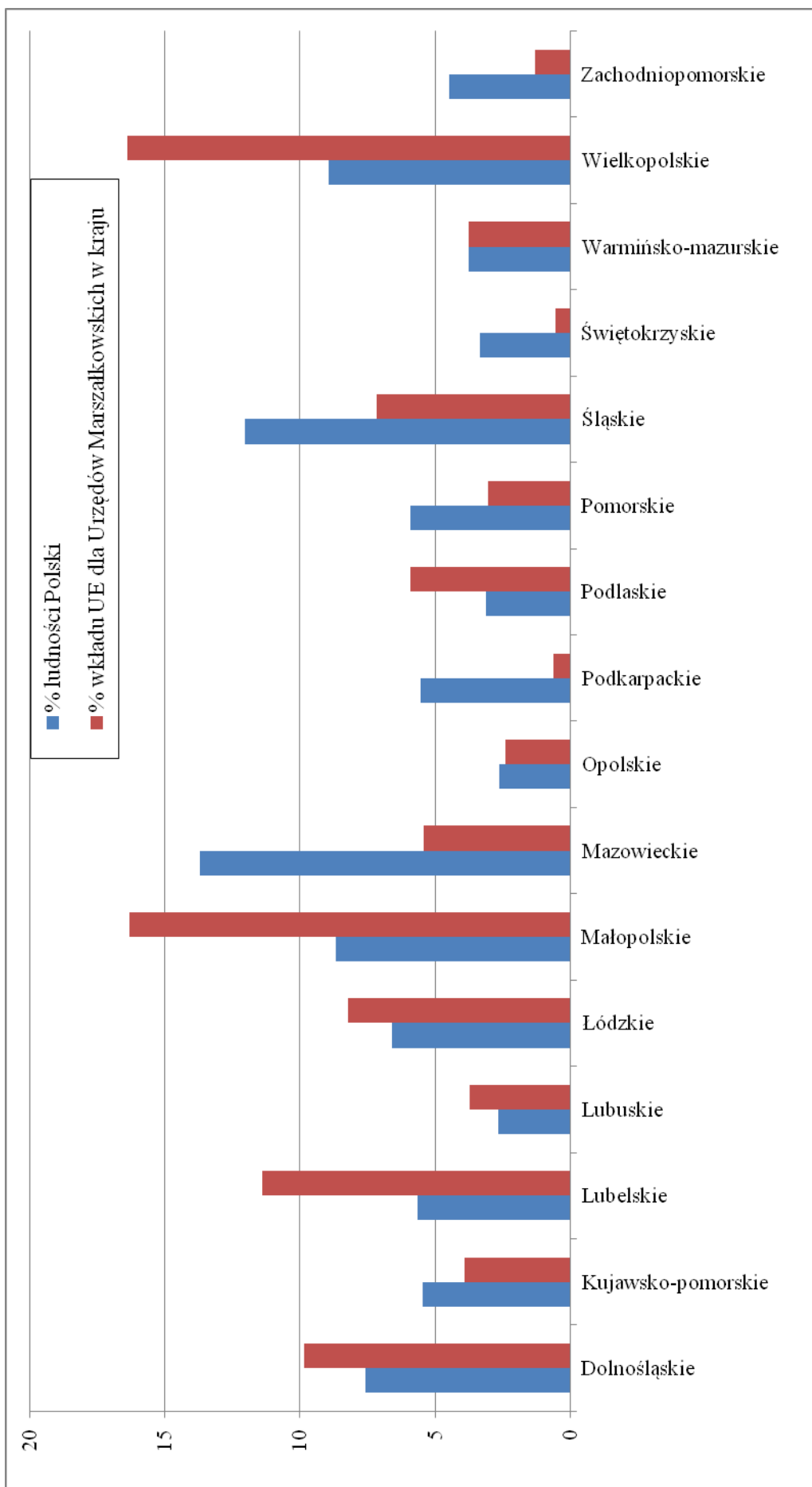
MAPA 25. WARTOŚĆ WKŁADU UE W PROJEKTACH, KTÓRYCH BENEFICJENTEM SĄ URZĘDY MARSZAŁKOWSKIE, NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTWA.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.) i danych NSP2011 r..

WYKRES 55. PORÓWNANIE LUDNOŚCI WOJEWÓDZTW, JAKO % LUDNOŚCI POLSKI I % WKŁADU UNII EUROPEJSKIEJ DO PROJEKTÓW W KRAJU, KTÓRYCH BENEFICJENTEM SĄ URZĘDY MARSZAŁKOWSKIE.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.) i danych NSP2011 r..

TABELA 4. PODSTAWOWE DANE STATYSTYCZNE REGIONALNYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH WOJEWÓDZTW REALIZOWANYCH W LATACH 2007-2013 (STAN NA KONIEC CZERWCA 2012 R.).

Województwo	Program	Liczba projektów	Dotacja UE	Dotacja UE na 1 miesz- kańca
Dolnośląskie	Dolnośląski Program Regionalny	1488	3 854 037 191,87 zł	1 339,58 zł
Kujawsko-pomorskie	Kujawsko-Pomorski Program Regionalny	1469	3 097 674 099,24 zł	1 497,97 zł
Lubelskie	Lubelski Program Regionalny	2014	3 649 934 702,41 zł	1 688,35 zł
Lubuskie	Lubuski Program Regionalny	780	1 531 714 699,67 zł	1 518,11 zł
Łódzkie	Łódzki Program Regionalny	1970	3 867 518 297,14 zł	1 517,35 zł
Małopolskie	Małopolski Program Regionalny	2395	4 560 106 003,43 zł	1 387,26 zł
Mazowieckie	Mazowiecki Program Regionalny	1233	5 473 647 736,95 zł	1 051,72 zł
Opolskie	Opolski Program Regionalny	1004	1 697 621 721,04 zł	1 643,33 zł
Podkarpackie	Podkarpacki Program Regionalny	1721	3 752 892 662,69 zł	1 787,52 zł
Podlaskie	Podlaski Program Regionalny	903	1 948 993 152,28 zł	1 635,79 zł
Pomorskie	Pomorski Program Regionalny	1442	3 460 459 974 zł	1 559 zł
Śląskie	Śląski Program Regionalny	3373	5 714 968 759,87 zł	1 230,17 zł
Świętokrzyskie	Świętokrzyski Program Regionalny	978	2 451 264 387,00 zł	1 925,91 zł
Warmińsko-mazurskie	Warmińsko-Mazurski Program Regionalny	1825	3 203 627 495,58 zł	2 244,89 zł
Wielkopolskie	Wielkopolski Program Regionalny	1895	4 630 239 717,36 zł	1 362,79 zł
Zachodniopomorskie	Zachodniopomorski Program Regionalny	1147	2 693 776 095,81 zł	1 591,17 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.), dostęp: www.mapadotacji.gov.pl.

TABELA 5. LISTA 10 PROJEKTÓW O NAJWIĘKSZEJ WARTOŚCI Z DOFINANSOWANIEM UNII EUROPEJSKIEJ, KTÓRYCH BENEFICJENTEM SĄ URZĘDY MARSZAŁKOWSKIE (WG STANU NA KONIEC CZERWCA 2012 R.).

Lp.	Nazwa projektu	Beneficjent	Wartość projektu	Wkład UE
1	Zakup 8 autobusów szynowych dla samorządu województwa dolnośląskiego	Urząd Marszałkowski Województwo Dolnośląskie	56792220,00	23396110,00
2	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL na 2011 i 2012 r.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	28829657,06	24505208,50
3	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL 2007-2008, 2009 i 2010	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	28168151,48	23942928,76
4	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL 2007-2008, 2009 i 2010	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie	27102369,56	23037014,13
5	Roczny Plan Realizacji Działań	Urząd Marszałkowski w Łodzi	26014118,00	22112000,00
6	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL na rok 2011 i 2012	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego	24076675,11	20465173,84
7	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL na 2011 rok i 2012 rok	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie	23479250,00	19957362,50
8	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL 2007-2008, 2009 i 2010	Urząd Marszałkowski w Łodzi	19993947,99	16994855,79
9	Roczny Plan Realizacji Działań w ramach Pomocy Technicznej RPO WŁ na rok 2010	Urząd Marszałkowski w Łodzi	17657544,68	15008912,98
10	Roczny Plan Działania Pomocy Technicznej PO KL 2007-2008, 2009 i 2010	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego	17559662,47	14925713,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.)

ROZDZIAŁ IV.

**SLD WOBEC
SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO
W LATACH
2010-2012**

W tym rozdziale zostaną przedstawione działania Sojuszu Lewicy Demokratycznej na szczeblu krajowym, które dotyczą aktywności programowej partii w latach 2010-2012 oraz przykłady działań lewicowych samorządów na rzecz lokalnych społeczności. Pierwszym elementem tej prezentacji będzie zestawienie wybranych programów wyborczych lokalnych struktur SLD (województwo, powiat, gmina) z wyborów samorządowych z 2010 roku. Następnie zostaną przedstawione te elementy programu wyborczego „Jutro bez obaw. Program dla Polski”, z którymi Sojusz Lewicy Demokratycznej przystąpił do wyborów parlamentarnych w dniu 9 października 2011 roku. Nowe propozycje SLD dla samorządu terytorialnego z 2012 r. są zawarte w opracowaniu "Socjaldemokratyczna Alternatywa. Nowa Strategia dla Polski" – mają one charakter ramowy. Dwie ostatnie części tego rozdziału tworzą przykłady aktywności lewicowych prezydentów miast i przykłady „dobrych praktyk” lewicowego samorządu na szczeblu gmin.

4.1. Propozycje programowe dla samorządu (przykłady): wybory samorządowe w 2010

4.1.1. PROGRAM WYBORCZY SLD DLA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2010-2014²³

1. Podstawy programu SLD dla województwa

Wizja rozwoju naszego województwa i funkcjonowania jego samorządu w czwartej kadencji lat 2010-2014, prezentowana przez SLD, jest spójna z dokumentem „Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020”, opracowanym i przyjętym przez Sejmik Województwa w okresie rządów SLD, albowiem wiele określonych tam celów nie zostało osiągniętych a nadal zachowują aktualność.

Ponadto wytyczną naszą jest program SLD dla Polski, zawarty w Konstytucji Programowej SLD „Polska Socjalna i Demokratyczna” z 2007 roku oraz uchwała IV Kongresu SLD, „Jakiej Polski chcemy?” z 2008 roku.

Uwzględniając skutki niekorzystnych zjawisk i tendencji rozwojowych ostatnich lat – pod rządami Prawa i Sprawiedliwości, a obecnie Platformy Obywatelskiej – w ramach swojego programu, Sojusz Lewicy Demokratycznej, określił pięć priorytetów dla przyszłych władz państwowych, rządowych i samorządowych:

1. wzrost zatrudnienia i budowę modelu Nowej Polski Socjalnej;
2. lepszą dostępność i jakość służby zdrowia w Polsce;
3. zwiększenie możliwości edukacyjnych młodych Polaków;
4. wykorzystanie szansy rozwoju polskiej wsi;
5. Polska tolerancyjna i neutralna światopoglądowo.

Uznajemy, że bez realizacji tych zadań nie da się zapewnić spokoju społecznego i bezpieczeństwa obywateli oraz właściwego miejsca Polski w Europie i świecie.

2. Spójność przestrzenna i strukturalna – lewicowa wizja rozwoju

Województwo kujawsko-pomorskie, to historycznie ukształtowana przestrzeń oraz ponad dwa miliony sześćdziesiąt tysięcy mieszkańców. W przestrzeni województwa – podczas prac nad strategią rozwoju

²³ http://www.e-sld.org.pl/program_wyborczy/_news/30/0/146/kujawsko_pomorskie_region/_pdf.html

– wyodrębniono kilka obszarów o specyficznych cechach i realizowanych przez nie funkcjach dla mieszkańców, są to:

- Bydgoszcz i Toruń, jako siedziby regionalnych władz rządowych i samorządowych – o potencjale oddziaływania na całe województwo;
- Włocławek, Grudziądz, Inowrocław – o potencjale oddziaływania subregionalnego;
- miasta powiatowe, jako lokalne centra rozwoju, z Brodnicą i Tucholą, dysponującymi potencjałem ponadlokalnym;
- gminy (obszary) wiejskie z lokalnym potencjałem, ukierunkowanym na produkcję rolną i przetwórstwo, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, w tym rozwój turystyki i agroturystyki.

W nowej kadencji samorządu należy przywrócić do praktyki mechanizmy, które zagwarantują wyrównanie różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i spójności terytorialnej regionu, przy jednoczesnym wzroście jego konkurencyjności we współpracy z innymi regionami.

Mechanizmy te, z powodzeniem stosowane w pierwszej i drugiej kadencji samorządu województwa, zostały w sposób istotny zachwiane przez obecnie rządzącą koalicję.

Jednym ze skutków tego faktu jest pogłębiające się zapóźnienie w rozwoju obszarów wiejskich w stosunku do miast regionu, choć jednocześnie nie ma odczuwalnych postępów w rozwoju i funkcjonowaniu miast. Wynika to z koncentracji politycznego i finansowego wsparcia dla doraźnie wybranych projektów w miastach, obliczonego na „utrzymanie” elektoratu Platformy Obywatelskiej.

Dlatego w dystrybucji środków, będących w dyspozycji samorządu województwa, a przeznaczonych na przedsięwzięcia rozwojowe, przywrócimy właściwe proporcje, które będą prowadziły do intensywnego, ale i harmonijnego rozwoju regionu.

Harmonizacja nakładów i wsparcia nastąpi między następującymi obszarami:

- inwestycjami ponadlokalnymi – regionalnymi, będącymi zadaniami własnymi samorządu województwa, których oddziaływanie obejmuje (bezpośrednio lub pośrednio) cały obszar województwa i wszystkich jego mieszkańców;
- Bydgoszczą i Toruniem, w celu podniesienia standardu usług świadczonych w tych miastach dla wszystkich mieszkańców województwa;
- Włocławkiem, Grudziądzem, Inowrocławiem, w zakresie ich oddziaływania subregionalnego;
- miastami powiatowymi, jako lokalnymi centrami rozwoju, w tym Brodnicą i Tucholą, o potencjale ponadlokalnym, oddziałującymi pozytywnie na otaczające je gminy wiejskie;
- obszarami wiejskimi, których specyficzny potencjał powinien być intensywniej wykorzystywany na potrzeby mieszkańców miast regionu oraz we współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej.

Przywrócenie właściwych proporcji w poziomie wsparcia rozwoju poszczególnych obszarów województwa jest konieczne dla utrzymania i zwiększania jego spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Dotyczy to w pierwszej kolejności lokowania przez zarząd województwa środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, ale również środków własnych budżetu samorządu województwa. Istotne znaczenie ma umiejętność i skuteczność pozyskiwania środków na rozwój regionu z krajowych programów operacyjnych i budżetu państwa. Obecnie rządząca koalicja nie osiągnęła sukcesów w tym zakresie.

Harmonijny rozwój regionu i poziom życia mieszkańców uzależniony jest i będzie od:

- spójności przestrzennej regionu,
- komplementarności (funkcjonalnego uzupełniania się) poszczególnych obszarów.

Wzmacnianie powyższych cech strukturalnych regionu będzie podstawowym celem prowadzonej przez nas polityki rozwoju.

W ramach spójności przestrzennej priorytet uzyskają inwestycje drogowe, tworzące sieć powiązań od dróg gminnych, przez powiatowe, wojewódzkie do krajowych i autostrady; oraz telekomunikacyjne, w ramach drugiego etapu budowy Kujawsko-Pomorskiej Sieci Informacyjnej. Celem musi być dostęp do Internetu w każdej miejscowości i każdym gospodarstwie domowym. Kontynuowane będą także inwestycje w zakresie modernizacji regionalnej sieci kolejowej.

3. Spójność społeczna – lewicowe priorytety

Jednym z wielkich problemów, najboleśniej dotykających mieszkańców naszego województwa, jest wysoki poziom bezrobocia.

Naczelnym zadaniem SLD i jego reprezentantów w samorządzie jest działanie na rzecz pełnego zatrudnienia. Będzie to priorytet w nowej kadencji wojewódzkiej władzy samorządowej. Realizując lewicowy program społeczny w latach 1999-2007 udowodniliśmy, że potrafimy skutecznie wpływać na zwiększanie zatrudnienia w województwie, czego zwieńczeniem było utworzenie kilku tysięcy nowych miejsc pracy w kujawsko-pomorskim oddziale pomorskiej specjalnej strefy ekonomicznej w Łysomicach („Crystal Park” – przedsiębiorstwa: Sharp, Orion Electrics, Sumika i in.).

Przeciwdziałanie bezrobociu będzie miało charakter systemowy, począwszy od tworzenia korzystnego klimatu dla inwestycji w infrastrukturę przedsiębiorstw, poprzez programy prac interwencyjnych i publicznych, kończąc na kompleksowych programach aktywizacji (poradnictwo zawodowe, pomoc w poszukiwaniu pracy), realizowanych przez wojewódzkie i powiatowe służby pracy.

Opracujemy i wdrożymy program intensywnego wsparcia (poprzez dotacje) rozwoju spółdzielni socjalnych.

Będziemy dbać także o rozwijanie infrastruktury społecznej w gminach oraz powiatach w celu przeciwdziałania tworzeniu się tzw. gett biedy. Wdrożymy program pomocy (ze środków województwa) dla młodzieży uczącej się, pochodzącej z biedniejszych rodzin, zwłaszcza z obszarów wiejskich i zdegradowanych.

Kolejnym wyzwaniem, które podejmiemy jest poprawa trudnej sytuacji w placówkach służby zdrowia.

Wbrew doktrynerskiemu i życzeniowemu myśleniu PO, nie uważamy, że jedyną receptą na uzdrowienie ochrony zdrowia, jest komercjalizacja, czy tym bardziej prywatyzacja sektora medycznego.

Uważamy, że prywatyzacyjna obsesja PO jest zdecydowanie szkodliwa, ponieważ skrywa prawdziwy cel – „skok” na resztki majątku publicznego. Dobro pacjentów jest zepchnięte na drugi plan.

Tymczasem Konstytucja RP gwarantuje wszystkim obywatelom publiczną, powszechną oraz bezpłatną służbę zdrowia, i tych praw będziemy bronić.

Uważamy, że podstawą systemu ochrony zdrowia winna być publiczna służba zdrowia, uzupełniana przez placówki prywatne, które w ramach umowy z NFZ świadczyć mogą bezpłatne usługi medyczne pacjentom.

Niezbędna jest analiza efektywności zarządzania publicznymi placówkami ochrony zdrowia w regionie, dobór wykwalifikowanych kadr kierowniczych i poprawa organizacji pracy.

Dotychczasowe działania koalicji rządzącej w Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie finansowania inwestycji w regionalnej służbie zdrowia były niejasne, nieczytelne i pozbawiały radnych – demokratycznie wybranych przedstawicieli mieszkańców województwa – kontroli nad tą dziedziną.

Przedsięwzięcia lewicy w samorządzie województwa będą zmierzały w kierunku przywrócenia kontroli radnych nad wydatkowaniem środków, przeznaczonych na usługi medyczne, w tym wysoko-specjalistyczne.

W ramach odpowiedzialności samorządu za stan regionalnej służby zdrowia, w centrum uwagi będą cele:

- poprawa dostępności do świadczeń medycznych podstawowej oraz wysoko-specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- zwiększenie zakresu inwestycji ze środków publicznych (w tym z Unii Europejskiej) w szpitalach i placówkach ambulatoryjnych,
- rozszerzenie profilaktyki zdrowotnej, szczególnie w zapobieganiu chorobom nowotworowym, układu krążenia oraz uzależnieniom,
- wspieranie form opieki nad matką i dzieckiem, młodzieżą oraz osobami niepełnosprawnymi i starszymi,
- rozwijanie sieci inwestycji infrastrukturalnych, zapewniających ułatwienie życia niepełnosprawnym,
- zapewnienie środków w budżecie województwa na funkcjonowanie hospicjów.

SLD w województwie kujawsko-pomorskim nadal wspierać będzie aspiracje kobiet w życiu publicznym, politycznym oraz biznesowym. Większej skuteczności wymagać będzie przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, zagwarantowanie świadczeń rodzinnych, a także powołanie w Urzędzie Marszałkowskim instytucji rzecznika praw kobiet.

Gospodarka oparta na wiedzy staje się już faktem. Nowe miejsca pracy i rozwój gospodarczy coraz bardziej zależne są od innowacyjności i poziomu wiedzy mieszkańców, budowanego know how, czyli określonych umiejętności produkowania, tworzenia, wiedzy technicznej. Aby nasze województwo mogło zajmować należne mu miejsce konkurencyjnego lidera wśród bogatych regionów europejskich, potrzebny jest znaczący wzrost nakładów na sferę badań i rozwoju. Niezbędne jest opracowanie, ustalenie źródeł finansowania i wdrożenie, z udziałem władz uczelni, kompleksowego programu rozwoju szkół wyższych oraz ośrodków naukowo-badawczych w województwie. Właściwą rangę zyskać musi „Regionalna Strategia Innowacji”.

Opracujemy i wdrożymy system staży krajowych i europejskich dla zdolnej młodzieży, będącej na ostatnich latach studiów, pochodzącej w szczególności z obszarów wiejskich, w celu wyrównywania szans startu życiowego, zdobycia doświadczenia i pierwszej pracy.

Doprowadzimy do końca, rozpoczęty przez samorządową ekipę SLD-PSL projekt inwestycyjny „Kujawsko-Pomorska Sieć Szerokopasmowa”, który został wyhamowany przez prawicową koalicję

rzządzając obecnie województwem. Dzięki rozwinięciu i dokończeniu tego projektu zapewnimy dostęp do szybkiego Internetu w każdej gminie.

Zmieniając trudną sytuację w zakresie dostępu do przedszkoli, zwiększymy nakłady ze środków publicznych na wychowanie przedszkolne, a także liczbę przedszkoli publicznych oraz żłobków, odpowiadając na określone potrzeby lokalnych społeczności.

SLD uważa, że rozwój Europy, Polski, miast i regionów powinien dokonywać się w zgodzie z regułami zrównoważonego ekorozwoju. Dlatego też wdrożymy program inwestycji służących wykorzystaniu energii odnawialnej „Zielona Energia Kujaw i Pomorza”, by utrzymać poziom zalecony przez Komisję Europejską i zmierzać do kryteriów regionu – „Lidera Czystej Energii”.

Będziemy tworzyć warunki do rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw ułatwiając im korzystanie z funduszy pożyczkowych i kredytowych, poprzez m.in. podwyższanie kapitału instytucji, oferujących te fundusze ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego oraz programu operacyjnego „Innowacyjna Gospodarka”.

Województwo kujawsko-pomorskie posiada cenne lokalne walory uzdrowiskowe, które mogą wzmacniać funkcje turystyczne regionu.

Większa promocja tych ośrodków winna opierać się na komplementarnej współpracy administracji, samorządów, organizacji pozarządowych, kulturalnych, sportowych i turystycznych Grudziądz, Ciechocinka, Inowrocławia, Wieńca Zdroju, Kruszwicy oraz Biskupina.

W trosce o poprawę bezpieczeństwa i porządku skupimy uwagę na programach podnoszących stan bezpieczeństwa w szkołach oraz ograniczających zjawiska patologiczne wśród młodzieży. Wdrożymy także kompleksowy program wsparcia dla gmin, zapewniający poprawę bezpieczeństwa mieszkańców domów socjalnych i hoteli robotniczych.

4. Nasze oczekiwania w stosunku do polityki regionalnej rządu

Rozwój regionu i poziom życia jego mieszkańców zależą nie tylko od działań samorządu województwa i samorządów lokalnych, ale również polityki rządu realizowanej w regionie. Dlatego też zadaniem samorządu będzie precyzyjne i udokumentowane określenie potrzeb województwa oraz skuteczne zabieganie o realizację projektów (pozostających w kompetencji rządu), które zaspokajając będą te potrzeby.

Do takich kluczowych dla regionu projektów należą:

- budowa autostrady A-1 na całej długości,
- budowa drogi ekspresowej S-5 na całej jej długości,
- dokończenie remontu drogi krajowej NR 1 na całej jej długości,
- budowa drugiego stopnia na Wiśle poniżej Włocławka,
- zwiększenie środków finansowych z Narodowego Funduszu Zdrowia na opiekę zdrowotną.

5. Bydgoszcz i Toruń ośrodkami obsługującymi mieszkańców całego województwa

Obszarem oddziaływania tych miast jest całe województwo. Wynika to z dwóch czynników:

- są siedzibami wojewódzkiej administracji rządowej i samorządowej,

- posiadają historycznie ukształtowany potencjał ekonomiczny i społeczny o tak szerokim oddziaływaniu.

Rolą samorządu województwa wobec tych miast będzie wspieranie ich zadań własnych, projektów o zasięgu regionalnym, realizowanych przez różne podmioty, np. szkoły wyższe oraz wykonywanie zadań własnych samorządu województwa, które ze swej istoty mają oddziaływanie regionalne.

Polityka samorządu województwa, adresowana do Bydgoszczy i Torunia musi uwzględniać tendencje i plany rządu oraz Unii Europejskiej. Tendencje te są od kilku lat wyraźnie zdefiniowane i idą w kierunku realizowania wyodrębnionej „polityki miejskiej”, na którą rezerwowane będą wydzielone środki. W ramach „polityki miejskiej”, szczególną rolę odegrają „obszary metropolitalne”, inaczej zwane zespołami wielkomiejskimi.

Celem jest tworzenie dynamicznego potencjału rozwojowego dla całego województwa i kompleksowej oferty usług o najwyższym standardzie dla wszystkich mieszkańców regionu.

Za priorytetowe zadania w tych miastach uznajemy:

- budowę zintegrowanego systemu transportu publicznego, łączącego oba miasta, z szybką koleją BiT City;
- usprawnienie realizacji w Toruniu inwestycji przeprawy mostowej przez Wisłę, – jako jednego z węzłów komunikacyjnych o strategicznym znaczeniu dla województwa;
- budowę dróg krajowych S-5 (pełniące funkcję obwodnicy Bydgoszczy) oraz S-10, które zapewnią Bydgoszczy dostęp do autostrad A1 i A2,
- rozwijanie i doskonalenie bazy uniwersytetów (program rozwoju szkół wyższych w regionie). Uniwersytety powinny być znakiem firmowym szkolnictwa wyższego w Bydgoszczy i Toruniu;
- utrzymywanie na najwyższym europejskim i światowym poziomie specjalistycznych jednostek służby zdrowia, leczących pacjentów z całego regionu;
- zwiększenie nakładów na wojewódzkie instytucje kultury, w celu utrzymania ich wysokiego poziomu artystycznego oraz kontynuowania uznanych cyklicznych wydarzeń artystycznych i poszerzania oferty.

Przełamiemy impas w bydgoskim porcie lotniczym, zawiniony przez rządzącą w regionie PO. Poprzez ustanowienie optymalnej struktury własnościowej spółki zarządzającej portem lotniczym oraz jej doinwestowanie ze środków publicznych i prywatnych, doprowadzimy do oczekiwanego rozwoju i wzbogacenia oferty lotów rejsowych do największych miast Europy i świata.

6. Włocławek, Grudziądz, Inowrocław, jako centra rozwoju i obsługi mieszkańców

Historycznie ukształtowany potencjał tych miast, w obecnym podziale administracyjnym, pozwala im pełnić rolę centrów rozwoju, oddziałujących na znaczne, ponadlokalne obszary województwa.

Wsparcie samorządu województwa będzie prowadziło do dalszego zwiększania roli tych miast w sieci osadniczej regionu, a przede wszystkim do poszerzania zakresu i standardu usług ponadlokalnych świadczonych w tych miastach.

Za priorytetowe zadania w tej dziedzinie uznajemy:

- budowę drugiego stopnia wodnego na Wiśle poniżej Włocławka,
- dokończenie remontu drogi krajowej nr 1 we Włocławku,
- budowę obwodnicy Inowrocławia,

- budowę infrastruktury drogowej Grudziądza, spinającej układ komunikacyjny miasta z autostradą A-1,
- umacnianie wyższych szkół zawodowych (w Bydgoszczy i Toruniu – uniwersytety; we Włocławku, Grudziądzu, Inowrocławiu – wyższe szkoły zawodowe),
- dokończenie budowy włocławskiej strefy gospodarczej i parku technologicznego,
- poszerzenie zakresu i podniesienie standardu usług w wojewódzkich jednostkach ochrony zdrowia, działających w tych miastach,
- doskonalenie organizacyjne i wzbogacanie oferty wojewódzkich jednostek kultury, działających w tych miastach, w tym organizowanie wydarzeń kulturalnych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

7. Miasta powiatowe, jako lokalne centra obsługi mieszkańców i rozwoju, z Brodnicy oraz Tucholą o potencjale ponadlokalnym

W obecnej strukturze podziału administracyjnego, miasta powiatowe spełniają rolę lokalnych centrów obsługi mieszkańców i stymulujących rozwój otaczających je gmin. Potencjał tych miast jest niewystarczający, by te funkcje realizowane były w do tworzenia nowych miejsc pracy. Jedną z przyczyn tej sytuacji jest słaba dostępność komunikacyjna (spójność przestrzenna).

We wspieraniu miast powiatowych będą istotne następujące cele:

- wzmacnianie wewnętrznego potencjału rozwojowego, dla tworzenia nowych miejsc pracy,
- zwiększanie dostępności komunikacyjnej – dla uzyskania spójności z przestrzenią całego regionu,
- zapewnienie oczekiwanego przez mieszkańców standardu opieki zdrowotnej, świadczonej na poziomie powiatu, przede wszystkim przez szpitale powiatowe,
- dofinansowanie miejskich i gminnych instytucji kultury i organizowanych przez nie wydarzeń kulturalnych. Zacieśnienie ich współpracy z wojewódzkimi instytucjami kultury.

8. Wykorzystanie szansy rozwoju kujawsko-pomorskiej wsi

W stosunku do miast, obszary wiejskie wyróżnia charakter przestrzeni, z rozproszoną zabudową mieszkaniową oraz specyfika sezonowości produkcji rolnej. Czynniki te determinują podejście do procesów rozwojowych na tych obszarach. W 2000 roku, a więc za rządów SLD, została opracowana „Strategia Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Województwa Kujawsko-Pomorskiego”. Strategia ta była systematycznie i z powodzeniem wdrażana przez dwie pierwsze kadencje samorządu województwa. Obecnie rządząca koalicja uznała, że lepiej jest realizować doraźne cele polityczne niż długofalowe strategie. Taka polityka wywarła niekorzystny wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Przy wdrażaniu Regionalnego Programu Operacyjnego zastosowano niedopuszczalne dyskryminujące kryteria wsparcia obszarów wiejskich.

Za priorytetowe działania na obszarach wiejskich uznajemy:

- zwiększenie procentowego dofinansowania inwestycji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Decyzja taka będzie możliwa po szczegółowej analizie stanu wdrażania Programu;
- przyspieszenie realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, szczególnie wobec inwestycji publicznych, tj. „odnowa i rozwój wsi” oraz „podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”. W działaniach tych skoncentrowane są środki Unii Europejskiej, wspierające realizację

projektów infrastruktury technicznej i społecznej, a więc bezpośrednio wpływających na poziom życia mieszkańców wsi;

- wsparcie budowy dróg gminnych i powiatowych. Odczuwalny postęp w budowie dróg będzie warunkiem utrzymania i zwiększenia spójności przestrzennej wsi z miastami regionu. Dobrej jakości sieć drogowa jest decydującym czynnikiem mobilności przestrzennej – dojazdu mieszkańców wsi do pracy w miastach, swobodnego wyboru przez młodzież wiejską szkoły ponadgimnazjalnej oraz wykorzystania walorów wsi przez mieszkańców miast, w tym turystycznych, ale również lokowania na wsi działalności gospodarczej mieszkańców miast;
- zastąpienie dotychczasowego wojewódzkiego Funduszu Wsparcia, Funduszem Społecznym Gmin, którego nowa formuła – w wyższym stopniu – uwzględni potrzeby najbiedniejszych gmin w regionie i trafić będzie tam, gdzie rzeczywiście występują największe braki inwestowania w infrastrukturę techniczną oraz społeczną. Podwyższenia wymaga wysokość środków finansowych alokowanych w tym funduszu;
- przyspieszenie inwestycji telekomunikacyjnych, które zapewnią dostęp do Internetu w każdej wsi i w każdym gospodarstwie domowym. Możliwość swobodnego przemieszczania się mieszkańców (inwestycje drogowe) i swobodnego przepływu informacji (inwestycje telekomunikacyjne) zdecydują o skali spójności przestrzennej regionu;
- wsparcie budowy obiektów infrastruktury społecznej: szkoły, przedszkola, świetlice, domy kultury, obiekty sportowe. Środki na ten cel, znajdujące się w działaniu „odnowa i rozwój wsi”, trzeba powiększyć o dodatkowe sumy z budżetu województwa oraz skuteczniej wykorzystywać możliwości stwarzane w programach krajowych;
- zrewidowanie systemu konkursów dotyczących wsparcia projektów zgłaszanych przez organizacje działające w sferze pożytku publicznego (organizacje pozarządowe). Kryteria konkursowe i procedury ich prowadzenia winny umożliwić realne wykorzystywanie środków samorządu województwa przez małe stowarzyszenia wiejskie, w tym np. koła gospodyń wiejskich czy jednostki ochotniczych straży pożarnych. Obecnie obowiązujące kryteria konkursowe wykluczają takie organizacje z ubiegania się o wsparcie;
- wdrożenie programu wychowania przedszkolnego dzieci od trzeciego roku życia, jako podstawowego czynnika wyrównywania szans edukacyjnych. Program taki musi być bezterminowy, w przeciwieństwie do obecnie realizowanych projektów w ramach PO „Kapitał Ludzki”, które łągodzą problem w części gmin, jedynie na określony czas, a nie rozwiązują go systemowo. Zgodnie z krajowym programem SLD, wychowanie przedszkolne powinno być docelowo w całości finansowane z budżetu państwa w formie subwencji dla gmin;
- poprawa funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej, w szczególności szpitali powiatowych;
- profesjonalizacja działań służb doradztwa rolniczego;
- zwiększenie środków na zadania spółek wodnych;
- udzielanie wsparcia lokalnym grupom działania, skupiającym się na zadaniach rozwojowych ważnych dla lokalnej społeczności;
- wspieranie grup producentów rolnych.

Niniejszy program będzie drogowskazem dla przedstawicieli Sojuszu Lewicy Demokratycznej, wybranych do rad lokalnych samorządów i Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego na kadencję lat 2010-2014.

Kujawsko-Pomorska Rada Wojewódzka SLD

Bydgoszcz, w październiku 2010 r.

4.1.2. PROGRAM WYBORCZY SLD DLA POWIATU ZGIERSKIEGO NA LATA 2010-2014²⁴

Sojusz Lewicy Demokratycznej proponuje wszystkim mieszkańcom Powiatu Zgierskiego na lata 2010-2014 program rozwoju samorządu oparty o dotychczasowe nasze wspólne doświadczenia w tworzeniu powiatowej ojczyzny i wykorzystaniu możliwości jakie niesie członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Wiele z dotychczasowych wyzwań i zadań zostało zrealizowanych. Przed nami jednak nowe horyzonty i plany, które chcemy wspólnie ze wszystkimi, którym bliskie jest dobro naszego Powiatu realizować.

I. Oświata, kultura, rekreacja, wypoczynek

1. Dalszy rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego będący odpowiedzią na szybko zmieniającą się sytuację gospodarczą i społeczną.
2. Podnoszenie jakości kształcenia, jako najlepszy sposób na zapewnienie nowych perspektyw zawodowych i ograniczenie bezrobocia.
3. Dokończenie modernizacji wszystkich placówek oświatowych.
4. Aktywna współpraca ze stowarzyszeniami działającymi na rzecz sportu, rekreacji, turystyki i agroturystyki.

II. Przeciwdziałanie bezrobociu

1. Jak najłatwiejszy dostęp bezrobotnych do zadań realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w szczególności poprzez utrzymanie filii Urzędu w Aleksandrowie Łódzkim, Głownie, Ozorkowie, Parzęczewie i Strykowie.
2. Maksymalne wykorzystanie środków unijnych przeznaczonych na aktywizację osób bezrobotnych.
3. Wykorzystanie potencjału gospodarczego Powiatu dla tworzenia nowych miejsc pracy.

III. Ochrona zdrowia. Pomoc społeczna

1. Zakończenie modernizacji Powiatowego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Zgierzu.
2. Dalsze rozszerzanie oferty i jakości świadczonych usług. Doposażenie w specjalistyczny sprzęt medyczny.
3. Realizacja programu profilaktyki zdrowotnej.
4. Rehabilitacja społeczna, jako sposób na pomoc dla najbardziej potrzebujących i doświadczonych przez los.

IV. Bezpieczeństwo publiczne

1. Doposażenie utworzonego Centrum Powiadamiania Ratunkowego.
2. Współpraca przy realizacji programu profilaktycznego w celu ochrony młodzieży przed patologiami i uzależnieniami.

---

²⁴ http://sld.zgierz.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=45

3. Pomoc finansowa dla Policji i Państwowej Straży Pożarnej.

V. Drogi

1. Kontynuacja dobrych praktyk współpracy z gminami we wspólnej realizacji inwestycji drogowych poprawiających komfort i bezpieczeństwo dróg powiatowych.
2. Pozyskiwanie środków europejskich na budowę dróg.

VI. Rolnictwo i ochrona środowisko

1. Promocja inwestycji służących ochronie środowiska.
2. Wspieranie rolników w wykorzystywaniu funduszy europejskich.
3. Edukacja ekologiczna.

VII. Współpraca z gminami, stowarzyszeniami, organizacjami. Promocja powiatu

1. Rzeczowa współpraca z gminami przy rozwiązywaniu problemów o charakterze ponadgminnym.
2. Wspólna realizacja imprez, uroczystości, świąt integrujących społeczność Powiatu.
3. Kontynuacja i rozszerzanie współpracy z samorządami krajów aspirujących do Unii Europejskiej.

4.1.3. PROGRAM WYBORCZY SOJUSZU LEWICY DEMOKRATYCZNEJ W ŚWINOUJŚCIU W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH 2010 ROKU²⁵

Szanowni Państwo! Drodzy mieszkańcy Świnoujścia!

Każde wybory, a szczególnie te samorządowe, to bardzo ważny moment w życiu każdej wspólnoty samorządowej. Coś się kończy i coś nowego zaczyna. To czas rozliczeń, ale przede wszystkim czas wyznaczania nowych celów.

Komitet Wyborczy SLD idzie do wyborów samorządowych 2010 roku z przekonaniem, że minione lata zostały dobrze wykorzystane na rozwój Świnoujścia i na miarę możliwości jakie w tym okresie Miasto posiadało w związku z ogólnoswiatowym kryzysem. Zrealizowaliśmy w kadencji 2006 -2010, niemal w stu procentach nasz program wyborczy. Osiągnęliśmy to dzięki rzetelnej i odpowiedzialnej pracy klubu radnych SLD, prezydenta miasta Janusza Żmurkiewicza, jego zastępcy Leona Ryszarda Kowalskiego, we współpracy z wszystkimi instytucjami miejskimi oraz organizacjami społecznymi. Działaliśmy, wbrew destrukcyjnym działaniom prowadzonym przez całą kadencję przez radnych PO, PiS i St. Możejkę.

Przez ostatecznie osiem lat pracowaliśmy sumiennie i systematycznie, podejmując pro-rozwojowe decyzje w wielu dziedzinach życia społeczno – gospodarczego naszego Miasta. Jesteśmy przekonani, że dostrzegacie Państwo te pozytywne zmiany, widoczne przecież na każdym kroku! Dzisiaj Świnoujście

---

²⁵ <http://sld.swinoujscie.pl/program2010.html>

to miasto liczące się na mapie naszego kraju – dobrze zarządzane i zorganizowane, dynamiczne rozwijające się, otwarte i przyjazne dla jego mieszkańców oraz licznych gości z Polski i Europy.

TEN KIERUNEK ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU NASZEGO MIASTA BĘDZIEMY NADAL KONTYNUOWAĆ!

Może to być możliwe tylko dzięki Wam, naszym Wyborcom!

Proponujemy Państwu wybór kandydatów z naszych list do Rady Miasta Świnoujście – ludzi wykształconych, kompetentnych, skutecznych, uczciwych i wrażliwych społecznie.

Dla naszych radnych, dobro Świnoujścia i jego Mieszkańców jest priorytetem. Jest służbą publiczną, przedkładaną ponad partyjną legitymację, prywatny interes czy koteryjność grup popierających.

Na naszych listach są ludzie młodzi, ale także ludzie z dużym doświadczeniem i dorobkiem zawodowym, ludzie reprezentujący różne środowiska społeczne, zawodowe i przekonania. Łączy nas jedno – chcemy Razem, bez straty czasu – pracować dla naszego Miasta. Pragniemy zrealizować program, z którym idziemy do wyborów na okres kadencji 2010 – 2014. Jest to program kontynuacji, ale także nowego otwarcia – nowej perspektywy rozwojowej Świnoujścia i jego Mieszkańców!

Służyć temu będą następujące cele i zadania, które w najbliższych 4 latach zrealizujemy:

I. POLITYKA INWESTYCYJNA – PRIORYTETY ROZWOJOWE MIASTA

Liczymy na rozpoczęcie w tym okresie budowy stałego połączenia Świnoujścia z resztą kraju, – dlatego nieustająco lobbujemy na rzecz wykonania tego strategicznego dla miasta zadania, a prezydent i jednocześnie kandydat na prezydenta w nadchodzącej kadencji – Janusz Żmurkiewicz realizuje wszystkie prawem i procedurami przewidziane w tym zakresie działania.

Konsekwentna realizacja zadań Wieloletniego Planu Inwestycyjnego w zakresie poprawy infrastruktury komunalnej:

- budowa nowej zajezdni autobusowej przy ul. Karsiborskiej,
- budowa transgranicznej promenady na wydmach pomiędzy Świnoujściem i Alhbeckiem,
- przebudowa starej i budowa nowej promenady w Dzielnicy Nadmorskiej,
- dokończenie przebudowy portu jachtowego w Basenie Północnym,
- rozbudowa systemu parkingowego (w tym budowa parkingów wielopoziomowych),
- dokończenie rewaloryzacji zabytkowego Parku Zdrojowego oraz rozpoczęcie rewitalizacji przestrzeni miejskiej w rejonie kwartału ul. Hołdu Pruskiego, S. Wyspiańskiego, I. Paderewskiego i J. Piłsudskiego,
- budowa nowych ścieżek rowerowych (m.in. na Wyspie Karsibór, ul. Jachtowej, Uzdrowskiej, Wybrzeżu Władysława IV, Ludzi Morza w kierunku przeprawy Karsiborskiej),
- docelowe rozwiązanie problemu gospodarki odpadami w mieście, z bezwzględnym założeniem, że usługi te mają być tanie dla Mieszkańców,
- przebudowa i remonty ulic i dróg w lewobrzeżnej i prawobrzeżnej części miasta,
- kontynuowanie programu porządkowania przestrzeni i estetyki miasta,
- modernizacja i remonty promów typu Karsibór,
- budowa nowych placów zabaw (m.in. Warszów, Dzielnica Nadmorska, Park Zdrojowy, osiedle Posejdon, osiedle Zachodnie),

- udostępnienie inwestorom szerokiej informacji o atrakcyjności inwestycyjnej Świnoujścia – utworzenie Miejskiej Bazy Ofert Inwestycyjnych. Dążyć do tego, aby inwestycje te stwarzały preferencje nowych miejsc pracy dla mieszkańców Świnoujścia,
- rozbudowa bezprzewodowego internetu w całym Mieście. HOT SPOT dla każdego,
- rozbudowa sieci monitoringu miejskiego.

II. ZADANIA Z ZAKRESU OCHRONY ZDROWIA I POLITYKI SPOŁECZNEJ

- Budowa Zespołu Opieki Długoterminowej, do którego przeniesiony będzie dotychczasowy Zakład Pielęgnacyjno – Opiekuńczy, wzbogacony o nowe profile opieki zdrowotnej w tym stacjonarne hospicjum.
- Uruchomienie na bazie Specjalnego Ośrodka Szkolno Wychowawczego wielofunkcyjnej placówki opiekuńczo-wychowawczej.
- Budowa mieszkań komunalnych przy ul. Grunwaldzkiej.
- Stały monitoring rynku pracy poprzez ścisłą współpracę: PUP – przedsiębiorcy – szkoły zawodowe – ośrodki szkoleniowe.
- Kontynuowanie zadania – miasto bez barier dla osób niepełnosprawnych
- Utworzenie lądowiska sanitarnego we współpracy z SAR i Pogotowiem Ratunkowym w ramach modernizacji Basenu Północnego.
- Dokończenie modernizacji budynku przy ul. Dąbrowskiego na cele opieki zdrowotnej i opieki społecznej (przychodnie i gabinety lekarskie, MOPR, organizacje pozarządowe prowadzące działalność o charakterze zdrowotno – społecznym).
- Wspieranie działań organizacji pozarządowych lub podmiotów prywatnych w celu utworzenia Domu Pomocy Społecznej w Świnoujściu.
- Sukcesywne uruchamianie mieszkań chronionych dla młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze. Utworzenie systemu mieszkalnictwa chronionego w Świnoujściu.
- Utworzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży w rejonie Osiedla Zachodniego.
- Kontynuowanie dotychczasowych akcji szczepień oraz wdrażanie nowych programów z zakresu profilaktyki zdrowotnej.
- Doskonalenie systemu świadczeń socjalnych w celu przeciwdziałania marginalizacji najsłabszych grup społecznych i dziedziczeniu biedy.
- Przeznaczenie na działalność żłobka miejskiego całego budynku przy ul. Wypiańskiego. Wspieranie idei tworzenia rodzinnych żłobków.
- Wspieranie dalszego rozwoju systemu rodzin zastępczych.
- Opracowanie i wdrożenie systemu opieki nad osobami starszymi w mieście, w oparciu o dzienny dom pomocy, usługi opiekuńcze, wolontariat, zakład pielęgnacyjno – opiekuńczy, niepubliczny dom pomocy społecznej, hospicjum stacjonarne, hospicjum domowe oraz pielęgniarstwo środowiskowe.
- Utworzenie ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w formie środowiskowego domu samopomocy.
- Powołanie powiatowego zespołu d /s orzekania o niepełnosprawności.
- Wypracowanie zasad współpracy ze stacjami dializ w zakresie dowozu i przyjęć pacjentów ze Świnoujścia.. Wzmocnienie działań w sprawie uruchomienia stacji dializ w Świnoujściu.
- Stworzenie preferencyjnych warunków dla lekarzy specjalistów w deficytowych specjalizacjach medycznych.

III. ZADANIA Z ZAKRESU EDUKACJI, KULTURY I SPORTU

- Utrzymanie dotychczasowego poziomu dofinansowywania z budżetu miasta zadań oświatowych i opiekuńczo – wychowawczych.
- Dążenie do zwiększenia wydatków na zadania z zakresu kultury i sportu ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.
- Przebudowa boisk przyszkolnych (boiska wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią).
- Budowa hali sportowej przy Zespole Szkół przy ul. Gdyńskiej.
- Budowa sali sportowej przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ul. Piastowskiej.
- Termomodernizacja obiektów szkolnych i przedszkolnych (ocieplenie, elewacje, wymiana okien w SP nr 1 i LO im. Mieszka I).
- Poprawa bezpieczeństwa dzieci i młodzieży – kontynuacja rozbudowy monitoringu w szkołach i na terenach przedszkolnych.
- Kontynuacja tworzenia nowych kierunków nauki zawodu dostosowanych do potrzeb rynku pracy.
- Dokończenie budowy Centrum Kultury i Sportu przy ul. Matejki:
- Przebudowa Pływalni Miejskiej.
- Przygotowanie obiektów szkolnych do przyjęcia 6 – latków w roku 2012 (place zabaw, świetlice, sale lekcyjne, pomoce dydaktyczne).
- Wspieranie Stowarzyszeń i Klubów Sportowych w zakresie szkolenia dzieci i młodzieży.
- Zabudowanie placów aktywności rekreacyjno – ruchowej dla seniorów.
- Przekształcenie Muzeum Rybołówstwa Morskiego w Muzeum Miejskie.
- Kontynuowanie remontów i termomodernizacji obiektów kultury.
- Promowanie imprez, wydarzeń, festiwali o ogólnopolskim i międzynarodowym zasięgu (Karuzela Cooltury, Wiatrak, Świnoujście Sail, koncerty promenadowe, FAMA, KaiteSurfing, plenery malarzkie oraz nowe projekty).
- Wspieranie uzdolnionej młodzieży poprzez system stypendialny (stypendia naukowe i sportowe).
- Budowa nowego obiektu na potrzeby Przedszkola nr 11.
- Wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego, form oświaty pozaszkolnej, Uniwersytetu III Wieku oraz promocja lokalnych artystów i animatorów kultury.
- Wspieranie wszelkich inicjatyw kulturalno-sportowo-rekreacyjnych.

IV. ZADANIA Z ZAKRESU WZMOCNIENIA FUNKCJI TURYSTYCZNEJ I UZDROWISKOWEJ ORAZ PROMOCJI MIASTA.

- Wypromowanie marki Miasta Świnoujście, jako międzynarodowego ośrodka turystyki wypoczynkowej i uzdrowiskowej, głównie poprzez poprawę jakości i standardu usług oraz rozwinięty system informacji turystycznej.
- Współpraca z władzami i organizacjami turystycznymi niemieckiej części Wyspy Uznam w przygotowaniu projektu promocji wspólnego produktu turystycznego w oparciu o lotnisko w Heringsdorfie, Terminal Promowy w Świnoujściu, system ścieżek rowerowych, zabytków oraz portu jachtowego.
- Dalsza modernizacja i rozbudowa infrastruktury turystycznej (rozbudowa kąpieliska strzeżonego, toalety, natryski, ścieżki, promenada na wydmach, wejścia na plażę).
- Promowanie cennych obiektów przyrody i obiektów historycznych, zabytków architektury (Karsiborska Kępa, fortyfikacje, skansen rybacki, muzeum, latarnia).

- Wsparcie działań Świnoujskiej Organizacji Turystycznej, szczególnie w zakresie aktywizacji branży turystycznej oraz promocji miasta.
- Utrzymanie wysokiej marki kąpieliska Świnoujście i Mariny Jachtowej poprzez zagwarantowanie bezpieczeństwa oraz dalsze uczestnictwo w programie ekologicznym „Błękitna Flaga” i „Najlepsze Kąpielisko”.
- Przeniesienie Kempingu „RELAX” na nową lokalizację, w rejon ul. Bałtyckiej i Żeromskiego.

V. ZADANIA W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ ORAZ POZYSKIWANIA ŚRODKÓW Z UNII EUROPEJSKIEJ

- Kontynuowanie współpracy z gminą Heringsdorf, szczególnie w:
  - pozyskiwaniu środków pieniężnych z UE na wspólne projekty inwestycyjne (ścieżki rowerowe, transgraniczna promenada, przebudowa dróg i ulic, transport drogowy i kolejowy, placówki oświatowe);
  - wzmocnienie współpracy na płaszczyźnie edukacji, kultury i sportu (wspólne szkolnictwo i wychowanie przedszkolne, Uznamski Festiwal Muzyki, Karuzela Cooltura, Maraton Świnoujście – Wolgast);
  - wypracowanie modelu współpracy pomiędzy samorządami w oparciu o wykorzystanie unikalnych walorów uzdrowiskowo – wypoczynkowych Wyspy Uznam.
- Kontynuowanie współpracy w ramach projektu „Cztery Zakątki” (Bornholm, Rugia, Południowa Skania, Świnoujście). Objęcie szczególnym wsparciem Parlamentu Młodzieży.
- Kontynuowanie intensywnego poparcia sprawie uruchomienia linii kolejowej Świnoujście – Berlin.
- Skuteczne pozyskiwanie środków z UE poprzez dobre przygotowanie dokumentacji projektów oraz zapewnienia wkładu własnego.
- Przeznaczanie pozyskiwanych środków na:
  - realizację komunalnych zadań inwestycyjnych (m.in. RPO, Program Infrastruktura i Środowisko);
  - realizację zadań edukacyjnych, pomocy społecznej, kultury i sportu (Kapitał Ludzki, Interreg IV a, Europejska Współpraca Terytorialna).
- Stwarzanie dogodnych warunków dla inwestorów zagranicznych w strefach inwestycyjnych m. in. przy ul. Karsiborskiej i Ludzi Morza.
- Przygotowanie spójnej koncepcji promocyjnej Wyspy Uznam w celu promocji Wyspy Uznam i aktywizacji ruchu turystycznego.

VI. ZADANIA DLA DZIELNICY WARSZÓW, PRZYTÓR I KARSIBÓR.

- Rozpoczęcie melioracji i budowy kanalizacji ściekowej (Karsiborza, części Warszowa, Przytoru),
- Budowa mostu w pomiędzy wyspami Wolin i Karsibór,
- Przebudowa przystani jachtowej w Łunowie na potrzeby Międzyszkolnego Ośrodka Żeglarskiego realizującego zadania wychowania morskiego dzieci i młodzieży.
- Remont i rozbudowa o urządzenia lekkoatletyczne boiska na Warszowie na potrzeby szkolenia sportowego.
- Utworzenie skansenu rybackiego w Przytorze, jako filii Muzeum Miejskiego.
- W oparciu o oczekiwania lokalnej społeczności Wyspy Karsibór, przygotowanie strategii rozwoju agroturystyki i usług towarzyszących.
- Budowa w dzielnicy Warszów – Pirackiego Placu Zabaw oraz infrastruktury na potrzeby organizacji dla mieszkańców imprez masowych (podłączenie mediów, stała scena, ławki, itp.),

- Wspieranie dużych imprez kulturalnych jak „Lato z folklorem”, „Piknik Cauntry”, Plenery rzeźbiarskie i malarskie, warsztaty, oraz poszukiwanie nowych form kulturalnych, itp.
- Podjęcie działań w celu ożywienia działalności filii MDK Karsibór.
- Remonty dróg i chodników, parkingów oraz zakładanie oświetlenia w dzielnicach Prawobrzeża.
- Współdziałanie z Radami Osiedlowymi Warszów i Przytór i Sołectwem Karsibór w celu realizacji wszelkich zadań dotyczących tych obszarów.
- W chwili pojawienia się wpływów z podatków LNG – konsultowanie wszelkich działań rozwojowych, w tym szczególnie inwestycyjnych z zarządami Osiedli i Sołectwa Prawobrzeża.

VII. AKTYWIZACJA MŁODZIEŻY

- Bliska współpraca z Młodzieżową Radą Miasta, wspieranie jej działań.
- Aktywizacja młodzieży poprzez wspieranie inicjatyw szkolnych.
- Promowanie uzdolnionych dzieci i młodzieży poprzez system stypendialny.

Szanowni Wyborcy!

Przedstawiliśmy Państwu priorytety zbliżającej się kadencji nowych władz samorządowych. Jesteśmy głęboko przekonani, że przedstawione w programie główne zadania będą służyły przede wszystkim Mieszkańcom naszego pięknego Miasta. Nasza dotychczasowa działalność – nie tylko, jako radnych, ale także organu wykonawczego – Prezydenta Miasta, dają Państwu gwarancję na zrealizowanie tego programu. Będzie to kontynuowanie ośmioletniego sprawowania władzy samorządowej, którą sprawowaliśmy z Państwa mandatu, i w Państwa imieniu. Rekomendujemy ten Program, jako najlepszy i jednocześnie realny do wykonania, bo poparty zapisami w miejskich dokumentach planistycznych. Opracowując ten Program kierowaliśmy się przede wszystkim szeroko rozumianym dobrem każdego Mieszkańca Świnoujścia i stwarzaniem możliwości dalszego dynamicznego rozwoju naszego Miasta.

Z tym przesłaniem idziemy, więc ponownie poddać się Państwa ocenie. Wierzimy, że po raz kolejny obdarzą nas Państwo zaufaniem i oddadzą swój głos na kandydatów z Listy SLD!

Bo my nie tylko mówimy, ale przede wszystkim działamy!

Dlatego Państwa prosimy: nie traćmy czasu – postawmy na doświadczenie!

Oddajemy się do dyspozycji a wybór zostawiamy Państwu!

Kandydaci KW SLD „RAZEM dla Świnoujścia”

4.2. Propozycje programowe dla samorządu – wybory parlamentarne w 2011 r.:
„Jutro bez obaw. Program dla Polski”

2.
SAMORZĄD
TO UDZIAŁ OBYWATELI
W SPRAWOWANIU WŁADZY

Sojusz Lewicy Demokratycznej
chce demokracji opartej na dialogu
i poszukiwaniu porozumienia:
dyktaturę większości powinien zastąpić
respekt dla mniejszości.

Polska naszych pragnień to państwo
aktywnie przeciwdziałające społecznemu
i ekonomicznemu wykluczeniu.

W SKALI miasta, miasteczka, wsi, a także państwa, podstawową osią sporu jest konflikt między dogmatycznie pojmowanym rynkiem, a jakością życia mieszkańców. My, szanując prawa rynku, opowiadamy się za jakością życia; prawica wybiera dobro rynku. Dla prawicy rozwarstwienie społeczne, czy różne formy wykluczenia ekonomicznego, edukacyjnego, kulturowego problemem nie są. Dla nas są problemem podstawowym. Lewicowa polityka oznacza więc przeciwdziałanie wykluczeniu generowanemu przez rynek i niesprawiedliwe stosunki społeczne.

PODSTAWĄ zrównoważonych społeczności lokalnych oraz ich harmonijnego rozwoju są miejsca pracy, godne za nią wynagrodzenie, prawo do mieszkania, bezpieczeństwo publiczne, komunikacja publiczna, bezpłatna ochrona zdrowia, równy dostęp do edukacji i kultury. Domagamy się, aby z rezultatów rozwoju gospodarczego, kulturowego, cywilizacyjnego, korzystać mogło całe społeczeństwo, a nie tylko uprzywilejowane grupy.

NIE trzeba mieć serca po lewej stronie, żeby wiedzieć, że bieda i nędza są barierą rozwoju. Stąd też polska lewica będzie wspierała w pierwszej kolejności działania zmierzające do likwidacji dysproporcji rozwojowych polskich regionów, gmin i miast. Jesteśmy przeciwni rozwijaniu najbogatszych aglomeracji kosztem gmin.

2.1. UDZIAŁ OBYWATELI I ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH WE WŁADZY SAMORZĄDOWEJ

» D I A G N O Z A

WARUNKIEM partycypacji społecznej i pobudzenia rozwoju społecznego jest **wnikliwe badanie potrzeb mieszkańców i ich oczekiwań wobec samorządów, a następnie mierzenie poziomu zadowolenia (satisfakcji) z ich wykonania.** Niezbędne jest włączenie w ten proces organizacji pozarządowych, lokalnego biznesu oraz inicjatyw obywatelskich.

PARTYCYPACJA społeczna jest nieodłącznie związana z komunikacją społeczną i przejrzystością informacyjną, realizowanymi poprzez organizowanie cyklicznych spotkań, konsultacji, zgromadzeń obywateli czy wysłuchań publicznych poświęconych najważniejszym problemom społeczności.

W POLSCE mamy dobre doświadczenia w zakresie współpracy władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi, które zyskały rangę wzorca dla podobnych działań w krajach sąsiednich (np. na Litwie).

WIĘCEJ doświadczeń w tym zakresie mają gminy zarządzane przez lewicę. Chcemy je pogłębiać. Uważamy, że konieczne jest określenie w prawie lokalnym zasad i trybu współpracy organizacji społecznych z samorządem lokalnym, stworzenie rynku ofert adresowanych do organizacji pozarządowych i gwarancji partnerstwa i subsydiarności. **Będziemy uspołeczniać każdą władzę.**

» PROPOZYCJE

AUTENTYCZNA współpraca z organizacjami pozarządowymi to włączanie ich na partnerskich zasadach, we wszelkie inicjatywy podejmowane przez władze samorządowe, a także otwartość na propozycje tych organizacji i gotowość do ich realizacji. Wiele samorządów robi to znakomicie, ale sporo jeszcze uważa, że to zbędny ciężar i ograniczenie.

WIELE jednak świadomych organizacji społecznych prowadzących działalność z zakresu pomocy społecznej, kultury czy edukacji obywatelskiej jest dla dalekowzrocznych samorządowców partnerem nieocenionym. I odwrotnie – władze nie potrafiące myśleć w kategoriach dialogu, tkwiące z uporem przy anachronicznym modelu hermetycznego zamknięcia są skazane na porażkę.

DĄŻYĆ będziemy do wprowadzenia rozwiązań obligujących władze do konsultacji publicznych wszystkich ważniejszych decyzji, także budżetowych. Nie może być tak, by wyborca po dniu wyborów tracił szansę wpływu i nadzoru nad działalnością wybranych wójtów, burmistrzów i radnych.

W OBSZARZE partycypacji społecznej i stymulowania rozwoju społecznego kluczowymi wyzwaniem są:

Opowiadamy się za zwiększeniem do 2% kwoty, którą wpłacają obywatele w ramach odpisu podatkowego na działania wybranych przez siebie organizacji pożytku publicznego.

- zapewnienie skutecznej komunikacji dwustronnej pomiędzy urzędem i obywatelem,
- kształtowanie zinstytucjonalizowanej współpracy trójstronnej między samorządem terytorialnym, organizacjami pozarządowymi oraz lokalnym biznesem,
- wspieranie organizacji pozarządowych oraz grup obywatelskich w realizacji celów ważnych dla lokalnej wspólnoty.
- wypracowanie transparentnych zasad współpracy z potencjalnymi inwestorami: opracowanie katalogów z informacją o wolnych terenach pod przyszłe inwestycje oraz niesztabowe i otwarte podejście do nowych inwestycji.

SZCZEGÓLNE wyzwanie dla sfery współpracy społecznej oraz stymulowania rozwoju stanowią problemy związane z wiejskim charakterem jednostek terytorialnych, a w szczególności:

- małe zróżnicowanie profilu organizacji pozarządowych,
- specyfika organizacji pozarządowych, które obok podstawowych funkcji statutowych realizują często dodatkowe zadania na rzecz wspólnoty lokalnej, (np. Ochotnicza Straż Pożarna, Ludowe Zespoły Sportowe, Koła Gospodyń Wiejskich),
- na terenach wiejskich dużą rolę odgrywają inicjatywy obywatelskie zawiązujące się doraźnie ze względu na potrzeby infrastrukturalne – dla nich także należy znaleźć miejsce w systemie społecznego współdziałania,
- można i należy wykorzystać tradycyjną instytucję zebrań wiejskich, które są dobrze znaną i bardzo naturalną formą organizowania się mieszkańców wsi i ich udziału w procesach decyzyjnych,
- dużo większą rolę odgrywają w środowisku wiejskim kontakty osobiste i więź sąsiedzka, co należy brać pod uwagę w budowaniu programów działania.

NASZYM sojusznikiem w działaniu jest społeczeństwo obywatelskie i organizacje pozarządowe. Jesteśmy przekonani, że podstawowym obowiązkiem człowieka lewicy jest aktywność w co najmniej jednej organizacji pozarządowej, zdobywanie i poszerzanie wpływu na jej działalność. **Lewicowość to nie tylko poglądy, to przede wszystkim praca na rzecz innych, do wspomagania najsłabszych i do działań na rzecz wszystkich marginalizowanych i wykluczonych.**

2.2. UMOCNIE NIE SAMORZĄDÓW WSZYSTKICH SZCZEBLI

» DIAGNOZA

POLSKI samorząd jest ogniwem władzy publicznej cieszącym się najwyższym zaufaniem społecznym. Jest krwioobiegiem demokracji, fundamentem demokratycznego nowoczesnego państwa. Obywatele zżyli się z samorządową gminą, powiatem oraz sejmikiem, traktują je jako stały i stabilny element struktur państwa, demokratycznej władzy i ważnego organizatora życia zbiorowego.

SAMORZĄDY otrzymały określone kompetencje, zadania i środki finansowe do ich realizowania. Słabo rozwiniętym gminom stworzyło to możliwość rozwoju infrastruktury technicznej, placówek oświaty i kultury. Wyzwolenie aktywności społecznej umożliwiło powstanie licznych stowarzyszeń lokalnych. Sojusz Lewicy Demokratycznej **ma jednak obowiązek zwrócenia uwagi na te elementy, które tworzą bariery do efektywnego funkcjonowania gminy w konsekwencji blokując rozwój lokalny i regionalny.**

DRUGI etap reformy samorządu terytorialnego wprowadził powiaty. Nie doprowadzono jednak do symetrycznego wyposażenia powiatów w kompetencje i środki niezbędne do ich realizacji. Nadal zbyt wiele zadań pozostaje w rękach administracji rządowej, służb i agencji.

OBCIĄŻANIE gmin coraz liczniejszymi zadaniami powoduje, że w ich budżetach istotny odsetek środków ma z góry określone przeznaczenie, co powoduje że mimo wzrostu tych budżetów, swoboda samodzielnego działania gmin nie zwiększa się.

» PROPOZYCJE

- **Opowiadamy się za dokończeniem reformy samorządowej poprzez umocnienie samorządów wszystkich szczebli, a przede wszystkim poprzez umocnienie pozycji gminy;**
- Będziemy dążyć do zwiększenia zakresu kompetencji i uprawnień samorządów lokalnych ograniczając kompetencje administracji rządowej, w tym zwłaszcza wojewodów;
- Zadbamy o zasilanie samorządów środkami finansowymi, przyznawanymi proporcjonalnie do zleczanych im zadań. Zlikwidujemy agencje, w tym

zwłaszcza majątkowe i przekażemy ich zadania i uprawnienia samorządom lokalnym;

- Wprowadzimy rozwiązania umożliwiające większy wpływ reprezentacji gmin w powiecie na funkcjonowanie powiatu i jego organów;
- Będziemy działać na rzecz wzmocnienia reprezentacji sołectw w radzie gminy i prawnego wzmocnienia jednostek pomocniczych gmin;
- Zwiększymy pomoc państwa przy budowie mieszkań socjalnych;
- Zagwarantujemy samorządom możliwość powierzenia zadań podmiotom ekonomii społecznej: m.in. spółdzielniom, centrom integracji społecznej, zakładom pracy chronionej.

2.3. PRZEWIDYWALNE I STABILNE FINANSE SAMORZĄDÓW

» D I A G N O Z A

KWESTIĄ priorytetową dla wszystkich polskich samorządów jest dalsza przebudowa finansów publicznych, tak, aby ich model odzwierciedlał podejmowanie przez samorzady kolejnych zadań i wzrost ich odpowiedzialności.

SPADAJĄCE dochody samorządów terytorialnych oraz restrykcyjne przepisy dotyczące zadłużania się gmin, powiatów i województw, skutkować mogą zahamowaniem rozwoju społeczno – gospodarczego lokalnych i regionalnych wspólnot mieszkańców.

KOŃCZY się powoli czas dużych pieniędzy pozyskiwanych przez Polskę z UE. Należy się liczyć z tym, iż wkrótce strumień pieniędzy przeznaczanych na rozwój regionalny, zwłaszcza na infrastrukturę będzie malał.

» P R O P O Z Y C J E

- **Podejmiemy prace na rzecz wprowadzenia zmian, które poprawią dostęp samorządowców do szerokiej gamy instrumentów finansowych a w konsekwencji pozwolą na realizację działań rozwojowych;**
- Zwiększymy wpływ samorządów i ich reprezentacji w procesie podziału środków z budżetu UE i budżetu państwa. W szczególności większą czytelnością winny charakteryzować się rozstrzygnięcia podejmowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych. Nadal zbyt duży wpływ

na końcowe rozstrzygnięcia mają członkowie zarządu województwa i wzajemne lokalne układy polityczne;

- Usprawnimy mechanizm konsultacji z gminami podczas przygotowywania prac nad planami rozwoju kraju i przygotowania alokacji środków z budżetu Unii Europejskiej 2014–2020;
- Zwiększymy możliwość decydowania gmin o sposobie i harmonogramie wykorzystania środków z subwencji zewnętrznych, np. środków pomocowych UE;
- Opowiadamy się za tym, by prognozy finansowe opracowywane przez rząd mogły być wiarygodną podstawą do planowania średnio i długookresowego przez samorządy terytorialne. Wahania koniunktury w kraju powinny w najmniejszym stopniu dotyczyć wydatków związanych z bezpośrednią obsługą obywatela, z zaspakajaniem jego podstawowych potrzeb;
- Naszym celem jest doprowadzenie do sytuacji, w której kandydat na wójta, burmistrza czy prezydenta miasta, u progu kampanii wyborczej będzie wiedział, jakimi zasobami materialnymi będzie dysponował w całej kadencji i do tego dostosowywał swoje zapowiedzi i koncepcję przyszłej polityki.

BARDZO istotne jest przyjęcie prognoz finansowych i inwestycyjnych:

- Po pierwsze – już dziś w sposób precyzyjny oraz ekonomicznie i społecznie najbardziej efektywny należy określić zadania, które można dofinansować środkami z UE, tak by nie zmarnować ani jednego euro;
- Po drugie – należy przygotować strategię działania na czas, gdy głównym źródłem finansowania nie tylko inwestycji, ale wszystkich zadań publicznych stanie się budżet państwa i dochody własne samorządów. Nie można dopuścić do tego, by wraz z ograniczeniem dostępności do środków europejskich poziom i jakość świadczeń publicznych uległa pogorszeniu;
- **Planowanie rozwoju, przewidywalność polityki władz publicznych, budżet zadaniowy – wymagają stabilizacji subwencji i dotacji otrzymywanych z budżetu centralnego.** Z zachowaniem zasady, że priorytetem jest rozwój najbardziej zaniedbanych obszarów naszego kraju;
- Nie wolno obciążać samorządów terytorialnych odpowiedzialnością za dług publiczny i deficyt budżetowy. Samorządy terytorialne gospodarując na połowie majątku narodowego są odpowiedzialne za ok. 6% długu publicznego. Pozostałe 94% to zadłużenie jednostek i organizacji

podporządkowanych administracji rządowej i skarbowi państwa. Przygotowywane przez MF drastyczne ograniczenia samodzielności finansowej poza tym, że naruszają konstytucyjne uprawnienia samorządów, mogą spowodować zahamowanie rozwoju środowisk lokalnych, wstrzymanie inwestycji i ograniczenie ich planowania, wzrost bezrobocia, pogorszenie wykorzystania efektywności środków UE, a także konflikty cywilno-prawne z kontrahentami;

- Odrzucamy pomysł, by ograniczyć deficyt jednostek samorządu terytorialnego (JST) w relacji do planowanych dochodów. Limity 4-procentowe, a następnie 3,2- oraz 1-procentowe są drakońskie;
- Nie widzimy uzasadnienia dla administracyjnego ograniczenia przyrostu zadłużenia JST w najbliższych latach, zwłaszcza że zebrane dotąd informacje o planowanych w Wieloletnich Prognozach Finansowych deficytach wskazują, że po roku 2011 nastąpi ich radykalny spadek;
- Samorządy powinny otrzymywać zwrot podatku VAT od inwestycji własnych.

2.4. PRAKTYKA: SAMORZĄD, DOM, CZŁOWIEK

Systematyczna poprawa jakości życia w środowiskach lokalnych ma służyć człowiekowi.

Dotyczy to m.in. edukacji, bezpieczeństwa publicznego, komunikacji publicznej, środowiska naturalnego i przestrzeni publicznej oraz kultury i sportu.

- W zakresie edukacji dążyć będziemy do podniesienia standardu warunków pracy uczniów i nauczycieli, do wyższego poziomu nauczania. Sprzeciwiamy się ograniczaniu liczby szkół, klas i nauczycieli. W sytuacji niżu demograficznego mamy do wyboru: szukanie oszczędności w oświacie albo poprawę jej jakości przez mniejsze liczebnie klasy, lepiej zarabiających nauczycieli, postawionych przed zwiększonymi wymaganiami, lepszą ofertę pozalekcyjną dla dzieci i młodzieży, maksymalne wykorzystanie obiektów szkolnych po godzinach lekcyjnych;
- Dbając o prawa i wolności obywatelskie, w tym wolność światopoglądową, zwiększymy obecność etyki we wszystkich rodzajach szkół. Rodzice, dzieci i młodzież powinni mieć możliwość dokonywania rzeczywistego wyboru;

- Będziemy pomagać samorządom w utrzymaniu i rozwijaniu działalności środowisk oraz instytucji kultury i sztuki. Dlatego będziemy wspierać tworzenie choćby najskromniejszych wiejskich centrów kultury i sztuki;
- Lewicowi radni w samorządach sprzyjać będą integrowaniu się lokalnych wspólnot i rozwojowi więzi sąsiedzkich. Będziemy aktywnie wspierać policję, straż pożarną i inne służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo; rozbudowywać monitoring miejsc publicznych;
- Opowiadamy się za rozwojem i modernizacją komunikacji publicznej i transportu oraz za wprowadzeniem standardu „jednego biletu” w komunikacji miejskiej;
- Naszym celem jest podniesienie poziomu usług świadczonych przez instytucje samorządowe, jawność (bez ograniczeń) wszystkich decyzji samorządowych, zapewnienie wysokiego poziomu kontaktów samorząd-obywatel;
- Stworzymy projekty rozwoju budownictwa komunalnego, wspierania towarzystw budownictwa społecznego (TBS). Będziemy się przeciwstawiać powstawaniu „gett” osób wykluczonych społecznie i zamkniętych, wyizolowanych osiedli dla bogatych;
- Będziemy sprzyjać inwestycjom proekologicznym, rozbudowywać system segregacji odpadów komunalnych, promować edukację i postawy proekologiczne;
- Za priorytet w polityce przestrzennej, w zagospodarowywaniu i tworzeniu przestrzeni publicznej uważamy komfort życia mieszkańców, w tym młodzieży, a nie maksymalizację zysków inwestorów i deweloperów;
- Będziemy podnosić sprawność i aktywność fizyczną dzieci i młodzieży, nie tylko przez wysoką jakość wychowania fizycznego na wszystkich etapach edukacji, ale również przez zapewnienie atrakcyjnej oferty dodatkowych, pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych. Zamierzamy stworzyć w parkach miejskich warunki do uprawiania indywidualnej i zorganizowanej aktywności fizycznej, usuwać bariery architektoniczne i zwiększyć dostępność obiektów i urządzeń dla osób niepełnosprawnych. Innymi słowy – wybieramy sport masowy, demokratyczny. Sport dla każdego. Sport, który pełni określone funkcje społeczne.

4.3. Propozycje programowe dla samorządu terytorialnego w 2012 r.: „Socjaldemokratyczna Alternatywa. Nowa Strategia dla Polski”

Krajowy Komitet Wykonawczy SLD,

Socjaldemokratyczna Alternatywa. Nowa Strategia dla Polski,

Warszawa 2012

1. Propozycje dotyczące inwestycji²⁶

Zapowiadamy wprowadzenie następujących zmian w obowiązującym systemie wsparcia inwestycji:

- zmiana systemu amortyzacji w procesie inwestycyjnym, polegająca m.in. na możliwości amortyzowania wydatków inwestycyjnych jeszcze przed zakończeniem inwestycji,
- zmiana stawek amortyzacji (zwiększenie stawek w różnych kategoriach np. z 5% do 30%),
- wprowadzenie mechanizmów tzw. szybkiej amortyzacji,
- wprowadzenie systemu dotacji w wybranych obszarach inwestycyjnych,
- uproszczenie procedur stosowania Partnerstwa publiczno-prywatnego w samorządach (tzw. „małego PPP”, realizacji drobnych zadań publicznych),
- upowszechnienie PPP jako podstawowej, a nie marginalnej metody realizacji wybranych zadań publicznych na szczeblu centralnym – wymagana m.in. nowelizacja regulacji kwalifikujących, odpowiednio do specyfiki PPP, wydatków podmiotu publicznego (majątkowe, bieżące) z tytułu wypłaty wynagrodzenia partnerowi prywatnemu,
- zaangażowanie Skarbu Państwa, jako inwestora, w przedsięwzięciach realizujących politykę przemysłową państwa.

2. Propozycje dotyczące programu inwestycji publicznych²⁷

Niezbędna jest aktywna polityka inwestycyjna realizowana na szczeblu centralnym i samorządowym. Uznajemy, że inwestycje publiczne stanowią istotny czynnik stymulujący wzrost gospodarczy i zwiększający istotnie wzrost PKB.

Inwestycje lokalne

Proponujemy zwiększenie inwestycji państwa w budowę infrastruktury lokalnej, realizowanych przez samorządy w wysokości, co najmniej 8 mld zł rocznie. Inwestycje te powinny być w przeważającej części realizowane w ramach Partnerstwa publiczno-prywatnego. Ten sposób realizacji inwestycji lokalnych nie zwiększa długu publicznego, pozwala też na zwiększenie efektywności i wartości inwestycji.

---

²⁶ Krajowy Komitet Wykonawczy SLD, *Socjaldemokratyczna Alternatywa. Nowa Strategia dla Polski*, Warszawa 2012, s. 23.

²⁷ Tamże, s. 26-27.

Inwestycje centralne

Na szczeblu centralnym proponujemy utworzenie trzech specjalnych stref ekonomicznych: Centralnego Okręgu Przemysłowego – lokalizacja w okolicach Łodzi (skrzyżowanie kluczowych autostrad A1 i A2), Północnego Okręgu Przemysłowego (zlokalizowanego na Pomorzu, w okolicach Trójmiasta połączonego infrastrukturalnie z portami) oraz Południowego Okręgu Przemysłowego (Kraków – Katowice).

Okręgi będą miały charakter Specjalnych Stref Ekonomicznych, w których państwo realizować będzie planową politykę inwestycyjną. Uwzględniając specyfikę lokalną zakłada się szczególne preferencje dla następujących grup przemysłu:

- maszynowy i elektromaszynowy,
- precyzyjny,
- samochodowy,
- elektroniczny,
- wysokich technologii (biotechnologiczny, farmaceutyczny),
- energetyki odnawialnej (komponentów),
- specjalne preferencje dla małych przedsiębiorstw usługowych z branży IT.

Mechanizm funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych jest już określony w ustawie. Nowością, którą zamierzamy wprowadzić, będzie aktywność państwa, które będzie mogło uczestniczyć w budowie przemysłu jako udziałowiec (do 25% udziałów), zwiększając tym samym wartość inwestycji (niebędącej pomocą publiczną) w wybranych przedsięwzięciach. Mechanizmy stosowane przy takich inwestycjach są charakterystyczne m.in. dla przedsięwzięć typu „start-up”.

Państwo zaoferuje również preferencyjne kredyty dla podmiotów inwestujących w strefach i przejmie na siebie większość ciężarów administracyjnych.

Państwo realizować będzie planową politykę inwestycji oraz ulg i preferencji kredytowych dla inwestycji w wybranych branżach. Ich realizacja w ciągu 5 lat powinna dać ok. 500 tys. nowych miejsc pracy. Można oszacować, że inwestycje państwa powinny wynieść przynajmniej 1 mld zł na strefę (+ koszty uzbrojenia terenu, ściśle uzależnione od lokalizacji).

3. Propozycje dotyczące energetyki²⁸

Polityka energetyczna ma bezpośredni wpływ na wszystkie dziedziny życia. Bez energii nie może funkcjonować żaden z elementów współczesnego państwa.

Ceny energii wpływają bezpośrednio na ceny dóbr i usług, rozwój przemysłu, konkurencyjność, zamożność gospodarstw domowych, wskaźniki makroekonomiczne (np. inflację) itp.

Deficyt energetyczny w Polsce po 2015 roku jest już zasadniczo nieuchronny, a wątpliwości ekspertów budzi jedynie jego skala i skutki gospodarcze. Każdy dzień zwłoki w realizacji projektów przeciwdziałających temu ryzyku zwiększa niewspółmiernie koszty, jakie w efekcie będzie musiało ponieść całe społeczeństwo, czy to pokrywając zwiększone koszty koniecznych, ale realizowanych w trybie pilnym inwestycji, czy to w postaci utraconych przez całą gospodarkę korzyści.

---

²⁸ Tamże, s. 38–39.

W wyścigu technologicznym, w walce o zasoby energii wygrają te społeczeństwa, które będą potrafiły lepiej, efektywniej i taniej wykorzystać dostępne na ich terytoriach zasoby energii oraz będą potrafiły uniezależnić się od dostaw energii z zewnątrz.

Dostępne opracowania wskazują, że ekonomiczny sens rozwoju energetyki jądrowej pojawi się, jeżeli średnia cena energii elektrycznej na rynku wzrośnie co najmniej o 50% w stosunku do stanu obecnego, a rachunki te nie uwzględniają kosztów likwidacji wyeksploatowanych obiektów jądrowych w przyszłości.

Należy poddać ponownej analizie ekonomicznej plany rozwoju energetyki jądrowej w Polsce. Można, bowiem odnieść wrażenie, że jej budowa nie przyczyni się do obniżenia cen energii.

Naszym zdaniem najbardziej racjonalnym ekonomicznie planem rozwoju energetyki w Polsce, który byłby najmniej kosztowny a jednocześnie zapewniał produkcję najtańszej energii, jest miks energetyczny z systematycznie rosnącym udziałem energetyki rozproszonej, obejmującej odnawialne źródła energii wszystkich typów oraz małe i średnie bloki energetyki gazowej.

Towarzyszy temu powinny działania w zakresie modernizacji i rozbudowy polskich sieci elektroenergetycznych, w tym inwestycje umożliwiające połączenie polskiego systemu przesyłowego z systemami elektroenergetycznymi państw ościennych.

By ten plan realizować potrzebne jest między innymi:

- wsparcie legislacyjne i regwarancyjne państwa dla budowy lokalnych, małych elektrowni korzystających z odnawialnych źródeł energii (biogazownie, małe elektrownie wodne, elektrownie wiatrowe),
- skrócenie czasu uzyskania wszelkich pozwoleń administracyjnych dla gminnych i powiatowych mikroelektrowni do 45 dni,
- systematyczne obniżanie (lub przynajmniej niepodwyższanie) cen energii elektrycznej,
- wsparcie państwa (oraz UE) dla modernizacji sieci energetycznych, ponieważ wpływ na wysokie ceny energii elektrycznej w Polsce mają m.in. straty energii na od lat niemodernizowanych sieciach przesyłowych,
- ustanowienie zasady gwarantowanych i niezmiennych, niskich cen energii dla osób o najniższych dochodach (zróżnicowanie regulacji dotyczących stawek energii dla osób fizycznych).

4.4. Przykłady aktywności lewicowych prezydentów miast

4.4.1. Leczenie niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców miasta Częstochowy w latach 2012-2014²⁹

PROGRAM ZDROWOTNY

Leczenie niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców miasta Częstochowy w latach 2012-2014

Autorzy

Polskie Towarzystwo Medycyny Rozrodu,

Zespół ekspertów w składzie: prof. Sławomir Wołczyński, dr Marek Balicki, lek. med. Rafał Zyśk, radca prawny Joanna Nowak-Kubiak,

Stowarzyszenie na Rzecz Leczenia Niepłodności i Wspierania Adopcji „Nasz Bocian” reprezentowane przez Annę Krawczak

Podstawa prawna: art.48 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

I. Opis problemu zdrowotnego

I.1. Problem zdrowotny

Zjawisko niepłodności nasila się od kilkudziesięciu lat, będąc prawdopodobnie naturalną konsekwencją zmian współczesnego świata i jako takie stanowi ważny wieloaspektowy problem wymagający pomocy medycznej. Niepłodność jest szczególną chorobą, ponieważ dotyka młodych ludzi w okresie ich największej aktywności, wywiera silnie negatywny wpływ na funkcjonowanie rodziny, stan emocjonalny pary, jej funkcjonowanie społeczne i zawodowe.

Niepłodność definiuje się jako niemożność zajścia w ciążę po roku utrzymywania stosunków płciowych bez użycia środków antykoncepcyjnych.

Niepłodne pary powinny uzyskać należytą pomoc w zakresie wszelkich kwestii medycznych, psychologicznych i społecznych. Przekazana parom informacja powinna być zrozumiała i oparta na wynikach badań naukowych, dzięki czemu niepłodne pary będą w stanie podejmować świadome decyzje uwzględniające ich przyszłe możliwości rozrodu.

Oczekiwany efektami programu są: eliminowanie bądź ograniczenie skutków niepłodności i obniżenie odsetka par bezdzietnych w populacji Częstochowy.

---

²⁹ <http://bip.czestochowa.pl/bip/dokumenty/podglad?kod=oblp4d51i2.c5y6u051i1>

I.II. Epidemiologia

Ocenia się, że 60-80 mln par na świecie (wg danych WHO) dotkniętych jest stale lub okresowo problemem niepłodności. W społeczeństwach krajów wysoko rozwiniętych częstość niepłodności jest szacowana na 10 – 12% populacji. W Polsce, pomimo braku dokładnych badań populacyjnych, odsetek ten jest podobny, a wielkość populacji dotkniętej problemem niepłodności sięga około 1,2 – 1,3 mln par. Nie mogąc uzyskać potomstwa w zamierzonym czasie i wymiarze, pary dotknięte problemem niepłodności oczekują pomocy medycznej w tym zakresie.

Ze względu na duży zasięg problemu niepłodność została uznana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) za chorobę społeczną o kodach ICD-10: N46, N97.

I.III. Populacja podlegająca jednostce samorządu terytorialnego i populacja kwalifikująca się do włączenia do programu

Wielkość populacji polskiej, wymagającej leczenia metodami IVF/ICSI wynosi około 25 tysięcy par rocznie. Została ona obliczona na podstawie danych statystycznych [iloczyn wielkości populacji niepłodnej (1,3 mln par) x odsetek par wymagających leczenia IVF/ICSI (2%)] oraz danych porównawczych pochodzących z innych krajów i regionów (Czechy, Skandynawia), gdzie zapotrzebowanie na leczenie IVF/ICSI ocenia się na 600–800 cykli/mln mieszkańców.

Odnosząc ten schemat do populacji Częstochowy wynoszącej 238 tysięcy mieszkańców, wielkość niepłodnej populacji Częstochowskiej wynosi około 8000 par, zaś wielkość populacji wymagającej leczenia metodami IVF/ICSI wynosi około 160 par.

W Polsce nie prowadzono badań epidemiologicznych na szeroką skalę, dlatego też w określeniu stopnia niepłodności musimy posługiwać się danymi szacunkowymi. Według różnych źródeł problem niepłodności dotyczy 10–15 % populacji. Możemy, zatem przyjąć, iż niepłodnością jest dotknięte około miliona par, z czego populacji Częstochowy może ten problem dotyczyć w analogicznych proporcjach.

I.IV. Obecne postępowanie w omawianym problemie zdrowotnym ze szczególnym uwzględnieniem gwarantowanych świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

Najczęstszymi powodami niepłodności są: niewłaściwa liczba, ruchliwość lub budowa plemników, wady anatomiczne macicy, problemy hormonalne, niedrożność jajowodów, endometrioza, niepłodność immunologiczna, przyczyny psychologiczne.

Na skalę niepłodności duży wpływ mają również trendy populacyjne. Na pierwszym miejscu wymienia się wiek kobiet, które zbyt późno podejmują decyzje o rozrodzie. Część z tych schorzeń bądź nieprawidłowości można wyeliminować poprzez odpowiednie leczenie farmakologiczne, leczenie zabiegowe oraz techniki rozrodu wspomagane medycznie.

Leczenie niepłodności metodami zapłodnienia pozaustrojowego nie jest finansowane przez system powszechnych ubezpieczeń zdrowotnych, co w znacznym stopniu ogranicza dostęp ubezpieczonych do tego typu świadczeń. Należy zauważyć, że metody te bardzo często stanowią jedyną drogę do uzyskania potomstwa.

Wśród metod leczenia niepłodności o udowodnionej skuteczności wymienia się:

1. Modyfikacja stylu życia;
2. Metody chirurgiczne;
3. Farmakologiczna indukcja jajczkowania;
4. Metody rozrodu wspomaganego medycznie.

Ani procedura zapłodnienia pozaustrojowego, ani koszt leków stosowanych do indukcji owulacji nie są objęte refundacją ze środków publicznych.

I.V. Uzasadnienie potrzeby wdrożenia programu

Rodzina i macierzyństwo podlegają szczególnej ochronie Państwa. Wynika to z przepisu art. 71 Konstytucji RP. W związku z tym rolą Państwa jest też podjęcie działań mających na celu zapewnienie możliwie jak najszerzego dostępu do świadczeń medycznych o potwierdzonej skuteczności, przewyższających skutki niepłodności. Art. 16 Deklaracji Praw Człowieka stanowi, iż prawo do posiadania potomstwa jest podstawowym prawem człowieka.

Z uwagi na brak dofinansowania ze środków publicznych do leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego i wysokie koszty zastosowania metody zapłodnienia pozaustrojowego spoczywające wyłącznie na pacjentach, uzasadnioną implikacją wdrożenia programu jest zapewnienie równego dostępu wszystkim mieszkańcom Częstochowy do usług medycznych w zakresie leczenia niepłodności i wsparcie niepłodnych par dofinansowaniem do zabiegu zapłodnienia pozaustrojowego.

Leczeniem niepłodności z wykorzystaniem metod rozrodu wspomaganego medycznie zajmuje się obecnie w Polsce ok. 47 podmiotów leczniczych, z czego około 30 prowadzi leczenie metodami zapłodnienia pozaustrojowego. Wysoki koszt przedmiotowych zabiegów czyni jednak świadczenia te niedostępnymi dla większości potrzebujących par.

II. Cele Programu

II.I. Cel główny:

- leczenie niepłodności metodami zapłodnienia pozaustrojowego w oparciu o określone standardy postępowania i procedury medyczne,
- poprawa dostępu dla mieszkańców Częstochowy do usług medycznych w zakresie leczenia niepłodności.

II.II. Cele szczegółowe:

- obniżenie odsetka par bezdzietnych w populacji częstochowskiej,
- zapewnienie najwyższego standardu leczenia pacjentom,
- zwiększenie skuteczności leczenia,
- obniżenie kosztów ponoszonych przez pacjentów,
- osiągnięcie korzystnych trendów demograficznych oraz zachowań społecznych.

II.III. Oczekiwane efekty

Do spodziewanych efektów programu należy eliminowanie bądź ograniczenie somatycznych, psychicznych i społecznych skutków niepłodności.

W zakresie polityki zdrowotnej samorządu częstochowskiego oczekiwanym efektem jest obniżenie odsetka par bezdzietnych w populacji Częstochowy.

II.IV. Mierniki efektywności odpowiadające celom programu

Do spodziewanych efektów programu należy eliminowanie bądź ograniczenie skutków niepłodności, obniżenie odsetka par bezdzietnych w populacji Częstochowy poprzez ułatwienie im dostępu do leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego.

Biorąc pod uwagę średnią skuteczność zabiegu zapłodnienia pozaustrojowego wynoszącą dla tej grupy wiekowej ok. 20-40% na jeden cykl zapłodnienia pozaustrojowego, a także przyjmując szacunki populacyjne dotyczące liczby mieszkańców Częstochowy wymagających podjęcia leczenia metodą zapłodnienia pozaustrojowego, którą oszacowano na 160 par, przewidywanym miernikiem efektywności programu powinno być uzyskanie wyniku pozytywnego, to jest ciąży, co najmniej u 25% par zakwalifikowanych do programu.

III. Adresaci programu (populacja programu)

III.I. Oszacowanie populacji, której włączenie do programu jest możliwe

Do oszacowań wielkości populacji docelowej kwalifikującej się do programu, wykorzystano szacunki wielkości populacji polskiej, wymagającej leczenia metodami IVF/ICSI (około 25 tysięcy par rocznie), oszacowanej na podstawie danych epidemiologicznych z innych krajów europejskich (Czechy, kraje skandynawskie). Na podstawie wielkości populacji Częstochowy (238 tysięcy mieszkańców), oszacowano liczbę niepłodnych par w populacji częstochowskiej (około 8000 par). Zgodnie z danymi statystycznymi stanowiącymi, iż do leczenia metodami IVF/ICSI kwalifikuje się 2 % niepłodnych par, potencjalna populację docelową oszacowano na około 160 par.

III.II. Tryb zapraszania do programu

Rekrutacja pacjentów będzie prowadzona w lokalizacji Realizatora Programu, spełniającego wymogi, o których mowa w punkcie IV.VIII.

W ramach kampanii informacyjnej podjęte zostaną przez organizatora programu działania mające na celu dotarcie z właściwą informacją na temat programu do potencjalnych pacjentów. W toku realizacji powyższego wykorzystane zostaną lokalne media, strona internetowa, biuletyn informacji publicznej (BIP).

IV. Organizacja programu

IV.I. Części składowe, etapy i działania organizacyjne

Program obejmuje dofinansowanie do wysokości 80% kosztów (łącznie nie więcej niż 3000 zł), co najmniej jednej procedury zapłodnienia pozaustrojowego obejmującej przynajmniej przeprowadzenie następujących elementów:

- stymulacji mnogiego jajczkowania;
- wykonanie punkcji pęcherzyków jajowych;
- znieczulenie ogólne podczas punkcji;
- pozaustrojowe zapłodnienie i nadzór nad rozwojem zarodków in vitro;
- transfer zarodków do jamy macicy.

Jeżeli procedura z powodów medycznych zakończy się na wcześniejszym etapie to dofinansowanie obejmuje przeprowadzone do tego etapu elementy, również w wys. do 80% zł (łącznie nie więcej niż 3000zł). Program zakłada możliwość jednorazowego dofinansowania do zabiegu zapłodnienia pozaustrojowego pod warunkiem przeprowadzenia co najmniej jednej procedury. Pozostałe koszty procedury ponoszą pacjenci.

IV.II. Planowane interwencje

Procedury zapłodnienia pozaustrojowego obejmującej przynajmniej przeprowadzenie następujących elementów:

- stymulacji mnogiego jajczkowania;
- wykonanie punkcji pęcherzyków jajowych;
- znieczulenie ogólne podczas punkcji;
- pozaustrojowe zapłodnienie i nadzór nad rozwojem zarodków in vitro;
- transfer zarodków do jamy macicy.

IV.III. Kryteria i sposób kwalifikacji uczestniczek programu

Jak wykazują badania, u 84% par współżyjących regularnie, niestosujących metod antykoncepcyjnych, współżycie doprowadzi do poczęcia dziecka w ciągu jednego roku; u dalszych 8% par do poczęcia dojdzie w ciągu drugiego roku starań. Uwzględniając powyższe w toku kwalifikacji pacjentek do programu przeprowadzona zostanie identyfikacja par, które nie będą wymagały pomocy medycznej przy poczęciu.

Do programu zostaną zakwalifikowane pary, niemogące zrealizować planów rozrodczych poprzez naturalną koncepcję, które spełniają następujące kryteria:

- wiek kobiety mieści się w przedziale 20–37 lat w/g rocznika urodzenia;
- zostały zakwalifikowane do leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego przez Realizatora Programu, zgodnie z wytycznymi Polskiego Towarzystwa Medycyny Rozrodu;
- poddały się wcześniej leczeniu niższego rzędu, które zakończyło się niepowodzeniem lub posiadają bezpośrednio wskazania do zapłodnienia pozaustrojowego,
- pozostają w związku małżeńskim;
- posiadają zameldowanie stałe na terenie Częstochowy przynajmniej od roku.

Para małżeńska może skorzystać z jednokrotnego dofinansowania w okresie realizacji programu.

IV.IV. Zasady udzielania świadczeń w ramach programu

W związku ze specyfiką problemu klinicznego dostępność do świadczeń finansowanych w ramach programu powinna być zapewniona przez Realizatora Programu przez 7 dni w tygodniu, w godz. 8.00-18.00.

Realizator Programu zapewni równocześnie możliwość rejestracji telefonicznej oraz elektronicznej przez 7 dni w tygodniu.

Dodatkowym źródłem informacji dla pacjentów będzie linia pomocy „Pacjent dla pacjenta” Stowarzyszenia „Nasz bocian” działająca pięć dni w tygodniu (poniedziałek – piątek) poprzez telefon i internet (skype, GG, kontakt mailowy) w godzinach dyżurów wolontariuszy.

IV.V. Sposób powiązania działań programu ze świadczeniami zdrowotnymi finansowanymi ze środków publicznych

Wyłoniony w trybie konkursu przeprowadzonego przez Gminę Miasto Częstochowa Realizator Programu będzie realizował niniejszy program przy wykorzystaniu personelu medycznego, który nie będzie uczestniczył w tym samym czasie w realizacji świadczeń finansowanych w ramach umowy z NFZ, w związku z czym realizacja programu *leczenie niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców miasta Częstochowy* nie ograniczy w żaden sposób dostępu do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków NFZ.

IV.VI. Sposób zakończenia udziału w programie i możliwości kontynuacji otrzymywania świadczeń zdrowotnych przez uczestników programu, jeżeli istnieją wskazania

Uczestnikom programu przysługuje możliwość jednorazowego dofinansowania do zabiegu zapłodnienia pozaustrojowego pod warunkiem przeprowadzenia co najmniej jednej procedury. Pozostałe koszty procedury ponoszą pacjenci.

Jeżeli procedura zapłodnienia pozaustrojowego z powodów medycznych zakończy się na wcześniejszym etapie to dofinansowanie obejmuje przeprowadzone do tego etapu elementy, również w wysokości do 80% (łącznie nie więcej niż 3000 zł). Koszt ewentualnych kolejnych prób przeprowadzenia zapłodnienia pozaustrojowego ponoszony jest przez pacjentów.

IV.VII. Bezpieczeństwo planowanych interwencji

Profil bezpieczeństwa finansowanych w ramach programu technologii medycznych został szczegółowo przebadany w licznych próbach klinicznych. Referencje odnośnie skuteczności i bezpieczeństwa zostały określone w załączniku do niniejszego dokumentu.

IV.VIII. Kompetencje/warunki niezbędne do realizacji programu

Leczenie niepłodności metodami zapłodnienia pozaustrojowego może być prowadzone w specjalistycznych ośrodkach, które zapewniają możliwość takiego leczenia oraz dysponują odpowiednią doświadczoną kadrą oraz odpowiednią aparaturą medyczną i w ostatnich latach wykonały co najmniej 200 programów zapłodnienia pozaustrojowego rocznie.

Kadra

Kierownik jednostki lub komórki organizacyjnej podmiotu leczniczego udzielającego świadczeń polegających na leczeniu niepłodności metodami zapłodnienia pozaustrojowego powinien:

1. posiadać tytuł specjalisty w dziedzinie ginekologii i położnictwa;
2. legitymować się udokumentowanym doświadczeniem w zakresie stosowania zaawansowanych metod wspomaganego rozrodu;

Personel podmiotu leczniczego udzielającego świadczeń polegających na leczeniu niepłodności powinien składać się z:

1. co najmniej 2 lekarzy posiadających specjalizację w zakresie ginekologii i położnictwa;
2. co najmniej 2 lekarzy, analityków lub biologów legitymujących się udokumentowanym doświadczeniem w zakresie stosowania zaawansowanych metod wspomaganego rozrodu;
3. specjalisty anestezjologa;
4. odpowiedniej liczby średniego personelu medycznego (pielęgniarek/położnych, rejestratorek medycznych), zapewniającej właściwą realizację procesu leczenia.

Warunki prowadzenia leczenia:

Podmiot leczniczy udzielający świadczeń polegających na leczeniu niepłodności powinien posiadać:

1. wydzieloną rejestrację oraz archiwum;
2. gabinet ginekologiczny;
3. wydzieloną część biotechnologiczną, w której mają zastosowanie standardy zapewniające czystość zgodnie ze standardami obowiązującymi w bloku operacyjnym, składającą się z:
  - a) sali zabiegowej z wyposażeniem anestezjologicznym umożliwiającym pobieranie gamet oraz transfer zarodków,
  - b) sali dziennego pobytu,
  - c) wydzielonego laboratorium zapłodnienia pozaustrojowego, oddzielonego służą od pozostałych pomieszczeń,
  - d) wydzielonego laboratorium kriogenicznego,
  - e) banku gamet i zarodków;
4. układ pomieszczeń powinien zapewniać optymalną komunikację oraz bezkolizyjność w zakresie pełnionych funkcji.

Podmiot leczniczy udzielający świadczeń polegających na leczeniu niepłodności powinien być wyposażony w następującą aparaturę medyczną:

1. ultrasonograf wyposażony w głowicę przezpochwową oraz prowadnicę do punkcji pęcherzyków jajnikowych;
2. co najmniej 2 inkubatory CO₂;

3. komorę laminarną zapewniającą temperaturę blatu 370C;
4. lupę stereoskopową oraz mikroskop odwrócony, wyposażone w płyty grzejne ze stałą temperatura 370C;
5. mikroskop odwrócony z kontrastem modulacyjnym, wyposażony w pełny osprzęt do mikromanipulacji, z torem wizyjnym oraz płytą grzejącą;
6. możliwość wykonania witrifikacji zarodków lub posiadanie urządzenia do sterowanego komputerowo mrożenia zarodków;
7. wysokiej jakości pojemniki do długotrwałego przechowywania w ciekłym azocie zamrożonych zarodków;
8. prowadzenie archiwizacji elektronicznej danych klinicznych oraz embriologicznych;
9. awaryjne źródła zasilania do inkubatorów CO₂ oraz urządzeń kriogenicznych;
10. UPS (ang. Uninterruptible Power Supply) do urządzeń pracujących w ruchu ciągłym.

IV.IX. Dowody skuteczności planowanych działań

1. Opinie ekspertów klinicznych

Założenia programu w zakresie klinicznym pozostają w zgodzie ze stanowiskiem Polskiego Towarzystwa Medycyny Rozrodu, Towarzystwa Biologii Rozrodu, Sekcji Płodności i Niepłodności Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego oraz Komisji Medycyny Rozrodu Komitetu Biologii Rozrodu Związków Polskiej Akademii Nauk w sprawie leczenia niepłodności i jej skutków metodami rozrodu wspomaganego medycznie.

2. Zalecenia, wytyczne i standardy dotyczące postępowania w problemie zdrowotnym, którego dotyczy wniosek

Rekomendacje dotyczące diagnostyki i leczenia niepłodności Polskiego Towarzystwa Medycyny Rozrodu.

3. Dowody skuteczności (efektywności klinicznej) oraz efektywności kosztowej

Referencje odnoszące się do oceny efektywności klinicznej leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego określono w załączniku do niniejszego dokumentu.

4. Informacje nt. podobnych programów zdrowotnych wykonywanych w zgłaszającej program lub w innych jednostkach samorządu terytorialnego, (jeżeli są dostępne)

Brak podobnych programów finansowanych przez samorządy.

V. Koszty

VI. Koszty jednostkowe

Zespół ekspertów ocenia, że koszt jednej procedury zapłodnienia pozaustrojowego wynosi średnio 5000-7000 zł; bez uwzględnienia kosztów leczenia farmakologicznego, którego koszt wynosi ok. 4.000 zł (dotyczy to leków do indukcji owulacji, które nie są refundowane). Ani procedura zapłodnienia pozaustrojowego, ani koszt leków stosowanych do indukcji owulacji nie są objęte dofinansowaniem ze środków publicznych.

Uczestnikom programu przysługuje możliwość jednorazowego dofinansowania do zabiegu zapłodnienia pozaustrojowego w wysokości 3.000 zł, pod warunkiem przeprowadzenia co najmniej jednej procedury. Pozostałe koszty procedury ponoszą pacjenci.

Jeżeli procedura zapłodnienia pozaustrojowego z powodów medycznych zakończy się na wcześniejszym etapie to dofinansowanie obejmuje przeprowadzone do tego etapu elementy, w wysokości do 80% kosztów (łącznie nie więcej niż 3000zł). Koszt ewentualnych kolejnych prób przeprowadzenia zapłodnienia pozaustrojowego ponoszony jest przez pacjentów.

V.II. Planowane koszty całkowite

Planowany okres realizacji programu: 01.10.2012 – 30.12.2014.

Roczny koszt programu w 1-ym roku (ostatni kwartał 2012) wynosi **110 tysięcy złotych**.

Budżety na program w 2-im i 3-im roku będą ustalane z końcem każdego roku kalendarzowego.

Szczegółowe koszty poszczególnych etapów programu zostaną przedstawione przez jednostki przystępujące do konkursu ofert.

V.III. Źródła finansowania, partnerstwo

Program będzie finansowany z budżetu Miasta Częstochowy.

V.IV. Argumenty przemawiające za tym, że wykorzystanie dostępnych zasobów jest optymalne

Z uwagi na brak systemowych rozwiązań w zakresie finansowania ze środków publicznych leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego oraz koszty leczenia prywatnego uniemożliwiający uzyskanie dostępu do tej metody dla większości dotkniętych tym problemem pacjentów, samorząd uznał, iż uzasadnione jest podjęcie działań mających na celu wyrównanie dostępu wszystkim potrzebującym mieszkańcom Częstochowy do usług medycznych w zakresie leczenia niepłodności i wsparcie niepłodnych par dofinansowaniem do zabiegu zapłodnienia pozaustrojowego.

Samorząd uznał za wysoce istotną rolę, zarówno korzyści klinicznych stosowania technik rozrodu wspomaganego medycznie, jak również konsekwencji ekonomiczno – społecznych finansowania przedmiotowych świadczeń zdrowotnych ze środków publicznych, w obliczu obserwowanych oraz prognozowanych krytycznych zmian demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa oraz coraz większą liczbą par borykających się z problemem bezpłodności.

VI. Monitorowanie i ewaluacja

Realizator Programu zobowiązany jest do składania corocznych raportów w ramach programu European IVF Monitoring za ostatnie trzy lata w tym co najmniej za rok 2009 i 2010;

Realizator Programu zobligowany jest do stosowania wytycznych zawartych w Algorytmach Diagnostyczno Leczniczych w Niepłodności przygotowanych przez Polskie Towarzystwo Medycyny Rozrodu i Sekcję Płodności i Niepłodności Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego;

Realizator Programu zobligowany jest do stosowania wytycznych zawartych w rekomendacjach pacjentek w leczeniu niepłodności Stowarzyszenia na Rzecz Leczenia Niepłodności i Wspierania Adopcji „Nasz Bocian”;

W ramach oceny efektywności programu zakłada się:

- monitorowanie liczby (odsetka) ciąż;
- monitorowanie liczby (odsetka) urodzeń żywych.

VII. Okres realizacji programu

Program zaplanowano na okres 01.10.2012 – 31.12.2014.

Opracowano na podstawie

1. Ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych z dnia 27 sierpnia 2004 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.);
2. Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie prowadzenia prac nad opracowaniem i realizacją programów zdrowotnych (Dz. Urzędowy Ministerstwa Zdrowia z 2010 r. nr 4 poz. 32);
3. <http://www.aotm.gov.pl/index.php?id=263>

4.5. Przykłady „dobrych praktyk” lewicowego samorządu na szczeblu gmin

TABELA 6. PRZYKŁADY „DOBRYCH PRAKTYK” LEWICOWEGO SAMORZĄDU NA SZCZEBLU GMIN

Województwo	Gmina	Organ wykonawczy	Imię i nazwisko	Opis celu strategicznego działania	Koszt realizacji	Osiągnięte/planowane do osiągnięcia efekty działania
Lubelskie	Biłgoraj	Burmistrz	Janusz Zbigniew Rostań	1) Rozbudowa BCK Biłgoraj	14 000 000,00 zł	
				2) Przebudowa i rozbudowa dróg wojewódzkich nr 835, nr 858 w Biłgoraju	22 134 551,00 zł	
				3) Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne zalewu Bojary w Biłgoraju.	3 398 490,00 zł	
				4) Budowa stałego targowiska „Mój Rynek” w Biłgoraju.	1 228 243,00 zł	
				5) Budowa obwodnicy północnej w Biłgoraju.	27 560 419,00 zł	
Mazowieckie	Maków Mazowiecki	Burmistrz	Janusz Jankowski	Budowa kompleksu boisk „Moje boisko ORLIK”	987 000,00 zł	Boisko do piłki nożnej, boisko uniwersalnego do piłki koszykowej i siatkowej
				Budowa bloku mieszkalnego. Inwestycja realizowana w latach 2012–2013	2 300 000,00 zł	28 lokali mieszkalnych
Podkarpackie	Nisko	Burmistrz	Julian Ozimek	„Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy i Miasta Nisko”	25, 5 mln zł	
				„Budowa Zbiornika Małej Retencji na osiedlu Podwołina”	7, 9 mln zł	
				„Zdrowa woda dla Niska, Raclawic, Woliny i Nowej Wsi – rozbudowa i modernizacja systemu zaopatrzenia w wodę”	7 mln zł	
				„Rewitalizacja przestrzeni publicznej w Nisku”	5, 1 mln zł	
				„Skomunikowanie części usługowo-handlowo-mieszkanowej Niska z drogą krajową Nr 77 relacji	1, 9 mln zł	

				Lipnik -Przemysł, drogą powiatową – ulicą Osiedle, planowaną obwodnicą Stalowa Wola – Nisko – Etap I”					
				Porządkowanie gospodarki wodno – ściekowej na terenie miasta Rzeszowa					12 315 162 zł
				Budowa budynku dydaktycznego Zespołu Szkół Gospodarczych w Rzeszowie					10 847 091 zł
				Regionalne Centrum Kształcenia Zawodowego w Zakresie Nowoczesnych Technologii					14 657 419 zł
				Modernizacja sieci ciepłowniczej Rzeszowa					5 000 983 zł
				Poprawa infrastruktury sportowej poprzez przebudowę stadionu miejskiego w Rzeszowie					41 500 000 zł
				Szcześliwe przedszkolaki – program wyrównywania szans w rzeszowskich przedszkolach					2 738 949 zł
				Inicjatywa 2015 – Walka z ubóstwem					47 640 €
				Budowa drogi łączącej drogą krajową S-19 (węzeł Kielanówka) z drogą krajową Nr 9 w ciągu ul. Podkarpackiej w Rzeszowie – etap II	Prezydent	Rzeszów	Tadeusz Ferenc		5 005 753 zł
				Zabezpieczenie osuwiska przy ul. Konfederatów Barskich w Rzeszowie					670 664 zł
				Budowa drogi krajowej łączącej obwodnicę północną miasta Rzeszowa z drogą ekspresową S-19 i autostradą A-4					82 133 967 zł
				Budowa regionalnej sieci szerokopasmowej aglomeracji rzeszowskiej ResMAN – Etap II					18 038 913 zł
				Promocja miasta Rzeszowa – kampania reklamowa miasta i regionu w kraju i poza granicami Polski					500 000 zł
				Inteligentna segregacja, zbiórka oraz zarządzanie odpadami miejskimi					99 439 €
				Przebudowa ul. Wieniawskiego w Rzeszowie – etap					3 833 146 zł
Podkarpackie									

I			
Wspieranie efektywnej współpracy transnarodowej pomiędzy klastrami w krajach Europy Środkowej	840 480 zł		
Promocja gospodarcza miasta Rzeszowa poprzez udział w imprezie targowo-wystawienniczej PARIS AIR SHOW 2011	240 766 zł		
Podziemne miasto: rozwój i promocja turystyki transgranicznej poprzez stworzenie transgranicznego szlaku turystycznego trasami podziemnymi Lwowa, Rzeszowa i Lublina	167 457 zł		
Podkarpacie stawia na zawodowców	9 539 621 zł		
Nowoczesny Urzędnik – Kompetentny Urzędnik. Program szkoleniowy dla pracowników samorządowych Urzędu Miasta Rzeszowa	866 100 zł		
Rozbudowa inteligentnego systemu transportu drogowego na terenie miasta Rzeszowa	16 004 669 zł		
Indywidualizacja procesu nauczania w klasach I-III rzeszowskich szkół podstawowych	1 923 051 zł		
Budowa systemu integrującego transport publiczny Miasta Rzeszowa i okolic	415 069 189 zł		
Lublin i Rzeszów – współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych	975 000 zł		
Przebudowa sieci ciepłowniczej Rzeszowa	27 743 620 zł		
Zwiększenie powierzchni terenów zielonych Rzeszowie poprzez nasadzenia roślin wieloletnich – Etap II	208 234 zł		
System monitoringu i ostrzegania powodziowego na rzekach stwarzających zagrożenie powodziowe dla miasta Rzeszowa	164 248 zł		
Przebudowa ulicy Słocińskiej w Rzeszowie – etap II	2 713 900 zł		

Remont świetlicy wiejskiej w Grabinie – inst. elektryczna	13 697,12 zł	modernizacja infrastruktury kultury
Remont świetlicy w Czermnicy	24 950,00 zł	modernizacja infrastruktury kultury
Budowa placu zabaw w Ostrzycy	19 092,87 zł	budowa nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
Budowa placu zabaw w Szczytnikach	35 135,37 zł	budowa nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
Budowa boiska w Kulicach	7 945,80 zł	budowa nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
Remont świetlicy w Lestkowie – naprawa dachu	18 793,00 zł	modernizacja infrastruktury kultury
Remont świetlicy w Miętnie – naprawa dachu	31 972,00 zł	modernizacja infrastruktury kultury
Budowa ulicy Ogrodowej odc. III-IV	100 318,29 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Remont drogi gminnej (Warnkowo)	46 401,75 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Parkingi w mieście Nowogard – dokumentacja	6 641,82 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Budowa ścieżki rowerowej Nowogard-Olchowo	1 566 596,54 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Powierzchniowe utwardzenie nawierzchni ul. Lipowej w Nowogardzie	31 083,67 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Budowa parkingu przy ul. Bankowej w Nowogardzie	94 537,91 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Remont chodników przy ul. 15-Lutego w Nowogardzie	123 782,97 zł	rozwój infrastruktury drogowej
Remont nawierzchni schodów przy ul. Waryńskiego w Nowogardzie	29 957,80 zł	rozwój infrastruktury drogowej

				Remont nawierzchni ul. Ogrodowej w Nowogardzie (wymiana zniszczonej kostki)	49 282,26 zł	rozwoj infrastruktury drogowej
				Budowa alejki przy placu zabaw nad jeziorem	19 000,00 zł	rozwoj infrastruktury drogowej
Zachodniopomorskie	Barlinek	Burmistrz	Zygmunt Siarkiewicz	Poprawa życia mieszkańców Gminy Barlinek. Rozwoj infrastruktury sportowej. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej.	4 200 000 zł + 2 800 000 zł + 2 100 000 zł = 9 100 000 zł	Modernizacja Stadionu Miejskiego. Budowa Boisk sportowych w tym Orlik 2012 – trzech kompleksów boisk. Termomodernizacja szkół.
Zachodniopomorskie	Czaplinek	Burmistrz	Adam Sylwester Kośmider	Rozwoj turystyki, jako jednej z głównych gałęzi gospodarki gminy	brak danych	Wzrost znaczenia Czaplinka na turystycznej mapie Polski.
Zachodniopomorskie	Gryfice	Burmistrz	Andrzej Szczygieł	rozpoczęcie budowy basenu w Gryficach, dokończenie przebudowy Placu Zwycięstwa w Gryficach	całkowita wartość inwestycji basenu: 8 960 550 zł, przebudowy Placu: ok. 3 000 000 zł.	planowane otwarcie basenu – grudzień 2013 r., otwarcie Placu – końcówka 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji otrzymanych od struktur terenowych SLD.

POD
SUMO
WANIE

PODSUMOWANIE

1. Ranking województw

Przedstawione w czterech rozdziałach dane statystyczne na temat sytuacji społeczno-ekonomicznej poszczególnych województw i propozycje programowe Sojuszu Lewicy Demokratycznej z lat 2010-2012 wskazują na konieczność odmiennego podejścia do wyzwań, które znajdują się przed nimi. Sposób postrzegania tych wyzwań oraz ich operacjonalizacja w ramach różnego rodzaju rankingów jednostek samorządu terytorialnego umożliwia zidentyfikowania największych problemów stojących przed każdym z województw³⁰. Warto dokonać syntetycznego podsumowania przedstawionych danych statystycznych, biorąc pod uwagę dane sondażowe zawarte w „Diagnozie Społecznej” z 2011 roku, które uwzględniają osiem aspektów życia społecznego w województwach: poziom cywilizacyjny, dobrostan społeczny, dobrobyt materialny, patologie, kapitał społeczny, dobrostan fizyczny, dobrostan psychiczny, stres życiowy. Analiza wartości wskaźników kwantyfikujących te aspekty życia społecznego wskazuje, jakie województwa zajmują pierwszą i ostatnią pozycję w każdym z tych aspektów:³¹

1. poziom cywilizacyjny: najwyższy w woj. mazowieckim (0,11), najniższy w woj. świętokrzyskim (-0,21);
2. dobrostan społeczny: najwyższy w woj. podkarpackim (0,09), najniższy w woj. warmińsko-mazurskim (-0,14);
3. dobrobyt materialny: najwyższy w woj. mazowieckim (0,23), najniższy w woj. lubelskim (-0,31);
4. patologie (im niższa wartość tym więcej patologii): najmniej w woj. łódzkiej (0,10), najwięcej w woj. wielkopolskim (-0,08);
5. kapitał społeczny: najwyższy poziom w woj. mazowieckim (0,10), najniższy poziom w woj. kujawsko-pomorskim (-0,11);
6. dobrostan fizyczny: najwyższy w woj. warmińsko-mazurskim (0,13), najniższy w woj. lubuskim (-0,21);
7. dobrostan psychiczny: najwyższy w woj. pomorskim (0,11), najniższy w woj. podlaskim (-0,16);
8. stres życiowy (im niższa wartość tym większy stres): najniższy poziom w woj. warmińsko-mazurskim (0,12), najwyższy poziom w woj. lubuskim (-0,10).

W oparciu o te osiem wskaźników przygotowano dla potrzeb tego raportu wskaźnik zagregowany sytuacji województw, który powstał na podstawie wyliczenia średniej arytmetycznej pozycji rankingowej województw w każdym z ośmiu aspektów. Im niższa wartość tej średniej, tym lepsza jest pozycja ogólna danego województwa. Oto wartość tej średniej arytmetycznej (w kolejności od najniższej do najwyższej):

- a) 5 – woj. małopolskie, woj. pomorskie;
- b) 6 – woj. mazowieckie;
- c) 7 – woj. śląskie, woj. wielkopolskie;

³⁰ Szerzej na temat tworzenia rankingów JST: E. Sobczak, *Rankingowanie jednostek samorządu terytorialnego (JST) i jego przydatność w analizie i ocenie poziomu i dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego*, b.m.w., b.d.w., dostęp: http://www.ans.pw.edu.pl/esobczak/files/rankingowanie_jst.pdf.

³¹ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*, Warszawa 2011, s. 448–449.

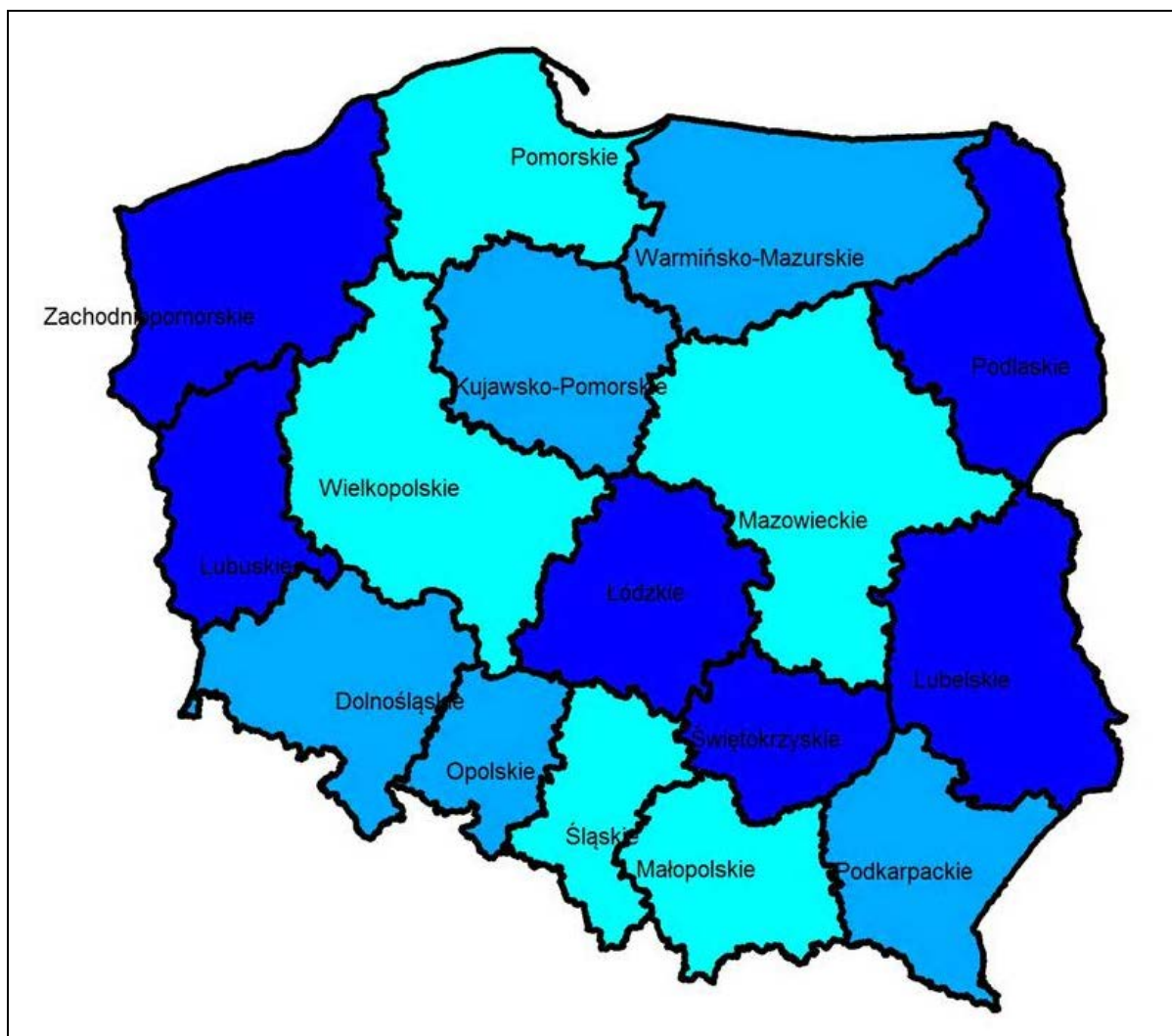
- d) 8 – woj. dolnośląskie, woj. opolskie, woj. podkarpackie;
- e) 9 – woj. kujawsko-pomorskie, woj. warmińsko-mazurskie;
- f) 10 – woj. lubelskie, woj. łódzkie, woj. podlaskie, woj. zachodniopomorskie;
- g) 12 – woj. lubuskie, woj. świętokrzyskie.

Na podstawie powyższego zestawienia powstał ranking województw, który składa się z trzech grup województw, w który poziom życia obywateli jest:

- a) wysoki: małopolskie, mazowieckie, pomorskie, śląskie, wielkopolskie;
- b) średni: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, opolskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie
- c) niski: lubelskie, lubuskie, łódzkie, podlaskie, świętokrzyskie, zachodniopomorskie.

Powyższy ranking województw ujawnia, iż w planowaniu aktywności SLD na szczeblu poszczególnych województwa warto rozważyć stworzenie trzech zespołów problemowych złożonych z samorządowców z tych trzech grup województw. Analiza województw zawarta w „Diagnozie Społecznej 2011” wskazują bowiem na istnienie odmienności rozwojowych, które nie pokrywają się z podziałami wyznaczonymi przez dwie wizje rozwojowe Polski: 1. podział na Polskę Zachodnią i Polskę Wschodnią, 2. trwałość podziałów zaborowych. Zadaniem tych trzech zespołów problemowych byłoby stworzenie ponad-wojewódzkiej strategii dla każdej z tych trzech grup województw, które będą nakierowane na zaproponowanie rozwiązania najbardziej istotnych problemów tych województw.

**MAPA 26. POZYCJA RANKINGOWA WOJEWÓDZTW
NA PODSTAWIE WYNIKÓW „DIAGNOZY SPOŁECZNEJ 2011”
(IM JAŚNIEJSZY KOLOR, TYM WYŻSZA POZYCJA W RANKINGU).**

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Diagnozy Społecznej 2011”, s.448-449.

TABELA 7. RANKING WOJEWÓDZTW NA OŚMIU WYMIARACH JAKOŚCI ŻYCIA W 2011 R.

Województwo	Poziom cywilizacyjny	Dobrostan społeczny	Dobrobyt materialny	Patologie	Kapitał społeczny	Dobrostan fizyczny	Dobrostan psychiczny	Stres	Pozycja ogólna
Dolnośląskie	4	9	2	10	6	9	10	14	8
Kujawsko-pomorskie	11	10	13	6	16	7	4	3	9
Lubelskie	14	3	16	4	2	11	13	13	10
Lubuskie	9	13	10	15	10	16	6	16	12
Łódzkie	12	11	11	1	15	13	11	7	10
Małopolskie	6	2	5	2	7	14	3	4	5
Mazowieckie	1	8	1	11	1	4	12	11	6
Opolskie	8	6	7	12	11	2	14	2	8
Podkarpackie	13	1	14	3	5	15	7	8	8
Podlaskie	10	5	9	8	12	12	16	9	10
Pomorskie	2	4	3	13	3	5	1	12	5
Śląskie	5	7	6	9	13	6	5	6	7
Świętokrzyskie	16	15	15	7	4	10	15	10	12
Warmińsko-mazurskie	15	16	12	5	14	1	8	1	9
Wielkopolskie	3	12	4	16	8	8	2	5	7
Zachodniopomorskie	7	14	8	14	9	3	9	15	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Diagnozy Społecznej 2011”, s.448-449.

2. Sojusz Lewicy Demokratycznej wobec wyzwań stojących przed samorządem terytorialnym w latach 2013–2014

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja społeczno-ekonomiczna Polski w 2012 roku wymaga przygotowania nowych propozycji ze strony SLD dla samorządu terytorialnego. Propozycje te powinny uwzględniać kluczowe sfery funkcjonowania JST: polityczne, rozwojowe, obywatelskie, edukacyjne, ekologiczne. Są one ważne dla wzmocnienia potencjału społecznej akceptacji lewicy i stworzenia podstaw do zwycięstwa w wyborach samorządowych w 2014 roku.

2.1. Sfera politycznego funkcjonowania JST w latach 2013–2014

Postulat lokalnego zróżnicowania strategii samorządowej SLD ze względu na następujące czynniki:

- a) poziom miast wojewódzkich:
  - duży poziom personalizacji rywalizacji politycznej,
  - stałe zainteresowanie mediów krajowych działaniami prezydentów miast,
  - symboliczny charakter rywalizacji politycznej w miastach wojewódzkich;
- b) poziom miast powiatowych
  - rosnące niebezpieczeństwo marginalizacji cywilizacyjnej na skutek forsowanego przez PO modelu rozwojowego polaryzacyjno-dyfuzyjnego,
  - duży potencjał lewicy społecznej;
- c) poziom wsi i małych miast do 20 tys. mieszkańców:
  - rosnące aspiracje cywilizacyjne, które nie mogą być zrealizowane przez PSL ze względów wizerunkowych i programowych,
  - podatność mieszkańców tych miejscowości na hasła populistyczne.

2.2. Sfera strategicznego funkcjonowania JST w latach 2013–2014

Postulat prognozowania trendów rozwojowych JST w najbliższych dwóch latach – identyfikacja głównych wyzwań dla stabilności funkcjonowania JST ze względu na następujące czynniki:

- a) rosnące prawdopodobieństwo załamania się budżetów miast-gospodarzy EURO2012, która będzie skutkowałą próbą szybkiej zmiany struktury wydatków przez prezydentów miast poprzez³³:
  - emisję obligacji komunalnych,
  - prywatyzację spółek miejskich zapewniających realizację usług komunalnych
  - podniesienie cen usług komunalnych (w sposób kompleksowy lub selektywny).

---

³³ Złą kondycję finansową JST potwierdza strona rządowa w raporcie „Ocena sytuacji samorządów lokalnych” przygotowanym przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji w analizie wielkości deficytu budżetowego w sektorze samorządowym w latach 1999-2011: „(...) samorzady nie były jeszcze nigdy w tak złej kondycji finansowej. Rok 2007 był ostatnim, w którym wystąpiła łączna nadwyżka w budżetach JST” (strona 8 raportu). Dostęp: <http://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2011/12/Ocena-sytuacji-samorz%C4%85d%C3%B3w-lokalnych.pdf>.

- b) pojawienie się presji zorganizowanych podmiotów i nieformalnych grup interesu w zakresie szerszego wykorzystania instrumentów demokracji bezpośredniej, a także przedstawicielskiej:
- budżet partycypacyjny,
  - rosnąca skala konsultacji społecznych,
  - referenda lokalne³⁵;

2.3. Sfera ekologii w kontekście funkcjonowania JST w latach 2013–2014

Postulat ukazania opinii publicznej legislacyjnych uwarunkowań wdrożenia proekologicznych rozwiązań w ramach funkcjonowania JST ze względu na następujące czynniki:

- a) Ustawa o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska:
- wzrost liczby urzędników w Urzędach Marszałkowskich odpowiedzialnych za wydawanie pozwoleń zintegrowanych;
  - pojawienie się napięć społecznych na skutek braku zrozumienia treści przepisów.
- b) Znowelizowana Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach:
- brak w wielu gminach zespołów odpowiedzialnych za wdrażanie nowego systemu,
  - trudności związane z określeniem ilości wytwarzanych na terenie gminy odpadów komunalnych,
  - brak optymalnej metody kalkulacji opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi³⁶,
  - wzrost kosztów wywozu śmieci dla mieszkańców (szacunkowo nawet o 50%).
- c) Projekt ustawy o odnawialnych źródłach energii (OZE)³⁷:
- niebezpieczeństwo nadmiernego obciążenia budżetu państwa kosztami dofinansowania budowy elektrowni wiatrowych;
  - nierównowaga struktury OZE ze względu na rosnące znaczenie energii wiatrowej., której pozyskanie jest w dużym stopniu uzależnione od czynników losowych.
- d) Projekt ustawy o poszukiwaniu i wykonywaniu węgłowodorów:
- napięcia społeczne związane z procesem poszukiwań i wydobywania gazu łupkowego;
  - polityzacja procesu wydobywania gazu łupkowego na szczeblu lokalnym (zagrożenie korupcją);

---

³⁵ Dzięki ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o referendum lokalnym oraz ustawy o samorządzie gminnym doszło do rozszerzenia katalogu spraw, które mogą być przedmiotem referendum lokalnego - art. 2. ust.1 pkt 3: "w innych istotnych sprawach, dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących tę wspólnotę". W ten sposób możliwe będzie przeprowadzenie z inicjatywy obywateli także referendum opiniotwórczych, które będą przedłużeniem procesu konsultacji społecznych.

³⁶ Nowelizacja spowodowała napięcia w wielu gminach. Według danych opublikowanych przez serwis internetowy gazetaprawna.pl na początku bieżącego roku 750 gmin popierało postulat zaskarżenia znowelizowanej tzw. ustawy śmieciowej do Trybunału Konstytucyjnego. Dostęp: http://serwisy.gazetaprawna.pl/samorzad/artyku-ly/671566,juz_750_gmin_chce_zaskarzyc_ustawe_smieciowa_do_tribunalu_konstytucyjnego.html.

³⁷ 12 grudnia 2012 r. grupa posłów KP SLD wniosła do łaski marszałkowskiej projekt ustawy o odnawialnych źródłach energii. Dostęp: <http://www.kpsld.pl/images/pdf/oze.pdf>.

- zagrożenie dla środowiska naturalnego, zwłaszcza zasobów wody gruntowej (ze względu na skład mieszkanki wykorzystywanej w procesie szczelinowania).

2.4. Sfera edukacji w funkcjonowaniu JST w latach 2013-2014

Postulat zatrzymania procesu prywatyzacji systemu edukacji publicznej ze względu na następujące czynniki:

- a) proces masowego zamykania szkół podstawowych i gimnazjów (likwidacją jest zagrożonych 4000 szkół z tych dwóch szczebli);
- b) proces prywatyzacji przedszkoli miejskich³⁸;
- c) wzrost znaczenia szkolnictwa prywatnego po roku 2014 r. (do szkół podstawowych trafi wtedy pokolenie dzieci, których rodzice należą do wyżu demograficznego z przełomu lat 70. oraz 80. ub. wieku) ze względu na brak możliwości szybkiego odtworzenia zlikwidowanej infrastruktury szkolnej;
- d) niedostosowanie wysokości subwencji oświatowej do potrzeb finansowych systemu oświaty;
- e) rosnące znaczenie kształcenia ustawicznego dorosłych.

2.5. Sfera demograficznych wyzwań w funkcjonowaniu JST w latach 2013-2014

Postulat uznania demograficznych wyzwań za podstawową barierę rozwojową JST ze względu na następujące czynniki:

- a) spadek liczby mieszkańców gmin o najniższym potencjale prorozwojowym (największy ubytek nastąpi w latach 2024–2026);
- b) malejący potencjał ludnościowy większości stolic województw związany z emigracją zarobkową, wysokimi cenami mieszkań, nowym stylem życia (jedynie w Warszawie i Krakowie ten potencjał nie ulegnie znaczącemu pogorszeniu).

---

³⁸ Próbą zahamowania tego procesu jest obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, który w dniu 17 listopada 2011 r. został wniesiony do łaski marszałkowskiej przez grupę obywateli. Pełnomocnikiem Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej jest Sławomir Broniarz, prezes Związku Nauczycielstwa Polskiego. Sojusz Lewicy Demokratycznej poparł ten projekt. Zob. <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/814FAD53AAF365DAC125794C0041B758/%24File/21.pdf>.

SPIS

MAP

TABEL

SPIS

MAP

TABEL

WYKRESÓW

Mapa 1.	Zużycie wody w gospodarstwach domowych według województw w 2011 r.	13
Mapa 2.	Ścieki odprowadzone i urządzenia sieci wodociągowej/kanalizacyjnej według województw w 2011 r.	14
Mapa 3.	Sieć gazowa rozdzielcza i przesyłowa według województw w 2011 r.	15
Mapa 4.	Sprzedaż gazu gospodarstwom domowym według województw w 2011 r.	16
Mapa 5.	Sprzedaż energii cieplnej na potrzeby mieszkaniowe według województw w 2011 roku.	17
Mapa 6.	Odpady komunalne zebrane w tys. ton 2011 r. według województw.	18
Mapa 7.	Frekwencja w I turze wyborów samorządowych w Polsce w dniu 21 listopada 2010 roku w powiatach.	20
Mapa 8.	Wyniki wyborów na radnych do sejmików wojewódzkich w 2010 roku.	21
Mapa 9.	Liczba mieszkańców województw przypadających na 1 pracownika administracji samorządu terytorialnego.	28
Mapa 10.	Wielkość mieszkań w województwach według powierzchni użytkowej w 2011 roku.	28
Mapa 11.	Obszary koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.	60
Mapa 12.	Poziom intensywności wzrostu wydatków w czterech działach budżetów województw – porównanie 2007 r. i 2011 r..	73
Mapa 13.	Dotacje ogółem na 1 mieszkańca województwa w 2011 roku.	73
Mapa 14.	Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w 2011 r. wg województw (% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granic ubóstwa).	76
Mapa 15.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym w 2011 r., wg regionów.	77
Mapa 16.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2011 r., wg regionów.	78
Mapa 17.	Wskaźnik dynamiki zmiany przeciętnych miesięcznych wydatków w PLN na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100).	80
Mapa 18.	Wskaźnik dynamiki zmiany przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego w PLN na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100).	80
Mapa 19.	Poziom niezadowolenia z funkcjonowania opieki zdrowotnej w województwach.	82
Mapa 20.	Liczba mieszkańców wsi mających wyższym wykształceniem na wsi jako odsetek mieszkańców miast z wyższym wykształceniem	92
Mapa 21.	Odsetek osób z wyższym wykształceniem, które mieszkają na wsi w poszczególnych województwach.	92
Mapa 22.	Liczba bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy w województwach w 2011 roku.	96
Mapa 23.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w I półroczu 2012 r. w województwach.	96

Mapa 24.	Wartość wkładu UE w projektach, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie na 1 pracownika administracji samorządu województwa. ..112	112
Mapa 25.	Wartość wkładu UE w projektach, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie, na 1 mieszkańca województwa..... 112	112
Mapa 26.	Pozycja rankingowa województw na podstawie wyników „Diagnozy Społecznej 2011” (im jaśniejszy kolor, tym wyższa pozycja w rankingu). ..164	164
Tabela 1.	Podstawowe informacje o sytuacji demograficznej województw.....12	12
Tabela 2.	Wybrane silne i słabe strony województw w aspekcie ich potencjału rozwojowego. 54	54
Tabela 3.	Podstawowe dane dotyczące szkolnictwa wyższego w województwach w 2011 roku.....91	91
Tabela 4.	Podstawowe dane statystyczne Regionalnych Programów Operacyjnych województw realizowanych w latach 2007-2013 (stan na koniec czerwca 2012 r.)..... 114	114
Tabela 5.	Lista 10 projektów o największej wartości z dofinansowaniem Unii Europejskiej, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie (wg stanu na koniec czerwca 2012 r.). 115	115
Tabela 6.	Przykłady „dobrych praktyk” lewicowego samorządu na szczeblu gmin.....154	154
Tabela 7.	Ranking województw na ośmiu wymiarach jakości życia w 2011 r..... 165	165
Wykres 1.	Odpady komunalne zebrane w kg na 1 mieszkańca w latach 2005-2011. 19	19
Wykres 2.	Frekwencja ogólna w województwach w wyborach samorządowych w 2010 roku (dane w %).....22	22
Wykres 3.	Liczba zarejestrowanych kandydatów na radnych na 1 mandat w wyborach samorządowych w 2010 roku. 23	23
Wykres 4.	Liczba zarejestrowanych kandydatów na wójtów, burmistrzów, prezydentów miast na 1 stanowisko w wyborach samorządowych w 2010 roku. 24	24
Wykres 5.	Wybory bezpośrednie wójtów, burmistrzów i prezydentów miast – głosowanie ponowne – wybory samorządowe w 2010 roku (dane w %).....25	25
Wykres 6.	Radni województw wg płci – stan na 2011 rok. 26	26
Wykres 7.	Radni Sojuszu Lewicy Demokratycznej w województwach (wszystkie szczeble) po wyborach samorządowych w 2010 roku. 27	27
Wykres 8.	Struktura zatrudnienia pracowników administracji samorządu terytorialnego w 2010 roku w województwach..... 29	29
Wykres 9.	Wskaźnik dynamiki liczby przestępstw w układzie wojewódzkim Polski w 2011 r. (2007 r. = 100).....30	30
Wykres 10.	Struktura mieszkań według liczby izb w 2011 r. (bez mieszkań o nieustalonej liczbie izb). 31	31

Wykres 11. Wymiar ilościowy i strukturalny przyrostu mieszkań w województwach w 2011 roku (2002 r. = 100).....	32
Wykres 12. Mieszkania według podmiotów będących ich właścicielami w 2011 roku.....	33
Wykres 13. Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery w latach 2007-2012 (w % ogółu gospodarstw danej grupy).....	34
Wykres 14. Gospodarstwa domowe posiadające dostęp do Internetu (w % ogółu gospodarstw danej grupy).....	34
Wykres 15. Gospodarstwa domowe posiadające szerokopasmowy dostęp do Internetu (w % ogółu gospodarstw danej grupy).....	35
Wykres 16. Dynamika zmiany wydatków budżetów województw w wybranych działach w 2011 roku (2007 r. = 100).....	72
Wykres 17. Dynamika zmiany dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2010 r. (2007 r. = 100): gminy łącznie z miastami na prawach powiatu.....	74
Wykres 18. Dynamika zmiany dotacji ogółem dla gmin i miast na prawach powiatu w województwach w 2011 r. (2009 r. = 100).....	75
Wykres 19. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności w latach 2007–2011.	79
Wykres 20. Porównanie dynamiki zmiany przeciętnego miesięcznego dochodu i wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowych w 2011 r. (2007 r. = 100).....	81
Wykres 21. Dynamika zmiany liczby żłobków i dzieci przebywających w nich w 2011 r. (2007 r. = 100).....	83
Wykres 22. Dynamika zmiany liczby przedszkoli i dzieci przebywających w nich w 2011 r. (2007 r. = 100).....	84
Wykres 23. Różnica między odsetkiem dzieci objętymi wychowaniem przedszkolnym w mieście i na wsi w województwach w latach 2003-2010.	85
Wykres 24. Dynamika zmiany liczby szkół podstawowych i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100).....	86
Wykres 25. Dynamika zmiany liczby gimnazjów i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100).....	87
Wykres 26. Dynamika zmiany liczby zasadniczych szkół zawodowych(dla młodzieży) i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100).....	88
Wykres 27. Dynamika zmiany liczby liceów ogólnokształcących dla młodzieży i ich uczniów w 2011 r. (2007 r. = 100).....	89
Wykres 28. Średnia liczba dzieci/uczniów przypadających na jedną placówkę opieki/edukacyjną w 2011 roku.....	90
Wykres 29. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według województw (dane w %).....	93
Wykres 30. Ludność województw według głównego źródła utrzymania – trzy kategorie (dane w %)*.....	94
Wykres 31. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia (stan na koniec czerwca 2012 r.).....	95

Wykres 32. Dynamika zmiany liczby ofert pracy w województwach w latach 2007-2011 (2007 r. = 100) – dane w %.	97
Wykres 33. Dynamika zmiany liczby bezrobotnych według długości stażu pracy w podziale na województwa w III kwartale 2012 (III kwartał 2010 r. = 100).	98
Wykres 34. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie dolnośląskim od października 2010 r. do września 2012 r.	99
Wykres 35. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie kujawsko-pomorskim od października 2010 r. do września 2012 r.	99
Wykres 36. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie lubelskim od października 2010 r. do września 2012 r.	100
Wykres 37. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie lubuskim od października 2010 r. do września 2012 r.	100
Wykres 38. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie łódzkim od października 2010 r. do września 2012 r.	101
Wykres 39. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie małopolskim od października 2010 r. do września 2012 r.	101
Wykres 40. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie mazowieckim od października 2010 r. do września 2012 r.	102
Wykres 41. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie opolskim od października 2010 r. do września 2012 r.	102
Wykres 42. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie podkarpackim od października 2010 r. do września 2012 r.	103
Wykres 43. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie podlaskim od października 2010 r. do września 2012 r.	103
Wykres 44. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie pomorskim od października 2010 r. do września 2012 r.	104
Wykres 45. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie śląskim od października 2010 r. do września 2012 r.	104
Wykres 46. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie świętokrzyskim od października 2010 r. do września 2012 r.	105
Wykres 47. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie warmińsko-mazurskim od października 2010 r. do września 2012 r.	105
Wykres 48. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie wielkopolskim od października 2010 r. do września 2012 r.	106
Wykres 49. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie wielkopolskim od października 2010 r. do września 2012 r.	106
Wykres 50. Różnica między poziomem bezrobocia w województwie i na poziomie kraju wyższa od zera od października 2010 r. do września 2012 r.	107

Wykres 51. Różnica między poziomem bezrobocia w województwie i na poziomie kraju w województwach oscylująca wokół zera od października 2010 r. do września 2012 r.	108
Wykres 52. Różnica między poziomem bezrobocia w województwie i na poziomie kraju w województwach niższa od zera od października 2010 r. do września 2012 r.	109
Wykres 53. Wartość projektów, których beneficjentami są Urzędy Marszałkowskie i wartość wkładu Unii Europejskiej do nich (w PLN).	110
Wykres 54. Liczba projektów z dofinansowaniem Unii Europejskiej, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie.....	111
Wykres 55. Porównanie ludności województw jako % ludności Polski i % wkładu Unii Europejskiej do projektów w kraju, których beneficjentem są Urzędy Marszałkowskie.	113